

Nr. 2 (33) 2014 m.

ISSN 1822-6221

Prie Nemunėlio

ROKIŠKIO KRAŠTO KULTŪROS ŽURNALAS

Kriaunų Dievo Apvaizdos bažnyčios liturginiai rūbai

Dalmatika, 1750 m. Dusetų dvaro grafo Jono Liudviko Pliaterio fundacija. Nuotr. A. Kuliesio

St. Misių velumas, 1738 m. Nuotr. A. Kuliesio

Burselė, 1750 m. Nuotr. A. Kuliesio

LEIDĖJAI

Rokiškio rajono savivaldybės
Juozo Keliuočio viešoji biblioteka

Juozo ir Alfonso Keliuočių
palikimo studijų centras

RĖMĖJAI

Spaudos, radijo ir televizijos
rėmimo fondas (*Parama projektui*
„Romuvos keliais“ – 1-64 p.)

Rokiškio rajono savivaldybė

REDAKCIJINĖ KOLEGIJA

Alicija Matiukienė (ats. redaktorė)
Arūnas Augutis
Nida Lungienė
Violeta Melvydienė
Nijolė Šniokienė
Rita Viskaitienė

Leidiniui fotografavo
Albinas Kuliešis
prozvilgsnis@yahoo.com

Nepriklausomybės a. 16
LT-42117 Rokiškis
www.rokiskis.rvb.lt
www.keliuociucentras.rvb.lt
El. paštas alicijam@rokiskis.rvb.lt
Telefonas 8 458 51502
Faksas 8 458 52656

Pirmajame žurnalo viršelyje –
Namas Respublikos g. Nr. 63, Rokiškyje.
Tapytų langinių autorės rokiškietės
Emilija Klemkaitė, Eglė Mažuknaitė,
Sigutė Klemkaitė. Medžio puošybos
autorius rokiškėnas Gintaras Varnas.
Nuotr. Albino Kuliešio.
Ketvirtajame viršelyje – Kriaunų Dievo
Apvaizdos bažnyčia. Nuotr. Albino Kuliešio

Išleido leidykla „Margi raštai“
Laisvės pr. 60, LT-05120 Vilnius.
Spausdino UAB „Petro ofsetas“
Savanorių pr. 174D, LT-03153 Vilnius.

Tiražas 500 egz.
ISSN 1822-6221

Žurnalas „Prie Nemunėlio“ –
prenumeruojamas leidinys.
Prenumerata priimama
„Lietuvos pašto“ skyriuose
Leidinio indeksas – 5729
Kaina: 6 mėn. – 2,95 EUR
12 mėn. – 5,91 EUR

Turinys

- 3.... VITAS AREŠKA. Žmogaus egzistencijos paslaptys Rokiškio krašto poetų kūryboje
- 24.... SALVINIJA KALPOKAITĖ. Politikos ir visuomenės veikėjas Konstantinas Stašys
- 31.... MARIJONA MIELIAUSKIENĖ, DALIA KIUKIENĖ. Du dešimtmečiai: tradicijos, ieškojimai, problemos
- 37.... NIDA LUNGIENĖ. Lietuvos profesionalių teatrų festivaliui „Vadiname žemdirbiams“ – 30
- 50.... DANGUOLĖ ŽUKAUSKIENĖ. Kriaunų bažnyčios lobyną atvėrus
- 55.... „Manasis gyvenimas supjaustytas kaip duonos kepalas...“
- 59.... BRONIUS RIAUBA. Garsus matematikas iš Rokiškio krašto
- 62.... RAIMONDA STANKEVIČIŪTĖ-VILIMIENĖ. Inovatyvūs kultūros akcentai (Kaimo strategijos patirtis)
- 66.... ALICIJA MATIUKIENĖ. Kultūrinės veiklos dešimtmetis
- 70.... AURELIJA ALMONĖ AKSTINIENĖ. Gėlių puokštė nepamirštamam Maestro
- 73.... REMIGIJUS VENCKUS. Tapyba yra daugiau nei tik tapyba
- 76.... VIRGINIJA KOCHANŠKYTĖ. „Namai ten, kur mylimas žmogus ir erdvė kūrybai“
- 82.... PETRAS BLAŽEVIČIUS. Karmeniana
- 88.... RAMŪNAS ABUKEVIČIUS. Dvidešimtoji „Interrampa“
- 91.... EDUARDAS PLEČKAITIS. Du susitikimai
- 92.... GRAŽINA MARECKAITĖ. Lietus Lietuvoj...
- 95.... VILIUS BALTRĖNAS. Žodžiai: iš dienų, į kurias nebesugrįšim...
- 103.... NERINGA DANIENĖ. Rokiškio teatralai atšventė 55 metų jubiliejų
- 105.... RITA VISKAITIENĖ. 2014 metais išleisti rokiškėnų leidiniai

A: 15/64

Rokiškio Juozo Keliuočio viešosios bibliotekos
Bibliografijos informacijos ir
kraštotyros skyrius

Mieli Skaitytojai,

naujame žurnalo numeryje rasite daug kultūrinės tematikos skaitinių. Teatro metus Rokiškio teatralai ir žiūrovai pažymėjo liaudies teatro premjeromis, festivaliuose pelnytomis laureatų nominacijomis, Rokiškio liaudies teatro įkūrimo 55-mečio bei Lietuvos profesionalių teatrų festivalio „Vaidiname žemdirbiams“ 30-mečio renginiais ir šventiniais akcentais. Scenoje nuvilnijo iš „mėgėjiško“ festivalio epiteto išauganti ir stiprėjanti 20-oji Interrampa. Žymios operos primadonos, kraštetės, Karmen vaidmens atlikėjos Irenos Jasiūnaitės portretas išgrynintas per ilgus straipsnio autoriaus ir menininkės pažinties ir bičiulystės metus. Žurnalo asmenybių galerijoje – akademiko, matematiko, kraštiečio Mifodijaus Sapagovo gyvenimo ir mokslinės veiklos laukas, prasmingas ir didis visuomenininko, kraštiečio Konstantino Stašio pasišventimas tarnauti humanizmui. Profesorius Vitas Areška pateikia išsamų Rokiškio krašto poetų sąvadą, kuriame profesionalaus ir vertinančio literatūros kritiko žodžio nusipelno bene visi poeziją rašę, rašantys ir knygą išleidę mūsų krašto kūrėjai: nuo eiliuotojo iki Nacionalinės kultūros ir meno premijos laureato. Literatūrologas Vitas Areška profesionaliai bando surasti kiekvieno poeto kūrybos individualumą, minties išskirtinumą. Apie originalumą išsiskiriantį Obelių dailės plenerą mintimis dalijasi menotyrininkas. Tarptautinių konkursų laureatė, jaunoji pianistė, kraštetė Edita Zizaitė-Ambrozaitienė, kūrybiškumą ir talentą derindama su scena ir pedagogine veikla, puikiai žino savo sėkmės pradžių – Rokiškio muzikos mokyklą. Juozą Keliutį pažinojusiųjų prisiminimai lyg pasklidusios smiltelės pabyra po žurnalo puslapius: tai autentiškumas ir naujas asmenybės pažinimo šaltinis. Beveik kiekviename „Prie Nemunėlio“ numeryje randi J. Keliučio citatą. Tai rodo, kad, nepaisant laikmečio pokyčių, tikrųjų vertybių neatsisakome. Kriaunų bažnyčioje išsaugotas liturginio meno lobynas skatina edukacines ir menotyros veiklas. Patirtis, kuria dalijasi Rokiškio vietos veiklos grupė, aktyvina kultūros vyksmą kaimiškose vietovėse.

Mielieji, dėkoju straipsnių autoriams už išsakytas mintis, nuomones, studijas mūsų krašto kultūros temomis. Nuoširdus ačiū fotografui Albinui Kuliešiui už krašto paveldo išsaugojimą fotografijose ir menines žurnalo iliustracijas. Dėkoju šakiečiui p. Eduardui Plečkaičiui už padovanotus retus spaudinius, vilnietei p. Dainorai Juchnevičiūtei-Vaivadienei – už dovanotas fotografijas. Už kokybišką leidinio parengimą ir bendradarbiavimą dėkoju „Margų raštų“ leidyklos darbuotojams.

Su pagarba,

Alicija Matiukienė

Rokiškio rajono savivaldybės
Juozo Keliučio viešosios bibliotekos direktorė,
Juozo ir Alfonso Keliučių palikimo
studijų centro pirmininkė

Žmogaus egzistencijos paslaptys Rokiškio krašto poetų kūryboje

VITAS AREŠKA

Profesorius, literatūrologas

Kas mes esame?

Turiu galvoje tuos poetus, kurie yra išleidę atskirus poezijos rinkinius, nuolat gyvenę ir dirbę Rokiškio krašte. Pirmiausia – naujųjų laikų klasikai Paulius Širvys ir Sigitas Parulskis. Pradžioje panagrinėsiu dainišką lyrikos kryptį, kuri būdinga Šiaurės rytų Lietuvos kraštams. Dar iki P. Širvio šią tradiciją rutuliojo ne vienas poetas. Pavyzdžiui, Salomėja Nėris, Antanas Miškinis, Jonas Kossu-Aleksandriškis ir daugelis kitų. Tarp jų ir Alfonsas Keliuotis (1911–1994), kurio „Joninės“ buvo dainuojamos kartais pamirštant ir jų autorių. „Ak, neklauskite, kam nešioju/ Gėlę švarko atlape.“ Tai graudi, tragiška lyrikos kryptis.

*Užė jaunas vasarojus,
Šniokštė upė plaukdama,
Ir armonika rauduoja
Stiprių rankų tampoma. (1, 25)*

A. Keliuotis priklauso S. Nėries, J. Kossu-Aleksandriškio, A. Miškinio, B. Brazdžionio, H. Radausko kartai. Jie visi vienaip ar kitaip atsirėmė į tautosaką, klasiką ir modernistinių kryptų tradiciją. A. Keliuotis naivumą, niuansuotą, trapią lyriką siejo su manieringumu, trapią lyriką – su pasaulinės kultūros emblemomis, kaimo idiliją – su groteskišku miesto vaizdu. Jis yra tipiškas rytų aukštaitis, artimas A. Miškiniui. Jie abu buvo arčiau žemės, arčiau liaudies kultūros ir mąstymo. Be to, jie abu – sėliško

krašto poetai. „Dainoje apie Rokiškį“ A. Keliuotis rašė: „Didžių girių pavėnėj / Bočiai sėliai gyveno / Ir ant kalno Moškėnų / Šventą ugnį kūreno“ (1, 134). Lyriką jungė su ironija ar autoparodija.

Lyrikos modernizavimo kryptimi ėjo ALĖ NAGINSKAITĖ-VAJEGIENĖ (1925–1997). Ji gimė Rokiškyje. Atėjo ji ne iš šiaurinės pastogės, o iš knygų pasaulio, elito kultūros atmosferos. Motina buvo pedagogė, tėvas – vertėjas. Pavyzdžiui, vertė Šekspyro „Hamletą“, draugavo su K. Būga. Pradžioje A. Naginskaitė priklausė Vinco Mykolaičio-Putino vadovaujamai jaunųjų rašytojų sekcijai. Jai priklausė ir H. Nagys, V. Mačernis,

K. Bradūnas. Bet A. Naginskaite buvo greit pašalinta už formalistinius ieškojimus. Grįžo į Rokiškį, pradėjo organizuoti laikraštį „Prie Nemunėlio“. Žavėjosi Putino, J. Baltrušaičio, V. Mačernio kūryba. Putinas buvo aukštos temos ir intelektualios meditacijos poetas. Karas ir sovietmetis sutrukdė A. Naginskaitei skelbti savo poeziją. Tik 1998 m. pasirodė jos rinktinė „Viskas arba nieko“. Primena H. Ibseno Brando maksimalistinę tezę. 1944 m. sukurta simbolinė metafora „Aplinkui laižosi išalkę liūtai... / Ištroškę kraujo blizga akys“ (2, 11) išreiškė žmogaus, kuris vaikščiojo per ugnį, tolumoję žvelgiančio į pražydusius sodus, būseną. Poetinių subjektą kankina savigrauža ir neviltis.

*Pribrendo vėl sunki kančia
Ir krenta akmeniui širdin...
Norėjau ašaroj slapčia
Beviltį skausmą nuskandint...*

*Bet skausmas buvo per gilus:
Nuskendo ašara jame.
Todėl naujas gėlas galiu
Sutikti išore ramia. (2, 24)*

A. Naginskaitei svarbiausia vidinė laisvė. Nors tą laisvę lydi ironija: „Nubalau, sudilau, / Sunkiai kojas velku, Bet pasent neišeina: / Nemoku / Vis dar noriu keliaut / Man duotuoju taku / Su gyvenimu savo / Šaipoku“ (2, 68). Taip ji rašė 1990 m. „Kaip gerai, / kad yra / nežinojimo laimė / ir akimirkos džiaugsmas“ (2, 87).

PAULIUS ŠIRVYS (1920–1979) turėjo šiokią tokią kūrybos laisvę, kitaip sakant, suderino nelaisvę ir laisvę. Jis kūrė lyrinius, jausmingus, plastiškus, muzikalius eilėraščius tuo metu, kai cenzūros prievaizdai reikalavo socialistinės retorikos, kompartijos ir jos vadų garbinimo. Vietoj to jie girdėjo liūdny, kartais

net tragiškų gaidų skambesį. „O Sartai, jūs Sartai mėlynieji / Su tuo klyksmu žuvėdrų liūdnuoju“ (3, 39). Ilgesingas žuvėdrų klyksmas, kaip ir beržo įsameninimas, yra simboliški vaizdai, kurie sugeria ištisą kultūros tradiciją. Tai tikri P. Širvio poetiniai atradimai, atspindintys jo poetinės vaizduotės galybę, paremtą asmeniniu patyrimu. Beržas su dalgiu ant peties simbolizuoja taikų artojų ir plovėjų tautą, atsidūrusią karo kryžkelėje. Tragiškos intonacijos susijusios su P. Širvio asmeniniu likimu. Jis anksti neteko tėvų ir globėjų. Turėjo pats užsidirbti duoną ir nešioti našlaičio skriaudos jausmą, žeminančią nelygybę. Mylėjo mergaitę Alpunę Ž., bet jos tėvai dėl turtinės nelygybės kategoriškai pasipriešino. Meilės grožis ir skausmas lydės visą kūrybą. Kūrinyje „Užmirštoji taurė“ savotiškai susijungia ir elegija, ir baladė.

*Vėjai žvaigždę užpūs,
Sodų žiedą nuplėš...
Bus vestuvės, vai bus,
Ir armonika grieš.*

*Tu sėdėsi žvaliai
Prie jaunikio šalies.
Užmirštos nuošaliai
Nieks taurės nepalies
<.....>
Vėjai žvaigždę užpūs,
Žiburėlis užges...
Pasiimkim perpus
Mūsų meilės šukes. (3, 78–79)*

Romansų ženklus simbolizuoja sudužę stiklai, žvaigždės kritimas, o baltos vyšnios įvaizdis – tyrą meilę.

Poetas labai norėjo mokytis. Bet ir mokslo niekas veltui nedalijo. Pirmieji mokslo ir kūrybos žingsniai buvo Rokiškio apskrities Salų žemės ūkio mokykla. Čia jam padėjo bendraamžis, vėliau garsus politikas, komjaunimo vadovas Antanas Ra-

guotis, suagitavęs moksleivius dainų kūrėją Prancišų Poviliuką (taip jį tuomet vadino) leisti maitintis iš „bendro katilo“. Gerokai vėliau A. Raguotis gelbėjo P. Širvį nuo butelio rekomendavęs jį į jūrininkus. Tačiau jį kankino vienišumo jausmas, jis nusivylė žurnalisto darbu. Grįžęs iš fronto ir nelaisvės, pradėjo darbuotis Rokiškio ir Pandėlio laikraščiuose, kuriuose ir spausdino straipsnius, apybraižas, eilėraščius. Tačiau poetą vargino konfliktai su valdžia. Nuo baudų gelbėjo ordinaai ir medaliai. Skurdo jis nebijojo. Miegojo darbo vietoje, po galva pasidėjęs laikraščių šūsnį.

P. Širvys gimė laisvamanių ir bedievių krašte, šalia Sartų ežero. Iš tų apylinkių yra kilę dainingiausi poetai – Antanas Strazdelis (Kriau-nų parapija), Antanas Vienažindys ir P. Širvys. Motina jį pagimdė Padustėlyje, bet P. Širvys išaugo Degučiuose, kurie priklausė Rokiškio parapijai. Rokiškį P. Širvys ir laiko savo gimtine. Lavinosi, mokėsi daugiausia savarankiškai. Laisvai mokėjo rusų, vokiečių, lenkų, ukrainiečių ir kt. kalbas. Neatsitiktinai karo metais jis tarnavo žvalgų kuopoje. P. Širvio biografija itin spalvinga, joje daug rizikingų įvykių ir poelgių. Būtų galima sukurti ne vieną kino filmą. Jis ne iš karto oficialiai buvo įvertintas kaip genialus poetas, nors jau atgavus laisvę vis ryškėja tikroji P. Širvio poezijos estėtinė vertė. Avangardo atstovas Tomas Venclova paklaustas, kaip jis vertina šį Šiaurės rytų Lietuvos poetą, atsakė labai prieštaringai: „Strazdo ir Vienažindžio figūros mūsų literatūroje keliamos kiek perdėtai. Vadinti vieną „lietuvišku Villonu“, o kitą – „lietuvišku Petrarca“ yra nesusipratimas <...>. Tradicija, einanti nuo šių dviejų aukštaičių per kitus du aukštaičius – Miškinį ir Širvį, kurio poeziją nepagarbiai pavadinau „alkoholiškai armonikine“,

man labai tolima“ (4, 14). Jau kitaip, daug objektyviau visa tai įvertino Vytautas Kubilius: „Jis mokėjo gyventi kaip poetas, kaip poetas romantinės laisvės polėkio. Literatūra jam nebuvo profesija, pragyvenimo būdas, karjeros laiptai. Jis visai, regis, nesirūpino, ar išeis jo knygelės, ar ne. Jis gyveno tokį vėjų išblaškytą gyvenimą, be pinigų, be automobilio, ir iš savo sujaukto gyvenimo jis mokėjo padaryti nuostabiai tyrus eilėraščius“ (*ten pat*). Nei išore, nei vidumi jis nebuvo panašus į tipiškus sovietmečio rašytojus.

Rimantas Šavelis prisimena tokį epizodą. Per savo vestuves P. Širvį jis pakvietė į Steponių kaimą, Rokiškio rajone. Motina pamačiusi užsipuolė Rimantą.

„Viešpatie, kokį čia ubagą atsiivežei iš Vilniaus. Į žmogų nepanašus!“

– Mama, liaukis! – subariau. – Čia poetas, Paulius Širvyš!

– Ir dar poetas. Jeigu ten mieste visi tokie poetai...

Šalia elegantiškai apsirendžiusio E. Aukštikalnio Paulius, žinoma, atrodė apgailėtina. Kai vestuviniškai apgulė stalą, nežinau, kas iš mūsų įkalbėjo Paulių paskaityti „Beržą“.

Kai Paulius baigė, kaip visada šiek tiek painiodamasis ir klysdamas, kambaryje tvyrojo mirtina tyla. Ir tik paskui pratrūko plojimai.

Tarpduryje pamačiau stovinčią motiną pilnomis ašarų akimis“ (5, 57–59).

P. Širvio dainos – monodinės. Tai vienišo, kenčiančio žmogaus dainos. Bet jis išvengė romano banalumo, hiperboliškų efektų. Romano semantinis centras visada yra meilė ir mirtis. Skaitytojas puikiai atsimena jo romansą „Nelaimei ir laimei tave pažinau“. Mirtis arba mirties laukimas – toks konflikto sprendimas. Kiekviena naujame rinkinyje stilistiškai atnaujinio ir išlygino skambėjimą. „Žygio drau-

gai“ (1954), „Ošia gimtinės beržai“ (1956), „Beržų lopšinė“ (1961) „Ir nusinešė saulę miškai“ (1969), „Ilgesys – ta giesmė“ (1972). Visi, net smulkiausi kiekvieno eilėraščio elementai yra tobulai motyvuoti dainiška melodija, intonacija, gaida. Kūrybinę jėgą nepavyko nuslėpti net komunistinei valdžiai. 1973 m. P. Širvyš buvo apdovanotas LTSR valstybine premija.

Marcelijus Martinaitis, labai jautriai girdintis visas eilėraščių gaidas, rinktinės įvadiniame straipsnyje „Poeto gyvenimo ir kūrybos bruožai“ taip rašė apie P. Širvio poeziją: „Dar Pauliui Širviui gyvenant, jo kūryba įgijo tokio klasikos grynumo, kokio paprastai susilaukiama po mirties – po dešimtmečių ar net šimtmečių, kai ji patenka į chrestomatijas ir literatūros istorijas. Poeto lyrika tarsi iš karto atsidūrė tokioj klasikos zonoj: rašyta mažai, bet pagarbiai, dėl reikšmės beveik neabejota <...>. Turint mintyse poeto populiarumą, lyrikos dainingumą, kyla pagunda parinkti jam vietą tarp klasikų, sukūrusių savotišką lietuvių romansinę lyriką. Nebus per stipru pasakyti, kad Paulius Širvyš tikrai paliko šios lyrikos šedevrų, tokių skaidrių, lyg pačių žmonių išdai nuotų. Publikai jis buvo jo paties dainų herojus, ji nedarė skirtumo tarp poeto žodžio ir gyvenimo, tarp kūrybos ir likimo, ir tai nepaprastai jaudino“ (3, 5).

Sovietmečiu apie P. Širvio kūrybą rašyta mažai, o atgavus Nepriklausomybę, pasirodė ne viena stora knyga, daugiausia analizuojanti jo, kaip sakiau, sudėtingą gyvenimą. Tai Stasio Lipskio „Spindėjo beržas toliumoj“ (1991), Rimanto Šavelio „Geriu žalią tylą“ (2004), Alfonso Krasausko „Kur išaugo lietuviškas beržas“ (2004), Valdemaro Kukulo „Pauliaus Širvio gyvenimas ir kūryba: ženklai ir pražvalgos“ (2013). Daug ko dar nepamirėjau. Lietuvių

literatūrologijoje stinga eilėraščių meniškumo analizės darbų, kurių dar laukiame.

Analizuodamas naujųjų laikų poeziją, privalau nurodyti teorinius ir metodologinius analizės motyvus. Pirmiausia paliesiu Alfonso Keliučio brolio Juozo Keliučio (1902–1983), (abiejų jų gimtinė yra už poros kilometrų nuo Rokiškio esantis Joniškio vienkiemis) suformuluotus teiginius, paremtus europietišku mokslu. J. Keliutis žinių ir filosofijos, literatūros, žurnalistikos, meno teorijos pagrindų sėmėsi studijuodamas Sorbonos universitete. Anot jo, praktiškas žmogus tikrovę vertina naudos požiūriu, o meniškos sielos žmogus myli tikrovę dėl jos pačios vidinio vertingumo. J. Keliutis nuolat kartojo ir savo kūryboje mėgino pailustruoti, kad modernioje literatūroje laimę teikia „išėjimas“ į fantazijos pasaulį, kaip „išėjimas kitur“, „žinios iš kitur“. Tikroji poezija, anot Juozo Keliučio, yra ta, kuri „nieko neskelbia, nieko nemokina ir niekuo negrasi- na, kuri spindi nuostabiu grožiu. O šis grožis yra niekam nenaudingas: jis pats savyje turi pateisinimą, jis egzistuoja tik savo išvidiniu vertinimu“ (6, 389).

Naujausiųjų laikų modernistas, avangardo atstovas SIGITAS PARULSKIS (g. 1965 m.), kurio gimtinė Obeliai, nesutinka su tokiu maksimalistiniu gryojo meno pripažinimu. „Netikiu menu ar tektais, kuriama, rašoma amžinybei. Netikiu ir dramblio kaulo bokštu. Jeigu menininkas ką nors kuria ir rodo visuomenei, nori knygos parodos, premjeros, vadinasi, jis kartu yra ir politinė socialinė būtybė.

Be to, kvailystė, kad egzistuoja grynas menas. Jeigu jis labai grynas – be žmogaus prakaito, kraujo, spermos kvapo, be skausmo, be užuojautos, tai negyvas menas“

(*Lietuvos rytas*, 2014, kovo 29, p. 23). Bet jo teiginiuose yra prieštaravimas, liečiantis literatūros amžinumą. Juk mes žavimės tekstais nuo „Senojo testamento“ laikų. O ir pats autorius pripažįsta, kad be kalbos ir literatūros nebūtų gimusi ir mūsų valstybė, nebūtų šiuolaikinio atgimimo. Jis patvirtina, kad „literatūra labai daug gali. Politiniai lozungai irgi yra literatūra. Šūdina, bet literatūra“ (*ten pat*). Pats Sigitas Parulskis išgarsėjo ne tik eilėrašiais, bet ir romanais, absurdo dramomis. Jo kūryba verčiama į daugelio tautų kalbų: suomių, lenkų, čekų, anglų, prancūzų, vokiečių, graikų, švedų, italų, rusų. Jo eilėraščiai išreiškia naują lietuvių poezijos kryptį, kurią kartais vadiname avangardine, nors kiekvienas dabartinis poetas siekia išreikšti savo individualumą, o S. Parulskis – stilistinę kompozicinę, semantinę netikėtumą, originalumą. Pagrindinis jo poezijos motyvas yra mirties motyvas. Kartojasi skerdžiamos kiaulės vaizdas: „Žarnų poezijos apšviestas: / sukruvinta kamža, pasisukęs / į moterų pusę, virš mažojo / altoriaus Šv. Jurgis duria / kiaulę toks nelaimingas“ (9, 38). Šventieji ir žmonės susilygina, tarp jų nebėra skirtumo. Net Dievas vaikšto žeme ir bendrauja su žmonėmis. O žmonės susikeičia su Dievu kaip kūrėju: „Iš užmušto priešo šonkaulių / padariau savo mylimajai šukas / ji prišukavo iš savo plaukų / mėnulį ir saulę / ir buvo mūsų nakvynė šviesesnė / už pakasynas“ (9, 30). Dievo ir šventųjų susilyginimas, susikeitimas su žmonėmis gal ir kiek per dažnai kartojasi. „Tėvas kaip Dievas per / lauką atėjo, pakaus tykim / žemę, sako, sūnau“ (9, 19). Arba vėl: „Tiktai girdėt kaip / Dievas deda ant / Ledo juodus / Kiaušinius“ (9, 28).

Poetiškumas ir heroizmas nuvainikuojamas. Realybė eilėraštyje atrodo chaotiška, groteskiška. Jame

nebeliko atviro susijaudinimo. Atsirado ironiška distancija, nelengvai iššifruojama potekstė, gal net metaforinė didaktika, paslėpta prasmė. Menininkas kaip Dievas sujungia kūryboje ne moralę, politiką, o kūrybos tikslą, filosofiją, istorinį kontekstą, psichologinę dimensiją. Atviras moralizavimas būtų beprasmiškas mūsų chaotiškame, paklydusiame groteskiškame pasaulyje. Čia labiau tinka ir tą chaosą atitinkanti forma, kuri neteko tradicinio klasikinio kompozicijos, sintaksės, skyrybos ženklų, ritmo ir rimo nuoseklumo. Viskas apvirtę aukštyn kojom: „Naktį mes esam apsirengę / dieną mes esame nuogi“ (9, 68); „dailininkas dirbtuvės langą iš ryto rado / atvirą, ant obels šakos kilpoje / kabojo apgailėtina figūra; jis paėmė teptuką / užsirūkė ir primerkęs vieną akį, žvilgčiodamas / į kabančią figūrą ėmė tapyti“ (10, 39).

Realybėje nebėra taip svarbu grožis ir negražumas, nuodėmė ir sakralumas. Žmonės prikalta prie būties. Parodija ir pašaipa iš senų tradicijų lydi S. Parulskio posmus. Be grotesko ir parodijos, daug dėmesio skiriama žodžio muzikai, fonikai: „Mes esame Dievo vežėčių vėžiai ... / Mes einame priekyje Dievo...“ (8, 114). Arba: „Kaip blizgantis slidus žaltys / surango savo kūną parke / Ir plaukia valtis kaip viltis / O valty mažas vaikas verkia“ (8, 48). Viena lygmenyje atsideda ne tik žemiškos ir sakralinės sąvokos, aukštos ir žemos kategorijos, bet ir epinės sąvokos bei lyginimas su poezija: „angelas gieda: / ir prispjauna į mano galvą / nes jis dar įpratęs matyti / visus daiktus pagal klasicizmo / estetiką“ (8, 83). Visoje žmonijos kultūroje S. Parulskis išryškina griuvėsių metaforą: „kančia yra kas rytą nubusti / griuvėsiuose / purvinais pirštais / kruvinas pusplytes nuo slenksčio / kaktos nužarstyti / kančia yra matyti /

užspringusį laiką / pasikorusią šviesą“ (8, 65). Poetui atrodo, jog „griuvėsiai / patogiausia kultūros kalba / tą suprato bastūnai / atslinkę į Romą / po to – ir naujausių laikų / imperatoriai“ (8, 68).

S. Parulskio kūryboje įvyko literatūros rūšių ir žanrų sintezė. Jo eilėraščių kompozicijose yra daug epinių siužetinių elementų: „grupelė gašlių angelų / rajoninė dainų šventė / prie autoparduotuvės / su nugertais alaus buteliais“ (8, 97). Neatsitiktinai jis greitai perėjo prie dramų ir romanų. Rinkinio „Mirusiųjų“ pagrindinis motyvas ir yra mirties motyvas. Be mirties nebūtų gyvenimo, nebūtų švaros žemėje. Ji simbolizuoja amžiną žemės apsimylimą. „Žemė tarytum mirtis švari“ (9, 14).

Nėra jokios moralinės, estetinės hierarchijos, kaip ir nieko nėra draudžiamo kūryboje. Dievai, angelai ir visi šventieji nuleisti į žemę. Iki XVI a. Dievas dar nesislapstė nuo žmonių. Dabar „rubuilis angelas praskrido / virš kopų mėlynųjų Nidoj / kvatojo angelas debilo veidu / ir tartum kardas kirto gidas“ (9, 61). Bet ir žmonės kartais pradėdami garbinti kaip dievai. Greta išverstu kailiu poetas, meistriškai nupiešęs žiurkę, ir pacaniukas, žiurkei nudyres kailį, jį parduoda panašiai kaip poetas parduoda eilėrašį. „tiesa tepriklausio numirėliams / nes gėda poetui būti gyvam“ (9, 56). Realus gyvenimas poetui atrodo kaip prarastojo laiko parodija, kaip groteskas, nes dangus ir pragaras nukeltas ant žemės. S. Parulskis mėgsta dvigubus palyginimus: „gyvulus nemėgsta iš gardo pabėgusių žmonių“ (9, 11). Viskas atvirkščiai. Bet būna situacijų, kuomet žmogus laiko uždaręs žmones kaip gyvulus. Mitų ir optimizmo protezai, kūrybos inercija – visa tai poetas atmeta, parodijuoja, perkelia į siurrealistinius vaizdus.

Literatūros kritikai ką tik pana-
grinėtus eilėraščius, o ypač rinkinį
„Mirusiųjų“, pripažino kaip itin
reikšmingą reiškinių naujojoje lietuvių
poezijoje, kuri pradėjo neatpažįstamai
atsinaujinti. Apie tai rašė, pavyzdžiui,
žymus lietuvių išeivijos literatūros
mokslininkas Rimvydas Šilbajoris
(7) straipsnyje „Poetų pokalbiai
su Dievu“ (*Kultūros barai*, 1995,
nr. 11, p. 29–32). Už visą kūrybą
S. Parulskiui buvo paskirta Lietuvos
valstybės nacionalinė kultūros ir
meno premija.

Tarp P. Širvio ir S. Parulskio kūrybos

P. Širvyss savotiškai išsėmė kla-
sikinės neoromantinės, vadinamos
„ašaringosios“ lietuvių literatūros
tradicijos estetiškes galimybes, o
S. Parulskis atsirėmė į avangardinės,
ekspresionistinės lietuvių literatū-
ros patirtį ir ją pratęsė. Jis atsakė
tiesmukiškos logikos, racionalumo
ir sentimentalumo, o daugiau vado-
vavosi, kaip ir didžiūma dabartinių
avangardistų, intuicija, vaizduote.

Teorinius šiuolaikinio pažinimo
metodologinius pagrindus yra išdė-
sęs Indijos filosofas Osho knygoje
„Intuicija. Žinojimas anapus logi-
kos. Naujo gyvenimo būdo įžval-
gos“ (2011). Pažinimą jis skirstė į
kelis laipsnius, pakopas: instinktas,
intelektas, intuicija. Pasąmonės
centras yra instinktas, kuris niekad
nepamiršta aprūpinti savo kūno,
gyventi instinkto, t. y. žemiausia-
me lygmenyje. Jame viešpatauja
džiunglių įstatymas. Pagal Osho,
intelektas yra aklas, nes jis nemoka
elgtis su dar nematytais dalykais.
O „intuicija yra aukščiausias są-
monės kopėčių laiptelis“ (11, 15).
Viena iš proto būsenų – medita-
cija. Bet ji be turinio. Intelektas
padedą siekti tikslo, bet šalia turi
būti nuojauta. Dešinysis smegenų
pusrutulis atstovauja meilei, poezijai
ir racionalumui, nelogiškumui.

Mokslininkai pasiekia ribą, kai
protas nepadedą. Tada jie turi
laukti intuicijos proveržio. Meilė
egzistuoja, bet niekas nebandė
paaikškinti, kas tai yra ir ar apskritai
yra. „Gražiausias dalykas pasaulyje
yra meilė, bet ar rasite ką bjauresnio
už ją, kas sukurtų baisesnį pragarą“
(11, 128). Visuomenė nori, kad bū-
tume paklusnūs. Išmintingi turi būti
maištininkai. Tai liečia ir poetus.
Reikia gyventi taip, kaip diktuoja
prigimtis. „Ar skamba jūsų širdyje
poezija? Jei ne, tada negaiškite laiko.
Padėkite savo širdžiai nuausti poezi-
jos audinį. Ar yra jūsų gyvenime ro-
mantikos? Jeigu ne, jūs esate mirę,
jūs jau kape...“ (11, 155). Panašius
samprotavimus verta paskaityti, bet
pirmiausia reikia vadovautis savo
prigimtimi, pašaukimu, talentu.

Toliau paanalizuosiu tų poetų
kūrybą, kurie yra arčiau minėtų
tradicijų.

BALAIŠIS JONAS gimė 1953 m.
Roblių kaime, Panemunėlio se-
niūnijoje. Išleido eilėraščių rin-
kinius: „Kaimo elegijos“ (2001),
„Metai vieškeliais nueina“ (2012),
„Skaudėjimo žodžiai“ (2014). Ap-
mąstymų centre – būties drama-
tizmas, egzistencijos mįslės. Daug
klaustukų. „Norėtusi kažkur išeiti /
Bet kur ir kam? Ar ne vis tiek? /
Nakty pravirksta tyliai žvaigždės /
Iš skausmo ir nevilties“ (12, 11).
Kartojasi vienišumo motyvas. Kar-
tojasi žvaigždės, ugnys, rudenys,
žuvys. Daug kas atėjo iš klasikinės
tradicijos: eiliavimo technika, se-
mantiniai deriniai. „Kur eisiu, kur
parpulsiu / Ant vieškelio lygaus /
Mane brandino liūtytys / Išaugę iš
dangaus. Mane prakeikė žmonės /
Kelionė kruvinoj / Toks vienišas
ir vienas / Likau tikrai dainoj“ (12,
32). Poetinėse J. Balaišio impro-
vizacijose vienišumo dramatiškumą
sustiprina garsioji P. Širvio beržo
metafora. Poetinėje fantazijoje yra
vietos ir liaudies dainų motyvams.

„Sugalvojau, sudūmojau / Sau
mergelę gauti, sau mergelę gauti
tolimaj šalelėj...“ (12, 39). J. Balaišis
tęsia tragiškosios lyrikos tradiciją,
bet jo poezija nėra verksminga. Gal
labiau šviesi, optimistiška. Tik kūry-
binėje intuicijoje svarstymai nueina
paviršiumi, dingsta vidinė įtampa,
nuoširdumas, nes lyrizmas daugiau
paremtas jau išmėgintais lietuvių
poezijos takais. Tuose sekimuose,
stilizacijose ir pakartojimuose
visgi juntami poetiniai gabumai.
„Vai eičiau, eičiau / Per tą ulyčią, /
Vai pagiedočiau / Prie tų bažnyčių“
(12, 49).

Ypač išsiskiria ELENOS MEZ-
GINAITĖS (1941–2005) poezija,
kuriai būdinga dramatiški kon-
trastai, išgyvenimų nuoširdumas.
Ji gimė Petriškių kaime, Rokiškio
valsčiuje. Dirbo žurnalistė dau-
giausia Panevėžio spaudoje. Į Lie-
tuvos rašytojų sąjungą buvo priimta
1983 metais. Ją jaudino abejonės ir
netikrumas, nepastovumas. Net ir
tuose eilėraščiuose, kuriuose kalba
apie tikrovės dramatiškumą, žiauru-
mą, kontrastus, juntame stiliaus
eleganciją ir romantinį nusiteiki-
mą. Ji suvokė, jog estetiškes įspūdis
visuomet skiriasi nuo kasdieniškos
realybės. Gali kontrastiškai skirtis
Europos didmiestis Paryžius ir pro-
vincijos miestelis Panevėžys. Lieka
tik romantinė svajonė, sklindanti iš
muzikos.

Plaukia pro langą kaip lėtas

Paryžiaus tango

Balto provincijos rūko

nekylančios bangos –

Kovo diena.

Viskas praeina – žiemos,

gyvenimas, dainos.

Mano Paryžiau, kokią

aukščiausią kainą

aš – už tavę? (13, 32)

Cituotame rinkinyje akcentuoja-
ma laiko neapibrėžtumas, išdavystė:

„tik neišduos dainuotas / rūškanas, išdidus / mūsų kartos pasaulis“ (13, 6). Reikia pasitikėti tik poetų meilės amžinybe. Ne pačiais poetais, o jų priesaikos žodžiais eilėse. Leksikos centre žodžiai: raudona, pilka, juoda. „Tavo balta pagalvė / juodu krauju pakvipus“ (13, 15). Į tuos žodžius dažnai įsiterpia žodis „geltonas“. Tas žodis gali išreikšti priešingą, kontrastišką prasmę: tai, kas gražu ir kas nuodinga. „Paguosk mane / išmintingai, / teisybės nuodu / geltonu“ (13, 33). Poezijoje apdainuotas gyvenimas toks gražus, kad net baisu, poetės požiūriu, pažvelgti į tai, kas baisu. Daug kur eilėraščių kontekstas yra didaktinis. Bet didaktika paslėpta už uždangos, kaip dialogas su skaitytoju. Daug kur paslėpta ir netikėtos mirties nuojauta. Štai, kad ir toks tobulai sueiliuotas klasikinės tradicijos posmas: „Nebe minėk manęs geros / gražiai pražuvusios / Visuos jaunystės ežeruos / iškaršo žuvys (13, 56).

Kitame E. Mezginaitės rinkinyje „Šaltas ginklas“ (1999) lyrika pažymėta atviro tragiškumo ženklų. Tai bendra praeito šimtmečio 9-ojo dešimtmečio lietuvių lyrikos tendencija. Vėliau įsigali siurrealizmo, ekspresionizmo suformuota kryptis, su tradicine lyrika jau nebeturinti nieko bendro. E. Mezginaitė sustiprino tragiškumo intonacijas, kurios naujojoje poezijoje įgavo kitas formas. Tą kryptį pajutome S. Parulskio kūryboje, kurioje šluote iššluotas verksmingas tragiškumas. E. Mezginaitė tragiškumą priima kaip neišvengiamą, natūralų žmogaus egzistencijos turinį. Formos požiūriu šis rinkinys nieko naujo nebeįveda. Plačiai plėtojamas mirties motyvas. „Dangus nebėra jaukus / Kas bus be manęs, kas bus?“ (14, 22). Negerai palaidoti kitus anksčiau už save, bet negerai ir save laidoti, kai kitų nebėra. Neatsitiktinai parašė dedikacijas artimiesiems

bičiuliams: Jonui Strielkūnui, Valdemarui Kukului dar tada, kai jie buvo gyvi. E. Mezginaitė nujautė ir savo tragišką gyvenimo pabaigą. „Kelintą kartą klausdama / „Ar dar nepavargai gyventi?“ / juoda mintis – nakties dama / ištisia blyškia, šaltą ranką“ (14, 57). Rinkinio pavadinimas irgi yra mirties simbolis. Žurnalistinis darbas neišvengiamai palieka pamokantį stilistinį, kompozicinį pėdsaką. „Gyvenu be gyvenimo, o gyvenimas – be manęs. Gal abiem taip geriau?“ (14, 68). E. Mezginaitės pranašumas yra eiliavimo technika – žodžiai bėga laisvai, vienas paskui kitą, be dirbtino pritempimo. „Nebelaikia gyvenimas, eina / per nukritusius sodo lapus, / per numintą ir statų atslaimą / į erdves, o galbūt į kapus“ (14, 23).

ARVYDAS GENYS gimė 1954 m., Panemunyje. Į Lietuvos rašytojų sąjungą priimtas 2002 metais. Tai kitokios krypties ir stiliaus poetas. Kūrybos šaltiniai: nuosavas gyvenimas ir patirtis. Kitaip sakant, autobiografija. „Amžiau / aš maldų neišmokau / nebuvo kada / baigiau vidurinę / saugojau savo metus su šautuvu“ (16, 9). Sekdamas modernistų madą, nededa skrybės ženklų. Tačiau sakinyje ir eiliavimas yra sisteminis. Modernistai, jų požiūriu, taip atspindėjo dvasinės ir išorinės realybės sumaištį, netvarką. Todėl gramatikos taisyklių nepaisymas motyvavo ir sistemine eilėraščių kompozicijos netvarką. Vėliau A. Genys bandė susilyginti su modernistais.

Dar vienas svarbus A. Genio kūrybos šaltinis – amžininkų kūryba. Čia jis prabyla kaip kritikas. Turiu galvoje jo dedikacijų žanrą. Didžioji dedikacijų herojų dalis A. Genio amžininkai – gyvi ar mirę: P. Širvyys, T. Venclova, J. Strielkūnas, R. Šavelis, J. Juškaitis, J. Lapašins-

kas, H. Radauskas, G. Patackas ir kai kurie kiti vyresniosios kartos poetai. Kai kurie stiliaus elementai A. Genį priartina prie avangardinės tradicijos.

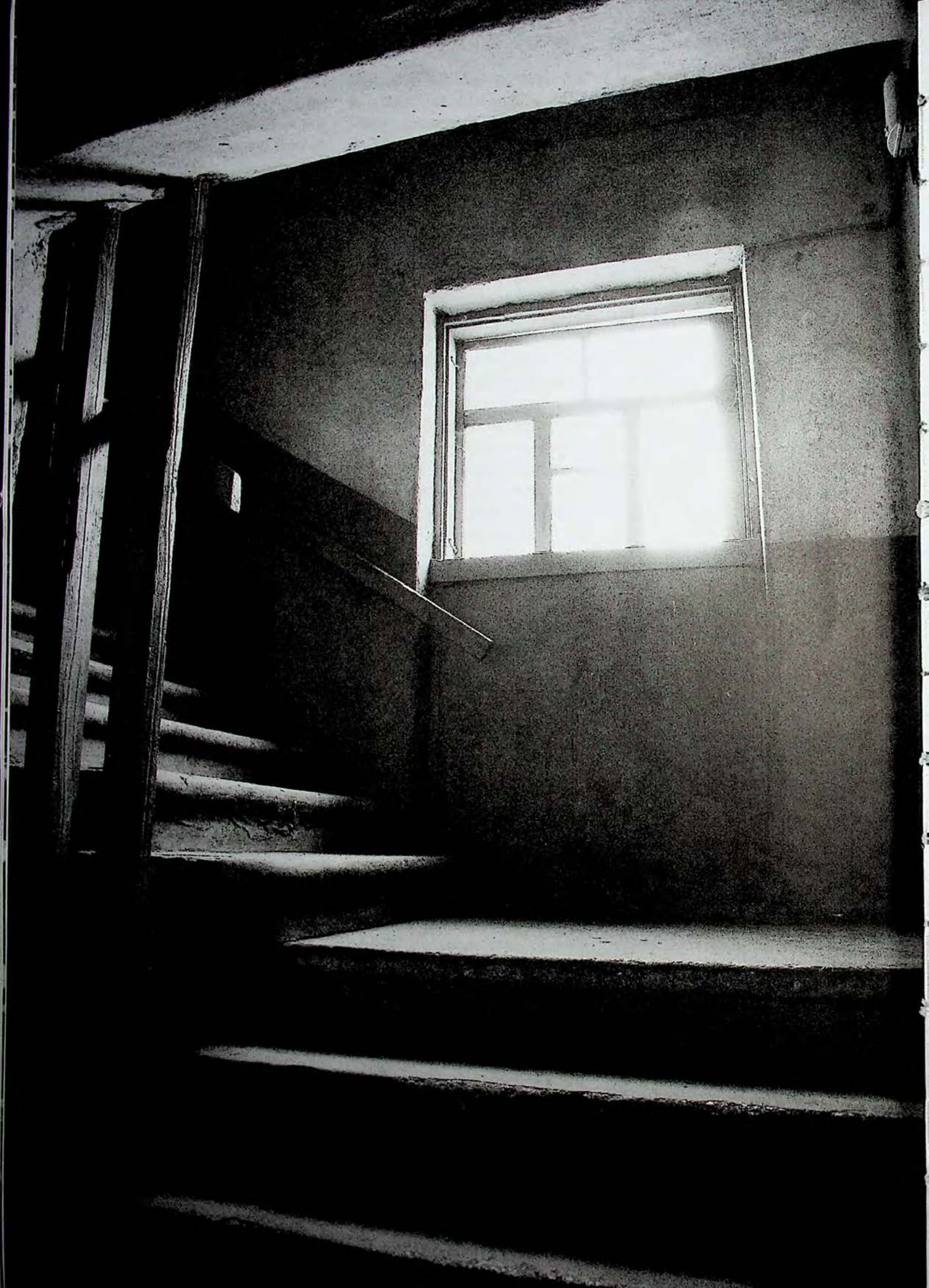
O katedros dar nesugriovė keistas ir nesiskutęs Kristus, išvaržytas estetų su pieštukais – ateistų, nors buvo proletaras ir dar žydas. (17, 106)

Palyginus, pavyzdžiui, su E. Mezginaitė, jis šalčiau deklaruoja istorines asmenybes, kūrėjo ir skaitytojo santykius. Apima ne tik dabartį, bet ir antiką, viduramžius, dabarties realijas. Kartais prabyla kaip kritikas ar filosofuojantis publicistas, neišvengia nuogos retorikos. Tačiau jo talentą rodo eiliavimas ir kompozicija, originalus ritmo ir rimo derinimas, fonika. Neatsitiktinai šį rinkinį iliustravo pats poetas. Štai pavyzdys to, kaip išryškinamos žodžių spalvos: „Dangus giedrėja, bet vitrinom virtęs, / atvėrė tai, ko nė minėt neverta / siauruos Prisikėlimo vartuos“ (15, 29). Eilėraštyje kalbama apie nedarną šiuolaikinį miestą. Skaitytojas turėtų būti dėkingas poetui, išaukštinusiam gyvąją gamtą. A. Genio rinkiniuose daug vietos užima rudens motyvai, bet daugiau dėmesio jis skiria kalbos, žodžio spalvingumui.

Poetas spaudžia, ratilais keliauja jo mintys – nuo akmenų, vėl sviesto pasąmonės gelmėn – skalauja krantus bejėgiškumas. Ir atvėsta liepsna, keistai nukarusi į šiaurę. (15, 74)

Įvertinus tikrai kūrybiškus rezultatus, vertėtų atkreipti dėmesį į tam tikrą gryną literatūriškumą, atsiskyrimą nuo emocinio santykio, betarpiško lyrinio dramatizmo.

Literatūriškumas yra dažnas šių dienų poezijoje. Jis suvokiamas kaip

antroji realybė, su kuria persipina psichologinis monologas. O garsiaraštis – su aštrumą išreiškiančia ir dažnai pasikartojančia metafora: „Vos padarai aušros pradės ryškėti, / Vėl paukščio plunksna atrakins erškėtį, / lyg senas draugas aplankys eilėraštis“ (17, 60).

Visai kitoks yra Pagrandžių kaimas 1939 m. gimęs RIMGAUDAS VALENTINAS GRAIBUS, P. Širvio literatūrinės premijos laureatas, Lietuvos rašytojų sąjungos narys (nuo 1979 m.). Tai labai produktyvus poetas, išleidęs apie 20 poezijos rinkinių. Dar galima pridurti, kad jis yra savotiškos agrarinės kultūros lyrikas, išreiškęs senojo ir naujojo kaimo valstiečio psichologiją bei nuotaikas. Šiaip jo kūryba primena klasicizmo tradicijas. Jos kūrinių kompozicijose ryški aukšto ir žemo, viršaus ir apačios, silpno ir stipraus, plėšraus ir gailestingo opozicija. Egzistencinė filosofija ir socialinio psichologizmo principai. Kategoriskų ir ne taip ryškiai kategoriškų opozicijų akcentavimas ir pereinamųjų niuansų nebuvimas kalba apie minėtą tradiciją. „Prie kauburėlio mes vieni / Dar glostom viltį. / Gyvenime, tai kur eini? / Į mirtį“ (18, 73). Antrasis tos tradicijos liudininkas: lyrinio subjekto pavaduotojai, dubleriai, tai yra dabar atrodančios egzotiškos gėlės: gerbera, ugniažolė, amarilis, chrizantema, takazolė ir kt. Tokie dubleriai dar yra ir laiko kategorijos. „Apsmurgęs rytas trinas apie tvorą, / Vis rūko išprašyt iš kluono tingi“ (19, 13). Ypač daug kartų pasikartojantis varnos įvaizdis. Varna pušyje yra tiesiog ir ištuštėjusio vienkiemio vėliava: „Juodas dangus iš priekio. / Debesys laksto neramūs. / Varna pušy palieka – Vėjas nutremia žemėn“ (20, 68). Ištuštėjusio kaimo įspūdį sustiprina ir savų nebeatpažįstantis ir juos aplojantis šuo. Rinkinių pavadi-

nimai skaitytoją nukreipia į panašius dublerius, gilesnius palyginimus: „Eraičinų vėsa“ (1979), „Medžių erotika“ (2007).

Tokie metaforiniai palyginimai išreiškia ne tik gimtinės praradimą, ištuštėjimą, gal ilgesį, bet ir dvasinius praradimus, amžinų dvasinių turtų iškeitimą į laikinus.

*Liepa lyg striptizo klubo šokėja
ima nusirenginėti,
numeta žemėn lėtai
vieną rūbėlį po kito
ir palieka nuoga.*

*Klevas į tai žiūrėjęs abejingai,
ima rausti, vapėti kažką,
trūkčioti kraujagyslės smilkinuose,
padidėja kraujo spaudimas.
Galiausiai nebeišlaiko
ir ima nusirenginėti. (21, 83)*

Stipresnį įspūdį palieka R. V. Graibus minimalistinės kompozicijos eilėraščiai. Pavyzdžiui, minimalistinės kompozicijos eilėraštis „Vis dar studentė“ rodo, kad poetas priartėjo prie šiuolaikinio poezijos stiliaus. Binkišką tradiciją priartina prie savo individualaus stiliaus. „Vienas esu. Reiškia vienas / Būti dviese niekas nesiūlo / Žiovauja šuo mėnesienoj / Tingi aploti mėnulį / Tingi, o gal jau negali / Nejau loti pamiršo iš viso? / Gal pakalbinti šitą šunelį, / Betgi ką aš jam pasakysiu?“ (20, 62).

R. V. Graibus, pasitelkęs žodį be puošmenų ir žaismingos intonacijos, ne viename eilėraštyje originaliai, savitai išreiškė sodybų tuštėjimo metą, buitinę, socialinę ir psichologinę to meto situaciją, sodiečių ironiją, humorą ir pašaipą. Suprantama, gausioje kūryboje aptinkama ir naivaus realizmo, paviršutiniškų, prozinio, laikraštinio pasakojimo intarpų, dirbtinumo, albuminio stiliaus eilių, tų pačių vaizdų pasikartojimo, bendrų svarstymų pertekliaus. Pavyzdžiui, kai kurie emociniai

fragmentai atrodo pernelyg padidinti, perdėti, be konteksto ir vidinės įtampos. Tačiau R. V. Graibus labiausiai nusisekusi kūrybos dalis – kaimo likimo motyvai, egzistencinė jo žmonių būties ir likimo tema. To iki šiol lietuvių poezijoje niekas taip fundamentaliai nepadarė. Ir kartu pernelyg neatsiliko nuo modernistinės krypties tradicijų, o atvirkščiai, jas praturtino.

JONAS JACKEVIČIUS kaip S. Parulskis žengė radikalaus modernumo kryptimi. Jis gimė 1937 m. Rokiškyje. J. Jackevičius ne tik poetas, bet ir dailininkas, nuo 2000 m. Lietuvos rašytojų sąjungos narys. Platesnė meno aplinka skatino ieškoti savo stiliaus, individualios savivokos, artimos tai aplinkai, kurioje vyrauja modernios kryptys, besiformuojančios iš ankstesnių avangardinių dadaistinių, turbopankinių, ekspresionistinių, siurrealistinių tradicijų. Absurdo, chaoso, ironijos sluoksnius atmetė būdingą lietuvių poezijai tradicinį sentimentalų paviršių, emocinio ir verksmingo dejavimo fenomeną. Ši visas meno rūšis palietusi kryptis atspindi ir pasikeitusią realybę, ir meno rūšių mutaciją. Žaidžiama su daugelių tradicinių žanrų ir stilių. Nyksta skirtumas tarp tragiškumo ir komizmo. Toje žanrų sintezėje pasinaudojama ironija, grotesku, parodija ir autoparodija, atsiminimais, laikraščio ar reklamos intarpais. Viskas, kas leidžia maksimaliai priartėti prie apmąstymų ir išgyvenimų tapatumo. „Liepsnojanti varna – estetė, / Ji niekina galimybę / virsti Feniksu“ (22, 12). Poetinė fantazija daug atviriau atspindi realybę. Ji virš realybės. Siurrealizmas. Poeto pagerbimą J. Jackevičius išreiškia su autoironija: „Jūs eiliakalį ant ešafoto / Kaip avį ar galviją – / Kvepalais aplaistėte per puotą / Subinėn – įkišot leliją.“ (22, 44).

Vieną pirmojo rinkinio skyrių pavadinu „Žodžių nelaisvė“. Jie verčia kalbėti banaliai. Todėl išsilaisvina iš tos nelaisvės orientuodamasi į estetinį įspūdį. Skaitytojas gali grožėtis arba piktintis: „Ir amžinas minčių žaidimas / Tarp stropų išsibarstę rimai“ (22, 68). „Sėdi – apsilvilkęs fraku – / Gražus, elegantiškas telefonas“ (22, 64). Turi potekstę. Sėdi biurokratas. O gal gražiai apsirengęs valdininkas. „Dejavo vėjas, pelenus blaškąs – / Pakol numirėliai numirėlius užkas“ (22, 70). Užuomina aiški: visi mirtingi.

Pasaulis panašus į teatrą, karnavalą, virtualiąją rinkmeną. O žmogaus egzistencinis likimas yra mįslingas, pasakiškas, pilnas paradoksų, niekšybės, siaubo ir keršto. Konfliktų tarp sąmonės ir racionalios logikos. Dažnai kartojasi žodis „sapnas“. „Košmariškos bestiarijos vaizdai – kur žmogus virsta gyvuliu ir atvirkščiai. Tai lyg siurrealistinis Genijaus sapnas“ (24, 70). Poetinis subjektas yra sapnų, miego žmogus, kitas „aš“:

*Sapnas aplankė tave –
sapnas labai panašus į gyvenimą –
toks panašus,
kaip dangus panašus į akį, –
ir viskas įvyko
anksčiau nei
esi –
ir smegenys, virtę voratinkliais,
ir mintys – kaip smėlis (23, 3)*

Racionali sąmonė bejėgė pasakyti ką nors tikro, nes ji nežino logiškai apibrėžtos formos. Ji yra egzistenciniame vakuume. Voratinklis, smėlis. Eilėraščio forma irgi išvengia loginio vienaliniškumo, nes realybėje jo irgi nėra. Gali sukurti kokį nori paaiškinimą. Viskas privers skaitytoją giliau mąstyti ir pačiam ieškoti atsakymų „kodėl?“. „Kvadratinė diena / Nubrėžianti grėsmingą virsmą – / tai paukščio

liūdesys ir paukščio požiūris į liniją“ (23, 23).

J. Jackevičius kartais prisimena ir klasikinę tradiciją. Ir ne tik kompozicinius jos principus, bet ir ritminę struktūrą. Retkarčiais cituoja liaudies dainas arba klasikų aukšto estetinio lygio fragmentus. „Ten – balta obelėlė – / Ar galės pakartot? – / Tas paukštelis tą trelę / Iš pavasario to ... / Vis artėja tas balsas – / Gal tai kosminis vėjas? / Už šio vakaro alsą / Ačiū draugei Salomėjai“ (23, 41). Blaškymasis formos erdvėje atspindi nerimą ieškant atsakymų į žmogaus egzistencijos problematiką.

J. Jackevičius dar nesurado savojo „aš“: tiek minėtoje problematikoje, tiek stiliuje ir formų srityje. Esminis minusas – kai kurių jau atrastų formų kartojimas. Tačiau tai, kas išleista, įeis į lietuvių moderniosios poezijos istoriją.

VYTAUTAS ŠAVELIS (1928–1996) gimė 1928 m. Rokiškio rajono Steponių kaime. Išleido tik vieną eilėraščių rinkinį „Čiobrelų kiemas“ (1992), bet jo kūryba panaalizuota kritikos klasiko Vytauto Kubiliaus „Lietuvių literatūros enciklopedijoje“. V. Šavelis rašo, kad iš kaimyno Jakulio aukštaūgės vinkšnos viršūnės galėdavo grožėtis Panemunio, Čedasų ir Žiobiškio bažnyčių bokštais. Lietuvių kalbą ir literatūrą dėstė Ragelių, Pandėlio, Suvainišio, Žiobiškio ir kitose mokyklose. Taigi, prie gimtųjų miškų ir gimtojo kiemo poetas buvo priaugęs. Tikrai tas kiemas jau ištuštėjęs, jau miręs. Todėl eilės graudokos, kai kur net skausmingos intonacijos. Nors V. Šavelis susilaiko nuo verksmingų dejonų, bet apgailestauja dėl nykstančių tradicijų.

*Ko akmenys glaustosi žolei?
Ant kiemo, kur alaso jokio?
Rūstusis likime, paskolink
Grubaus kupiškėniško juoko.*

*Koks juokas iš mirusio kiemo?
Koks kiemas be šuniško kvapo?
Žiogų akyse mėnesienos
Vienulišką liūdėsį slepia. (25, 36)*

Tas pats sodybų tuštėjimo motyvas. Tačiau šaveliškas. Eiliuojama lengvai, gal net linksmai. Ašarų nėra, yra, kaip yra. Atsimenama romantiška jaunystė. Sėlių giminė, kurioje buvo jo giminės pradžia. Nuo tada lietuviai jau buvo prisirišę prie čiobrelų kiemo, kuris neišnyko iš atminties: „Aš ainis sėlių giminės, / Kurios vardų nedaug ką išskaičiau. / Bet aš žinau, kad tavo puodžiaus esu brolis, / Kurį prieš metų tūkstantį, o gal anksčiau, / Sudegino tas pats įkaitęs molis, / Sudeginęs ir žodį pagaliau“ (25, 11).

Gražiai skamba žodžių muzika. „Einu į Lietuvą, į lėtą lietų“ (25, 11). Primena taiklų E. Mieželaičio poetinį atradimą: „Čia Lietuva, čia lietūs lyja“. V. Šavelio posmuose nemažai stiprių estetinių posakių. „Prakalbino savais vardais kadaise baltai. / Padovanojo baltus kaulus savo. / Visus nekrikštytus šventai įsūnijo / Baltais beržais ir putiniais baltais“ (25, 13). Daug kur žodžių spalvos ir garsai neturi turinio. Beveik kas antras eilėraščių kartojas žodį „geltonas“. „Geltona, glostančiai geltona, / Ir baisiai neramu“ (25, 41). Kartojasi ir žodis „mėnulis“. „Simfonijos Es-dur / Šiandakt mėnulis klausos“ (25, 59). Prasmingai ir rezultatyviai nukreipia savo jautimus estetinių efektų kryptimi. „Dangaus palaukėj mano pradalgiai. / Kiek prišienauta žodžių šieno / Ir veža Grygo trys arkliai / Žalsvon pastogėn mėnesienos“ (25, 83). „Per pačią vakarinę liubą Žiobiškį / iš lėto vakaras geltonas dega“ (25, 23). Ir kiemo smulkmenos, ir sodžiaus tradicijos, ir gamtos spalvos skaitytojui primena tuos turtus, kurie sudaro mūsų išskirtinumą. Tarp kitų garsiųjų visos Lietuvos kultū-

ros veikėjų portretų – Konstantino Sirvydo, Vinco Kudirkos, Simono Daukanto, Jono Basanavičiaus – V. Šavelis išskiria rokiškių Juozą-Tumą Vaižgantą. Taip pat P. Širvį, kuriam dedikacijas yra paskyrę visi Rokiškio krašto poetai. V. Šavelis rašė: „Gimti šilai, Sartai gimtieji giesmę ošė. Ir tavo beržas ant kalvos“ (25, 68).

V. Šavelis gal ir neatrado naujų lietuvių poezijos formų, bet praturtino esamas. Paturtino naujais ritmais ir žodžių spalvomis, priartinio eilėraščių prie kiemo ir apskritai gimtinės peizažo pasiūlytų spalvų ir formų. „Neteisūs tie, kurie bandytų juoktis, Kad gamtą kopijuojau ar vagiu. / Sielon sukrovęs lobį tokį, / Už nieką neparduočiau niekam tų debesėlio pradalgį“ (25, 82). V. Šavelis rašė lengvai, posmai liejosi be įtampos, atsipalaidavus, kartais linksmai, su šypsena.

Pandėlietė ZITA ČEPULYTĖ gimė 1935 m., yra Lietuvos nepriklausomųjų rašytojų sąjungos narė. Savo kūryboje ji grįžta prie senųjų tradicijų, prie eilėraščių kompozicijos, kurioje vyrauja daiktų pasaulis. Reportažiškai aprašinėja tai, ką mato šalia stovėdama: „Kažkas šalia vis stovi; / Kažkas žydrinė sklendo virš beržų, / Kažkam vienodai lygūs, drąsūs, drovūs, / Kažkam spalvingą rudenį tapyt gražu...“ (26, 10). Žada pabūti gero tyloj, gal sėliu protėviai atleis. Primena lietuvių kultūros istoriją. „Paklausk ir pasakys, po kuriuo klevu / Stovėdavo susimastęs kunigas – poetas Strazdas, / Pro kurį klebonijos langą žvelgė kanauninkas Viksva, / Rašydamas Baranauskui laišką“ (26, 14). Primena Lionginą Šepką, Paulių Širvį. Kaip ekskursijos vadovė poetė važiuoja per miestus ir miestelius. „Jau „siaurukas“ pravažiavo / Atminties bėgiais“ (26, 20). Skapiškis, Suvainiškis, Panemunis, vėliau Jūrmala, gražuolė Ryga.

Mažai liečia savo išgyvenimus. Gal tik vienatvę. „Širdis pati sau renkasi svajonių kelią, / Kuriuos kadrus palikt, kuriuos paliest, / Ar pasišildyt prie senų jausmų ugnelės, / Ar baltą rankšluostį atėjusiems ištiest“ (26, 42). Noriu atkreipti dėmesį į rimą. Ne tik Z. Čepulytė, bet ir kai kurie kiti poetai rimuoja tos pačios gramatinės formos žodžius: „paliest“ – „ištiest“. Liaudies kūryboje tai dažnai pasitaiko. Panašių atvejų galima sutikti ir klasikų, pavyzdžiui, Maironio kūryboje. Bet šiuolaikinėje modernistinėje poezijoje to vengiama.

Z. Čepulytės poezija pilkoka. Nors atitinka techninius reikalavimus, bet stinga gilesnės prasmės, aistros, meninių naujovių. Ji prisimena tikrus kūrėjus: Aistį, S. Nėrį, B. Sruogą. Vadinas, supranta, kas yra aukštoji meninė kokybė. Kartais pasiseka sukurti neblogų posmų.

*Ežerėliai – miško akys –
Ramūs, gilūs ir šventi,
Tarp žalių blakstienų slepiasi,
Aš prie jų – arti arti... (27, 35)*

Jos kūryboje visko daug: ežerų, piliakalnių, dvarų, bažnyčių, pilių. Eiliuojami žinomi istorijos faktai, aukštinami jau ne kartą išaukštinti istoriniai įvykiai ir vardai. Juos lydi aukštas stilius, patetika, retorika, odiškos intonacijos. „Mums žodis Žalgiris – dvasios šauklis, / Krauju paženklintas Tėvynės triumfas, / Lyg fakelas, negęstantis tautos stiprybės rankoj, / Giliai istorijon įstrigęs kalavijo kirtis trumpas“ (28, 17).

Kaip ekskursijų vadovė vedžioja ekskursantus po Vilniaus miestą, supažindina su istoriniais paminklais, gatvėmis, bažnyčiomis, skulptūromis, net garsiais istoriniais renesanso ir baroko kiemeliais: Petro Skargos, Martyno Počobuto, Mykolo Sarbievijaus ir kt. O dar

istoriniais vardais pavadintos gatvės, Valdovų rūmai ir Vingio parkas, tiltai per Nerį ir Televizijos bokštas. Tuos ekskursijos takus primenantys eilėraščiai, jų stilius mažiau išsilavinusiems skaitytojams pateikia istorinių žinių, bet su šiuolaikine poezija beveik nieko bendro neturi. Visa tai labiau primena reportažus, kronikas, apybraižas. Kartais išreiškia poetės jautrumą. „Eime, kur teka Nemunėlis, Laukupė, / Kur Vyžuona ir Beržuona vingiuoja, / Ten rokiškėnus jungianti tarmė / Legendom ir sakmėm tebealsuoja“ (29, 93).

Z. Čepulytės eilėraščiai praplečia provincijos skaitytojų akiratį, skatina domėtis tėviškės istorija, literatūra.

Poetine kokybe, istorine tematika ir polinkiu į aktualijas Z. Čepulytei artimas ANTANAS KANCEVIČUS (1938–2004), gimęs Petrišiškyje, Rokiškio rajone. Tik jis daugiau dėmesio skiria meilės ir gamtos, žmogaus likimo paralelei. Panašūs poetiniai šampai, trafaretai, manifestavimas ir deklaracijos. „Nėra širdies, kuri mane suprastų, / Kuri išgirstų ilgesio dainas... / Nėra žvaigždės, kuri man kelią rastų / Per tamsią naktį, ūkanas, miglas“ (30, 169). A. Kancevičiaus kūrybai būdingas manifestinis deklaravimas: „Tėvynė – tai auštančio ryto vaiskumas, / Tėvynė – tai Meilė, Šlovė, Pareiga“ (30, 39). Šiame rinkinyje vyrauja monotoniškas, standartinis ritmas ir rimas. Poetas neišvengia atvirų pamokymų ar neutralaus pasididžiavimo gamtos grožiu. Toks yra eilėraštis „Rokiškiui“ arba „Grįžki“. „Sartai kaip motina niūniavo tau lopšinę, / Sartai rasos lašeliais prausė veidelius. / Sartai obels žiedais išpuošdavo gimtinę, / Sartai vilioja, šaukia „Grįžki į namus!“ (30, 32). Rimuojamos tos pačios gramatinės formos. A. Kancevičius lyrinę

formą sujungia su manifestine. Kartu girdime naivius, primityvius pamokymus. „Ar tau teko kada į rankas / Grėblį, dalgę ar šakę paimti / Ir po darbo į versmių gelmes / Aitru kūną ilgam panardinti? / Ar išmokai parėjęs namo / Drabužius, saubatus nuvalyti? / O pavalgius ir švelniai, gražiai: / – Aš, mamyte, virtuvę tvarkysiu“ (30, 120). Nuolat kartojasi edukacinis motyvas. Gal ir nieko blogo, bet išraiška turėtų būti modernesnė, apsaugotų eiles nuo leksinio trafareto ir šampų, kurių taip pat aptinkama vienatvės, ilgesio ir meilės motyvais parašytuose eilėraščiuose. Kaip antai: „Nėra širdies, kuri mane suprastų, / Kuri išgirstų ilgesio dainas... / Nėra žvaigždės, kuri man kelią rastų / Per tamsią naktį, ūkanas, miglas“ (30, 169). Deklamacija, ritminė monotonija, bendros poetinė frazės. Nors šiaip tarsi ir lengvai skamba, primena praėjusiame amžiuje girdėtus nuskundimus. Šiuo metu jaunieji poetai vengia dejonų ir savigailos. Realybė pilna sumaišties, todėl ir forma atitinka egzistencinį neapibrėžtumą, chaosą. Racionali sąmonė apie rytdieną, apie tai, kas dar neįvyko, nieko tikro negali pasakyti. Tai formai nebetinka sentimentali fantazija ir jausmingumas, kategoriška retorika ar emociniai skundai.

A. Kancevičius, ir ne tik jis, su tuo nesutinka ir rašo konservatyviu tradiciniu stiliumi. Eilėraštyje „Kaip rašyti?“ jis deklaruoja: „Juk poezija turi kaip lyra skambėti, / Ne kartoti be ryšio pavienius žodžius, / Skleisti džiaugsmą ar liūdesį, žiedu žydėti, / Pasibelsti į širdį, sukelti jausmus.“ (30, 115). Tokiu atveju turi būti linijinis loginis nuoseklumas. Knygoje „Dar neblėskite, žaros auksinės“ (1999) išlieka tie patys pranašumai ir tie patys paklydimai. Čia daugiau dėmesio skiriama meilės ir senatvės motyvui. Apmąstymai reiškiami aukštu tonu. „Žengiu per slenkstį tos

gilio senatvės, / kol mano minčių aukuras neblės. Išlieka eilės, ką širdim sukūriau, – / Manau, anūkai gal dar paskaitys“ (30, 35). Šioje vietoje galima atsiminti S. Parulskio žodžius, kad rašyti atečiai yra didžiausia nesąmonė. Bet prisiminę Donelaitį, Maironį, Baranuską, S. Nėrį ir daugelį kitų klasikų, suvokime, kad rašyti atečiai nėra visiškai nesąmonė. Tik daugeliui Rokiškio krašto poetų toli iki jų. Kai A. Kancevičius prisiglaudžia, pavyzdžiui, prie Salomėjos Nėries kūrybos, jis atrodo visai kitaip.

*Ne, ne jos akys mane sužavėjo
Gilios, gilios kaip du šuliniai,
Ne blakstienų vylingosios fejės
Ne ugnelės, paskendę giliai!*
(31, 139)

Bet kai neatitrūksta nuo savo meto lyrikos, vėl įsiveržia šampai ir trafaretai, sausi, negyvi žodžiai. Kai kalbama apie jausmus, atsiranda perdėti, padidinti, nenatūralūs, bejausmiai posmai. Štai: „Kodėl netiki mano tu žodžiais, – / Jie širdies parašyti krauju!“ (31, 46). Mergina, mylimoji, kaip ir skaitytojas, žodžiais gal ir patiki, bet ne jausmais. Tai tik deklamacijos, lozungai, tik protu paremti įtikinėjimai, atsiprašymai. Teisingai poetas pastebėjo: „Ar įsideds beblėstančios žarijos / Jeigu į laužą krenta šlapdriba / Ir jeigu medžių šakos susiviję / Nebetarnaus pastogė nors menka?“ (31, 246). Dvigubas įspūdis. Iš vienos pusės tikram meniniam lygiui dar daug stinga, o iš antros – jaučiama tikroji meno galimybė. „Aš dar tikiuos, kad mūza man atskleis / Pačius slapčiausius rimo labirintus“ (31, 298).

Rokiškyje gimęs VAIDOTAS DAUNYS (1958–1995) spėjo išleisti tik vieną poezijos rinkinį „Metų laikai“. Padirbėjo kaip vertėjas, esėistas, literatūros kritikas. Minėtas rinkinėlis liudijo poeto talentą ate-

tyje. Žmogaus egzistencijos prasmę jis bandė atskleisti lygindamas jo likimą su gamtos netikėtumais.

*Pabusti, busti, bus ta pabaiga,
Kartojimas be atgarsio į mirtį,
Mirties kelionė kaip diena ilga,
Tik niekada nespėji jos įminti.*
(32, 35)

Savaip įspėjo savo mirties netikėtumą. Poetas apima plačią apmąstymų erdvę, stengiasi sukurti estetinį žodžių skambėjimo įspūdį. Viduje priešinasi gamtos primestiams dėsniams. „Aš niekada nei medžiu, nei šešėliu nebūsiu, / Ką dovanosi man, rasiu, kai vėjy nebusiu, / Tu, kurs esi, paslapties kaip gyvenimo trokštu, / Kiek gyvenu, tiek tylėjimo to išmokstu“ (32, 13). Tam tikras linijinio mąstymo atsisakymas, trūkčiojantis ritmas, retkartinis atsitraukimas į istorines erdves, religijų sandūras ir dimensijas poeziją priartina prie kultūrų ir religijų dramatinės raidos. Jo, kaip rašytojo, veikla apėmė labai plačius įvairius dvasinės kultūros klotus ir istorines erdves, pavyzdžiui, nuklysta į antikos laikus, primena Spartą ir spartiečių likimus, kurie yra pavyzdys ir poetui, ir žmogui apskritai. Bet šiose vietose aptinkama ir sausų lozungų.

V. Daunys kaip redaktorius buvo linkęs į filosofinius apmąstymus. Vertė Adomo Mickevičiaus, Josifo Mandelštamo, šv. Pranciškaus Asyžiečio kūrybą. Vaidoto tėvas Stasys Daunys, gimęs Šiauliuose, irgi poetas. Taigi viskas susidėjo taip, kad V. Daunys neišvengiamai žengė pirmuosius reikšmingus žingsnius poetinės kūrybos keliu. Žinoma, pasitarnavo ir įgimtas talentas. Retas kuris, vos debiutavęs su pirmuoju rinkiniu, jau sukelia nemažą susidomėjimą. Apie V. Daunio kūrybą atsiliepė aukštos klasės kritikai ir literatai Valdas Kukulius, Viktorija Daujotytė, Irena Kostkevičiūtė.

Kunigas JUOZAS VAIČIONIS, gimęs 1928 m., Vievesynės kaime, Panemunėlio parapijoje, maldos kompozicijas sujungė su Lietuvos istorijos motyvais. Vėliau metė kunigystę. Išleido eilėraščių rinkinį „Pažadėtoji žemė“ (1993). Ditirambais išaukštino Vytauto Didžiojo istorines Žalgirio pergalės: „Tu Žalgirio laimėjęs mūsų / Kaip karo genijus narsus, / Mums visada buvai ir būsi / Pats didingiausias iš visų“ (33, 10). Valdovų gyvenimo dramatiškumą nušviečia eilėraštyje „Jogaila“, šventojo karaliaičio meilę Emilijai Pliaterytei. Tačiau labiausiai žavisi kultūros ir meno asmenybėmis: M. K. Čiurlioniu, M. Mažvydu, kunigu A. Vienažindžiu, vyskupu A. Baranausku, kanauninku J. Tumu-Vaižgantu, poetu V. Mykolaičiu-Putinu,

Bernardu Brazdžioniu, jų kūryba ir kultūrine veikla. Tik tuose posmuose yra daugiau retorinės patetikos, manifestinės ir šlovinančios patetikos. Geriau nusisekė tie eilėraščiai, kuriuose jis vaizduoja savo biografiją, analizuoja artimųjų – motinos, mirusio tėvelio – gyvenimą. Čia pasitelkiami natūralūs žodžiai ir įvaizdžiai. „Ant Moškėnų kalno šlama / Žalios pušys ir čiobreliai. / Sėlių žemės panoramą / sutemos nešioja“ (33, 67). Kai kurie eilėraščiai, parašyti prieš penkiasdešimt metų, skamba tarsi parašyti vakar.

*Vis vejasi, vejasi vejasi,
O dienos, kaip vergetos terbos.
Save, kaip batus nudėvėjęs,
Kiūtinu liūdnas, nužvarbęs.*
(33, 63)

26 giesmės skiria Šv. Kazimiero mirties 500 m. progai. Eilėraštyje „Samarietis“ sieja tą tolimą amžių su dabartiniais laikais: „Plėšrūs vilkai paliko savo auką – / Juodas kraujas laša iš akmens. / Niekšybė visoj žemėj susišaukia, / O širdis į kančią atsirems“ (33, 101). Smulkiau Jono Vaičiūno poezijos nenagrinėjau, nes tai tik eilėmis aprašinėjami, nieko naujo nepasakantys žinomi faktai. Daugelis eilėraščių sukurti praeito amžiaus 6-ajame dešimtmetyje, kai poezijos menas Lietuvoje menišku nepasižymėjo. Tačiau jis vienas pirmųjų atkreipė dėmesį į analizuotas temas.

Visai kitos pakraipos poetas JONAS LAPAŠINSKAS (1923–1997) gimė Slabados kaime, Rokiškio rajone. Lietuvos rašytojų sąjungos

narys. Jo eilėraščiai ne religinės tematikos, o labiau kolektyvinių emocijų išraiška: „Jaunystės daina“, „Žemė ilgisi meilės“. Bet stipriausi buvo jo dainuojamojo stiliaus eilėraščiai, kuriuose sujungta liaudies dainų tradicija su literatūrinėmis, artistinėmis dainomis. Tipiškas romansas „Mylimos akys“.

*Tokios mylimos akys –
Lyg pražydę linai,
Jos ne žydi, o dega
Žiburėliais švelniai.
.....
Akyse švyti saulė –
Nematyt sutemos.
Koks žavus tu, pasauli,
Akyse mylimos! (34, 93)*

Dainos personažai – mergelė ir bernelis. Daina, kaip ir visos šiuolaikinės „artistinės“ dainos, grindžiama kolektyvinėmis emocijomis. Individualus charakteris išryškėja gal tik formos struktūroje. Tai priklauso nuo talento. Nuoširdumas atitrauktas nuo poeto biografijos. Todėl jų neskubama įtraukti į pagrindinį atskiro poeto lyrikos fondą. Tekstai kuriami dažniausiai pagal kompozitorių užsakymus, turi derintis prie muzikos. J. Lapašinskas sukūrė ne tik romansų, bet ir maršų, šlovinamųjų dainų. Kartais tuos žanrus kritikai priskiria prie taikomųjų menų.

Kaimo rašytojų sąjungos narys DANAS KAIRYS (1938–2013) gimė Rokiškio rajono Žiobiškio seniūnijoje, Ažusienių kaime. Savo poezijoje jis apmąsto žmogaus būties laikinumą, jaunystės ir gimtinės grožį. Išleido poezijos knygas „Žvaigždė sulos ąsotyje“ (1998), „Vėjas alėjoj“ (2006), „Su vėju už parankės“ (2011). Dainingi eilėraščiai įsiterpia į P. Širvio patirtį, nors tokios meninės galios ir nepasiekia. Meniška neblogas yra „Rudens ro-

mansas“. Jame nepamiršta paminėti artimoji gimtinė.

*Už mėlyno Žiobiškio šilo
Sutirpo kaip dūmas diena.
Į langą pasibeldė tyliai
Rudenė plaštakė liūdna. (35, 64)*

Ženklas, kad D. Kairys kuria eilėraščius dainoms, yra plačiai paplitusios dainos citata: „Burkuoja balandis po langu – / O jam atšaukia gaudi / Lietuviško lino padangė – / ir plazda sparneliai balti“ (35, 89). Meniškausiuose eilėraščiuose ritmas teka lengvai, iš širdies. Matyti, kad talentas įgimtas, Dievo duotas. Juntame, kad poetas siekia kuo paprasčiau, bet ne prasčiau kurti jaudinančius posmus. Kiekvienas žodis muzikalus, spalvingas. „Apraudodamos rudenį rudą / Gervės virkauja gaudžiai virš girių“ (35, 123) Arba: „Kvepėjo rasos lyg nektaras, / Birželio pradalgės svai-gino / Kas mus iš krašto to išvarė, / Kas mus atgal nesugrąžino?“ (35, 25). Pradėtas motyvas visuomet yra užbaigiamas, mintis aiški. Gyvenime to aiškumo ir nuoseklumo nėra, bet svajoti galima. Bet ne visur pasiseka išvengti pasikartojimų, perkrovimų. Pavyzdžiui, kartojasi žodžiai „žuvėdra“, „ugnis“, „sidabras“, „žvaigždė“. P. Širviui dedikuotas eilėraštis „Žvaigždė“ neperkrautas. „Gūdžion tamson nupuolė / Lyg šauksmas, lyg „Sudie“, – / Nukrito į atolus / Mano jauna žvaigždė“ (35, 138). D. Kairys gali drąsiai P. Širvį laikyti savo kūrybos žvaigžde.

Sipelių kaime, Pandėlio seniūnijoje, 1927 m. gimė poetas VLADAS LIOLYS, išleidęs dvi poezijos knygeles: „Švelnumo ilgesys“ (1999) ir „Saulėti toliai“ (2004). Jį galima laikyti edukacinės pakraipos, moralės tema rašančiu poetu. Jis atvirai manifestuoja etinius, moralinius principus. Tuose

eilėraščiuose kartojamas pagrindinis žodis „gerumas“. „Saldžios gerumo duonos / Niekad nebūna per daug; / Jei niekad niekam jos neduodi, / Ir ant savojo stalo nelauk“ (36, 28). Atviri, pamokantys, smerkiantys tekstai panašūs į pamokslus. Smerkia vyrus, kurie pamėgo ožio pieną ir geria jį kiekvieną dieną. Geria tol, kol patys ožiais tapo ne vienas. Juos sekė visi kaip avinėliai, skubėjo ten, kur šaukė baltakė. Atviras didaktizmas vargu ar šiandien tinkamas girtuokliams gydyti. Vladas Liolys pasitelkia Strazdelį, tarsi susirūpinusį dėl paklydusių avelių.

Strazdelis kreipiasi net į Dievą. Kalba tarsi kokiam jubiliejiniam minėjime. „Klausia Viešpatį Strazdelis – / Ar sugrįš namo avelės? / Kas nuo pikto jas apgins, / Gerumą širdyse augins?“ (36, 64).

Rinkinyje „Saulėti toliai“ romantinę panegiriką skiria Rokiškiui.

*Švyti Rokiškis kaip žiedas
Žaliųjų gojų apsupty. –
Tarp plačių, vingiuotų klonių
Tie rūmai Rokiškio balti,
Kaip žiedai namai geltoni. (37, 24)*

Nepamiršta pagarsinti net skanių Rokiškio sūrių, visai kaip mokamoje reklamoje. Dabarčiai priešpriešina senuosius laikus: sėlius, Moškėnų piliakalnį. Cituoja pandėliečių tarmę. „Ramus ir mielas Pondėlio kroštas, / Akuratnūs ti žmonas gyvena, – / Miškeliais išmorgintas roštas, / Ir Apaščia tykiai sruvana“ (37, 23). Pasidžiaugia ir kartu gėdina už apsileidimą: „Naktį barasi pelėda: / – Kaip jums mokytiems negėda / Per visą dieną gerti / O per naktį žmoną barti? / Ir mažus vaikus virkdinti, / Tokius į kalėjimą sodinti...“ (37, 30). V. Liolio kūryboje pastebimas skurdus žodynas, neišplėtotą fantaziją, stinga intuicijos. Geriau sekasi plėtoti sodybų tuštėjimo motyvą.

Šiek tiek paliečiamos meilės ir romanso kompozicijos. Bet ir čia kenkia inercija, poetiniai šampai. „Pasiklydo meilė / išdavystės migloj. / Pravirkusi gailiai, / mėnėsienos tyloj“ (37, 57).

Viena poetė išgarsėjo ne tiek poezija, kiek poetinėmis impresijomis, esė ir atsiminimais. Kalbu apie VALERIJĄ INČIŪRAITĘ (1922–2012), gimusią Ažušiekštyje (Rokiškio r.). Inčiūrų šeima buvo garsi ir gausi: augo šeši sūnūs ir keturios dukterys. Valerijos brolis Kazimieras Pranas buvo žinomas kaip Europos ir rusų klasikų vertėjas, išvertęs G. Byrono, J. W. Goethes, M. Lermontovo, A. Mickevičiaus, A. Puškino, F. Schillerio, F. Tiutčevo kūrinį. Valerija Inčiūraitė 1999 m. išleido knygą apie brolių „Vieno eilėraščio poetas“. Tas eilėraštis („Gimtinė“) buvo plačiai žinomas tarp tremtinių ir partizanų. „Kraštą siurbia, geria kraują / Kruvini tironai, / Vėl į Sibirą keliauja / Brolių ešelonai“ (38, 108). Už jį K. P. Inčiūra buvo nuteistas 25-eriems metams kalėjimo. 1952 m. ten ir žuvo. 1951 m. tremtyje žuvo ir tėvas Antanas Inčiūra.

Knygoje „Vieno eilėraščio poetas“ V. Inčiūraitė rašė ne tik apie brolių, bet plačiau nušvietė politinę ir kultūrinę atmosferą, savo gimtinės likimą. Negaliu nepaminti vienos groteskiškos detalės, t. y. prieškarinės reklamos, būdingos provincijos miesteliams. „Čia parsiduoda silkės, cviekai, šmalavidras ir kiti skanumynai“ (38, 59).

Į rinkinį „Kaip atviras laiškas“ (1991) sudėta lyrika ir lyriniai publicistiniai tekstai, kuriems būdinga avangardinė kompozicija, vidiniai rimai. Kaip novelėje interpretuoja tai, ką mato ir jaučia. „Ne tavo... Ar tavo buvo / Ta apsupusi erdvė? Ką davė / Tau? Ką jai davei? T. y. norėjai duot, o ji / Užsirėmė, /

Užsirakino ir / nepriėmė?“ (39, 18). Individualus, neprimenantis klasišinės tradicijos, grafinis braižas. Ne visuomet skaitytojui suprantami motyvai. Iš lietuviškos tradicijos liko metaforinis mąstymas. Viskas, kas slepia, plėšo, skuba: į akis kvatojasi pūga, slėpdama viską, kas išdraskyta, sugriauta. O ką dar gali nuveikti poetas?

*Tautų teisme
Tu paprasčiausiai
Nereikalinga! –
Trūkčiojančiom
Lūpom
Atsakinėjanti
tik
Į vieną klausimą –
Kodėl? (39, 34)*

Į apmąstymus nuolat įterpiamas universalus egzistencijos klausimas „Kodėl“? Atsakyti į jį nelengva, nes laikai buvo pernelyg žiaurūs. Tačiau, poetės įsitikinimu, esant ir žiauriems laikams, kuriuos lydėjo laikinumo jausmas, kurti poeziją galima ir būtina. Ji tik apgailestauja, kad tais žiauriausiais laikais nebuvo alternatyviosios literatūros.

Avangardinė kompozicija ryškesnė ir stipresnė rinkinyje „Duonos kepimo šventė“ (2000). Jame plūsta vaizduotės bangos, žodžiai – spalvos. Kartojasi smulkus ir stambus šriftas, pauzės ir brūkšniai, daugtaškiai, šauktukai ir klaustukai, pakartojimai. Eilutės su pauzėmis greitai bėga. „- - - - aš čia ilgam / - - - - neieškokit siūlo galo - - - - nėra / pradžios - - - - ir / medžiuos: NEBĖRA?“ (40, 68). Forma pakartoja greitą tempą tikrovėje.

Poetinė proza, eilėraščiai, lyrinės-publicistinės, draminės impresijos rinkinys „Sparnai virš sąvartyno“ (1998) toliau vysto tas pačias retorines, deklaratyvias formas, beveik desperatiškai reaguoja į išnykimo, praradimo ir griovimo stichiją.

Prisiminimuose liko „Kaimeliai ir vienkiemiai. Kvepiantys mėtom ir meile. Būtinai su gėlynais, šuliniais, tvartais, klėtim ir tvenkiniais, pirtimis, jaujomis ir linmarkomis miestelių pakraščiais“ (41, 28). Visa tai sugriauta. O žaliasermėgių kaimiečių ilgesys tebeliko. V. Inčiūraitė savaip gina žaliųjų sąjūdį. „... nupjaus gėles / Kuo penėsi, pieva, biteles? / Nupjaus, nukirs, sušers gėles. Kur / drugelis baltas nusileis“ (41, 199). Nebeliko pastovumo, tikrumo. Taip ir pasakojimas neužbaigtas, vaizduotėje sumaištis. Liko trūkčiojanti sakmė, iš genties gyvenimo knygos išplėšyti puslapiai. Šioje knygoje viskas susimaišė: ir žanras, ir fabula, ir sakiny. Taip V. Inčiūraitė priartėjo prie modernizmo, ekspresionizmo, siurrealizmo. Tik neįžengė į tų krypčių erdves.

Mėgėjiškosios kūrybos atmainos

Pavadinimas „Mėgėjiškoji poezija“ – tik sąlyginis atskyrimas. Tų poetų kūryba, kurią paanalizuosiu, ne daug skiriasi nuo kai kurių panagrinėtų antrame skyriuje. Ir tuose eilėraščiuose netrūko nemotyvuotos retorinės patetikos, romanso ar liaudies dainų klišių, manifestinės meditacijos, deklamacijos, mėgėjiško ritmo ir rimo.

BRONIUS GRAŽYS (1934–2013), poetas, aktorius ir dailininkas, gimęs Nečionyse, Kamajų valsčiuje, eilėraščių rinkinyje „Žvyrkeliai“ apie save taip eilavo: „Poetu niekad nebuvau. / Aš tik žodžius rimuoju / Rašau draugams, daugiausia sau, / Kaip moku, taip dainuoju“ (42, 147). B. Gražiui buvo artima K. Binkio, T. Tilvyčio, o naujaisiais laikais Kosto Kauko kūryba. Jo stiliui būdingas humoras, parodija, autoironija, sarkazmas, familiarios gaidos. Jis rašo be įtampos, linksmai.

„Epitafija sau pačiam“ skamba taip:
 „Sustos / Praeivis / Ir / Skaitys: /
 Gyvena / Žemėje / Gražys / Ir /
 Nesustos, / Ir / Eis / Toliau, / O /
 Kas / Gražys / Man / Pagaliau?“
 (42, 36). B. Gražys sujungia humorą
 ir familiarumą. Kartais pikta pasi-
 juokia iš autoritetų. „Laurą šlovino
 Petrarka, / Vadino savo mūza, /
 Nors buvo ji pikta lyg tarka, / Ištižus
 lyg medūza...“ (42, 18). Gal kiek
 paviršutiniškai ironizuoja atpigusią
 meilę, draugystę ir garbę.

Rašant painiai, sudėtingai, pasi-
 telkiant kelių aukštų metaforą, skai-
 tytojo galvoje neliks tos linksmos,
 bet kandžios tilvytiškos ironijos. Pa-
 vyzdžiui, tokia yra gelianti „Epitafija
 P. Blatui: „Lai galestingas bus jam
 Dievas / Čia ilsis garbingo blato tėvas /
 Pavakariais, kai nieks nemato, /
 Gėlyčių atneša sūnelis blato“ (42,
 74). Geriausiai sekasi pasijuokti iš sa-
 vęs: „Neberašysiu jau daugiau eilių /
 Ir pats nebestovėsiu Eilėje, / Išėisiu
 tyliai be eilės...“ (42, 173).

Puikiai eiliavimo techniką valdo
 ALDONA GENOVAITĖ KER-
 PAUSKIENĖ (1932–2013), gimusi
 Rokiškio rajone, Sidabrinės kaime.
 Ji nuolat grįžta į ankstesnius laikus,
 į vaikystę. Ir klausia: „Kasryt rei-
 kėjo laistyti kantrybės medį, / Į jį
 smalsuolių inkilus įkelt / Ir kantriai
 atsakyt į tūkstančius „kodėl“ (43,
 18). Užtenka paprasto stiliaus, kad
 atsakytų į sudėtingus laiko klausimus.
 Lemtis taip lėmė, kad Lietuva buvo
 priversta gyventi istorijos šalikelėje.
 Labai paprastos, bet jaudinančios ei-
 lės, kuriose poetė sujungia biografijos
 momentus, motinos palinkėjimus.

*Ne vieškelio, o tik šalikeleėjau
 tiek metų,
 iki pirmos mokyklos (prie
 Smetonos)
 lig pirmojo istorijos pasukto
 rato,
 kuris nudažė kelį raudonai!..*

*Tėvų gi patarimas buvo šventas:
 ■ Tik tai siaura šalikele praeikite,
 vaikai,
 tik tyliai – niekam neužkliūkit...
 Mes tylomis šalikelėje stovėjom,
 Kai plieno tankai vieškelio žlegėjo,
 tylėdami mesėjom pro Miliūnus,
 pro Juodupėje suguldytus kūnus,
 supiltus naktimis kapus...
 Šalikele mana jaunystėėjo. (43, 5)*

Pagrindinis G. A. Kerpauskie-
 nės kūrybos motyvas: nesulaikoma
 laiko tėkmė, istorijos šalikelės ap-
 mąstymai. Ko galima pasimokyti iš
 laiko šulinio atminties? Jis pažadina
 laisvės troškimą. „Arkliai atšlaime
 paleisti laisvi / Pažadina vėl mintį: /
 Išėiti su visai turiu / Už niūrių sienų
 keturių?“ (44, 12).

Epiniai elementai keičia lyri-
 nius. Tačiau poetė sugeba pasiekti
 emocinį susijaudinimą. Tik tų pa-
 čių motyvų ir minčių kartojimas,
 kiek skurdokas žodynas kai kada
 sumažina meninį abiejų rinkinių
 efektą. Pavyzdžiui, kartojasi išėjimo
 iš namų motyvas. Apskritai išėjimas:
 tėvo, meilės, duonėlės, atminties.
 Išėjimus apmąsto, bet negiliai, tik
 konstatuoja. Pasitenkina poetine
 deklaracija: „Paliko plynas laukas /
 Tik kalne / Pušelės verkė / Po
 žeme – / Gyvybė vandeniui tekėjo /
 Bet visas kaimas / Iš namų išėjo...“
 (43, 12).

Šios poetės nelaikytiau sava-
 moksle. Ji beveik prilygsta profe-
 sionalams.

1950 m. Utenoje gimė ANTA-
 NAS ŽILINSKAS. Mokytojo Obeliuose.
 Vadinasi, gyveno Ro-
 kiškio krašte, priklauso Lietuvos
 kaimo rašytojų sąjungai. Išleido
 poezijos rinkinius: „Kalbėjimai“
 (1998), „Vakarinės tylos atmintis“
 (2003) ir „Keleivis naktį“ (2010).
 Jis nukeliauja į svarstymų ir trans-
 cendentinių apmąstymų erdvę. Jo
 kūryboje beveik nėra asmeninių iš-

gyvenimų. Metaforiniai palyginimai
 gal pernelyg literatūriški. „Kas tu?
 – paklausi pats savęs. / Kam ir kodėl
 esi čionai atklydęs?“ (45, 61). Tokią
 pat bendrą prasmę turi, pavyzdžiui,
 „Liongino Šepkos malda“. Save
 jis laiko prie pakelės beržo prisi-
 glaudusiu basu piligrimu, išduotu
 ir išjuoktu, bet tikėjusiu, kad gal
 galės būti kam nors užuovėja. Šiaip
 svarstymų stilius sausokas, labiau
 paremtas logika, kairiąja smegenų
 puse. Daugiausia susiduriame su
 konstatuojamąja elegine intonacija.
 Gera ritmiškai ir laisvai sukurta.
 „Aš seniai žinojau, / Aš seniai
 jaučiau – / Ne tenai klajojau, / Ne
 į tą keičiau / Savo dalią keistą, /
 Savo mintį, svają / Ir nebus atleista /
 Už klaidą gają, / Už išėjimą / Iš
 to krašto seno, / Kur tėvų ugnis /
 Vakaraus rusena, / Kur išvydau
 dangų, Kur įmyniau pėdą, / Kur
 geri aukštaičiai / Šitai graudžiai
 gieda“ (46, 35).

Šiandieninė poezija stengiasi
 įtraukti į apmąstymus ir išgyvenimus,
 tačiau A. Žilinsko eilėse skaitytoji
 nėra kas veikti. Jis gali tik grožėtis
 gerai surimuotais žodžiais, kultū-
 rinės geografijos vaizdais. „Ir vėl
 gimtinė rieda kelias / Pro Kamajus,
 pro Svėdasus, pro Žaliąją. / Prisėdu
 ant akmens, kur kitados Strazdelis /
 Vyžočių apdainavo liūdną dalią“ (46,
 59). Į savo rimus įtraukia Vaižganto
 „Dėdes ir dėdienes“, Pandėlio linus.
 Ne tik jis vienas rimuoja Rokiškio
 kultūrinę geografiją. Jis irgi patenka
 į tam tikrą žmogaus egzistencinę
 aklavietę. „Aš patekau į nežinios
 užburtą ratą – / Čia neviltis – ana-
 pus šviesūs toliai“ (46, 108). Sausi
 samprotavimai susiaurina poezijos
 jėgą. Skaitytojo fantazija ir bendra-
 kūrybiškumas tą jėgą sustiprintų.
 A. Žilinsko techninės ir intelektua-
 lios galimybės yra nebejotinos.

Būties paslaptį vienu kraš-
 telio palietė Diliškiuose (Rokiškio r.)

gimęs ANTANAS JASIŪNAS (tikroji pavardė Jacinevičius, 1910–1971), išleidęs poezijos rinkinius: „Gundymai“ (1932, 1971), „Liepsnų malda“ (1931), „Apleistos žemės lyrika“ (1938). Jis rėmėsi simbolistinės lyrikos tradicija. Išreiškė demono gundymus, meilės ir girtumo panašumą, nes visiškai neaišku, kas yra apsvaigimas nuo meilės. „Mano Šėtonas mane veda, / Mano Dievas neištraukia kalavijo / Radau aš kelią į šventyklą, / Kur prekiaujančius išvarė Kristus, / Kur nuo sosto aukso veršiai nustumti“ (47, 49). Dievo ir Šėtono motyvas šiek tiek paviršutiniškas. Meninį efektą mažina patetiška tonacija.

Nedažnas save laikantis profesionaliu poetu įgimto meistriškumo požiūriu galėtų susilyginti su mėgėjiškosios kūrybos atstove DANUTE TUMONYTE-MAŽEIKIENE, gimusia 1942 m. Jurbarko kaime, Panemunėlio valsčiuje. Ji yra Lietuvos kaimo rašytojų sąjungos narė, 2002 m. Rokiškio „Poezijos pavasario“ laureatė. Jos kūryboje juntama strielkūniška žmoniškumo gaida, binkiškas pasidainavimo ilgesys. Meninis meistriškumas ir natūralumas ypač juntamas dedikacijoje P. Širviui „Lietuviškas beržas“.

*Be gailėsčio dosniai save išdalinęs
Toks vienišas, vienas likai?
Ugnies negesino ir vyno stiklinė,
Ir saulę nunešę miškai...*

*Aukštaitiškas beržė, iš pievų
išplaukęs,
Sušvitęs sidabro rasa.
Dainorius iš Dievo, klajūnas be
kaukės –
Su siela, kaip vaiko, basa...
(48, 214)*

Tumonytės talentas irgi iš Dievo. Ji dešimtas vaikas šeimoje. Didelių mokslų nebaigusi. Mokslas padeda, bet gabumų išmokti neįmanoma.

Ją kalbina Maironis ir Brazdžionis, o širdis buvo „kaip vyturys delne“. D. Tumonytės stilius yra žemiškas: „Taip geltonai nebežydės purienos, / Kaip kitados, kai ganėme varles“ (48, 12). Bet į žemiškąjį stilių įsiterpia dainiškasis: „Kur ta kriaušė augus po langais? / Kokie gardūs buvo josios vaisiai... / Nebeparjosim juodbėriais žirgais, / Nepareisim, jau – nebepareisim...“ (48, 15).

Reikia pripažinti, kad eilėraščių kompozicijai pakenkia dažni pasikartojimai, ypač rinkinio antroje pusėje. Beveik kiekviename eilėraštyje kartojasi vėjo motyvas. „Kaip nudažyti ilgesį vasaros vėjo spalva?“ (48, 54). „Pasiutę vėjai – kas juos pažabos?“ (48, 55). „Vėjas man pasakė, kad esu tau mirus“ (48, 182). „Išdykėlis vėjas mane atvirai glamonėja“ (48, 177). Kartojasi, kaip ir dažno poeto kūryboje, meilės, džiaugsmo, greiti laiko bėgsmo, gamtos kaitos motyvai. „Laiko paukštis lesa bėgančius metus“ (48, 17). Apskritai, įvairūs pasikartojimai (žodyno, kompozicijų, motyvų ir temų) skaitytoją alina. D. Tumonytė gali viso to išvengti, rasti modernesnių, šiuolaikinių formų. Štai vienas iš gražesnių, išradingesnių, novatoriškesnių posmų:

*Nakties darganota sermėga,
Gėla, tartum eitum stiklais,
Mėnulis vis bėga ir bėga
Tamsiais debesų vystyklais.
(48, 144)*

JANINA KAVOLIŪNAITĖ-CI-BIENĖ (1932–2003) gimė Rokiškyje. Išleido poezijos rinkinius: „Poezija“ (1996), „Išeinančios dienos“ (1998), „Mano rudens medžiai“ (2000), „Pagairėj rudens dienų“ (2003). Eilėraščiai mažai skiriasi nuo laikraštinės informacijos. Sudėtinga, sunki, dramatiška autobiografija (tremtis, skurdus gyvenimas) nepalaužė poetės. Jos eilėraščiuose liko daugiau vilčių negu dejonių. Bet

viltis ji dažnai reiškė naiviai, deklaratyviai, ne visuomet raštingai. „Pasėdėti daržely / Tarp jurginų margų / Ir paglostyti plaukus / Anūkėlių savų“ (49, 18). Į eilėraščio turinį ji perkėlė pokalbius su artimaisiais, jaunystės dienų, tremties, prisiminimus, kai visos dienos buvo alkanos ir vargingos, kai teko kęsti vien rusiškus keiksmus. Lietuvoje autorė irgi pastebi išorinio grožio ir vidinio išsigimimo kontrastus. „Kokių jaunų, gražių, protingų / Dažnokai gatvė sutinku / Bet jie, kaip voros krietolinės, / Visokio brudo kupini“ (49, 34). Grožį poetė randa gamtoje. Tik sueiliuotas tas grožis dažnai nebeturi nieko bendro su poezija. „O miškas šaukia ir vilioja / Grožiu savuoju ir turtais, / Na, kaip gali jo neišgirsti! / Eini per lietų ir dairais“ (50, 16). Ir gyvenime, ir kūryboje viliasi, kad skaitytojas atsivers jos poezijos puslapius.

Pandėlyje gimusio VYTAUTO CINAUSKO (1930–2005) sukurtos poezijos motyvai daugiausia susiję su išgyvenimais tremtyje. Jis išleido poezijos rinktinę „Kad būtum šalia“ (1992) ir rinkinius „Tai kaip, sūnau, ten Lietuvoje...“ (1996), „Ir atmintis, ir dabartis“ (1998). Eilėraštyje „Akmenų žodis Rokiškio bažnyčios šventoriuje“ jis rašo: „Kiek daugel metųėjome tą kelią! / Prie šios bažnyčios pamatų šventų / Per Sibirą... Iš Lukštų, iš Obelių, / Iš Kamajų, Kriaunų ir Jūzintų / Iš Pandėlio, iš Aleksandravėlės... / Iš atimtų ir nugriautų namų / Sušildytos sugrįžo mūsų vėlės / Ir Viešpaties, ir Jūsų gerumu“ (51, 5). Sueiliuoti vietovių vardai iš toli skamba poetiškai. Jų fonetika primena Lietuvos vardą. Poetas priekaištuoja Europos miestams, susitaikiusiems su lietuvių tautos išdavyste. „Nejaugi nesupras Parįžius, / Madridas, Oslas, Otava, / Kad gal ir jų nelenks tas kryžius, / Kuriuo gulėjo Lietuva!“ (51, 72).

Iš Pagurių kaimo (Pandėlio sen.) kilusi IRENA BŪTĖNAITĖ-NAGULEVIČIENĖ, palyginus su kai kuriais kitais, yra pasiekusi visai neblogų meninių rezultatų. Ji ir jaunesnė už daugelį Rokiškio krašto poetų. Gimė 1950 metais. Dirbo žurnaliste, mokytoja. Yra Lietuvos kaimo rašytojų sąjungos narė. Išleido poezijos rinkinius: „Laiptai“ (1998) ir „Praeities gelmės“ (2005). „Paguriuose, kur gimiau, augau, patyriau pirmąją meilę. <...> Visa tai esu aš, atsivėrianti savo poezijoje, kur kiekvienas žodis nėra dirbtinis, bet išplaukęs iš patirto jausmo, tikro, nesurežisuoto, išgyvento. Esu kaimo duktė, kurianti eilėraščius nuo 14 metų“ (53, 6). Neabejotina, kad jos kūrybą veikė neoromantizmo tradicijos. Išgyvenimų dramatismas, kuris pasireiškia nesustabdoma laiko tėkme, iš namų išėjimo ir laikino sugrįžimo motyvas. Tačiau didžiausią eilėraščių dalį sudaro konfliktiškos meilės motyvas. „Esi nesvetimas man. Jau nebe. / Bet ir ne savas – vogta meilė. / Gal ją išpirksiu nuodėme kita, / Gal pakvatosiu vėtroj gailiai...“ (52, 31).

Iš įvairių neoromantizmo atmainų I. Būtėnaitės-Nagulevičienės kūrybai stipresnį poveikį daro romantiškasis postavangardizmas: J. Aistis, A. Miškinis, B. Brazdžionis, S. Nėris. Lyrinis, dainiškas sparnas. Šia prasme charakteringas I. Būtėnaitės-Nagulevičienės eilėraštis „Pavasario valsas“:

*Plaka dalgis lakštingalos, plaka
Ant lazdyno, ant karklo, ant
gluosnio...
Skamba trelės ir skamba per
naktį –
Nei užmigti, nei raudoti, anė
guostis.
Girgžda lieptas, dar nenušašytas,
Lyg paklydęs benamis laidokas,
Nori giesmę pavyt, išbaidyti,
Bet apsvaigęs palinksta raudoti.
(53, 17)*

Kontekste paslėpta užuomina ir apie Lietuvos istoriją: nenušašytas lieptas reiškia staigų Lietuvos istorijos pasikeitimą, perėjimą iš vieno kranto į kitą. Estetinis grožis susietas su mintimi, egzistencijos paslaptimi. I. Būtėnaitėi reikėtų žengti į priekį, labiau modernizuoti savo stilių, atsisakyti eleginės lyrikos šampū.

Filosofinės krypties poetas, kunigas, tremtinys, tapytojas KOSTAS ČERNYS (1925–1960) gimė Akmenių kaime, Rokiškio rajone. 1991 m. išleistas jo poezijos rinkinys „Negesink mano žvakės“ ir „Gyvenimo žvaigždė“ (2013). Elegiškos nuotaikos eilėraščiuose apmąstoma vienvienė, mirties nuojauta. Jo kūryba primena J. Aistį, A. Miškinį, S. Nėrį. Klajūnas – charakteringas lyrinis subjektas. „Aš kaip pilkas paukštis, rudenį paklydęs, / Nerandu vis kelio grįžti į namus... / Čia visur aplinkui juodos gėlės žydi, / Staugia vėjas medžiuos neramus“ (54, 23).

Pasaulio likimą plačiai apmąsto pasitelkdamas simbolinius įvaizdžius. „Keliu smėlėtu vežimai stumias, / Lyg amžiai slenka kažkur pro šalį... / O ant aukšto granito vis dulkės gula, / Vis naujos kerpės ant kerpių želia“ (54, 66). Meistriškai išreikštas meninis įspūdis, kurį sukelia didinga Rokiškio bažnyčios architektūra. Filosofinė meditacija, eiliavimo meistriškumas liudija apie K. Černio neeilinį talentą, kurio anksti neteko Rokiškio kraštas.

Kaip provincijos poezija išsiskiria, liudija palyginti gabios poetės VIDOS PAPAURĖLIENĖS poetiniai ieškojimai. Nors ji gimė ne Rokiškyje, bet jo krašte mokytojauja ir kuria, todėl keletą žodžių pasakysiu. Ji – pirmoji Rokiškio literatų klubo „Vaivorykštė“ pirmininkė. Gimė 1949 m. Jakavų kaime, Kauno

rajone. Išleido poezijos rinkinius „Taip šaukiu ten“ (1997), „Atnešk paparčių naktį“ (2008), „Priegugniakuro kelias“ (2014). Retoriniai tėvų namų prisiminimai gal kiek primityvoki. „Namai gimti – / Takai seni. / Ir akys, / Žvelgiančios pro langą“ (56, 5). V. Papaurėlienė eiliuoja lengvai, bet kartoja jau girdėtas melodijas, poetines klišes. „Kvatoja palangėj alyva / Ir šypsosi tyliai jazminas. / Į vasaros glėbį kas gyvas / Vainiką darbų savo pina (56, 12). Tos dainiškos frazės kažkur jau girdėtos. Tarp naivaus realizmo kartais netikėtai įsiterpia ir originalūs netikėtumai. „Man ruduo parašė laišką / Ant geltono klevo lapo“ (56, 17). Kartais naujų spalvų įneša įsiterpusios biografinės detalės. „Gal į Steponis vėl pareisi, / Saulėtekį rasotą apkabinęs“ (56, 13). Dedicacijoje A. Keliuočiui irgi girdime stilistinį šampą. „Užges armonika ir vėl... / Daug metų pralėkė pro šalį / Tu išėjai – raudos klevai, / O mes tavęs užmiršt negalim“ (55, 42).

Tai ne tik V. Papaurėlienės bėda. Tai beveik visų „trečiosios kartos“ nuo žagrės poetų vidinis ir kūrybinis konfliktas. Jie jau tarsi nebegali pamiršti emocinės, „ašaringosios“ poezijos ir pereiti, įsitraukti į jaunosios, postmodernistinės kartos dinamiškos formos kompozicijas. Turiu galvoje tą kartą, kuriai atstovauja iš Rokiškio krašto kilęs poetas S. Parulskis. Tai reiškia perėjimą nuo bebalsės, nekonfliktiškos konstrukcijos ir kompozicijos. Juk vidiniai ir išoriniai konfliktai niekur neišgaravo. Jie tik neranda atitinkamos formos. Irgi konfliktiškos, dinamiškos. Bet reikia nors po mažą žingsnį eiti į dabartį.

Ne visi sutinka su tokiu požiūriu. Pavyzdžiui, poetė ir dailininkė Ona Voverienė, recenzuodama Zitės Čepulytės poezijos rinkinį „Priimki meilės žodį, Vilniau“ (2010), kalba ne apie Z. Čepulytę, bet visai apie

kitus, modernesnius eilėraščius ir sako, kad „postmodernizmas – tai griovimo ir mirties kultūra, šlovinanti žmogaus nuopoli ir išsigimimą – dvasinį ir fizinį“ (57, 61). Tai įprastas vertinimas, žinotas dar sovietmečiu. Panašiam teiginiui būtinai argumentai. Modernizmas, siurrealizmas, postmodernizmas neatsirado iš dangaus. Šiuo metu realus gyvenimas, egzistencinis žmogaus likimas yra mįslingas, pilnas paradoksų, katastrofų, niekšybės, siaubo ir keršto. Asmenybės susidvejinimas atitinka ir tam tikrą kompozicijos netvarumą. Realybės neapibrėžtumas – formos neapibrėžtumas. Poetas bando išvengti vienintelės tiesos deklamacijų, melodingumo, ritmo ir rimo monotonijos. Stiprėja prozos elementai. Dažnai atsisakoma puntuacijos ženklų ir sintaksinio nuoseklumo.

Režisierė, poetė ir dailininkė ALDONA VARNIENĖ-LAGUCKAITĖ (1932–2011) gimė Vyžeičių kaime, Rokiškio rajone. Išleido rinkinį „Eilėraščiai“ (2000), kuriame dažnai kartojamas žodis „juodas“. „Iškirtai mane kaip seną mišką, / Kaip ant kelio piktžolę numynei, / Palikai lyg neapsėtą lauką, / Ir tokia juoda širdy laukymė...“ (58, 11). Įdomiai sujungia citatą su žinomos sovietinės dainos

parodija. „Jam į vakarus eit liepė, / Jai žygiuoti į rytus... / Ir išėjo du kaimynai / Į pilietinius karus...“ (58, 24).

Įdomiai častuškas parodijavo iš Lukštų kaimo kilęs JONAS PETRAUSKAS. Gimė jis 1931 metais. Pagrindinė eilėraščių tema: gimto krašto istorija, savitas sovietinės okupacijos eilėraščių rinkinys „Mitingas prie Minijos“ (2008). Čia parodijuojamos častuškos. „Vaikšto gatve stribas senas, / Akyse jam dar vaidenas, / Kaip jis vogė, viską ėmė, / Žmones Sibiru kaip trėmė“ (59). Meninę įtaigą mažina laikraštinės temos.

Iš Panemunėlio valsčiaus, Žilių kaimo kilusi poetė GENOVAITĖ ČYPAITĖ-MARČIAUSKIENĖ gimusi 1937 metais. Jos eilėraščių rinkiniai „Gamtai kalbu ir dainuoju“ (1999), „Nuo lopšelio lig mergelės“ (2001), „Gamtos ritmai laike“ (2005) išsiskiria mažiųjų, maloninės kalbos leksika. „Vyturėli, mažasis paukšteli, / Po šapelį lizdelin neši / Jei sugriauna – kas tyčia – netyčia, / Tai pavargęs iš naujo kuri“ (60, 35). Įtaigą mažina pasikartojantys žodžiai, buvusio kaimo aplinkos idealizavimas. Žinoma, tai būdinga beveik visiems, rašantiems apie sodybų tuštėjimo metus.

Dialogą su ežeru pasirinko STASĖ MALAKAUSKAITĖ-LINDIENĖ, gimusi 1935 m. Girelės kaime, Jūžintų seniūnijoje. 1999 m. išleido poezijos knygą „Rugsėjo sėja“. „At-einu aš po tavo beržais patylėti / Ir užgaut nenoriu šventos begalinės tylos“ (61, 10). Žmogaus ir gamtos gyvenimo palyginimas – labai sena lietuvių lyrikos tradicija. Todėl nepaprastai sunku surasti kiek originalesnę, savitesnę išraišką, individualų žvilgsnį į tai, ką poetas regi. Tai, ką nagrinėjau, nedaug savitumo. Dažniausia poetai kartoja vienas kitą.

JUTOS ČEIČYTĖS, gimusios 1922 m. Aleknų kaime, Juodupės valsčiuje, rinkinyje „Atkelkit vartus“ (2010), panašiai kaip ir jau cituotuose, lyginamas žmogaus ir gamtos gyvenimas: „Viršų begalinė erdvė, / Po kojom begalinė gelmė. / Aš tarp jų mažesnė už dulkę“ (62, 28).

Taigi, Rokiškio kraštas gali didžiulis ir poetų, ir išleistų eilėraščių rinkinių gausa. Man regis, žurnalas „Prie Nemunėlio“ galėtų pagalvoti apie kritikos rubriką. Kad tai įmanoma, liudija jau skelbtos recenzijos, o ypač skelbiamos raštingos išleistų knygų anotacijos. Kritika padėtų atsikratyti naivaus realizmo ir fantazijos paviršutiniškumo, skatintų poetinės kalbos naujumą ir originalumą.

Literatūra

1. Keliuotis Alfonsas. *Klajūnė liepsnelė*. – Vilnius: Vaga, 1991.
2. Naginskaitė-Vajegienė Alė. *Viskas arba nieko*. – Vilnius: Petro ofsetas, 1998.
3. Širvys Paulius. *Ir nusinešė saulę miškai*. – Vilnius: Vaga, 1984.
4. Kukulas Valdemaras. *Pauliaus Širvio gyvenimas ir kūryba. Ženkla ir pražvalgos*. – Vilnius: Lietuvos rašytojų sąjungos leidykla, 2013.
5. Šavelis Rimantas. *Geriu žalių tylą: atsiminimai apie Paulį Širvį*. – Vilnius: Lietuvos rašytojų sąjungos leidykla, 2004.
6. Keliuotis Juozas. *Meno tragizmas: studijos ir straipsniai apie literatūrą ir meną*. – Vilnius: Lietuvos rašytojų sąjungos leidykla, 1997.
7. Šilbajoris Rimvydas. Poetų pokalbiai su Dievu // *Kultūros barai*, 1998, nr. 11, p. 29–34.
8. Parulskis Sigitas. *Iš ilgesio visa tai*. – Vilnius: Vaga, 1990.
9. Parulskis Sigitas. *Mirusiųjų*. – Vilnius: Baltos lankos, 1994.
10. Parulskis Sigitas. *Mortui sepulti sint*. – Vilnius: Baltos lankos, 1998.
11. Osho. *Intuicija: žinojimas anapus logikos*. – Kaunas: Meilės kelias, 2011.
12. Balaišis Jonas. *Metai vieškeliais nueina*. – Utena: Kamonada, 2012.
13. Mezginaitė Elena. *Provincijos tango*. – Vilnius: Vaga, 1989.
14. Mezginaitė Elena. *Šaltas ginklas*. – Vilnius: Margi raštai, 1999.
15. Genys Arvydas. *Kitas skruostas*. – Vilnius: Gimtasis žodis, 2009.
16. Genys Arvydas. *Žemiškas mūsų likimas*. – Vilnius: Vaga, 1981.
17. Genys Arvydas. *Gyvenimas – vanagas*. – Vilnius: Vaga, 1990.
18. Graibus Rimgaudas Valentinas. *Meilės temperatūra*. – Vilnius: Trys žvaigždutės, 2007.
19. Graibus Rimgaudas Valentinas. *Prie laužo dienų esu*. – Vilnius: Žuvėdra, 2010.
20. Graibus Rimgaudas Valentinas. *Meilės temperatūra*. – Vilnius: Trys žvaigždutės, 2007.
21. Graibus Rimgaudas Valentinas. *Medžių erotika*. – Vilnius: Trys žvaigždutės, 2012.
22. Jackevičius Jonas. *Demono pašventinimas*. – Vilnius: Lietuvos rašytojų sąjungos leidykla, 1997.
23. Jackevičius Jonas. *Septyni kartai dviem galvoms*. – Vilnius: Diemedis, 1999.
24. Jackevičius Jonas. *Ženkla vertikalių šešėliuose*. – Vilnius: Diemedis, 2000.
25. Šavelis Vytautas. *Čiobrelių kiemas*. – Rokiškis: Lietuvos kultūros fondo Rokiškio rajono visuomeninė rėmimo taryba, 1993.
26. Čepulytė Zita. *Man teberieda žemės saulė*. – Vilnius: Atkula, 2003.
27. Čepulytė Zita. *Klausausi Žemės ir Dangaus kalbos*. – Vilnius: Atkula, 2006.
28. Čepulytė Zita. *Priimki meilės žodį, Vilniau*. – Vilnius: Atkula, 2010.
29. Čepulytė Zita. *Ulbėki širdyse, atminties paukšte*. – Vilnius: Atkula, 2009.
30. Kancevičius Antanas. *Širdyje gyva*. – Vilnius: Periodika, 1989.
31. Kancevičius Antanas. *Dar neblėskite, žaros auksinės*. – Kaunas: AB „Aušra“, 1999.
32. Daunys Vaidotas. *Metų laikai*. – Vilnius: Vaga, 1985.
33. Vaičionis Juozas. *Pažadėtoji žemė*. – Kaunas: ab, 1993.
34. Lapašinskas Jonas. *Žemė ilgisi meilės*. – Vilnius: Vaga, 1968.
35. Kairys Danas. *Žvaigždė sulos qsytyje*. – Utena: Indra, 1998.
36. Liolys Vladas. *Švelnumo ilgesys*. – Utena: Indra, 1999.
37. Liolys Vladas. *Saulėti toliai*. – Kaunas: AB „Aušra“, 2004.
38. Inčiūraitė Valerija. *Vieno eilėraščio poetas*. – Vilnius: Personalinė V. Inčiūraitės įmonė, 1999.
39. Inčiūraitė Valerija. *Kaip atviras laiškas*. – Vilnius: Valstybinis leidybos centras, 1991.
40. Inčiūraitė Valerija. *Morta, arba Duonos kepimo šventė*. – Vilnius: Rotas, 2000.
41. Inčiūraitė Valerija. *Sparnai virš sqartyno*. – Vilnius: Personalinė V. Inčiūraitės įmonė, 1998.
42. Gražys Bronius. *Žvyrkeliai*. – Klaipėda: Rytas, 1994.
43. Kerpauskienė Genovaitė Aldona. *Šalikelė*. – Vilnius: A. Remeikos leidykla, 1999.
44. Kerpauskienė Genovaitė Aldona. *Prieblandos minutė*. – Šiauliai: [Šiaurės Lietuva], 2005.
45. Žilinskas Antanas. *Kalbėjimai*. – Utena: Utenos spaustuvė, 1998.
46. Žilinskas Antanas. *Vakarinės tylos atmintis*. – Utena: Utenos spaustuvė, 2003.
47. Jasiūnas Antanas (Jacikevičius). *Gundymai*. – Kaunas: Sakalo bendrovė, 1932.
48. Tumonytė-Mažeikienė Danutė. *Ilgesio žalvarnė*. – Rokiškis: Igorio Skripkos įmonė, 2005.
49. Cibienė Janina. *Išeinančios dienos*. – Ažuožeriai: A. Baranausko ir A. Vienuolio-Žukausko memorialinis muziejus, 1998.
50. Cibienė Janina. *Mano rudens medžiai*. – Anykščiai: Utenos spaustuvė, 2000.
51. Cinauskas Vytautas. *Kad būtum šalia*. – Vilnius: Vaga, 1992.
52. Būtėnaitė-Nagulevičienė Irena. *Laiptai*. – Jonava: Linotipas, 1998.
53. Būtėnaitė-Nagulevičienė Irena. *Praeities gelmės*. – Kėdainiai: Spaudvita, 2005.
54. Černys Kostas. *Negesink mano žvakės*. – Šiauliai: Lietuvos kultūros fondo Šiaulių krašto skyrius, 1991.
55. Papaurėlienė Vida. *Atnešk paparčių naktį*. – Šiauliai: Šiaulių universiteto leidykla, 2008.
56. Papaurėlienė Vida. *Taip šaukia ten*. – Utena: Utenos spaustuvė, 1997.
57. Voverienė Ona. Meilės žodis Vilniui // *Prie Nemunėlio*, 2010, nr. 2 (25), p. 59.
58. Laguckaitė-Varnienė Aldona. *Eilėraščiai*. – Vilnius: [Rotas], 1999 – 2000.
59. Petrauskas Jonas. *Mitingas prie Minijos*. – Klaipėda: Druka, 2008.
60. Čypaitė-Marčiauskienė Genovaitė. *Gamtai kalbu ir dainuoju*. – Radviliškis: UAB „Litera“, 1999.
61. Malakauskaitė-Lindienė Stasė. *Rugsėjo sėja*. – Panevėžys: Panevėžio spaustuvė, 1999.
62. Čeičytė Juta. *Atkelkit vartus*. – Vilnius: Atkula, 2010.

Politikos ir visuomenės veikėjas

Konstantinas Stašys

SALVINIJA KALPOKAITĖ

Rokiškio Juozo Keliuočio viešosios bibliotekos

Vaikų ir jaunimo literatūros skyriaus vedėja

Daug iškilių asmenybių gimė Rokiškio krašte. Pasižvalgykime po Panemunį. Tykiai sruvenantis Nemunėlis daug ką nuplukdė praeitin. Vienas įspūdingiausių paminklų „Angelas“, savo didingais sparnais apgobęs šį atokų kampelį, kviečia saugoti kovotojų už Lietuvos laisvę atminimą, puoselėti tautos paveldą, prisiminti čia gimusius ir augusius politikos, visuomenės veikėjus, rašytojus, kunigus, kitus lietuvių tautinės savimonės gaivintojus. Retai prisimename garsią Stašių giminę, mažai apie ją žinome.

Vienas šios giminės atstovų – žymus prieškario Vilniaus lietuvių visuomenės veikėjas, dešiniojo lietuvių sparno vadovas, 1939–1940 m. Vilniaus miesto burmistras, provizorius, kolekcininkas, numizmatas Konstantinas Stašys. Jis gimė 1880 m. rugpjūčio 16 d. Rokiškio apskrities Panemunio valsčiaus Veseliškių vienkiemyje, pasiturinčio ūkininko Antano Stašio ir Elžbietos Dūkaičių iš Pūškonių šeimoje. Mirė 1942 m. tremtyje. Antano Stašio brolis kunigas Konstantinas buvo vienas pirmųjų išsimokslinusių rokiškėnų, vaikų mokymo entuziastas. Antano Stašio šeimoje augo penki sūnūs. Dėdės kunigo dėka Mintaujos (Jelgavos) gimnazijoje mokėsi ir jaunasis Konstantinas, šiuo vardu pakrikštytas savo dėdės kunigo garbei, bet neilgai – iš jos pa-

*Konstantinas Stašys, 1940 m.
Nuotr. iš Dainoros Juchnevičiūtės-
Vaivadienės asmen. archyvo*

šalintas už atsisakymą prieš pamokas kalbėti maldą rusiškai. Gimnaziją baigė Samaroje. Čia dirbo vaistinėse mokiniu, taip užsidirbo pragyvenimui ir mokslams. Vėliau Dorpatu (Tartu) universitete studijavo farmaciją. 1908 m. gavo provizoriaus teises. Be Konstantino, padedami dėdės kunigo farmacininkais tapo dar du broliai. Konstantino brolis Jeronimas Stašys, mokslus baigęs Petrapilyje, grįžo į savo kraštą, Pandėlyje nusipirko vaistinę. Jam anksti mirus, vaistinę iki Antrojo pasaulinio karo valdė brolis – provizoriaus

padėjėjas Edvardas Stašys, vėliau pasitraukęs į Vakarų ir emigravęs į Australiją. Konstantino brolis Antanas liko tėvų ūkyje Veseliškiuose.

Konstantinas Stašys – provizorius ir blaivybės puoselėtojas

Konstantinas Stašys, gavęs provizoriaus diplomą, pradėjo dirbti Mintaujos (Jelgavos) vaistinėje. Čia susipažino su savo būsimąja žmona. Vaistininkas pastebėjo, kad jo praktikantas kasdien tuo pačiu metu stoviniuoja vaistinės „gonkose“. Paklaustas, ką ten mato, prisipažino, kad „ten labai graži žydėlkaitė pro šalį eina“. Tai buvo ne žydaitė, bet gera vaistininko pažįstama – latvių teatro įkūrėjo Adolfo Alunano ir operos solistės iš Silezijos Angelikos Buchtos dukra – Zuzana Alunan, turinti latvių, vokiečių, švedų, lenkų ir vengrų kraujo. Vaistininkas tuoj pat juos supažindino. Netrukus K. Stašys vedė gražuolę tamsiaakę, tamsiaplaukę merginą. Jaunuosius globojo Konstantino dėdė ir krikštatėvis kunigas Konstantinas Stašys. Jis krikštasūniui nupirko vaistinę Laižuvoje, prie Latvijos sienos, kad Zuzana galėtų dažnai lankyti savo artimuosius. Tvarkinga ir stipri Zuzana greitai tapo gana profesionalia jauno provizoriaus pagalbininke. Vaistinėje įgyta patirtis, farmacijos žinios vėliau pravertė tremtyje.

Stašių giminė Veseliškiuose, Rokiškio raj., apie 1902–1905 m. Pirmoje eilėje: 3-čias iš kairės – Romualdas Dūda, 4-ta Paulina Povilonytė, 7-tas kun. Vladas Mironas. Antroje eilėje: Paulavičienė, Uršulė Povilonienė, Jeronimas Mironas, Elžbieta Dūdaitė-Stašienė, kun. Juozapas Mironas, Panemunio klebonas Konstantinas Stašys, Suvainišio klebonas Perekšlis, kun. Juozapas Stašys. Trečioje eilėje: 2-a Adulienė, 3-čia Konstancija Stašytė-Mironienė, 5-tas Povilonis, 7-tas Zigmas Mironas, 8-ta Bulovaitė-Trukšnienė, 11-ta Bulovaitė-Stašienė, 12-tas Antanas Stašys, 14-tas Pranciškus Stašys, 15-tas Eduardas Stašys, 16-tas Jeronimas Stašys ir 17-tas Jonas Stašys. Nuotr. iš Dainoros Juchnevičiūtės-Vaivadienės asmen. archyvo

Tuo metu Laižuvoje klebonavo Juozas Tumas-Vaižgantas, ištremtas prolenkiškos vyresnybės. 1911 m. kartu su Stašiais ir kitais miestelio šviesuoliais jis įkūrė Blaivybės draugijos Laižuvos skyrių. Šie blaivybės skleidėjai, tikri pasišventėliai ne visiems įtiko, manoma, tuomet žemaičiai buvo pamėgę degtinę ir kitus svaigalus. Didelės stiprybės reikėjo šviesuoliams, Valančiaus pasekėjams, ypač blaivininkei Zuzanai – aristokratiškai išauklėtai menininkų palikuonei.

Prasidėjus Pirmajam pasauliniam karui, Stašiai kartu su mažamete dukra pasitraukė į Rusiją. Konstantinas buvo mobilizuotas, dirbo karo lauko vaistinėje. Gyveno Tverėje, Glubokoje ir kitur. 1918 m., vos grįžę į Vilnių, Stašiai įsitraukė į Vilniaus lietuvių gyvenimą, abu įsijungė į lietuviškų švietėjiškų organizacijų steigimą ir veiklą jose. Su dr. Danieliumi Alseika įkūrė Lietuvių sanitarinės pagalbos draugiją, kelerius metus buvo Lietuvių poliklinikos vaistinės vedėju, vėliau kartu su žmona mokytojavo Vytau-

to Didžiojo gimnazijoje. K. Stašys dėstė gamtą, chemiją, o Z. Stašienė mokė vokiečių kalbos.

Kovotojas už lietuviybę

Lenkams okupavus Vilniaus kraštą, atsirado dar daugiau rūpesčių. Reikėjo saugoti ir ginti tautinį lietuvių identitetą, kovoti už lietuvių mokyklų, kalbos ir kultūros išsaugojimą. K. Stašys buvo dešiniųjų pažiūrų lietuvių politinis veikėjas, principingas, mokėjęs apginti savo nuomonę ir lietuvių interesus. 1919 m. balandžio 22 d. Vilniuje buvo įkurtas Laikinasis Vilniaus lietuvių komitetas (LVLK, 1935–1939 m. pavadintas Tautiniu Vilniaus lietuvių komitetu), turėjęs atstovauti lietuvių interesams santykiuose su lenkų valdžia. Jis palaikė ryšius su Lietuvos vyriausybe, kuri Vilniuje dirbti negalėjo. 1922 m. Lenkija Vilniaus kraštą autonomijos teisėmis įtraukė į Lenkijos sudėtį.

Konstantino Stašio teta Uršulė Stašytė-Povilonienė, 1909 m. Nuotr. iš Dainoros Juchnevičiūtės-Vaivadienės asmen. archyvo

Kraštas tapo atokia Lenkijos provincija. Tokia padėtis lietuvių netenkino. Aktyviausieji įsitraukė į politinius veiksmus, kuriais siekė prisijungti prie Lietuvos. Nuo 1927 m. K. Stašys pradėjo aktyviai veikti LVLK. Jis buvo šio komiteto išdėininkas (pirmininkas – D. Alseika).

Šiais metais o ne kaip negalėjau išbrukt
su 300 rubl., kurios, žinai, ko Mylimia.
šiojo kniškio lėvo apdovano.

Kn. universitetas I pasm. 1906 m. - žinoma 55
I - 1907 - 65.

Praktika. Darbai laboratorijose su
bakteriologijos lėvėjimais 45.
Kvadratas per metus 70
2.35

Knigoms, plėvas pram. dūbi ir teip
matėdas, I pasm. 1906 m. - žinoma 75
I - 1907 - 2.35

su lietu. pinigais (75 rubl.) ir su metus
sunkiu ir reguliama pergyvenimi.

Taiši, šio žinai, pradžioje buvo žinoma.
šiojo kniškio lėvo pradžioje man aut šio
mėty 100 rubl. Po vakarų, žinai,
daug nebereikės. Šioji metai apdovano
brangūs.

At, Dėit, sedim dabar su žinai
rubl.

Ant sveikas (arodka) studentu buvo
pancellas plėvas, mas apie stekus, bet
neapdovano iš daugumos prajaudymų,
teip kad liks nusiprasta: „Lupniser
or nasomceniu lūgen...“

Mes senieji studentai, kuriems
jau labai lig nugarakau lūni daide
studentarimė, kurie galvos lūkičiais
noria kargt šiais metais savo
mokslu, kulnais žužydami padus-
gal, begam nuo susirinkimų namo.
At, žinai, šio tel daugumos didelės, bet
varam jam kniškio lėvo nusiprasta.

Gyvenimas mano nuotykiu. Mokėjau ir
jau mažai galas prie baigimo. Prie kni-
skio, kaip išmanymas stengiuos
baigt ir tikintis, kad su šiojo pradžioje,
baigsim.

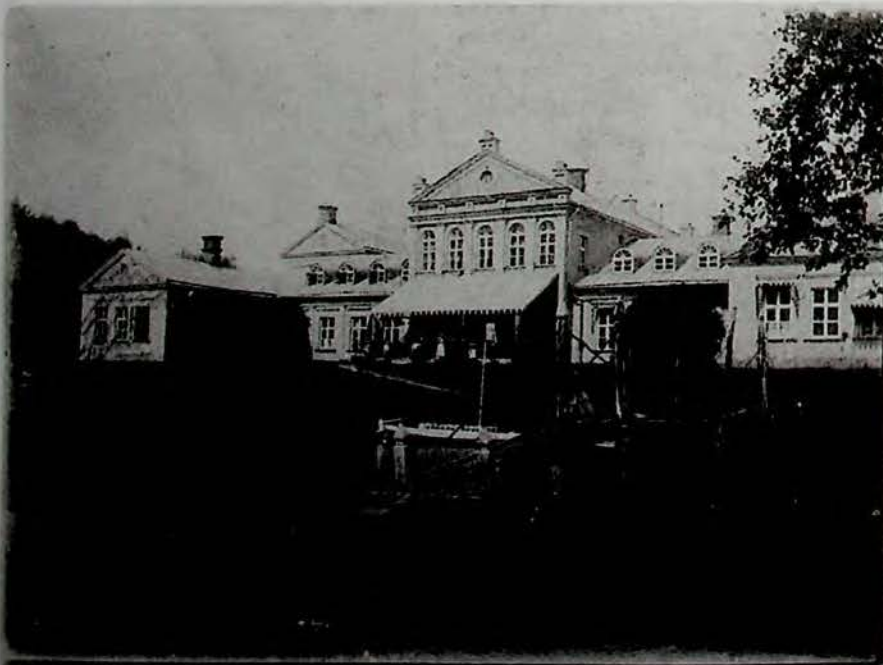
Konstantino Stašio rankraščiai.
Nuotr. iš Dainoros
Juchnevičiūtės-Vaivadienės
asmen. archyvo

1928 m. „tautinės vienybės vardan“
buvo pakeista Laikinojo lietu-
vių komiteto sudėtis. Pirmininku
tapo Konstantinas Stašys (1928-
1940 m.). 1937 m. vasario 16 d. vai-
vados L. Bocianskio nutarimu LVLK
buvo panaikintas. Tą patį mėnesį
buvo areštuotas tuometinis TVLK
pirmininkas K. Stašys, jo bute atlik-

ta krata ir jam iškelta baudžiamoji
byla. Nors formaliai komitetas buvo
panaikintas, bet jo veikla nenutrū-
ko, 1939 m. vėl buvo atgaivintas, o
SSRS okupavus Lietuvą, 1940 m.
rugsejo 9 d. uždarytas.

1936 m. lenkų spaudoje pasi-
rodė keli straipsniai, kurių tikslas
buvo diskredituoti Tautinio Vil-

niaus lietuvių komiteto pirmininką
K. Stašį kaip „priešiškos valstybės
agentą“. Agresyvaus tono straips-
niai susilaukė lietuvių spaudos
Lenkijoje ir Lietuvoje atkirčio.
K. Stašys pradėtas sekti. Jis buvo ne
kartą sulaikytas. 1936 m. lapkričio
23 d. Stašių bute padaryta krata.
Buvo rasta ir paimta daug politinės
reikšmės dokumentų, patvirtinančių
jo ryšius su Lietuvos vyriausybe.
1937 m. sausio 9 d. paimtuose
K. Stašio kolekcinuose rinkiniuose
buvo rasta lietuviškų propagandinių
medalių, karikatūriškai vaizduo-
jančių Vilniaus padėtį, poziciją
Lenkijos ir Lietuvos unijos atžvilgiu
ir kt. K. Stašys buvo areštuotas ir pa-
sodintas į kalėjimą, bet po 17 dienų
arešto už užstatą iki teismo paleistas.
1937 m. birželio 22 d. vėl įkalintas
apkaltinus valiutiniais nusikaltimais.
Teismo procesas buvo pradėtas tik
dėl valiutinių nusikaltimų. K. Stašio
kaltinamasis aktas buvo suformu-
luotas dviprasmiškai. Teisingumo
ministerija atmetė kaltinimų valsty-
biniu nusikalstamumu pagrįstumą,
nes tai galėjo pakenkti visai akcijai
prieš lietuvius Lenkijoje. 1937 m.
lapkričio 9 d. buvo paskelbtas nuos-
prendis: už valiutinius nusikaltimus
K. Stašys nuteistas 1 m. kalėjimo
ir 10 tūkst. zlotų bauda, bet lenkų
įstaigos papildomai paskyrė dar
120 tūkst. zlotų baudą už tariamai
nesumokėtus mokesčius. Apelia-
cinis teismas sutrumpino kalėjimo
bausmę iki 6 mėn., o piniginę baudą
patvirtino. Žmona Zuzana kasdien
su daugiaaukščiu puodu ėjo į Lu-
kiškes, vežė maistą vyrui ir kitiems
lietuviams kaliniams. Stašio byla
labai sujaudino lietuvių draugijų
Vilnijoje veikėjus. Pirmoji reakci-
ja – į šį reikalą turi įsikišti Kaunas.
Kai kurių šaltinių duomenimis,

Panemunio dvaro rūmai, 1880 m.

Nuotr. iš Dainoros Juchnevičiūtės-Vaivadienės
asmen. archyvo

Stašių giminės patriarchas Konstantino tėvo brolis – kunigas, švietėjas Konstantinas Stašys, 1909 m. Nuotr. iš Dainoros Juchnevičiūtės-Vaivadienės asmen. archyvo

Gimnazistas Konstantinas Stašys, kunigo Konstantino Stašio krikštasūnis, 1901 m. Nuotr. iš Dainoros Juchnevičiūtės-Vaivadienės asmen. archyvo

1937 m. liepos mėn. A. Juchnevičius „per žaliąją sieną“ pasiuntė tokio turinio šifruotą laišką: „Kada pagaliau nutrauksite kovotojo už lietuviybę pirmininko Stašio kančias. Jo likimas priklauso nuo jūsų. Jeigu neareštuosite lenkų veikėjų Kaune ar nesiimsite kitokio spaudimo, Stašys liks kalėjime. Šis labai nusipelnęs pagyvenęs žmogus laukia jūsų pagalbos. Jeigu jam nesuteiksite pagalbos, jis gali palūžti.“ Stašio gynimą ėmė organizuoti jo žentas ir bendradarbis advokatas A. Juchnevičius. Į šiuos įvykius sureagavo tuometinė spauda. 1936 m. lapkričio 29 d. „Dienoje“ paskelbta žinutė: „Reikia pastebėti, kad lenkų spauda paskutiniu laiku prieš Stašį varė šlykščią kampaniją. Lenkų Vyriausybės organas „Kurjer Poranny“ net atvirai jį in-

kriminavo. Tarp tos šlykščios kampanijos ir kratos jaučiamas tamprus ryšys.“ 1937 m. liepos 14 d. „Diena“ rašė: „K. Stašys buvo kaltinamas gavęs iš įvairių vietų lėšas, jas skirstęs Vilniaus lietuviškomis organizacijoms, kad jos „dirbtų antivalstybinį darbą.“ <...> Teisme visą laiką buvo akcentuojama, kad Stašio byla turinti politinį pagrindą. <...> Matyt, okupantai nusistatė Stašį laikyti kalėjime tol, kol norės. Stašį gynė 4 advokatai.“ „XX amžius“ 1937 m. rugsėjo 11 d. straipsnyje „Nauji skaudūs smūgiai vilniečiams“ pranešė, kad nuosprendis Stašiui – tai tik represijų prieš visus lietuvius pradžia ir signalas.“

Zuzana Alunan-Stašienė (1884–1967) – Konstantino Stašio žmona. Nuotr. iš Dainoros Juchnevičiūtės-Vaivadienės asmen. archyvo

Pandėlio vaistininkas brolis Eduardas su žmona Eugenija Bagdonavičiūte. Nuotr. iš Dainoros Juchnevičiūtės-Vaivadienės asmen. archyvo

Brolis Jonas, Panevėžio „Maisto“ buhalteris, su žmona Elena Glemžaite. Nuotr. iš Dainoros Juchnevičiūtės-Vaivadienės asmen. archyvo

Konstantino brolis kunigas Juozapas Stašys ir Nepriklausomybės akto signataras kunigas Vladas Mironas, 1904–1907 m. Nuotr. iš Dainoros Juchnevičiūtės-Vaivadienės asmen. archyvo

Eduardas Stašys su žmona ir dukterėčia Elžbieta prie įėjimo į Jeronimo Stašio vaistinę Pandėlyje. Nuotr. iš Dainoros Juchnevičiūtės-Vaivadienės asmen. archyvo

1937 m. lenkų valdžios persekiojamas K. Stašys atsidūrė Lukiškių kalėjime, nes buvo apkaltintas sukilimo prieš Lenkijos valdžią organizavimu ir ketinimais prie Lietuvos prijungti Vilniaus kraštą. 1939 m. prasidėjus karui su Lenkija ir Raudonajai armijai užėmus Vilnių, K. Stašys vėl buvo suimtas ir išvežtas į Balstogės kalėjimą, bet Lietuvos Vyriausybės pastangomis buvo paleistas.

Lietuvai atgavus Vilnių, 1939 m. gruodžio 6 d. K. Stašys buvo paskirtas Vilniaus burmistru, bet neilgam – iki 1940 m. birželio mėn.

Tapęs juo, nepailsdamas tvarkė miesto reikalus kaip ir anksčiau Laikinajame lietuvių komitete, ypač suprato tautines mažumas: baltarusius, ukrainiečius ir žydus. Pastarieji palaikė lietuvius. Palaikomas žmonos jis ištverė visas lenkų valdžios represijas, persekiojimus, moraliai nepalūžo, liko tolerantiškas. Abu su žmona pasinėrė į laisvo Vilniaus ateities vizijos įgyvendinimą. Pirmajam burmistru atiteko sunkus paveldas. Reikėjo likviduoti skurdą, vienyti politines sroves, sodinti už vieno stalo įvairių tautų atstovus. Buvo gerbiamas ir mylimas lietuvių ir kitataučių. Ypač daug padėjo žmonos Zuzanos erudicija, kalbų mokėjimas. Ji nesipuikavo burmistro žmonos vaidmeniu, bet stengėsi padėti. Taikus kūrybinis senų svajonių ir vilčių įgyvendinimo laikotarpis truko neilgai. Nauja sovietinė okupacija tuoj pašalino K. Stašį iš pareigų, uždarė organizacijas, kuriose jis dirbo. Žlugo viltys, darbai, iškilo grėsmė saugumui.

Tremtinio dalia

Per 1941 m. birželio trėmimus iš Jakšto g. nr. 5 (dabar nr. 9)

namo sunkvežimiu buvo išvežti Stašiai: pasiligojęs Konstantinas, žmona Zuzana, dukra Konstancija Juchnevičienė ir anūkės Dainora bei Raminta. Naujosios Vilnios stotyje įsodinti į gyvulinčius vagonus. Taip prasidėjo vargo ir kančių kelionė tremtin – į Sibirą. Dar artėjant grėsmei, artimieji įkalbinėjo K. Stašį bėgti, trauktis, išvengti baisios dalios, bet jam, humanistui, artėjantis bolševikinis siaubas neatrodė toks baisus, jis jokių būdu nesutiko trauktis iš Vilniaus. Žentas advokatas A. Juchnevičius buvo pasitraukęs į Vakarus ir suradęs galimybę, prasidėjus okupacijai, Lietuvą palikti ir K. Stašio šeimai, bet provizorius atsisakė važiuoti iš Lietuvos. „Aš niekuo nenusikaltau, kad turėčiau iš Tėvynės bėgti,“ – taip, pasak anūkės Dainoros, atsakęs senelis. Tremtyje palankus lenkas įkalbinėjo jį, kaip buvusį Lenkijos pilietį, stoti į generolo Anderso armiją. Taip būtų išsigelbėjęs iš tremties ir kalėjimo. Atsisakė, nes jam, visą gyvenimą kovojusiam prieš Lenkijos okupaciją, stoti į Lenkijos armiją buvo nepriimtina. Moraliniai principai buvo

Mokytojų kursai, 1923 m. Centre – iš kairės: V. Sakavičius, K. Stašys, V. Zajančkauskas, Kairiūkštis, J. Basanavičius, kunigas P. Kraujalis, V. Budrevičius, J. Šlapelis. Nuotr. iš Dainoros Juchnevičiūtės-Vaivadienės asmen. archyvo

svarbiausi. Tremtyje (po 6 mėn.) K. Stašys buvo atskirtas nuo šeimos, suimtas Barnaulo mieste, apkaltintas antisovietine agitacija tremtyje bei šnipinėjimu prieš SSRS iki 1940 metų. 1941 m. lapkričio – gruodžio mėn. tardomas, vėliau įkalintas: išsiųstas Vorkuton, o po metų sunkaus darbo, pasiligojęs perkeltas į priverčiamųjų darbų stovyklą netoli Maskvos. Pagal slaptos pažymos kopiją ir tardymo medžiagos ištraukas K. Stašiui paskirta aukščiausia bausmė. Manoma, kad K. Stašys mirė 1942 metais. Žmona Zuzana kartu su dukra Konstancija su suklastotais pasais 1947 m. rudenį per Rygą sėkmingai grįžo į Lietuvą, bet čia patyrė daug vargo ir baimės. Dėl nelegalaus gyvenimo teko slapstyti. Didžioji baimė tęsėsi iki Stalino mirties, bet

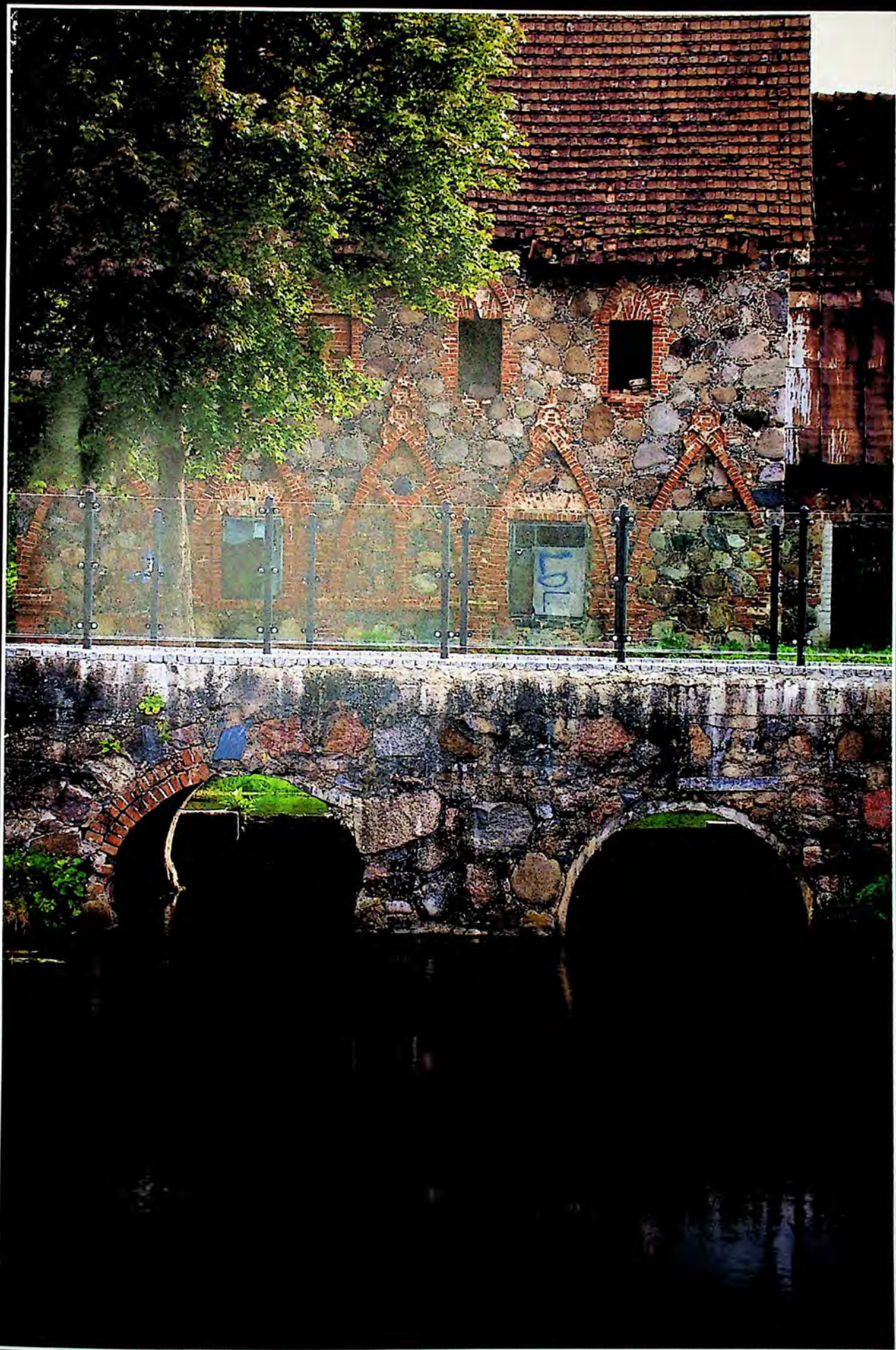
ir po jos nesijautė saugiai. Zuzana Stašienė mirė 1967 m. gegužės 1 dieną. Palaidota Vilniuje, Saltoniškių kapinėse.

Vaikaitė architektė Dainora Juchnevičiūtė-Vaivadienė rašo: „Atsimenu senelį Vilniuje, A. Jakšto g. nr. 9, ir vasarnamyje Valakampiuose.

Greta jo jauteisi visiškai saugus. Gal todėl, kad senelis buvo didelis, stambus ir ramus – dideli žmonės paprastai nebūna isteriški, mažiukai tai spirga. Bobutė Zuzana Alunan-Stašienė buvo įsitikinusi, kad jos vyras – geriausias, protingiausias ir teisingiausias.“

Nemunėlis ties Veseliškiais. Ant plausto Bernadeta Mironaitė ir Jūlytė Stašytė. Nuotr. iš Dainoros Juchnevičiūtės-Vaivadienės asmen. archyvo

Albinas Kuliešis. Fotogalerija „Akmeninis Rokiškis“

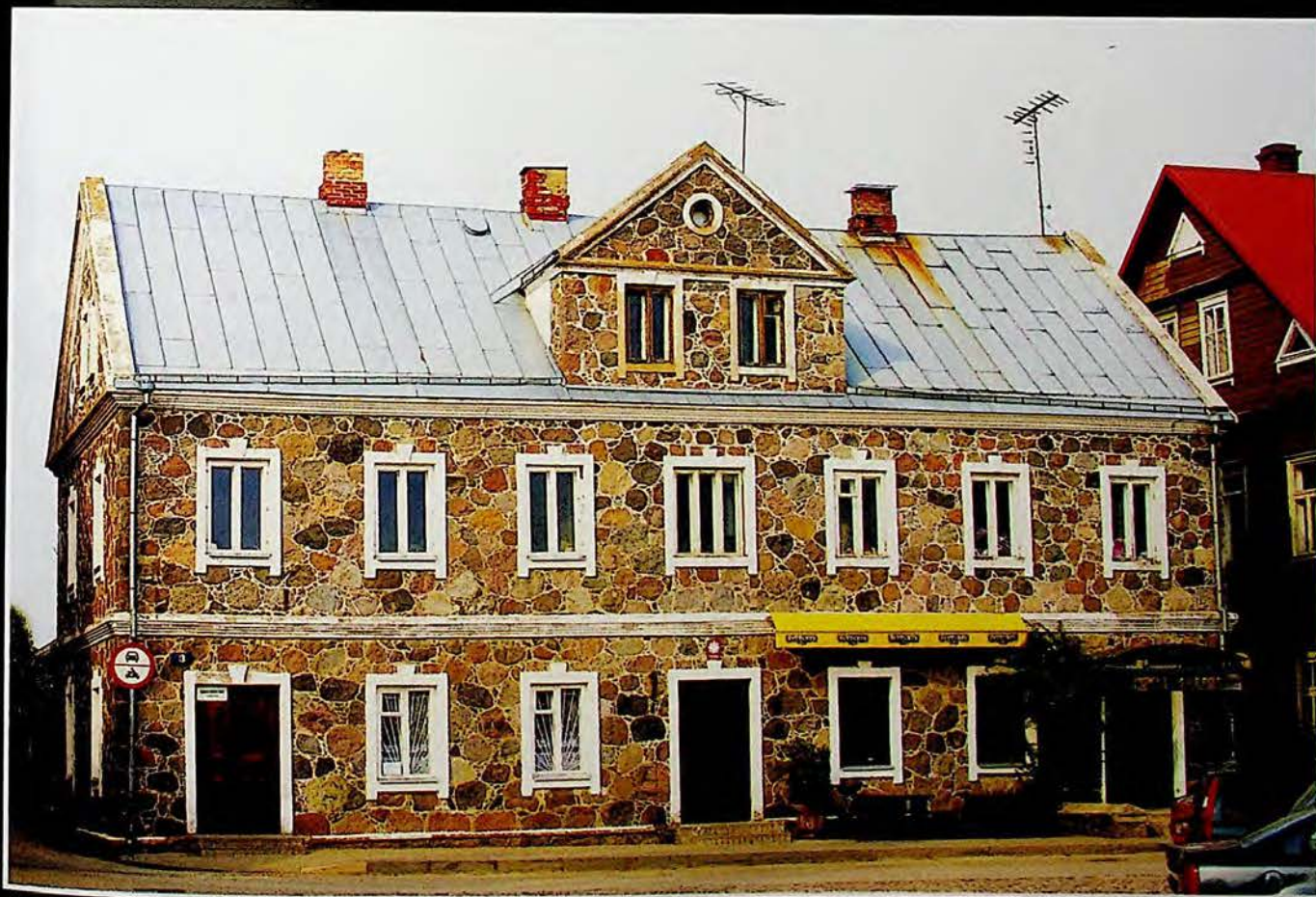
Albinas Kuliešis. Fotogalerija „Akmeninis Rokiškis“

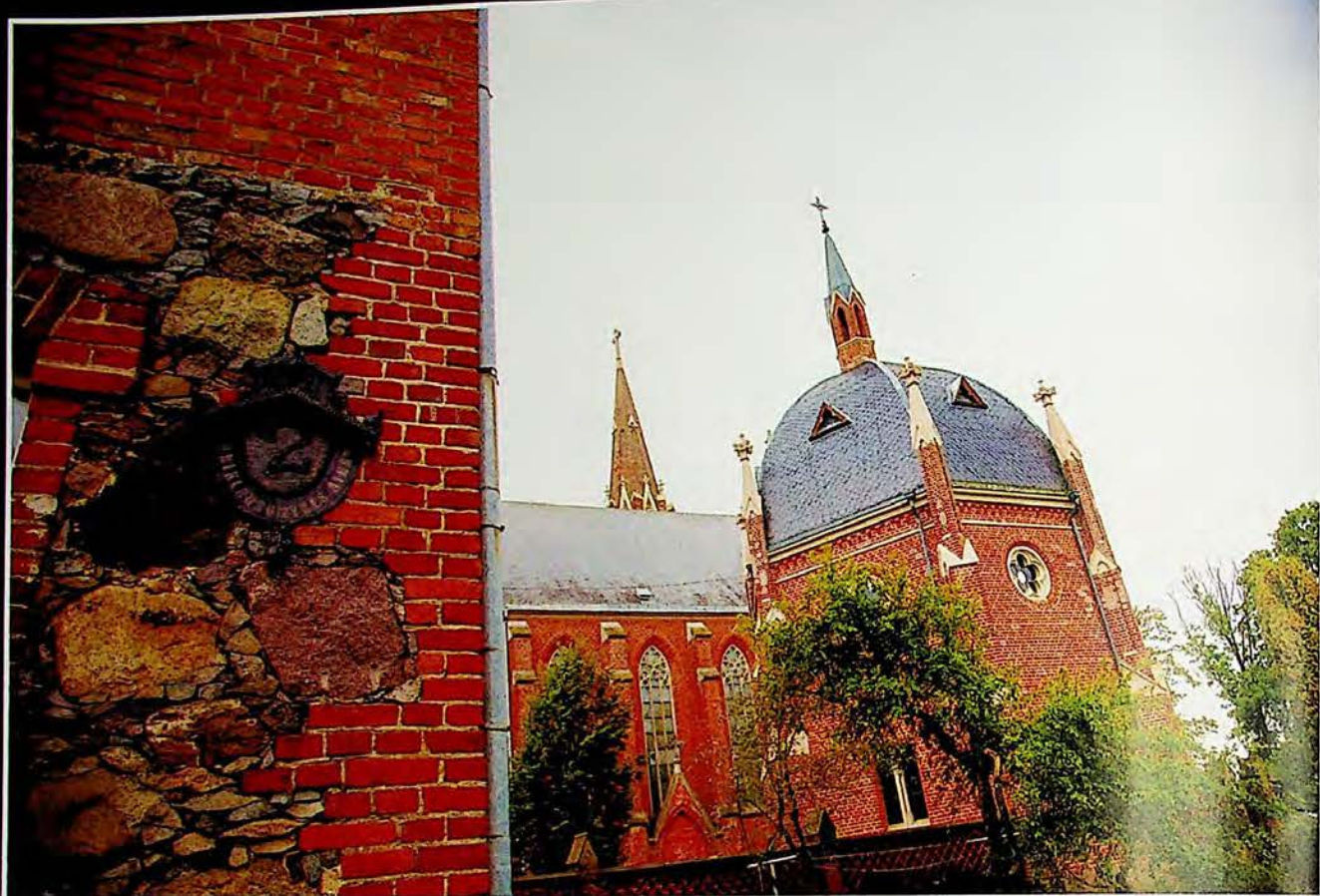
Albinas Kuliešis. Fotogalerija „Akmeninis Rokiškis“

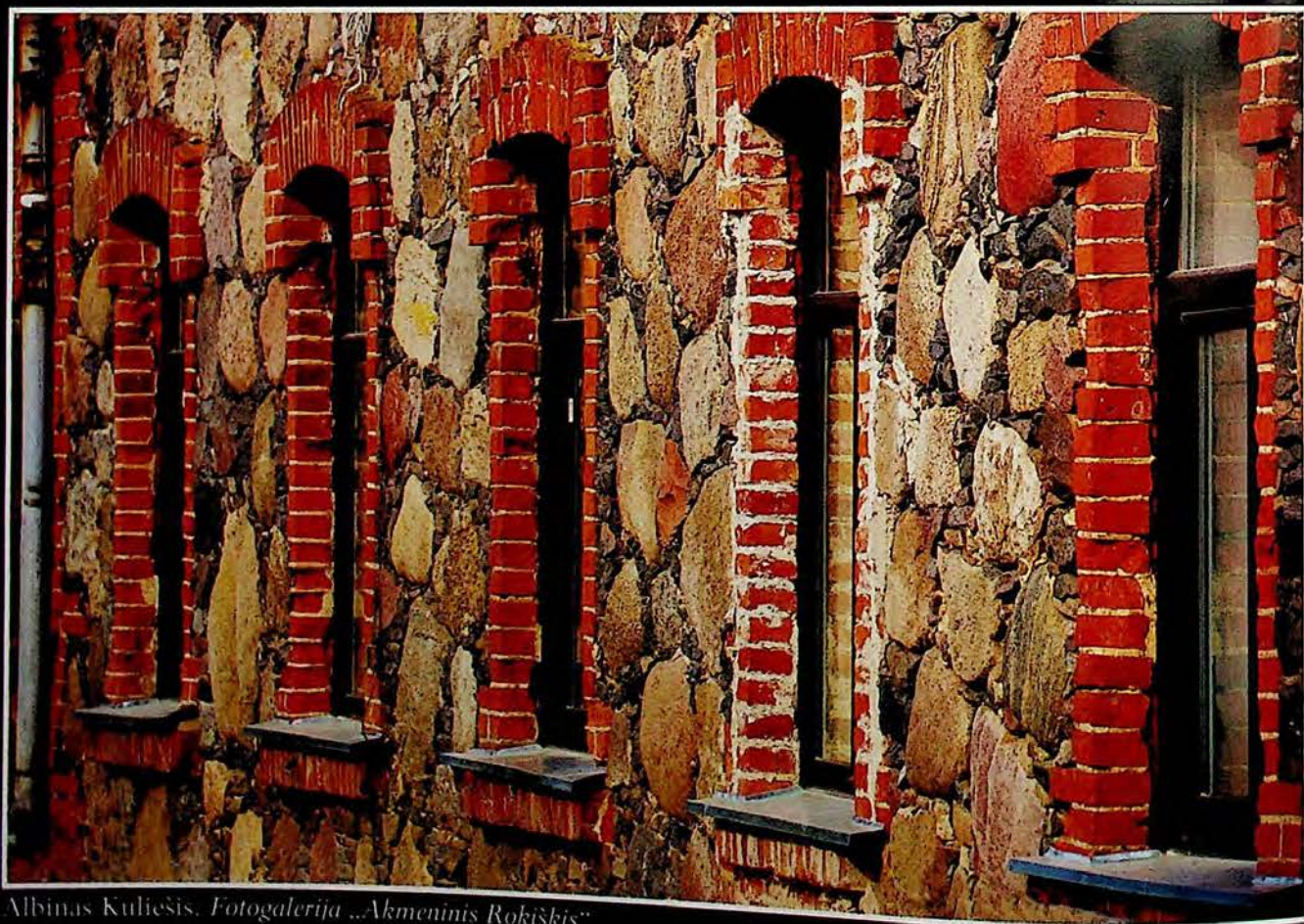
Albinas Kuliešis. Fotogalerija „Akmeninis Rokiškis“

Albinas Kuliešis. Fotogalerija „Akmeninis Rokiškis“

Albinas Kuliešis, Fotogalerija „Akmeninis Rokiškis“

Albinas Kuliešis, Fotogalerija „Akmeninis Rokiškis“

Du dešimtmečiai: tradicijos, ieškojimai, problemos

(Apie konkursines medžio drožėjų parodas
Liongino Šepkos premijai laimėti)

MARIJONA MIELIAUSKIENĖ, DALIA KIUKIENĖ

Rokiškio krašto muziejaus muziejininkės

Šiomet sukanka 20 metų, kai Rokiškio krašto muziejus ėmė organizuoti respublikinius medžio drožėjų konkursus-parodas Liongino Šepkos premijai laimėti. Tai išskirtinis Lietuvos muziejų renginys. Menotyrininkė Alė Počiulpaitė

šiuos drožybos konkursus-parodas apibūdino kaip darančius įtaką Lietuvos medžio skulptūros raidai.

L. Šepka (1907–1985) – neeilinis menininkas, kurio kūryba darė ir daro įtaką ne tik tautodailininkams, bet ir profesionaliems skulptoriams,

įkvepia dailininkus ir kitus meno kūrėjus. 1971 m. muziejuje pradėjus eksponuoti jo kūrinius, daugeliui žmonių Rokiškis ir muziejus ėmė asocijuotis su L. Šepkos vardu. Atkūrus Lietuvos nepriklausomybę, pradėta žymiai daugiau dėmesio

I respublikinio medžio drožėjų darbų konkurso-parodos Liongino Šepkos premijai laimėti atidarymas, 1994 m. Nuotr. Gintauto Dainio

skirti savo krašto kultūrai ir jos kūrėjams. Muziejininkų žvilgsniai nukrypo į L. Šepkos asmenybę ir jo kūrybą. Darbuotojai ėmė galvoti ne tik apie L. Šepkos kūrinių ekspozicijos atnaujinimą, išplėtimą, bet ir jo atminimo įamžinimą, kūrybos sklaidą. 1993 m. nutarta kasmet organizuoti respublikinius medžio drožėjų konkursus-parodas L. Šepkos premijai laimėti. Rokiškio rajono savivaldybė geriausių darbų autoriui įsteigė 20 MGL dydžio premiją.

Organizuojant pirmąją parodą, daug klausimų ir neaiškumų iškilo ir rengėjams, ir parodos dalyviams. Trūko tokių renginių organizavimo patirties, todėl 21 medžio drožėjui iš 13 rajonų teko net 3 kartus vykti į Rokiškio krašto muziejų: atvežti savo darbus, atvykti į parodos atidarymą ir laureato paskelbimo šventę ir dar kartą atvykti pasiimti savo darbų. Konkurso vertinimo komisijai irgi teko nemenkas iššūkis. Vertinti drožėjus buvo kviečiami žinomi šalies menotyrininkai, skulptoriai, dailės žinovai. Štai kaip šią situaciją praėjus keletui mėnesių apibūdino komisijos narė, Lietuvos liaudies kultūros centro darbuotoja A. Počiulpaitė: „<...> kas svarbiau šių dienų liaudies mene – išradin-gumas, originalumas, tegul ir toli-mas tradicijoms, ar rami, paprasta, išoriniais efektais nežėrinti tradicijų tąsa, kas labiau vertintina – nemo-kyto talento spontaniška raiška ar dailės mokslų ragavusiojo ieškoji-mai, sekimai ir pan. – buvo pačių aštriausių ginčų objektai. Galbūt tie ginčai suliepsnojo ir dėl to, kad vieno, neabejotino kandidato pagrindinei premijai tarsi nebuvo, nebuvo tokio, apie kurį, nepriklausomai nuo to, patinka jo darbai ar ne, pasakytum – štai tas, ir niekas kitas. <...> Nuomonės bangavo, vertinimai keitėsi, pagaliau lyg ieš-kančią išsigelbėjimo, buvo nuspręsta

premią padalinti dviem.“¹ Pirmaisiais laureatais tapo Vanda Briedienė (Biržų r.) ir Robertas Matulionis (Vilnius). Jų kūryba atitiko cituotas A. Počiulpaitės mintis. Kadangi L. Šepkos kūrybai būdingas ir tradicijų, ir naujoviškumo derinys, todėl analizuojant ir vertinant konkurso kūrinius buvo stengiamasi šio derinio kaip atskaitos taško ieškoti dalyvių darbuose.

Pasibaigus parodai, buvo susitar-ta dėl organizacinių klausimų: nu-tarta laureatą ir prizininkus skelbti per renginio uždarymą. Taip pat nuspręsta leisti parodos lankytojams išrinkti labiausiai patikusį darbų autorių ir skirti jam žiūrovų prizą. Jį įsteigė L. Šepkos žemiečiai – Pandėlio seniūnija. Prizus taip pat įsteigė verslininkai, įstaigos, pri-vatūs asmenys ne tik iš Rokiškio, bet ir Vilniaus. Puoselėjamas me-džio drožybos tradicijas atspindi ir parodos nominacijos už kolekcijų etnografiškumą, sakralumą, origi-nalumą ir kt.

Rokiškio krašto muziejuje jau įvyko 18 parodų, kuriose dalyvavo 438 medžio drožėjai iš visų Lietuvos etnografinių regionų. Jie pateikė per 3 100 kūrybos darbų, paskelbta 19 L. Šepkos premijos laureatų (2014 m. laureatas – V. Butkus)² iš visų Lietuvos etninių regionų. Dau-guma jų – net 11 – iš Aukštaitijos. Kokia darbų tematika? Parodos organizatoriai nedaro įtakos darbų tematikai. Galima išskirti 3 pagrindines temas: sakralinė, etnografinė ir šiuolaikinio gyvenimo tematikos darbai. Jau pirmosios parodos metu

pastebėta, kad konkursas-paroda išryškino ir vieną skaudžią – sakra-linių motyvų plastinės interpreta-cijos – problemą. „Ne taip jau retai susitinkame ne su interpretacija, o su sakralinio motyvo desakrali-zacija, kuri atsiranda dėl daugelio priežasčių – meninio nepajėgumo, ikonografijos nežinojimo, skubė-jimo patenkinti paklausą,“ – rašė menotyrininkė A. Počiulpaitė.³ Ši problema išliko ir vėliau, labiausiai ji išryškėjo vaizduojant mūsų tautos simbolį – Rūpintojėlį. Organizuo-dami 2002 m. parodą muziejininkai pasiūlė medžio drožėjams sukurti po darbą, skirtą L. Šepkos atminimui. Į šį raginimą atsiliepė 9 meistrai. Tai paskatino juos patyrinti L. Šepkos kūrybą. Daugelis jų panaudojo drožėjo kūrybai būdingus elemen-tus: grandines, gėlių žiedus ir kita, tačiau nė vienas jų nesukūrė naujos kokybės.

Parodose dalyvauja ir patyrę, ir jauni, kūrybos kelią pradedantys medžio drožėjai. Muziejininkams svarbu ne dalyvių skaičius, o ta-lentingi, saviti, originalūs kūrėjai. Ne kiekvienas drožėjas tampa lau-reatu ar prizininku, bet kiekvienas gali palyginti savo kūrybą su kitų, pasimokyti, pasidalyti patirtimi, išgirsti menotyrininkų, specialistų nuomonę, vertinimus. Šis ren-ginys, tapęs savotiška drožėjų meis-triškumo mokykla, atspindi ne tik išlaikomas skulptūros tradicijas, bet ir atskleidžia procesus, vykstančius šiuolaikinėje tautodailėje.

Vienas iš parodos tikslų – ska-tinti jaunimą kurti, perimti senąsias etnines drožybos tradicijas, daryti jas gyvybingas. Labai džiugu, kai po kelerių metų su patyrusiais meistrais į parodą atvyksta jų mokiniai, vai-kai. 2000 m. VII parodoje dalyvavo

¹ Počiulpaitė A. Pirmieji Liongino Šepkos konkurso metai // *Liaudies kultūra*, 1995, nr. 1, p. 54.

² Respublikinės medžio drožėjų darbų parodos L. Šepkos premijai laimėti 1994–2012 m. // *Rokiškio krašto mu-ziejaus archyvas*, b. 238–244, 266, 281, 289, 301, 305, 359 ir 360.

³ Počiulpaitė A. Pirmieji Liongino Šepkos konkurso metai // *Liaudies kultūra*, 1995, nr. 1, p. 55.

1995 m. laureato Ipolito Užkurnio (1926–2004) drožinys „Lionginas Šepka“. Nuotr. Darius Baltakio

Adolfas Teresius su sūnumi Dovydu, 2000 m. Nuotr. Gintauto Dainio

ištisos šeimos: Adolfas Teresius su sūnumis Augustinu ir Dovydu, Petras Brazauskas su sūnumi Liudu, tėvas Edmundas Gaubas ir sūnus Martynas. 11-metis Dovydas Teresius – jauniausias parodų dalyvis per visą jų gyvavimo laiką. 2000 m. tarp vertinimo komisijos narių įsiplieskė karšti ginčai, nes 11-mečio berniuko kūriniai, kai kurių narių nuomone, pretendavo į aukščiausią įvertinimą. Jo pateikta kolekcija sužavėjo brandžia drožyba, vientisumu, išraiškingumu, meninio matymo savitumu ir sąsajomis su paveldo tradicijomis. Laureatu jis netapo, nes komisija nesirijo 11-mečiui suteikti šį titulą. Jis buvo apdovanotas diplomu už geriausią debiutą. 2008 m. krašto apsaugos savanoris D. Teresius žuvo per pratybas. Po laidotuvių praėjus keletui dienų Rokiškio krašto muziejuje vykusiame respublikiniame medžio drožėjų plenere jo tėvas ir kiti meistrai išdrožė ir L. Šepkos parke pastatė kareivėlius, skirtus jaunojo menininko ir savanorio D. Teresiaus atminimui. L. Šepkos premijos laureatas A. Teresius sakė: „Dovydui, kuris drožinėjo nuo ketverių metų, visi pranašavo, kad pranoks mane.“

2001 ir 2002 m. vertinimo komisiją sužavėjo Sauliaus Lampicko mokinių, 15-mečio Laimio Kaziukonio, skulptūros. Jis irgi buvo vienas iš pretendentų į laureatus. „Paauglio darbai žavingi ne tik liaudiška formų deformacija-stilizacija, bet ir pasaulėžiūros gyvybingumu, vaikišku naivumu, kaimietišku šmaikštumu, itin originaliu temų netikėtumu. Jo darbuose darniai susipina etnografija, mitologija ir fantastika.“⁴ L. Kaziukonis dalyvavo ir vėlesnėse, ir prakartėlių parodose. Kūryba jį pastūmėjo tapti architektu. E. Gaubo sūnus Martynas irgi buvo ne vienos parodos, kurioje pelnė apdovanojimų, dalyvis. Jis tapo profesionaliu skulptoriumi. 2002 m. dalyvavo mokinių iš Rokiškio rajono Pandėlio gimnazijos, 2003 m. – A. Teresiaus mokinių iš Garliavos J. Lukšos gimnazijos (Kauno r.), vėliau mokinių iš Kupiškio. „Drožyba užkrečia,“ – teigia žinomų šalies drožėjų šeimų nariai.

Šios parodos Lietuvoje tapo prestižinės, jos padėjo iškilti ne vienam

Lietuvos medžio drožėjui ir pelnyti garbingą L. Šepkos premijos laureato vardą, kuris yra labai vertinamas. Ar lengva tapti laureatu? Į šį klausimą gali atsakyti tik patys kūrėjai. Parodų organizatoriai matė kūrėjų pastangas tobulėti, augti. Įdomu stebėti, kaip iš jauno, nepatyrusio, savo stiliaus neturinčio drožėjo po kelerių ar keliolikos metų išauga L. Šepkos premijos laureatas. Vidas Jatulevičius laureatu tapo devintais metais. Per devynerius metus ir komisija, ir lankytojai pastebėjo didžiulį skirtumą, drožėjų tobulėjimą. Ypač tai akivaizdu lyginant pirmuosius drožinius su premiją laimėjusiu kūriniu „Nuo pragaro iki rojaus“. Jis net keturis kartus buvo išrinktas Žiūrovų prizo laimėtoju. Kelerių metų prirėkė ir S. Lampickui, kol 2000 m. jis tapo laureatu. Po aštuonerių metų jis antrą kartą iškovojo šį titulą. S. Lampickas teigė, kad drožti tokius kūrinius, kokie pristatomi konkursui, yra prabanga, nes reikia subrandinti idėją, įdėti labai daug darbo, atsitiktinių kūrinių neatveši. Ketvirtą kartą parodoje dalyvavęs Jonas Tvardauskas (1938–2010), 2006 m. tapęs laureatu, sakė, kad trejus pastaruosius metus specialiai šiam konkursui kūrė drožinį, kuriam įamžino L. Šepkos gyvenimą. Jam Zitos Žemaitytės knyga apie L. Šepką buvo tapusi Biblija. Džiaugėsi atidavęs duoklę medžio drožybos autoritetui. Meistras sakė įminėtą drožinį „įdėjęs tiek daug savęs, kad antrą kartą to nepakartotų.“⁵ Jis buvo ne tik geras drožėjas, bet ir puikus žmogus.

2007 m. vyko laureatų darbų paroda, skirta 100-osioms L. Šepkos gimimo metinėms. Iki 2007 m. paskelbta 16 laureatų (1994, 1999 ir 2004 m. komisija skelbė po 2 laure-

⁴ Tumėnas V. Tautodailė centre ir periferijoje: vertybių perkainojimas // *Liaudies kultūra*, 2003, nr. 3, p. 29.

⁵ Zibolienė D. Treji metai L. Šepkos gyvenimui įamžinti // *Gimtas Rokiškis*, 2006, spal. 28, p. 5.

XV medžio drožėjų paroda, 2008 m. Centre (su rožių puokšte) – Saulius Lampickas, antrą kartą tapęs laureatu. Šalia – komisijos nariai, drožėjai, muziejininkai. Nuotr. Dariaus Baltakio

atus). Šioje parodoje jau nedalyvavo du anapilin iškeliavę laureatai: Vanda Briedienė (1944–2005) ir Ipolitas Užkurnys (1926–2004). Tai buvo labai stipri paroda: kiekvienas laureatas siekė atskleisti savo kūrybos stipriąsias puses, parodyti išaugusį meistriškumą, jos laimėtojas nebuvo paskelbtas.

Šiose ir kitose parodose iškyla etnoregioninio savitumo klausimas. Pastebima, kad dėl kūrėjų bendralietuviško meninio skonio ugdymo švietimo įstaigose formuojasi bendralietuviškas medžio skulptūros pobūdis. Keletą kartų darbų vertinimo komisijoje dirbęs menotyrininkas, hum. m. dr. Vytautas Tumėnas teigia, kad šiuolaikinėje skulptūroje „daugėja postmodernizmo bruožų – jaučiama masinės kultūros įtaka, pasaulėjautos tragizmas, gyvuojantys šalia savo priešingybės – stiprios

tautiškos pasaulėžiūros, anksčiau skulptūroje nematyto itin gaivaus, archajiškai paprasto jaunatviško optimizmo.“⁶

Nuo seno manoma, kad medį prakalbinti gali tik tvirtos vyriškos rankos, tačiau tik moteris gali taip subtiliai atskleisti ažuolo taurumą, pajusti liepos švelnumą. Tai liudija L. Šepkos konkursinės parodos moterų dalyvių kūryba. Bene daugiausia kartų – net 7 – konkursinėje parodoje dalyvavo uteniškė Anelė Araminienė. Už sakralumą, dėmesį drožybos detalėms ši menininkė ne kartą buvo įvertinta specialiais prizais. Rokiškio krašto muziejaus lankytojai turėjo progą pažinti elektrėnės Vandos Umbrasienės, jonaviškės Janinos Listvinos, plun-

⁶ Tumėnas V. Tautodailė centre ir periferijoje: vertybių perkainojimas, p. 30.

giškės Reginos Jonušienės kūrybą – jos dalyvavo 5 parodose. Ne kartą Rokiškyje savo drožinius eksponavo iš Rokiškio kilusi Žemaitijoje gyvenanti Rūta Kavaliauskienė (2003 m. tapo laureate), birštonietė Rimantė Butkuvė ir mažeikiškė Cecilija Mikulskienė.

Ši paroda kaip reiškinys, kuriame atsispindi meninių sprendimų, patirties įvairovė, tapo svarbi ne tik muziejui, bet ir pačiam Rokiškiui. Parodos eksponavimo laikas sutampa su miesto švente, pritraukiančia į muziejų daug lankytojų ir svečių. Šio renginio reikalingumą liudija padidėjęs muziejaus lankytojų skaičius. Per 1,5 mėn. parodą pamato 3000–5000 lankytojų. Jas apžiūri ne tik turistai, bet ir mokiniai su dailės ir technologijų mokytojais, drožybos būrelių nariai, dailininkai ir tautodailininkai. Parodos,

Konkurso darbų vertinimo komisija apžiūri parodą, 2002 m. Iš kairės: menotyrininkas, hum. m. dr. Vytautas Tumėnas, Lietuvos tautodailininkų sąjungos Panevėžio bendrijos pirmininkas Vidas Mažukna, skulptorius Arūnas Kynas ir Rokiškio krašto muziejaus Dailės skyriaus vedėja Marijona Mieliauskienė. Nuotr. Gintauto Dainio

galimybė pabendrauti su garsiais drožėjais paskatino ne vieną kūrybingą žmogų imtis šio darbo. Geriausias šio reiškinių pavyzdys – rokiškėnas Juozas Čepulis, drožti pradėjęs 1999 m., o 2012 m. tapęs L. Šepkos premijos laureatu. Taip pat rokiškėnas Vidmantas Zakarka, drožti pradėjęs 2003 m., o 2012 m. tapęs prizinininku. 2004 m. debiutavo jonavietė Redita Narkevičienė, kurią meile medžiui užkrėtė vyras Artūras ir Rokiškio krašto muziejaus parodos.

„Esame Liongino Šepkos medinės grandinės nariai. Ji iš gyvo medžio, ir tas medis tebeauga,“ – taip pirmojoje parodoje kalbėjo darbų vertinimo

komisijos pirmininkas skulptorius Robertas Antinis.⁷ Šiuos žodžius galima pakartoti ir praėjus 20-čiai metų nuo pirmosios parodos.

Menininkai, tarp jų ir medžio drožėjai, turbūt pirmieji pajuto krizės padarinius. Darėsi vis sunkiau pragyventi iš kūrybos, sukurti vertingą kolekciją parodai, teko imtis ir papildomų darbų, kai kurie pasirinko emigraciją. Iškilo klausimas, ar apskritai galėsime toliau rengti šias parodas, ar bebus dalyvių? Meistrai siūlė ir toliau išlaikyti šią tradiciją. Nuo 2008 m. nutarta konkursines parodas rengti kas dvejus metus. Ilgesnis laiko tarpas leidžia sukurti geresnę kolekciją.

„Per 17 kartų vykstančias parodas Rokiškis suformavo visų Lietuvos regionų skulptūros aukso žiedą. Turime talentingus, puikius meistrus, atėjo laikas tiems meistrams turėti savo mokinius ir jiems perduoti meistriškumą,“ – kalbėjo Kultūros ministerijos atstovė, komisijos pirmininkė Irena Seliukaitė⁸, apibendrindama konkursinių parodų rezultatus.

⁷ Stasiūnienė Z. Mediniai stebuklai krašto muziejaus salėse // *Gimtasis Rokiškis*, 1994, gruod. 29, p. 1.

⁸ Paškevičienė Z., Pabedinskas S. *LRT televizijos laida „Panorama“*, 2012, spal. 26.

Lietuvos profesionalių teatrų festivaliui „Vaidiname žemdirbiams“ – 30

NIDA LUNGIENĖ

Rokiškio kultūros centro direktorė

Rokiškio krašto teatrinėse tradicijose giliausią vagą įrėžė Lietuvos profesionalių teatrų festivalis VAIDINAME ŽEMDIRBIAMS. Gimęs 1985 m. kovo mėnesį tuometinio Rokiškio rajono vykdomojo komiteto pirmininko Vytauto Sketerio iniciatyva ir jo pavaduotojo Eduardo Firo rūpesčiu, per tris nepertraukiamo gyvavimo dešimtmečius festivalis tapo ir visos Lietuvos kultūrinio gyvenimo reiškiniu.

Festivalio VAIDINAME ŽEMDIRBIAMS istorija labai spalvinga. Pirmuosius 6 metus spektakliai

Festivalio logotipas.

Aut. – dailininkas Arūnas Augutis

buvo rodomi ir kaimo kultūros namuose, o nuo 1991 m. – tik Rokiškio kultūros centre. Tai buvo „salių tuštėjimo“ metas, kuris 2001 m. baigėsi, ir žiūrovų patogumui vėl buvo atnaujintas bilietai įsigijimas pagal paraiškas.

Festivalį išbandė sunkios ekonominės sąlygos ir nepalankių politinių vėjų skersvėjai. Bet nepaisant visų sunkumų, teatrai liko ištikimi festivaliui ir vyko bet kokiomis sąlygomis – į pusiau tuščias sales, neturėdami pakankamai lėšų spektakliams atvežti, gresiant, kad

*Festivalio „Vaidiname žemdirbiams 2014“ žiūrovų prizą pelnė Valstybinis jaunimo teatras. Apdovanojimas įteiktas šio teatro aktoriui Gediminui Storpirciui.
Nuotr. iš Rokiškio kultūros centro archyvo*

*Festivalio „Vaidiname žemdirbiams“ prizas už geriausią spektaklį vaikams įteiktas Kauno valstybinio lėlių teatro direktoriui Sigitui Klibavičiui.
Nuotr. iš Rokiškio kultūros centro archyvo*

Festivalio „Vaidiname žemdirbiams 2014“ pagrindinis prizas įteiktas Kauno nacionalinio dramos teatro direktoriui Egidijui Stancikui. Nuotr. iš Rokiškio kultūros centro archyvo

nebus premijų ir t. t. Visus 30 metų festivalyje dalyvauja trys teatrai: Panevėžio Juozo Miltinio, Šiaulių dramos teatrai ir Vilniaus teatras „Lėlė“. Kasmet premjerinius spektaklius, reprezentuojančius teatrų kūrybinius ieškojimus, pamato ne tik Rokiškio, bet ir visos Aukštaitijos krašto žiūrovai. Festivalis juos apdovanoja neeiline galimybe matyti Juozo Miltinio, Dalios Tamulevičiūtės, Rimo Tumino, Eimunto Nekrošiaus, Oskaro Koršunovo, Jono Vaitkaus ir kitų tarptautiniu mastu pripažintų režisierių spektaklius. Kasmet festivalio repertuaras papildomas naujais spektakliais.

Šio festivalio prizų ir premijų fondas unikalus. Per festivalio gyvavimo metus keitėsi nominacijų pavadinimai ir jų steigėjai. Kasmet steigiami prizai: pagrindinis – už geriausią spektaklį, už geriausią spektaklį vaikams (iki 1992 m. šis prizas vadinosi „Už geriausią lėlių spektaklį“), už geriausius vyro ir moters vaidmenis, už antraplanį vaidmenį (1998–2005 m. – „Už epizodinį vaidmenį“), nuo 1986 m. simpatiškesniam(-iai) aktoriui(-ei),

nuo 2003 m. – perspektyviausiam(-iai) aktoriui(-ei) bei kiti specialūs prizai (nuo 1990 m.). 1985–1993 m. buvo teikiami prizai geriausiame lėlės aktoriui. Nuo 1995 m. prizai pakeisti premijomis. Trečiajame festivalyje buvo įsteigtas Žiūrovų prizas, kurį sudaro piniginė premija ir rokiškėnų gaminama produkcija. Jį teatralai dažnai vadina „saldžiuoju“. Šį prizą lemia žiūrovų balsavimas po spek-

taklių. 1992 ir 1995 m. būta ir Mažųjų žiūrovų prizo.

Prizus ir premijas skirsto rokiškėnų žiuri. Jos darbe ilgiausiai (29 m.) darbuojasi Kultūros, turizmo ir ryšių su užsienio šalimis skyriaus vedėjas Petras Blaževičius, festivalio įkūrėjo sūnus advokatas Vytautas Sketeris (15 m.) ir aš – Nida Lungienė (15 m.). Pirmuosius 16 metų žiuri pirmininkavo režisierius Jonas Korenka, vėliau: Algis Čepulis (2001–2007), Jonas Buziliauskas (2008–2010), pastaruosius 4-erius m. – Petras Blaževičius.

Labai svarbi ir rėmimo tradicija – ši renginį kasmet remia apie 60 rėmėjų. Jie steigia prizus, prisideda prie teikiamų premijų, sveikina bei priima teatrų kolektyvus. Už festivalio logotipo ir molinių medalių kūrimą esam dėkingi dailininkui, rėmėjui Arūnui Augučiiui.

Lietuvos profesionalių teatrų festivalis VAIDINAME ŽEMDIRBIAMS yra pagrindinis ir labiausiai rokiškėnų laukiamas renginys. Jį palaiko Lietuvos profesionalių teatrų nuoširdus dalyvavimas, rėmėjų ištikimybė ir pačių organizatorių didžiulis entuziazmas.

Festivalio „Vaidiname žemdirbiams 2014“ laureatai ir nominantai. Nuotr. iš Rokiškio kultūros centro archyvo

Lietuvos profesionalių teatrų festivalio prizų laimėtojai (1985-2014 m.)

PAGRINDINIS PRIZAS

1985 – KAUNO VALSTYBINIS DRAMOS
TEATRAS.

J. Montvila DIDYSIS GEISMAS
(rež. Neris Karpuškaitė)

1986 – KLAIPĖDOS DRAMOS TEATRAS.

N. Merežka PROLETARINIS LAIMĖS
MALŪNAS (rež. Povilas Gaidys)

1987 – KAUNO VALSTYBINIS DRAMOS
TEATRAS.

M. Koresas SENELIŲ NAMAI
(rež. Jonas Vaitkus)

1988 – VALSTYBINIS JAUNIMO TEATRAS.

S. Šaltenis DUOKIŠKIS (rež. Algirdas Latėnas)

1989 – LIETUVOS VALSTYBINIS AKADEMINIS
DRAMOS TEATRAS.

V. Kukulas, R. Tuminas ČIA NEBUS MIRTIES
(rež. Rimas Tuminas)

1990 – PANEVĖŽIO DRAMOS TEATRAS.

R. Samulevičius (pagal Vaižgantą) NEBYLYS
(rež. Algimantas Pociūnas)

1991 – LIETUVOS VALSTYBINIS AKADEMINIS
DRAMOS TEATRAS.

B. Šou PIGMALIONAS (rež. Irena Bučienė)

1992 – VALSTYBINIS VILNIAUS MAŽASIS
TEATRAS.

A. Čechovas VYŠNIŲ SODAS
(rež. Rimas Tuminas)

1993 – LIETUVOS VALSTYBINIS AKADEMINIS
DRAMOS TEATRAS.

Y. Mishima MARKIZĖ DE SAD
(rež. Jonas Vaitkus)

1994 – PANEVĖŽIO DRAMOS TEATRAS.

S. J. Vitkevičius MAŽAME DVARELYJE
(rež. Saulius Varnas)

1995 – LIETUVOS VALSTYBINIS AKADEMINIS
DRAMOS TEATRAS.

D. Charmsas ir A. Vedenskis SENĖ
(rež. Oskaras Koršunovas)

1996 – VAIDILOS TEATRAS.

A. Čechovas IVANOVAS (rež. Algirdas Latėnas)

1997 – VAIDILOS TEATRAS.

J. Marcinkevičius MAŽVYDAS
(rež. Algirdas Latėnas)

1998 – KEISTUOLIŲ TEATRAS.

A. Giniotis LIŪDNOJO VAIZDO RITERIS
(rež. Aidas Giniotis)

1999 – KAUNO VALSTYBINIS AKADEMINIS
DRAMOS TEATRAS.

N. Gogolis VEDYBOS (rež. Valius Tertelis)

2000 – ŠIAULIŲ DRAMOS TEATRAS.

S. Geda INTELIGENTIŠKAS BEPROTNAMIS.
(rež. Algimantas Pociūnas)

2001 – KEISTUOLIŲ TEATRAS.

C. Gozzi KARALIUS ELNIAS
(rež. Aidas Giniotis)

2002 – ŠIAULIŲ DRAMOS TEATRAS.

J. Hašeko romano motyvais JUOZAPAS ŠVEIKAS
(rež. Sigitas Račkys)

2003 – OSKARO KORŠUNOVO TEATRAS.

Marius von Mayenburg UGNIES VEIDAS
(rež. Oskaras Koršunovas)

2004 – TEATRAS *MENO FORTAS*.

V. Šekspyras HAMLETAS (rež. Eimuntas
Nekrošius)

2005 – OSKARO KORŠUNOVO VILNIAUS
MIESTO TEATRAS.

V. Šekspyras ĮSTABIOJI IR GRAUDŽIOJI
ROMEO IR DŽULJETOS ISTORIJA
(rež. Oskaras Koršunovas)

- 2006** – KLAIPĖDOS DRAMOS TEATRAS.
M. Gavranas VISKAS APIE MOTERIS
(rež. Dalia Tamulevičiūtė)
- 2007** – ŠIAULIŲ DRAMOS TEATRAS.
C. Gozzi PRINCEŠĖ TURANDOT
(rež. Aidas Giniotis)
- 2008** – VALSTYBINIS JAUNIMO TEATRAS.
P. Vaičiūnas PATRIOTAI (rež. Jonas Vaitkus)
- 2009** – OSKARO KORŠUNOVO VILNIAUS
MIESTO TEATRAS.
V. Šekspyras HAMLETAS
(rež. Oskaras Koršunovas)
- 2010** – ANŽELIKOS CHOLINOS ŠOKIO
TEATRAS.
VYRAI IR MOTERYS
(choreogr. Anželika Cholina)
- 2011** – VALSTYBINIS VILNIAUS MAŽASIS
TEATRAS.
M. Ivaškevičius MISTRAS (rež. Rimas Tuminas)
- 2012** – OSKARO KORŠUNOVO VILNIAUS
MIESTO TEATRAS.
Pagal V. Šekspyro AUDRA ir kitus jo kūrinis
MIRANDA (rež. Oskaras Koršunovas)
- 2013** – LIETUVOS RUSŲ DRAMOS TEATRAS.
A. Jablonskaja STABMELDŽIAI
(rež. Jonas Vaitkus)
- 2014** – NACIONALINIS KAUNO DRAMOS
TEATRAS.
Sofi Oksanon APSIVALYMAS (rež. Jonas Jurašas)
- ŽIŪROVŲ PRIZAS**
- 1987** – KLAIPĖDOS DRAMOS TEATRAS.
L. Razumovskaja SESERYS (rež. Povilas Gaidys)
- 1988** – KLAIPĖDOS DRAMOS TEATRAS.
M. Roščinas TIK VILTIS
(rež. Nijolė Adomėnaitė)
- 1989** – PANEVĖŽIO DRAMOS TEATRAS.
A. Vienuolis PRIEBLANDA (rež. Juozas Miltinis)
- 1990** – PANEVĖŽIO DRAMOS TEATRAS.
R. Samulevičius pagal Vaižgantą NEBYLYS
(rež. Algimantas Pociūnas)
- 1991** – ŠIAULIŲ DRAMOS TEATRAS.
V. Gibsonas STEBUKLADARĖ
(rež. Ugis Brikmanis)
- 1992** – LIETUVOS RUSŲ DRAMOS TEATRAS.
A. Nikolaji RUDENS ISTORIJA (rež. Aivars Helde)
- 1993** – LIETUVOS RUSŲ DRAMOS TEATRAS.
A. Ostrovskis VĖLYVA MEILĖ
(rež. Antonas Griškevičius)
- 1994** – KAUNO VALSTYBINIS AKADEMINIS
DRAMOS TEATRAS.
V. Šekspyras DVYLIKTOJI NAKTIS
(rež. Karen Džonson)
- 1995** – VALSTYBINIS JAUNIMO TEATRAS.
E. Eikbornas NORMANŲ PERGALĖS
(rež. Kostas Smoriginas)
- 1996** – PANEVĖŽIO JUOZO MILTINIO DRAMOS
TEATRAS.
E. Tomsonas PRIE AUKSINIO EŽERO
(rež. Raimundas Banionis)
- 1997** – LIETUVOS RUSŲ DRAMOS TEATRAS.
A. Asovskis ir L. M. Zaikauskas DANGAUS
KRANTAS (rež. Linas Marius Zaikauskas)
- 1998** – VAIDILOS TEATRAS.
E. de Fillipo FILUMENA MARTURANO
(rež. Henrikas Vancevičius)
- 1999** – LIETUVOS RUSŲ DRAMOS TEATRAS.
A. Čechovas DĖDĖ VANIA (rež. Linas Marius
Zaikauskas)
- 2000** – LIETUVOS RUSŲ DRAMOS TEATRAS.
G. Gorinas KINAS IV (rež. Jurius Popovas)
- 2001** – KEISTUOLIŲ TEATRAS.
C. Gozzi KARALIUS ELNIAS
(rež. Aidas Giniotis)
- 2002** – PANEVĖŽIO JUOZO MILTINIO DRAMOS
TEATRAS.
A. Cagarelis CHANUMA (rež. Rimantas Teresas)
- 2003** – KEISTUOLIŲ TEATRAS.
PASKUTINIAI BRĖMENO MUZIKANTAI
(rež. Aidas Giniotis)
- 2004** – ANŽELIKOS CHOLINOS ŠOKIO
TEATRAS.
CARMEN (choreogr. Anželika Cholina)
- 2005** – OSKARO KORŠUNOVO VILNIAUS
MIESTO TEATRAS.
V. Šekspyras ĮSTABIOJI IR GRAUDŽIOJI
ROMEO IR DŽULJETOS ISTORIJA
(rež. Oskaras Koršunovas)
- 2006** – LIETUVOS NACIONALINIS DRAMOS
TEATRAS.
R. Cooney MEILĖ PAGAL GRAFIKĄ
(rež. Adolfas Večerskis)

- 2007 – TEATRAS ATVIRAS RATAS.**
ATVIRAS RATAS (rež. Aidas Giniotis)
- 2008 – VALSTYBINIS JAUNIMO TEATRAS.**
P. Vaičiūnas PATRIOTAI (rež. Jonas Vaitkus)
- 2009 – KLAIPĖDOS DRAMOS TEATRAS.**
E. E. Schmitt OSKARAS IR PONIA ROŽĖ
(rež. Povilas Gaidys)
- 2010 – PANEVĖŽIO JUOZO MILTINIO
DRAMOS TEATRAS.**
Ž. Puare BEPROTIŠKAS SAVAITGALIS
(rež. Albinas Keleris)
- 2011 – LIETUVOS RUSŲ DRAMOS TEATRAS.**
M. Macevičius PRAKEIKTA MEILĖ
(rež. Agnius Jankevičius)
- 2012 – VALSTYBINIS JAUNIMO TEATRAS.**
D. Vasermanas SKRYDIS VIRŠ GEGUTĖS
LIZDO (rež. Valerijus Griško)
- 2013 – LIETUVOS RUSŲ DRAMOS TEATRAS.**
A. Jablonskaja STABMELDŽIAI
(rež. Jonas Vaitkus)
- 2014 – VALSTYBINIS JAUNIMO TEATRAS.**
Žemaitė TRYŠ MYLIMOS (rež. Algirdas Latėnas)

PRIZAS UŽ GERIAUSIĄ MOTERS VAIDMENĮ

- 1985 – MONIKAI MIRONAITĖI už vaidmenį**
Lietuvos valstybinio akademinio dramos teatro
spektaklyje H. Miulerio „Tyli naktis“
(rež. R. Tuminas)
- 1986 – REGINAI VARNAITEI už vaidmenį** Kauno
valstybinio dramos teatro spektaklyje E. Mikulė-
naitės „Visada tas pats“ (rež. G. Padegimas)
- 1987 – NIJOLEI MIRONČIKAITEI už vaidmenį**
Šiaulių dramos teatro spektaklyje Ž. Kokto
„Baisūs tėvai“ (rež. R. Steponavičiūtė)
- 1988 – VALENTINAI LEONAVIČIŪTEI už**
vaidmenį Klaipėdos dramos teatro spektaklyje
M. Roščino „Tik viltis“ (rež. N. Adomėnaitė)
- 1989 – TATJANAI MAJOROVAI už vaidmenį**
Lietuvos rusų dramos teatro spektaklyje
T. Viljamso „Ištatuiruotoji rožė“
(rež. I. Petrovas)
- 1990 – JANINAI MATEKONYTEI už vaidmenį**
Valstybinio jaunimo teatro spektaklyje
V. Jelisejevos „Kvadratas“ (rež. E. Nekrošius)
- 1991 – DOLORESAI KAZRAGYTEI už vaidmenį**
Kauno valstybinio akademinio dramos teatro
spektaklyje pagal R. Granausko „Gyvenimas po
klevu“ (rež. J. Dautartas)
- 1992 – EGLEI GABRĖNAITEI už vaidmenį**
Valstybinio Vilniaus mažojo teatro spektaklyje
A. Čechovo „Vyšnių sodas“
(rež. R. Tuminas)
- 1993 – EGLEI MIKULIONYTEI už vaidmenį**
Lietuvos valstybinio akademinio dramos teatro
spektaklyje Y. Mishima „Markizė de Sad“
(rež. J. Vaitkus)
- 1994 – RENATAI VAGNERYTEI už vaidmenį**
Lietuvos rusų dramos teatro spektaklyje A. Galino
pjesėje „Sorry“ (rež. I. Machovskis)
- 1995 – RASAI LAZAUSKAITEI už vaidmenį**
Valstybinio Vilniaus mažojo teatro spektaklyje
R. Bredberio „Aš gyvas“ (rež. E. Gabrėnaitė ir
A. Dapšys)
- 1996 – VALENTINAI LUKJANENKO už vaidmenį**
Lietuvos rusų dramos teatro spektaklyje Euripido
„Medėja“ (rež. L. M. Zaikauskas)
- 1997 – RENATAI VAGNERYTEI už vaidmenį**
Lietuvos rusų dramos teatro spektaklyje
V. Aisovskio ir L. M. Zaikausko „Dangaus
krantas“ (rež. L. M. Zaikauskas)
- 1998 – VIRGINIJAI KOCHANSKYTEI už vaidmenį**
Kauno valstybinio akademinio dramos teatro
spektaklyje A. Fugardo „Sveikas ir sudie“
(rež. A. Lebeliūnas)
- 1999 – LARISAI POPOVAI už vaidmenį** Lietuvos
rusų dramos teatro spektaklyje A. Čechovo
„Dėdė Vania“ (rež. L. M. Zaikauskas)
- 2000 – NIJOLEI GELŽINYTEI už vaidmenį**
Valstybinio jaunimo teatro spektaklyje J. Murelio
„Memuarai“ (rež. D. Tamulevičiūtė)
- 2001 – NIJOLEI NARMONTAITEI už vaidmenį**
teatro *Džiugena* spektaklyje T. Makneilio
„Meistriškumo pamokos“ (rež. G. Padegimas)
- 2002 – EGLEI MIKULIONYTEI už vaidmenį**
Valstybinio jaunimo teatro spektaklyje
A. Strindbergo „Freken Julija“
(rež. J. Lingys)
- 2003 – LIGITAI KONDROTAITEI už vaidmenį**
Panevėžio Juozo Miltinio dramos teatro
spektaklyje T. Viljamso „Geismų tramvajus“
(rež. R. Vikšraitis)

- 2004 – GIEDREI ZAŠČIŽINSKAITEI už vaidmenį Anželikos Cholinos šokio teatro spektaklyje „Carmen“ (choreogr. A. Cholina)
- 2005 – GINTAREI LATVĖNAITEI už Salės vaidmenį Valstybinio Vilniaus mažojo teatro spektaklyje M. Ivaškevičiaus „Madagaskaras“ (rež. R. Tuminas)
- 2006 – ALDONAI BENDORIŪTEI už Sulamidės vaidmenį teatro *Meno Fortas* spektaklyje pagal Senojo Testamento poemą „Giesmių giesmė“ (rež. E. Nekrošius)
- 2007 – RASAI RAPALYTEI už Editos Piaf vaidmenį Lietuvos nacionalinio dramos teatro spektaklyje „Dienos ir dainos“ (rež. R. Morkūnas)
- 2008 – JŪRATEI BUDRIŪNAITEI už Noros vaidmenį Šiaulių dramos teatro spektaklyje H. Ibseno „Nora“ (rež. S. Račkys)
- 2009 – EGLEI GABRĖNAITEI už Dorisės, ELVYRAI PIŠKINAITEI už Idos ir NIJOLEI NARMONTAITEI už Liucilės vaidmenis Valstybinio jaunimo teatro spektaklyje I. Menchellio „Kapinių klubas“ (rež. A. Latėnas)
- 2010 – EGLEI GABRĖNAITEI už Violetos Veston vaidmenį Valstybinio Vilniaus mažojo teatro spektaklyje T. Letts „Vestonai“ (rež. V. Malinauskas)
- 2011 – INGAI MAŠKARINAI už senelės Ninos Antonovnos vaidmenį Lietuvos rusų dramos teatro spektaklyje M. Macevičiaus „Prakeikta meilė“ (rež. A. Jankevičius)
- 2012 – INESAI PALIULYTEI už Liudos Hananos vaidmenį Panevėžio Miltinio dramos teatro spektaklyje pagal G. Grekovą „Hanana, kelkis ir eik“ (rež. Rolandas Augustinas A.)
- 2013 – ALDONAI BENDORIŪTEI už Tamaros vaidmenį Valstybinio jaunimo teatro spektaklyje V. Sigarevo „Gupelė“ (rež. A. Lebeliūnas)
- 2014 – NELEI SAVIČENKO už Irinos Arkadinos vaidmenį Oskaro Koršunovo Vilniaus miesto teatro spektaklyje A. Čechovo „Žuvėdra“ (rež. O. Koršunovas)

PRIZAS UŽ GERIAUSIĄ VYRO VAIDMENĮ

- 1985 – VYTAUTUI PAUKŠTEI už vaidmenį Klaipėdos dramos teatro spektaklyje V. Merežkos „Nakties žaidimas“ (rež. P. Gaidys)

- 1986 – LEONIDUI VLADIMIROVUI už vaidmenį Lietuvos rusų dramos teatro spektaklyje V. Rozovo „Keturi lašai“ (rež. I. Petrovas)
- 1987 – VLADUI BAGDONUI už vaidmenį Valstybinio jaunimo teatro spektaklyje Just. Marcinkevičiaus „Daukantas“ (rež. D. Tamulevičiūtė)
- 1988 – GEDIMINUI KARKAI už vaidmenį Panevėžio dramos teatro spektaklyje J. Glinskio „Grasos namai“ (rež. A. Pociūnas)
- 1989 – VIKTORUI VALAŠINUI už vaidmenį Kauno valstybinio dramos teatro spektaklyje B. Sruogos „Baisioji naktis“ (rež. V. Balsys)
- 1990 – KOSTUI SMORIGINUI už vaidmenį Valstybinio jaunimo teatro spektaklyje V. Jelisejevos „Kvadratas“ (rež. E. Nekrošius)
- 1991 – ANTANUI ŠURNAI už vaidmenį Valstybinio jaunimo teatro spektaklyje D. Fo „Anarchisto mirtis“ (rež. R. Vilkaitis)
- 1992 – ARTIOMUI INOZEMCEVUI už vaidmenį Lietuvos rusų dramos teatro spektaklyje A. Nikolaji „Rudens istorija“ (rež. A. Helde)
- 1993 – GERARDUI ŽALĖNUI ir ROMUI RAMANAUSKUI už vaidmenis Valstybinio jaunimo teatro spektaklyje B. Sleido „Kitais metais, tuo pačiu laiku“ (rež. V. Bagdonas)
- 1994 – SIGITUI RAČKIUI už vaidmenį Valstybinio Vilniaus mažojo teatro spektaklyje B. Brechto „Galilėjus“ (rež. R. Tuminas)
- 1995 – ALBINUI KELERIUI už vaidmenį Panevėžio Juozo Miltinio dramos teatro spektaklyje N. Simono „Vienas iš paskutiniųjų aistros kamuojamų meilužių“ (rež. G. Gabrėnas)
- 1996 – DONATUI BANIONIUI už vaidmenį Panevėžio Juozo Miltinio dramos teatro spektaklyje E. Tompsono „Prie auksinio ežero“ (rež. R. Banionis) ir ALGIMANTUI MASIULIUI už vaidmenį Kauno valstybinio akademinio dramos teatro spektaklyje D. Kilčio „Mielasis apgavikas“ (rež. G. Padegimas)
- 1997 – SAULIUI BAREIKIUI už vaidmenį Valstybinio jaunimo teatro spektaklyje E. Rostano „Sirano“ (rež. I. Jonynas)
- 1998 – SIGITUI RAČKIUI už vaidmenį Valstybinio Vilniaus mažojo teatro spektaklyje G. Kanovičiaus „Nusišypsok mums, Viešpatie“ (rež. R. Tuminas)

- 1999** – VYTAUTUI GRIGOLIUI už vaidmenį Kauno valstybinio akademinio dramos teatro spektaklyje N. Gogolio „Vedybos“ (rež. V. Tertelis)
- 2000** – ROLANDUI KAZLUI už vaidmenį Valstybinio jaunimo dramos teatro spektaklyje J. Murelio „Memuarai“ (rež. D. Tamulevičiūtė)
- 2001** – VYTAUTUI RUMŠUI už vaidmenį Lietuvos nacionalinio dramos teatro spektaklyje Ž. B. Moljero „Šykštuolis“ (rež. I. Bučienė)
- 2002** – SIGITUI JAKUBAUSKUI už vaidmenį Šiaulių dramos teatro spektaklyje J. Hašeko romano motyvais „Juozapas Šveikas“ (rež. S. Račkys)
- 2003** – VLADIMIRUI JEFREMOVUI už vaidmenį Lietuvos rusų dramos teatro spektaklyje A. Ostrausko „Savi žmonės – atsiskaitysime“ (rež. V. Tertelis)
- 2004** – DARIUI MEŠKAUSKUI už Svajūno Kirmio vaidmenį Klaipėdos dramos teatro spektaklyje „Tautkrūša“ (rež. A. Giniotis)
- 2005** – ANTANUI VENSKUI už Ezopo vaidmenį Šiaulių dramos teatro spektaklyje H. Fiheiredo „Lapė ir vynuogės“ (rež. R. Steponavičiūtė)
- 2006** – REGIMANTUI ADOMAIČIUI už Tėvo vaidmenį Valstybinio Vilniaus mažojo teatro spektaklyje F. Bordono „Paskutiniai mėnesiai“ (rež.-stat. R. Tuminas, rež. A. Dapšys)
- 2007** – ANDRIUI KANIAVAI už Bobo vaidmenį Keistuolių teatro spektaklyje „Penktas veiksmas“ (rež. A. Kaniava)
- 2008** – ROLANDUI KAZLUI už Napoleono Šereikos vaidmenį Valstybinio jaunimo teatro spektaklyje P. Vaičiūno „Patriotai“ (rež. J. Vaitkus)
- 2009** – DARIUI MEŠKAUSKUI už Hamleto vaidmenį Oskaro Koršunovo Vilniaus miesto teatro spektaklyje V. Šekspyro „Hamletas“ (rež. Oskaras Koršunovas)
- 2010** – VALENTINUI MASALSKIUI už Pasaulio gerintojo vaidmenį Lietuvos nacionalinio dramos teatro spektaklyje T. Bernhardo „Pasaulio gerintojas“ (rež. V. Masalskis)
- 2011** – SIGITUI JAKUBAUSKUI už Puntilos vaidmenį Šiaulių dramos teatro spektaklyje B. Brechto „Ponas Puntila ir jo tarnas Matis“ (rež. A. Pociūnas)
- 2012** – POVILUI BUDRIUI už Prospero vaidmenį Oskaro Koršunovo Vilniaus miesto teatro

spektaklyje–inscenizacijoje pagal V. Šekspyro kūrinį „Miranda“ (rež. O. Koršunovas)

- 2013** – VYTAUTUI RUMŠUI už Alfredo Ilio vaidmenį Valstybinio Vilniaus mažojo teatro spektaklyje F. Diurenmato „Damos vizitas“ (rež. E. Jaras)

- 2014** – ROLANDUI KAZLUI už Kristijono Donelaičio vaidmenį Vilniaus teatro *Lėlė* spektaklyje „Ne pagal šio pasaulio madą“ (inscenizacijos aut. ir rež. R. Kazlas)

PRIZAS UŽ EPIZODINĮ VAIDMENĮ

- 1998** – ANDRIUI ŽEBRAUSKUI už vaidmenį Valstybinio Vilniaus mažojo teatro spektaklyje G. Kanovičiaus „Nusišypsok mums, Viešpatie“ (rež. R. Tuminas)
- 1999** – IRENAI KRIAUAITEI už vaidmenį Vilniaus Senamiesčio teatro spektaklyje A. Bausio „Veršio sapnas“ (rež. V. Pranulis)
- 2000** – VILHELMUI VAIČEKAUSKUI už vaidmenį Kauno valstybinio akademinio dramos teatro spektaklyje D. Juronytės „Randor Kvit, arba Kas gudresnis“ (rež. D. Juronytė)
- 2001** – GYČIUI PADEGIMUI už vaidmenį *Džiugenos* teatro spektaklyje T. Makneilio „Meistriškumo pamokos“ (rež. G. Padegimas)
- 2002** – JELENAI MAIVINAI už vaidmenį Lietuvos rusų dramos teatro spektaklyje A. Ostrovskio „Be kaltės kalti“ (rež. A. Inozemcevas ir D. Tamulevičiūtė)
- 2003** – BALIUI BARAUSKUI už vaidmenį Klaipėdos dramos teatro spektaklyje Č. Dikenso „Pikviko klubo užrašai“ (rež. S. Račkys)
- 2004** – ANTANUI VENCKUI už vaidmenį Šiaulių dramos teatro spektaklyje „Daktaras ir Mangaryta“ (rež. V. V. Landsbergis)
- 2005** – JEVGENIJUI BOČIAROVUI už Kambarinės vaidmenį Lietuvos rusų dramos teatro spektaklyje R. Cooney „Nr. 13 (out of order)“ (rež. E. Murašovas)

PRIZAS UŽ ANTRAPLANĮ VAIDMENĮ

- 2006** – RYČIUI SALADŽIUI už Seržanto Sievos vaidmenį Oskaro Koršunovo Vilniaus miesto teatro spektaklyje brolių Presniakovų „Vaidinant auką“ (rež. O. Koršunovas)

2007 – MILEI ŠABLAUSKAITEI už Babos Olgos vaidmenį Kauno valstybinio dramos teatro spektaklyje M. Macevičiaus „Antoškos Kartoškos“ (rež. R. Kudzmanaitė)

2008 – VALENTINUI MASALSKIUI už Žoržo vaidmenį Lietuvos nacionalinio dramos teatro spektaklyje M. F. Marsot „Laukim skambučio“ (rež. V. Masalskis)

2009 – JUOZUI ŽIBŪDAI už Grafo de Gišo vaidmenį Šiaulių dramos teatro spektaklyje E. Rostando „Sirano de Beržerakas“ (rež. A. Pociūnas)

2010 – SIGITUI JAKUBAUSKUI už Kaimyno vaidmenį Šiaulių dramos teatro spektaklyje M. Lado „Labai paprasta istorija“ (rež. G. Padegimas)

2011 – VYTAUTUI ANUŽIUI už Piršlio, Generalinio ir Gydytojo vaidmenis Klaipėdos dramos teatro spektaklyje G. Grajausko „Mergaitė, kurios bijojo Dievas“ (rež. J. Vaitkus)

2012 – ALGIRDUI PAULAVIČIUI už Juozo Hananos vaidmenį Panevėžio Juozo Miltinio dramos teatro spektaklyje pagal G. Grekovą „Hanana, kelkis ir eik“ (rež. Rolandas Augustinas A.)

2013 – GEDIMINUI SEDEREVIČIUI už Benamio vaidmenį Lietuvos rusų dramos teatro spektaklyje A. Jablonskajos „Stabmeldžiai“ (rež. J. Vaitkus)

PRIZAS UŽ GERIAUSIA NEPAGRINDINĮ VAIDMENĮ

2014 – POVILUI BUDRIUI už klasės Auklėtojo Tijūno vaidmenį Lietuvos nacionalinio dramos teatro spektaklyje K. Binkio „Atžalynas“ (rež. J. Vaitkus)

PRIZAS SIMPATIŠKIAUSIAM(-IAI) AKTORIUI(-EI)

1986 – EGLEI GABRĖNAITEI už vaidmenį Lietuvos valstybinio akademinio dramos teatro spektaklyje A. Gelmano „Akis į akį su visais“ (rež. I. Bučienė)

1987 – MINDAUGUI CAPUI už vaidmenį Lietuvos valstybinio akademinio dramos teatro spektaklyje N. Makiavelio „Mandragora“ (rež. H. Vancevičius)

1988 – GEDIMINUI STORPIRŠČIUI už vaidmenį Valstybinio jaunimo teatro spektaklyje S. Šaltenio „Duokiškis“ (rež. A. Latėnas)

1989 – INGEBORGAI DAPKŪNAITEI už vaidmenį Lietuvos valstybinio akademinio dramos teatro

spektaklyje L. Razumovskajos „Brangioji mokytoja“ (rež. V. Balsys)

1990 – ANDRIUI KANIAVAI už vaidmenį Marijampolės valstybiniame dramos teatro spektaklyje Daltono „Arkliai-pacientai“ (rež. V. Balsys)

1991 – VIRGINIJAI KELMELYTEI už vaidmenį Lietuvos valstybinio akademinio dramos teatro spektaklyje „Pigmalionas“ (rež. I. Bučienė)

1992 – ILONAI BALSYTEI už vaidmenį Keistuolių teatro spektaklyje D. Bisseto pasakų motyvais „Aukštyn kojom“ (rež. R. Vikšraitis)

1993 – EDITAI ŠAKALYTEI už vaidmenį Lietuvos valstybinio akademinio dramos teatro spektaklyje Y. Mishima „Markizė De Sad“ (rež. J. Vaitkus)

1994 – ROLANDUI KAZLUI už vaidmenį Valstybinio jaunimo teatro spektaklyje R. Blaumanio „Siuvėjų dienos Silmačiuose“ (rež. P. Gaidys) ir RIMANTAI VAIČEKONYTEI už vaidmenį Šiaulių dramos teatro spektaklyje R. Toma „Aštuonios mylinčios moterys“ (rež. N. Mirončikaitė)

1995 – VIKTORUI MITIAJEVUI už vaidmenį Lietuvos rusų dramos teatro spektaklyje pagal T. Kantorą „Pasaulio pakrašty“ (rež. L. M. Zaikauskas)

1996 – EGLEI AUKŠTAKALNYTEI už vaidmenį Valstybinio jaunimo teatro spektaklyje Ch. Ballance „Mergaitė ir drakonas“ (rež. V. J. Tūras)

1997 – LINAI ŠIMKUTEI už vaidmenį Šiaulių dramos teatro spektaklyje P. Šeferio „Juodoji komedija“ (rež. P. Gaidys)

1998 – VAIVAI MAINELYTEI už vaidmenį Vaidilos teatro spektaklyje E. de Fillipo „Filumena Marturano“ (rež. H. Vancevičius)

1999 – RASAI KULYTEI už vaidmenį Vilniaus Senamiesčio teatro spektaklyje A. Bausio „Veršio sapnas“ (rež. V. Pranulis)

2000 – ROMUALDUI URVINIUI už vaidmenį Panevėžio Juozo Miltinio dramos teatro spektaklyje Ž. B. Moljero „Tariamas ligonis“ (rež. R. Teresas)

2001 – RIMANTEI VALIUKAITEI už vaidmenį Lietuvos nacionalinio dramos teatro spektaklyje Ž. B. Moljero „Šykštuolis“ (rež. I. Bučienė)

- 2002** – RIMANTUI JOVUI už vaidmenį Panevėžio Juozo Miltinio dramos teatro spektaklyje A. Cagarello „Chanuma“ (rež. R. Teresas)
- 2003** – VALDAI BIČKUTEI už vaidmenį Valstybinio Vilniaus mažojo teatro spektaklyje C. Goldonio „Triufaldino, arba Dviejų ponų tarnas“ (rež. R. Tuminas)
- 2004** – RAMŪNUI RUDOKUI už vaidmenį teatro *Meno fortas* spektaklyje V. Šekspyro „Hamletas“ (rež. E. Nekrošius)
- 2005** – EGLEI ŠPOKAITEI už Dezdemonos vaidmenį spektaklyje V. Šekspyro „Otelas“ (rež. E. Nekrošius)
- 2006** – ŽIVILEI BAIKŠTYTEI už Sulamitos vaidmenį Choreografinių projektų teatro *Vilniaus baletas* spektaklyje „Sulamita“ (rež. ir choreogr. J. Smoriginas)
- 2007** – VLADIMIRUI SEROVUI už taksisto Bilo vaidmenį Lietuvos rusų dramos teatro spektaklyje R. Cooney „Juokingi pinigai“ (rež. A. Girba)
- 2008** – ALEKSANDRAI METALNIKOVAI už Loros vaidmenį Lietuvos rusų dramos teatro spektaklyje E. E. Schmitt „Dviejų pasaulių viešbutis“ (rež. S. Račkys)
- 2009** – AGNEI KAKTAITEI už Kaliausės vaidmenį Keistuolių teatro spektaklyje „Geltonų plytų kelias“ (rež. A. Giniotis)
- 2010** – SAULIUI ČIUČELIUI už Žvaigždžių vaiko vaidmenį Kauno valstybinio dramos teatro spektaklyje L. Razumovskajos ir A. Obrazcovo „Žvaigždžių vaikas“ (rež. A. Lebeliūnas)
- 2011** – RASAI SAMUOLYTEI už Olgos vaidmenį Keistuolių teatro spektaklyje pagal M. Gorkio „Vasarotojai“ (rež. A. Giniotis)
- 2012** – AINIUI STORPIRŠČIUI už vaidmenį Vėl *Laimingi žmonės* monospektaklyje „Atėjau, pamačiau, negalėjau“ (autorius ir rež. V. V. Landsbergis)
- 2013** – INGAI JARKOVAI už Anės Šerli vaidmenį Panevėžio Juozo Miltinio dramos teatro spektaklyje L. M. Montgomery „Anė iš Žaliastogių“ (rež. A. Gluskinas)
- 2014** – AGNEI ŠATAITEI už Severiutės vaidmenį Valstybinio Vilniaus mažojo teatro spektaklyje Juozo Tumo-Vaižganto „Dėdės ir Dėdienės“ (rež. Gabrielė Tuminaitė)
- PRIZAS PERSPEKTYVIAUSIAM (-IAI) AKTORIUI (-EI)**
- 2003** – VYTAUTUI RUMŠUI jaunesniajam už Florindo Aretuzi vaidmenį Valstybinio Vilniaus mažojo teatro spektaklyje C. Goldonio „Triufaldino, arba Dviejų ponų tarnas“ (rež. R. Tuminas)
- 2004** – ILONAI KVIETKUTEI už vaidmenį Valstybinio Vilniaus Mažajo teatro spektaklyje V. Srbljanovič „Šeimyninės istorijos“ (rež. R. Tuminas)
- 2005** – RAMŪNUI CICĖNUI už Kazimiero Pokšto vaidmenį Valstybinio Vilniaus mažojo teatro spektaklyje M. Ivaškevičiaus „Madagaskaras“ (rež. R. Tuminas)
- 2006** – IEVAI STUNDŽYTEI už Džiuljetos vaidmenį Keistuolių teatro, K. Antanėlio ir S. Gedos roko operoje „Meilė ir mirtis Veronoje“ (rež. A. Giniotis)
- 2007** – MARIJAI KORENKAITEI už princesės Turandot vaidmenį Šiaulių dramos teatro spektaklyje C. Gozzi „Princesė Turandot“ (rež. A. Giniotis)
- 2008** – ILONAI KVIETKUTEI už Brigitos vaidmenį Oskaro Koršunovo Vilniaus miesto teatro spektaklyje „Kartu“ pagal D. Čepauskaitės pjesę „Pupos“ (rež. D. Gavenonis ir J. Paulėkaitė)
- 2009** – PAULIUI PINIGIUI už Aleno Strengo vaidmenį Panevėžio teatro *Menas* spektaklyje P. Šeferio „Equus“ (rež. R. Morkūnas)
- 2010** – AINIUI STORPIRŠČIUI už Martyno vaidmenį teatro *Atviras ratas* spektaklyje J. Tertelio „Sudie, idiotai!“ (rež. A. Giniotis) ir Aukselio, Modesto bei aktoriaus Andriaus vaidmenis Utopijos teatro spektaklyje „Dekalogas“ (rež. G. Varnas)
- 2011** – MONIKAI VAIČIULYTEI už Marijos vaidmenį Klaipėdos dramos teatro spektaklyje G. Grajausko „Mergaitė, kurios bijojo Dievas“ (rež. J. Vaitkus)
- 2012** – KAROLIUI ALGIMANTUI BUTVIDUI, ŠARŪNUI DATENIUI, IMANTUI PRECUI, EDITAI ZĖČIŪTEI ir DAINIUI TARUČIUI už vaidmenis Vilniaus teatro *Lėlė* spektaklyje „Jūratė ir Kastautas“ (rež. V. Mazūras)
- 2013** – KLAIPĖDOS JAUNIMO TEATRO AKTORIAMS už vaidmenis spektaklyje M. Nastaravičiaus „Paukštyno bendrabutis“ (rež. V. Masalskis) ir spektaklyje vaikams pagal J. Marcinkevičių „Grybų karas“ (rež. V. Masalskis)

2014 – MARTYNUI NEDZINSKUI už Trepliovo vaidmenį Oskaro Koršunovo Vilniaus miesto teatro spektaklyje A. Čechovo „Žuvėdra“
(rež. O. Koršunovas)

PRIZAS UŽ GERIAUSIĄ LĖLIŲ SPEKTAKLĮ

1986 – KAUNO VALSTYBINIS LĖLIŲ TEATRAS.
V. Matula VILKAS IR OŽIUKAI
(rež. Virginijus Matula)

1987 – VILNIAUS TEATRAS *LĖLĖ*.
R. Baltrušaitis SPRIGTAS (rež. Vitalijus Mazūras)

1988 – VILNIAUS TEATRAS *LĖLĖ*.
G. Mareckaitė SAVITRI – SAULĖS DUKRA
(rež. Laima Lankauskaitė)

1989 – KAUNO VALSTYBINIS LĖLIŲ TEATRAS.
M. Vainilaitis BRUKNELE (rež. Milda Brėdikytė)

1990 – KAUNO VALSTYBINIS LĖLIŲ TEATRAS.
L. Dvorskis ŠOKČIOJANTI PRINCESE
(rež. Algimantas Stankevičius)

1991 – VILNIAUS TEATRAS *LĖLĖ*.
J. Grušas BARBORA RADVILAITĖ
(rež. Vitalijus Mazūras)

1992 – VILNIAUS TEATRAS *LĖLĖ*.
S. Geda PELENĖ (rež. Vitalijus Mazūras)

PRIZAS UŽ GERIAUSIĄ SPEKTAKLĮ VAIKAMS

1992 – KEISTUOLIŲ TEATRAS.
D. Bisseto pasakų motyvais AUKŠTYN KOJOM
(rež. Romualdas Vikšraitis)

1993 – PANEVĖŽIO DRAMOS TEATRAS.
V. Kupšys IŠGELBĖTI KENGŪRIUKĄ
(rež. Vytautas Kupšys)

1994 – VALSTYBINIS JAUNIMO TEATRAS.
KAIP KARALAITIS AMATO MOKĖSI
(rež. Aurelija Čeredėjevaitė)

1995 – VILNIAUS TEATRAS *LĖLĖ*.
V. V. Landsbergis KELIONĖ Į PASAULIO GALĄ
(rež. Vytautas V. Landsbergis)

1996 – KEISTUOLIŲ TEATRAS.
A. Giniotis pagal liaudies pasakas JONAS KAREIVIS (rež. Aidas Giniotis)

1997 – PANEVĖŽIO TEATRAS *MENAS*.
J. Dautartas KIEMO ISTORIJS
(rež. Julius Dautartas)

1998 – VALSTYBINIS JAUNIMO TEATRAS.
A. Lindgren PEPĖ ILGAKOJINĖ
(rež. Rolandas Boravskis)

1999 – PANEVĖŽIO TEATRAS *MENAS*.
J. Dautartas KIEMO ISTORIJS – 2, ARBA VISI UŽ VIENĄ (rež. Julius Dautartas)

2000 – VILNIAUS TEATRAS *LĖLĖ*.
S. Siudika TRYS PARŠIUKAI
(rež. Algirdas Mikutis)

2001 – PANEVĖŽIO TEATRAS *MENAS*.
Lietuvių liaudies pasakų motyvais SAULĖS VADUOTOJAS (rež. Valerijus Jevsejevas)

2002 – PANEVĖŽIO TEATRAS *MENAS*.
Haifo ir Rytų pasakų motyvais STEBUKLINGI MAŽOJO MUKO IR KALIFO-GANDRO NUOTYKIAI
(rež. Rimantas Teresas)

2003 – KAUNO VALSTYBINIS LĖLIŲ TEATRAS.
H. K. Anderseno pasakų motyvais PASAKŲ KARALIAUS TEATRAS (rež. Olegas Žiugžda)

2004 – KAUNO VALSTYBINIS LĖLIŲ TEATRAS.
DIDYSIS LĖLIŲ ŠOU (rež. Andrius Žiurauskas)

2005 – KEISTUOLIŲ TEATRAS.
Pagal A. Nanetti apysaką MANO SENELIS BUVO VYŠNIA (rež. Antanas Gluskinas)

2006 – KEISTUOLIŲ TEATRAS.
V. V. Landsbergis PELYTĖ ZITA
(rež. Vytautas V. Landsbergis)

2007 – VILNIAUS TEATRAS *LĖLĖ*.
J. Kunčinas RAGANA IR LUKOŠIUKAS
(rež. Algirdas Mikutis)

2008 – VILNIAUS TEATRAS *LĖLĖ*.
A. Gricius DAKTARAS DOLITLIS
(rež. Rimas Driežis)

2009 – KAUNO VALSTYBINIS LĖLIŲ TEATRAS.
D. Čepauskaitė ŽALIAS ŽALIAS OBUOLIUKAS
(rež. Arvydas Lebeliūnas)

2010 – KAUNO VALSTYBINIS LĖLIŲ TEATRAS.
L. de Bomon pasakos motyvais UŽBURTOS PILIES PASLAPTIS (rež. Olegas Žiugžda)

2011 – VILNIAUS TEATRAS *LĖLĖ*.
J. Marcinkevičius GRYBŲ KARAS
(rež. Algirdas Mikutis)

2012 – KEISTUOLIŲ TEATRAS.
MYKOLAS ŽVEJAS (rež. Aidas Giniotis)

2013 – LIETUVOS NACIONALINIS DRAMOS
TEATRAS ir KLAIPĖDOS JAUNIMO TEATRAS.
J. Marcinkevičius GRYBŲ KARAS
(rež. Valentinas Masalskis)

2014 – KAUNO VALSTYBINIS LĖLIŲ TEATRAS.
Pagal Brolių Grimų pasaką SNIEGUOLĖ IR
SEPTYNI NYKŠTUKAI (aut. ir rež. Olegas
Žiugžda)

MAŽŲJŲ ŽIŪROVŲ PRIZAS

1992 – KAUNO VALSTYBINIS LĖLIŲ TEATRAS.
A. Gudelis PASĖJO SENELIS AVIŽAS
MĖNESIENOJE (rež. Rimas Driežis)

1995 – PANEVĖŽIO TEATRAS MENAS.
Pagal Š. Pero pasaką RAUDONKEPURAITĖ
(rež. Julius Dautartas)

PRIZAS GERIAUSIAM LĖLĖS AKTORIUI(-EI)

1985 – ONUTEI PUČKORIŪTEI už vaidmenį
Vilniaus teatro *Lėlė* spektaklyje J. Mačiukevičiaus
„Bitė Maja“ (rež. V. Mazūras)

1988 – ELENAI ŽEKIENEI už vaidmenį Kauno
valstybinio lėlių teatro spektaklyje D. Griuelio
„Skudurinė Onutė“ (rež. M. Brėdikytė)

1989 – JUOZUI MARCINKEVIČIUI už vaidmenį
Vilniaus teatro *Lėlė* spektaklyje F. G. Lorca „Dono
Kristobalio Balaganėlis. Dono Perlimplino meilė“
(rež. V. Mazūras)

1990 – VALDŽIUI ALEKSAIČIUI už vaidmenį Kauno
valstybinio lėlių teatro spektaklyje L. Drovskio
„Skrajojanti princesė“ (rež. A. Stankevičius)

1993 – MARYTEI MASLAUSKAITEI už vaidmenį
Panevėžio dramos teatro spektaklyje V. Kupšio
„Išgelbėti kengūriuką“ (rež. V. Kupšys)

SPECIALUS ŽIURI PRIZAS

2007 – GYČIO IVANAUSKO TEATRUI už šokio
spektaklį PRABA (choreogr. Gytis Ivanauskas)

2008 – PANEVĖŽIO TEATRUI MENAS už spektaklį
J. Vaitkaus LITERATŪROS PAMOKOS
(rež. Vytautas Kaniušonis)

2008 – VLADIMIRUI JEFREMOVUI už Mago
Radžapuro vaidmenį Lietuvos rusų dramos teatro
spektaklyje E. E. Schmitt „Dviejų pasaulių
viešbutis“ (rež. S. Račkys)

SPECIALŲS PRIZAI

1990 – *Specialus Rokiškio liaudies teatro prizas*
EDMUNDUI MIKULSKIUI už vaidmenį Lietuvos
rusų dramos teatro spektaklyje M. Bulgakovo
„Meistras ir Margarita“ (rež. J. Maivina)

1993 – *Specialus įdomiausios scenografijos prizas*
dailininkui ARTŪRUI ALIUKUI už Valstybinio
Vilniaus mažojo teatro spektaklio F. G. Lorca „Jei
praeitų penkeri metai“ scenografiją (rež. G. Varnas)

1997 – *Specialus Aukštaičių akademijos prizas*
ŠIAULIŲ DRAMOS TEATRUI už spektaklį
P. Šegerio JUODOJI KOMEDIJA
(rež. Povilas Gaidys)

1998 – *Specialus Lietuviškų prekių parduotuvės prizas*
DALIUI SKAMARAKUI už vaidmenį Keistuolių
teatro spektaklyje „Liūdnojo vaizdo riteris“
(rež. A. Giniotis)

2001 – *Specialus medžio drožėjo Venecijaus Jočio*
prizas VILNIAUS SENAMIESČIO TEATRUI
už spektaklį E. Ionesko PLIKAGALVĖ
DAINININKĖ. (rež. Valdas Pranulis)

Specialus laikraščio „Gimtasis Rokiškis“ prizas
KEISTUOLIŲ TEATRUI už spektaklį C. Gozzi
KARALIUS ELNIAS (rež. Aidis Giniotis)

2003 – *Specialus „Valstiečių laikraščio“ prizas*
KLAIPĖDOS DRAMOS TEATRUI už spektaklį
Č. Dikenso PIKVIKO KLUBO UŽRAŠAI
(rež. Sigitas Račkys)

Specialus S. Jasiulevičiaus Ij „Sauliaus vaistinė“
prizas „Geriausiam komikui“

LEONARDUI POBEDONOSCEVUI už
vaidmenį Valstybinio Vilniaus mažojo teatro
spektaklyje K. Goldonio „Triufaldino, arba Dviejų
ponų tarnas“ (rež. R. Tuminas)

Specialus UAB „Lašų duona“ prizas
ASTAI BAUKUTEI už vaidmenį Valstybinio
jaunimo teatro inscenizacijoje pagal F. M.
Dostojevskį „Dėdulės sapnas“ (rež. C. Graužinis)

2004 – *Specialus Rokiškio dailininkų klubo „Roda“,*
UAB „Valstiečių laikraščio“ ir UAB „Lašų duona“
prizas
ŠIAULIŲ DRAMOS TEATRUI už spektaklį
DAKTARAS IR MANGARYTA J. Basanavičiaus
surinktų pasakų motyvais (autorius ir rež.
Vytautas V. Landsbergis)

Kriaunų bažnyčios lobyną atvėrus

DANGUOLĖ ŽUKAUSKIENĖ

Kriaunų istorijos muziejaus vedėja

2014 m. spalio 18 d. Kriaunų istorijos muziejuje atidaryta paroda „Kriaunų Dievo Apvaizdos bažnyčios liturginiai drabužiai (XVIII a. vid. – XX a. pab.)“. Ši paroda skirta Kriaunų bažnyčios pastatymo 185 m. jubiliejui (statyta 1818–1829 m.). 1859 m. liepos 1 d. vyskupas Motiejus Valančius pašventino bažnyčią ir suteikė jai Dievo Apvaizdos titulą. Bažnyčioje

buvo saugomas unikalus daugiau kaip 200 m. senumo liturginės tekstilės rinkinys.

Kriaunų parapijos klebonas Laimonas Nedveckas sutiko, kad liturginiai drabužiai būtų eksponuojami Kriaunų istorijos muziejuje. Dalis šių drabužių buvo susidėvėję, paveikti laiko, drėgmės, todėl į muziejaus ekspozicijas pateko tik geriausiai išsilaikę eksponatai. Eks-

ponuojami arnotai, kapos, albos, kamžos ir daugiau kaip dvi dešimtys liturginių reikmenų: stulų, veliumų, manipulių, biretų, bursų.

Kriaunų Dievo Apvaizdos bažnyčios liturginės tekstilės rinkinys – vienas vertingiausių iš Lietuvos provincijų bažnyčių. Šį rinkinį aprašė Vilniaus dailės akademijos mokslininkė Svetlana Poligienė straipsnyje „Kriaunų Dievo Apvaizdos bažny-

*Dalmatika, 1860 m.
Kriaunų dvaro savininko
Edvardo Riomerio žmonos
Sofijos fundacija.
Nuotr. Albino Kuliešio*

Arnotas, pasiūtas XIX a. 4 dešimt. Varšuvoje.
Nuotr. Albino Kuliešio

Medvilninio žakardo arnotas, 1877 m. dovanotas Pakriaunio dvaro
savininko Antano Veisenhofo. Nuotr. Albino Kuliešio

čios liturginės tekstilės rinkinys“ (str. publikuotas knygoje „Obeliai. Kriaunos“, ser. „Lietuvos valsčiai“). Šis liturginės tekstilės rinkinys, ko gero, išliko todėl, kad Kriaunų bažnyčia išvengė gaisrų ir ją aplenkė karų negandos. Dalis liturginių drabužių neišliko dėl laiko poveikio, kiti buvo persiūti: naujiems drabužiams panaudoti patvarūs pinikai ir sąsagos.

Šiandien mus pasiekė tik nedidelė Kriaunų bažnyčios liturginės tekstilės dalis. Keletas liturginių drabužių yra labai vertingi ir įtraukti į Lietuvos istorijos ir kultūros paveldo sąrašą. Kriaunų bažnyčios invento-

rius knygoje buvo labai kruopščiai surašomi bažnyčios įsigyti ir gaudarių dovanoti liturginiai drabužiai bei reikmenys.

Patys seniausi – Šv. Mišių taurės veliumas (1738 m.) ir bursa (1750 m.) bei du XVIII a. vidurio arnotai. Šie unikalūs liturginės tekstilės pavyzdžiai išlikę iš senosios medinės Kriaunų bažnyčios, statytos 1684–1688 metais. 1694 m. bažnyčią vyskupas Mykolas Paplauskis pašventino ir suteikė jai Švč. Mergelės Marijos Nekalto Prasidėjimo titulą.

Veliumas pasiūtas iš balto šilko ir papuoštas išraiškingu siuvinėjimu.

Siuvinėta spalvotais šilkiniais bei auksuotais šilko siūlais. Puošnus reljefinis dekoras pasižymi spalvų deriniais ir dyginių įvairove.

Beveik visą balto atlaso bursos (specialus įdėklas Švč. Sakramentui) plokštumą užpildo spindulių pluošto kryželis. Centre išsiuvinėta abreviatūra „IHS“ su kryželiu ir trimis vinimis. Kryžiaus šakose juodais šilkiniais siūlais išsiuvinėtas lotyniško įrašo fragmentas. Bursos pakraščiuose spalvotu šilku išsiuvinėtos rožių šakelės.

Labai prabangus XVIII a. vidurio raudonas arnotas. Šonams panaudotas raudonas damastas (šilkinis au-

XX a. stula. Nuotr. Albino Kuliešio

dinys su jaustais raštais), o nugaros kolonai – dramblio kaulo spalvos brokatas (sunkus žakardinis šilkinis audinys iš metalinių ar metalizuotų siūlų). Kolonos gėlių kompozicijos siuvinėtos auksuotais ir sidabruotais

siūlais, apkraštuotas auksuotais siūlais austu piniku (pinikas – austos juostelės drabužio pakraščiams sustvirtinti ar papuošti). Manoma, kad šie audiniai buvo austi Prancūzijos manufaktūrose.

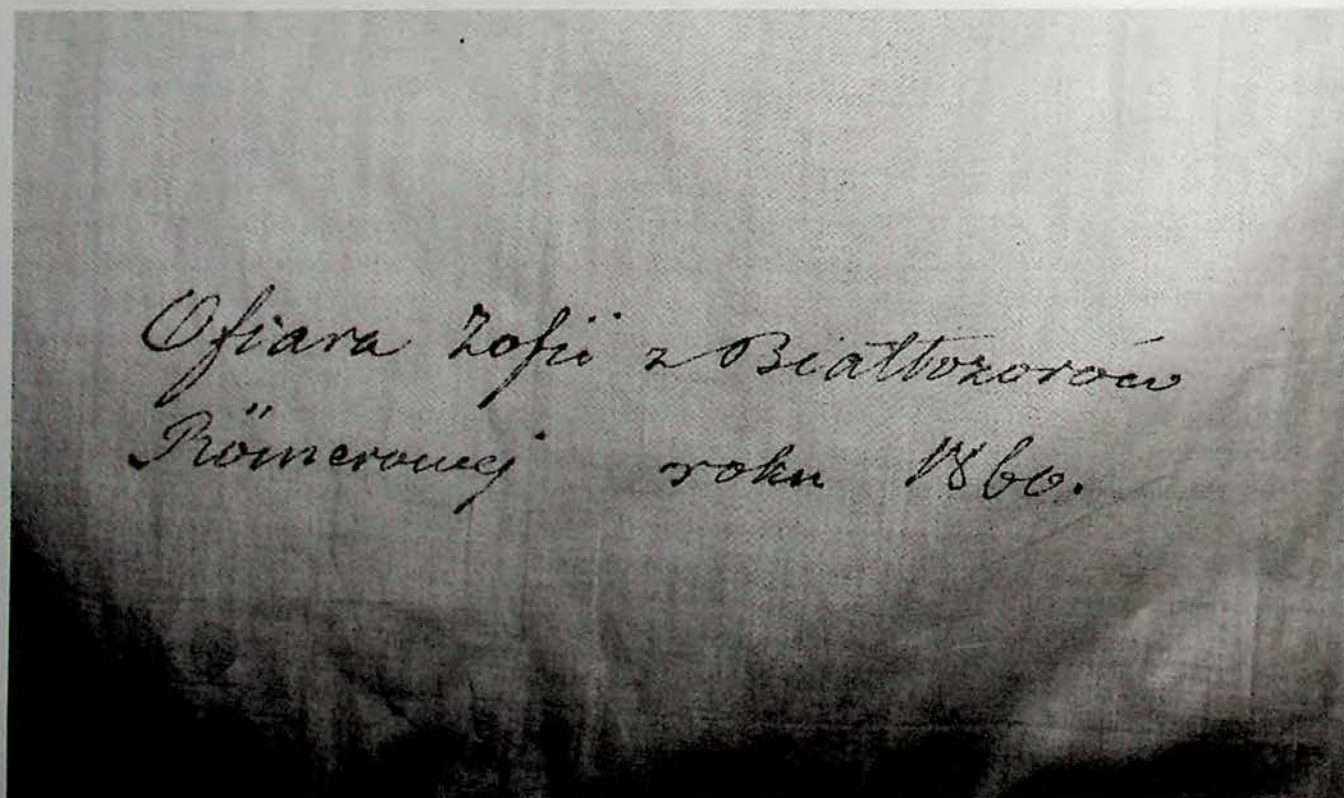
Arnoto šonų raudonas damastas ir šiandien išliko neišblukęs. Dažytas karmazinu – sodria išsirusių aviečių spalva. Dažai buvo gaminami iš džiovintų ir rusvai raudonų skydamarinių vabzdžių.

Dar vienas vyšninės spalvos XVIII a. atlaso (šilkas lygiu blizgiu paviršiumi) arnotas beveik išblukęs. Kažkas jį bandė plauti – matyti nutekėjusio vandens pėdsakai. Kolonomis panaudotas XVIII a. vid. prancūziškas šilkinis brokatas su jaustais irisų žiedais ir smulkiomis šakelėmis. Drabužio nugaros kolona ir apykaklės dalis papuošta puošniu ažūriniu karūnėlių vainiku.

Būtina paminėti dvi dalmatikas (liturginis drabužis su rankovėmis). Dalmatikų užsakytojas ir aukotojas – grafas Jonas Liudvikas Pliateris, kuriam priklausė netoli Kriaunų

esantis Dusetų dvaras. Dalmatikos buvo užsakytos Antalieptės bažnyčiai. Po 1830–1831 m. sukilimo Antalieptės bažnyčia caro valdžios nurodymu buvo uždaryta. Uždarymo priežastis ne tik rusinimo politika, bet ir bažnyčios fundatorių Pliaterių dalyvavimas sukilime (ypač Emilijos Pliaterytės). Iš rašytinių šaltinių žinoma, kad 1837 m. šios dalmatikos Vilniaus vyskupo sufragano (vyskupo ordinario padėjėjas) Andriaus Benedikto Klungevičiaus paliepiamu iš uždarytos Antalieptės bažnyčios buvo perduotos į Kriaunas.

Dalmatikų šonai sukirpti iš puošnaus baroko stiliaus šilkinio brokato. Audinio dekoras būdingas XVIII a. I pusės Liono (Prancūzija) tekstilei. Patys prancūzai jį priskiria Revelio laikotarpiui (1730–1740). Prancūzų dailininkas Jeanas Revelis (1684–1751) bendradarbiavo su garsiausiomis Liono manufaktūromis. Ryškiai geltoname šilkinio brokato fone įkomponuotos šilku ir auksuotais siūlais išaustos įvairių gėlių ir augalinių motyvų kompozicijos.

Dalmatikoje jaustas fundacijos liudijimas. Nuotr. Albino Kuliešio

cijos. Kolonomis panaudotas žydros spalvos šilkinis ripsas (šiuo atveju – šilkinis audinys su ryškiomis išilginėmis ir skersinėmis linijomis bei smulkiais rumbeliais). Kolonų apačioje sidabruotais siūlais išsiuvinėtas Pliaterių giminės herbas ir 1750 m. data. Virš herbo kolona išsiuvinėta gėlėmis ir augalų kompozicijomis.

Iki XIX a. Europoje vyravo manufaktūrinė gamyba ir tekstilėje buvo naudojama daug rankų darbo, todėl audiniai ir drabužiai buvo labai brangūs. Nuo XIX a. liturginių drabužių kainos sumažėjo, nes pradėta masinė, fabrikinė gamyba.

Akmeninė bažnyčia Kriaunose pradėta statyti 1818 m. Mykolo Juozapo Riomerio (1778–1853) žemėje (garsaus profesoriaus, teisininko Mykolo Riomerio prosenelio). Dar 1816 m. buvo pradėtos kurti gamybinės dirbtuvės, kurios bažnyčios statybai turėjo paruošti akmenis, kalkes, plytas, medieną. Prie šio darbo daug prisidėjo Mykolas Juozapas Riomeris: rūpinosi medžiagomis, siuntė darbininkus (vasaros metu iš Riomerių dvaro darbuodavosi iki 20 žmonių). Mykolui Juozapui Riomeriui tuo metu priklausė Kriaunų, Bagdonišio ir Antanašės dvarai. Šis dvarininkas dosniai rėmė naujosios Kriaunų bažnyčios statybą. Kiekvienas pasiturintis žmogus laikė savo garbės reikalu aukoti bažnyčiai, dvasininkus apdovanoti liturginiais drabužiais. Labai subtilius liturginius drabužius – dalmatikų porą ir raudoną kapą – 1860 m. Kriaunų bažnyčiai dovanojo Kriaunų dvaro savininko Edvardo Jono Riomerio (1806–1878) žmona Sofija Riomerienė (Bialozorovaitė). Tai liudija ant drabužių, pamušalo apačioje, lenkų kalba rankraštiniu šriftu užrašas: „Ofiara Zofii z Bialozorow / Römerowej roku 1860“ („Sofijos Bialozorovaitės-Riomerienės auka 1860 m.“)

Arnotas, 1880 m. Tai sudėtinė Baršėnų k. gyventojų auka. Nuotr. Albino Kuliešio

Dovanota dalmatikų pora pasiūta iš šviesaus šilkinio audinio. Kolona – dramblio kaulo spalvos damastas su jaustomis gėlių kompozicijomis, šonų audinys – rečiau pasitaikantis rausvas šilkinis ripsas, puoštas vertikaliomis juostelėmis. Prie subtilaus drabužio šiek tiek netinka gruboki rusiški pinikai. Tais pačiais metais Sofija Riomerienė bažnyčiai dovanojo tamsiai raudoną vienspalvio plonyčio ripso kapą.

Kapos skydas apkraštuotas šilkiniais baltais kutais, viršutinėje dalyje prišūti trys balto šilko kaspilai. Kapa susegama žalvarine sidabruota dvigubos širdelės formos sąsaga.

Baltos spalvos medvilninio žakardo arnotą 1877 m. bažnyčiai dovanojo Pakriaunio dvaro savininkas Antanas Veisenhofas.

Drabužius bažnyčiai dovanojo ne tik turtingieji, bet ir paprasti kaimo gyventojai. Lenkiškas užrašas ant

skoningo violetinio medvilninio arnoto pamušalo byloja, kad tai 1880 m. Baršėnų kaimo sudėtinė auka, kuria rūpinosi Kralikienė Juozapota. Užrašyta netgi kaina: „34 r. 56 kop.“

Tuo metu bažnyčiai dovanoti drabužiai buvo vadinami „apiera“.

Dar vienas XIX a. 4-ojo dešimtmečio baltos spalvos medvilninio žakardo arnotas, pasiūtas Varšuvoje veikusioje dirbtuvėje „T. Sirakacz i syn“, vertingas ne tik dėl ypatingos meninės vertės, bet įdomus ir istoriniu požiūriu: mat šios dirbtuvės liturginiai drabužiai iki tol Lietuvoje nebuvo žinomi.

Gana įdomi XX a. pradžios stula, siuvinėta raudonais vilnoniais siūlais ant kanvos (medvilninio ar lininio audinio tinklelio). Stulos juosta puošta išilgai vingiuojančiais stilizuotais žiedais ir lapais. Išplatėjusiuose galuose įkomponuotas Dievo Avinėlis su vėliavėle, kurį puslankiu juosia žalios spalvos gebenių lapai. Stula atnaujinta (pakeistas pamuš-

las, prisiūti kutai), ko gero, XX a. paskutinįjį dešimtmetį.

XX a. pirm. pusėje sumažėja liturginių drabužių puošyba, tam įtakos turėjo karai, sekuliarizacija. Pastebima tendencija atnaujinti arba naujiems drabužiams panaudoti susidėvėjusių drabužių tinkamas detales ar medžiagas. Tai liudija eksponuojamas XX a. vidurio juodo atlaso arnotas. Drabužio nugaros ir pečių srityje panaudoti XIX a. pab. Rusijoje austi pinikai, o priekinė arnoto pusė apkraštuota pinikais, kurie XIX a. pab. buvo pagaminti Varšuvos dirbtuvėse. Kad tarpukario laikotarpis buvo sunkus, galima spręsti iš dviejų stulų, kurias parapijos moterys ant drobėlės siuvinėjo spalvotais medvilniniais siūlais. Išilgai stulos einančios nesudėtingos gėlių kompozicijos išsiuvinėtos „virvele“.

Liturginiai drabužiai dėl jų funkcinio bei prasminio išskirtinumo yra ne dėvimi, ne nešiojami, o vilkimi. Šie drabužiai nuo seno yra įteisinti,

tarsi pakylėti virš kasdienybės. Be to, visi liturginiai apdarai yra laiminami ir juos vilkdamasis dvasininkas privalo prisiminti kiekvieno drabužio simbolizmą ir prasmę, išreiškiamą atitinkama malda. Kunigų vilkimi drabužiai ir liturginiai reikmenys vadinami iš lotynų kalbos kilusiais pavadinimais, todėl nenuostabu, kad ne visi tikintieji įsidėmi jų pavadinimus, išmano paskirtį, simboliką, žino drabužių atsiradimo istoriją.

Todėl Kriaunų istorijos muziejuje yra parengta edukacinė programa mokiniams ir suaugusiems – „Kriaunų bažnyčios lobyną atvėrus“. Jos tikslas šviečiamasis – suteikti žinių apie liturginius drabužius.

Šiandien mus pasiekusi nedidelė dalis kadaise buvusio garsaus Kriaunų bažnyčios liturginės tekstilės rinkinio turi istorinę, kultūrinę, pažintinę reikšmę. Didžiausios pagarbos verti tie žmonės, kurie iki mūsų dienų išsaugojo šį unikalų dvasinį lobyną.

Literatūra

1. Poligienė Svetlana. Kriaunų Dievo Apvaizdos bažnyčios liturginės tekstilės rinkinys // *Obeliai. Kriaunos* (ser. „Lietuvos valsčiai“). – Vilnius: Versmė, 2009.
2. Povilas Spurgevičius. Kriaunų Dievo Apvaizdos bažnyčia // *Obeliai. Kriaunos* (ser. „Lietuvos valsčiai“). – Vilnius: Versmė, 2009.
3. Kazys Misius. Obelių apylinkių švietimo ir kultūrinio gyvenimo bruožai (iki 1915 m.) // *Obeliai. Kriaunos*

(ser. „Lietuvos valsčiai“). – Vilnius: Versmė, 1998.

4. Kviklys Bronius. *Mūsų Lietuva*, t. I. – Vilnius, 1989, p. 582, 601–602.

5. Kviklys Bronius. *Mūsų Lietuva*, t. II. – Vilnius, 1991, p. 152.

6. Lietuvos sakralinė dailė. III t.: bažnytinė tekstilė. – Vilnius: Lietuvos dailės muziejus, 2004.

7. <http://apzvalga.eu/liturginiai-drabužiai-istorija-funkcijos-simbolika.html> autorė Rasa Baškienė/.

„Manasis gyvenimas supjaustytas kaip duonos kepalas...“

Reda Kiselytė,
Rokiškio Juozo Tumo-Vaižganto gimnazijos „Romuvos“
padalinio bibliotekos vedėja, kalbina
Arvydą Juozaitį

2014-ųjų metų literatūrinės Juozo Keliuočio premijos, įsteigtos Juozo ir Alfonso Keliuočių palikimo studijų centro, laureatu tapo filosofas, rašytojas, publicistas, sportininkas, politikos ir visuomenės veikėjas, humanitarinių mokslų daktaras Arvydas Juozaitis. Žurnalo svečias trumpai apžvelgia savo veiklą, dalijasi mintimis apie Juozo Keliuočio tradicijų, idėjų sklaidą ir požiūrį į mūsų gyvenimo reiškinius.

R. K.: Rokiškio krašto kultūros žurnalui „Prie Nemunėlio“ papasakokite apie save. Jūsų veikla margaspalvė: sportinė, politinė, literatūrinė...

A. J.: Veikla – tai gyvenimas. Manasis gyvenimas supjaustytas kaip duonos kepalas, į keturias lygias dalis. Kryžiumi tas kepalas rėžtas, dviem pjūvimais.

Pirmasis ketvertukas – sportas. Vienišo vilkiukio virtimas vilku. Būdamas devynerių turėjau apsispręsti: toliau dainuoti berniukų chore „Ažuoliukas“ ar palikti chorą ir patraukti į baseiną. Tėvai neslėpė pritarimo, kai pasirinkau baseiną. Tėvas, garsus to meto tinklinio sporto meistras, treniravęs net Lietuvos rinktinę, po kelerių metų pakeitė savąjį sporto šaką ir ėmėsi manęs. Į TSRS sporto viršūnes

nebūčiau be jo prasimušęs. Kai atėjo 1976 m. olimpių žaidynių Monrealyje metas, mudu su tėvu, nepaisydami įvairiausių Maskvos trukdymų, įveikėme sunkiausius barjerus. Pavyzdžiui, reikėjo tapti TSRS čempionu ir rekordininku, nes tik tuomet vieta olimpinėse žaidynėse buvo garantuota. Mudu ir nuplaukėme iki olimpių medalių pakylas. (Nors jis į Kanadą nevyko, į lemiamą mūsų paleido mane vieną.)

Antrasis duonos ketvertukas – mokslas. Išsyk po sporto puoliau į filosofijos mokslus, 1982 m. tapau Vilniaus universiteto filosofijos istorijos aspirantu, o 1986 m. tame pačiame universitete apgyniau mokslų kandidato (daktaro) disertaciją iš vokiečių filosofijos. Matyt, ir būčiau likęs mokslininku, jeigu ne perestroika ir Sąjūdžio veikla.

Trečiasis kepalas ketvertukas – politika, kuri mano gyvenime buvo neatsiejama nuo „revoliucijos ir moralės“. Atsivėrė keletas charakterio nulemtų ypatybių. Man pirmam pavyko žengti kelis reikšmingus visai Lietuvai žingsnius. Pirma, viešai perskaityti paskaitą „Politinė kultūra ir Lietuva“ (1988 m. balandžio 20 d.) ir, antra, kone visą vasarą telkti žmones nešant „Sąjūdžio ideologo“ vėliavą. Mano na-

muose Vilniuje, Lenktojoje gatvėje, buvo neoficialus veiklos centras, ten redagavau „Sąjūdžio žinias“, ten buvo ir niekur neįvardytas (nerasite jokioje Sąjūdžio veiklos istorijoje) mūsų laisvės veiklos informacinis centras.

Po 1990 m. nėjau į jokias renkas ir valdžios struktūras, o ėmiausi veržlios žurnalistinės veiklos. Tada Lietuva ūmai pakibo ant diktatūros plauko, gyvu žodžiu reikėjo skatinti žmonių valią priešintis ūmai pasikeitusiai Sąjūdžio vadovybei, jos akivaizdžiam totalitarizmui (jis pasireiškė ir baisiu Lietuvos žmonių supriešinimu). Teko kurti net kelias organizacijas (Ateities forumą, Liberalų partiją, Santarvės fondą), kurios, mano (ir kelių bičiulių) įsitikinimu, turėjo atsverti dešinėsios diktatūros pavojų, kuris buvo labai realus. (Juk ne šiaip sau radikalūs sąjūdininkai griovė žemės ūkio įmones ir pramonę, ir visa, ką pasiekdavo tame chaose, jie demonstravo savo „vaduotojišką“ rolę.) Laimė, mums pavyko išvengti diktatūros. Paskutinis šio darbo akcentas – 1997 m. prezidento rinkimai, kai reikėjo atimti iš „vaduotojo“ viltį, kad jis bus išrinktas prezidentu. Ir tai pavyko padaryti. (Tada vadovavau vieno iš realių kandidatų į prezidentus rinkimų štabui.)

Toliau – lengviau, nes politikos mažiau. Tačiau vis dar likau viešo veikimo lauke, nors jau galėjau vis daugiau laiko skirti savo svajai – literatūrinei kūrybai. O juk tiesa, kad inercija yra galingas reikalas, tikra jėga – nepaleidžia žmogaus kaip pelkė, į kurią įkišai abi kojas. Aš dar kurį laiką nesitraukiau iš veiklos, dar padirbėjau kultūros ir švietimo reikalams. 2001–2003 m. buvau premjero A. Brazausko patarėju švietimo, kultūros, mokslo ir sporto klausimais (nors iš esmės dariau ir kitus darbus). Ir dar: 2004–2009 m. atidaviau kultūros atašė Lietuvos diplomatinei atstovybei Karaliaučiuje. Ten baigėsi mano užsitiesusi „revoliucijos ir moralės“ veikla, ten buvo atiduota paskutinė sąjūdinių mohikano duoklė lietuvių reikalui. Karaliaučiaus kraštui, Lietuvai. Ir – baigta.

Paskutinytis duonos kepalas ketvertukas – literatūra. Dievaži, pagaliau pasiekiau išsvajotą būseną: galiu rašyti ir tik rašyti. Visa, ką darau šalia rašomojo stalo – duoklė gyvenimo reikmėms, ne daugiau. Šios būsenos siekiu visą gyvenimą ir dabar jos nebeišsižadėsiu.

Matyt, kažką jau ir nuveikiau, jeigu gavau ir Juozo Keliuočio literatūrinę premiją. Dėkui už ją.

R. K.: *Ar įgyvendinote savo svajones? Kokį vaidmenį Jūsų gyvenime suvaidino filosofijos mokslas?*

A. J.: Beje, kalbant apie filosofijos reikšmę, akivaizdu: disertaciją gyniau iš „gyvenimo filosofijos“ klasiko Vilhelmo Diltejaus (Wilhelm Dilthey) sistemos. Ir keisčiausias reikalas: viena neišsprendžiamų tos filosofijos problemų pasikartojė mano biografijoje. Ji tokia: kaip „subjektyvią realybę“ paversti „istoriniu objektu“? Kitaip sakant, kokių būdu tavo vidinis pasaulis tampa suprantamas kitiems? Atsakymą žinojo jau Karlas Marksas

(Karl Marx): problemą išsprendžia veikla. Štai priešsąjūdinė, Sąjūdžio ir posąjūdinė veikla įrodė visus mano teorinius pasirengimus.

R. K.: *Kas daro Jus laimingą? Kas teikia džiaugsmą Jūsų veiklai?*

A. J.: Laimės klausimų nesu prantu, jų ir nesprenžiu. Kitas dalykas – visuotinio gėrio klausimai. Čia jau galimos įvairios teorijos, bet... teorijas griauja praktika. Kvailiausia praktika, kai sakoma, kad daromi „politiniai sprendimai“. Tokie „sprendimai“ labai dažnai daromi kaip nusikaltimai valstybei. „Mažeikių naftos“ atidavimas (primokant!) JAV biznieriams – akivaizdžiausias nusikaltimo pavyzdys. Bet jūs nebandykite ir šiandien (akcija įvyko 1999 m.) sakyti to sprendimo autoriams, kad jie padarė baisią žalą valstybei. Kur ten! – jie „gelbėjo“ Lietuvą. O juk įmonė buvo valstybinė, ir koks po galais (atleiskite) čia valstybės gelbėjimas nuo valstybės?

R. K.: *Ko labiausiai pasigendate Lietuvoje? Dažnai teigiama, kad lietuviai provincialūs žmonės. Ką apie tai mąstote jūs?*

A. J.: Ne, lietuviai nėra provincialūs žmonės. Lietuviai, kiek dar tos lietuviybės likę, yra savisaugą pažįstantys žmonės. Šiais laikais žmogaus ir tautos savisaugai klijuojami baisiausi vardai. Jeigu pasisakai prieš besaikio vartojimo nuostatas – tu „laisvosios rinkos“ priešas; jeigu suabejoji vienalyčių „santuokų“ morale ir net biologine jų pragaištimi – tu „homofobas“. O jeigu atsisakysime priimti kolonistus, kurie jau taikosi į mūsų kraštą (kaip kitados Maskvos kolonistai), tai tu – „rasistas“. Ir t. t. Tai štai, kai lietuviai išvis atsisako svarstyti šiuos modernius klausimus, atsisako šokti pagal Briuselio peršamas normas ir elgiasi oriai – jie ne provincialai, o padorumo ir savo gyvybės sergėtojai.

R. K.: *Šiandien daug žmonių emigruoja iš Lietuvos. Sudėtinga jiems gyventi gimtinėje. Ką mąstote apie lietuvių emigraciją?*

A. J.: Lietuvių emigracija – baisiausias netikėtumas. Ko jau ko, bet Sąjūdžio laikais, išsivaduojant nė nujausti nenujaučiau, kas laukia Lietuvos. Ta baisi emigracija rodo ne ekonomikos, o savivarbos krizę. Kaip galima keisti savo šalį į kitą? Dėl to, kad čia miršti iš bado? Kur jūs matėte lietuvių, mirusių iš bado vien dėl to, kad jam nepavyko emigruoti? Blefas ir saviapgaulė. Mane apėmė baisyti nusivylimas lietuviais, tikriau tarus, juose atsisiskleidžiančiais „beduinais“. Juk nėra pasaulyje „globalios Lietuvos“, kuria nūnai save guodžia aktyvios, pasaulyje pasiklydusios lietuvių tės (dažniausiai, beje, tai būtent moterys). Bando save pateisinti ir reikalauja iš vargano Lietuvos biudžeto pinigų. Tie, kas save guodžia šeštadieninėmis lietuvių kalbos mokyklėlėmis savo vaikams – verti tik pasigailėjimo, net ne paguodos. Vakaruose gimę ar ten svetima kalba pradėję kalbėti vaikai Lietuvai prarasti. 99 procentai iš jų – nebe Lietuvos vaikai.

Vadinasi, ir mes, kai Sąjūdžio mitinguose šaukėme, kad kursime tėvynę savo vaikams ir anūkams – ir mes buvome apgailėtini, nes nežinodami melavome patys sau.

Išvykę nebegrįžta. Tie keli procentai, kurie pargrįžta – juokas. Kanadoje Lietuvos įgaliotuoju ir ypatinguoju pasiuntiniu šiuo metu dirbantis Vytautas Žalys, mano bičiulis (dirbęs generaliniu konsulu Karaliaučiuje), ką tik pasakė: lietuviai masiškai keliai į Kanadą (Torontą ir kitur) iš... Anglijos. Matote, ne namo lietuviškai grįžta, o toliau bėga! Galas Lietuvėlei Vakaruose. Ten lieka tik asmeniškasis, individualus gyvenimėlis, ieškant daugiau patogumų ir pramogų.

Juozo Keliuočio literatūrinės premijos laureatą rašytoją Arvydą Juozaitį sveikina Rokiškio Juozo Keliuočio viešosios bibliotekos direktorė Alicija Matiukienė. Nuotr. Kęstučio Svėrio

O Tėvynė? Lai ji lieka tolstančios idilės vaizdiniu.

Viskas taip ir bus – išnyksime. Jeigu nėra prasmės Lietuvą saugoti – pražus ji. Tik tada mes iš „ano pasaulio“ žvelgdami suprasime, kad yra stipresnių tautų, kurios įtikėjusios ir išliko. Nes suprato, kad gyvenimo žemėje prasmė – tėvynė. Kad žemėje žmogui tėvynė skirta gyvenimo prasmės reikalui. Visa kita – nuo Piktojo.

R. K.: *Koks Jūsų atmintyje išliko lietuvių kritikas, estetikas, publicistas, prozininkas, žurnalo „Naujoji Romuva“ redaktorius Juozas Keliuotis?*

A. J.: Juozo Keliuočio premija – lyg koks praeities prisilietimas. Puikiųjų mano metų, kai buvau 25-erių ir pirmą kartą peržengiau

jo buto slenkstį Vilniuje, aidas. Jis buvo išskirtinis žmogus, tą supratau vos su juo pasisveikinęs. O jau kiek pabendravęs pamačiau: tai juk visai prie gyvenimo pilkumos neprisitaikęs, amžinas fantazijos „cherubinas“. Taip man tada pasirodė. Be to, jis buvo savo laiko liudytojas, prieškarinio Lietuvos atstovas, aukso amžiaus pasiuntinys nelaisvoje ir komunistiškai tvarkomoje Lietuvoje. Tačiau! Tas akivaizdus laiko ir žmogaus nesutapimas, tas baisus kontrastas buvo labai kūrybiškas. Man kūrybiškas, nes daug sumanymų mano galvoje ir sieloje gimė būtent ten, Antakalnyje, sėdint Keliuočio bute, skendint bulgariškų cigarečių dūmuose ir klausantis, klausantis jo begalinių pasakojimų apie žmones

ir tėvynę. Nepaprasti būdavo tie begaliniai vakarai. Esu labai laimingas, kad kultūros liūtas (juk buvo jis ne tik „cherubinas“) prisileido mane. Gerus pusantrų metų, iki pat jo mirties 1983 m. kovą (išsyk po Juozinių) buvau tapęs kone vienteliu pastoviu ir nenuilstančiu jo lankytoju. Ir klausytoju. O kalbėjo jis dosniai, tai iš dalies sąlygojo ir klausos silpimas.

R. K.: *Gerbiamas Juozas Keliuotis yra rašęs: „Meno tiesioginis ir vienintelis tikslas – duoti vertingų kūrinių. Bet savo didingumu jis turi didelio visuomeniško vaidmens. Tiesa, kartais menas sukelia daug ginčų ir nesusipratimų...“ Kas pasikeitė šiandien? Ką Jūs manote apie šiandieninį meną ir menininkus?*

Gintaro Varno drožinys „Angelas“

A. J.: Meno reikšmė? Manau, kad ji neįveikiama. Nes jeigu ji išveria teroristinius politinius režimus, TSRS komunizmą, Kinijos „kultūrinių revoliucijų“ barbarizmą, jeigu ir po to meno prireikia – jis amžinas. Kol žmonija gyvuos, tol meno reikės. Juk menas yra ne kas kita, o žmogaus sugebėjimas pakilti virš kasdienybės ir pamatyti tą kasdienybę iš paukščio skrydžio. Ne iš

aukščiau. Vieni menininkai pamato savo dienas ir darbus pro debesis ir rūką (tie linkę į abstrakcionizmą), kiti išvysta skaisčiausios saulės nušviestą pasaulį (tie dažniau tampa realistais ir simbolistais).

Man sunku buvo suprasti, kokia meno samprata vadovavosi Juozas Keliuotis. Regis, mene jis ieškojo „dinamizmo“ ir formų įvairovės, tačiau susiformavusios meno kon-

cepcijos neturėjo. Ir apskritai, menas jam buvo svarbus ne kaip estetikos sritis, o kaip visuomenės „aktyvinimo“ ir net jos provokavimo būdas. Todėl J. Keliuočiu buvo labai priimtinas jo geriausio draugo Juozapo Albino Herbačiausko elgesys: visur kelti skandalus. Nebūdamas menininku jis dažnai elgdavosi kaip radikalus menininkas. Kartais baisu pagalvoti, kad jam, matyt, šiandien būtų priimtinos nūdienes „instaliacijų“ parodos.

Laimė, jis sutelkė energiją į kultūros žurnalą ir todėl privalėjo naudotis sveiko proto aruodais. Lietuva, šiaip ar taip, tuo metu (1930–1940 m.) kūrė pirmąją savo modernios kultūros biografiją, ir J. Keliuotis suteikė jai tribūną. Tai didžiausias jo nuopelnas. Šio darbo fone blanksta jo meno koncepcijos.

R. K.: Prasmingai įvertinta Jūsų veikla, biografiją puošia ne viena literatūrinė premija. Ką Jums reiškia Lietuvos kritiko, prozininko, vertėjo, „Naujosios Romuvos“ redaktoriaus Juozo Keliuočio literatūrinis palikimas ir laureato premija?

A. J.: Labai dėkoju Rokiškio kraštui, rokiškėnams, kultūrininkams, mokytojams ir bibliotekininkams, kad nepamirštate Juozo Keliuočio, kad jo palikimą paverčiate gyva atmintimi ir gyvu gyvenimu. Dėkui Jums.

R. K.: Ir toliau prasmingai raikykite savąjį duonos kepalą, puoselėkite keliuotišką tradicijas, naujoms literatūrinėms idėjoms auginkite plačius sparnus. Dėkoju už dovanotas mintis ir atvirumą.

Garsus matematikas iš Rokiškio krašto

BRONIUS RIAUBA

Mifodijus Sapagovas gimė 1939 m. liepos 12 d., Didėjos kaime, Ragelių parapijoje, Nastės ir Parmeno Sapagovų šeimoje. Didėją iš rytų supa Audrupio miškas, iš pietų – Audros upė ir už jos esantis Ragelių bažnytkaimis, iš vakarų – Raudonbalio miškas, o iš šiaurės – Audrupio upelis.

Prasidėjus karui, šeimą ištiko nepataisoma tragedija. Rageliuose susibūrę baltaraiščiai, vadinti sukilėliais ar savanoriais, sušaudė Mifodijaus tėvą. K. Daščioraitė-Šiaudinienė rašo, kad Parmenas Sapagovas buvo sumanus ūkininkas, tik bedievis, prijauciantis raudoniesiems. Bet bedievio šeimoje visi vaikai krikštyti, žodžiu, buvo „neteisingai mąstantis“, dėl to likviduotinas. Kaip čia neprisimins kraštiečio Juozo Keliučio tais laikais pasakytų žodžių: „Per visą savo gyvenimą į kitaip galvojančius niekad nežiūrėjau kaip į baubą, šetoną ar priešą.“

Po šeimą ištikusios tragedijos visi rūpesčiai ir darbai užgriuvo ant motinos pečių. Ji sėkmingai tvarkė ūkį, rūpestingai augino ir auklėjo vaikus.

Laikas bėgo, vaikai ūgtelejo ir atėjo laikas peržengti mokyklos slenkstį. Pirmasis tai padarė Jonas 1942 m., Elena – 1943 m., o 1945 m. tai padarė ir jaunėlis Mifodijus. Ragelių mokykla buvo vos už 100 metrų. Reikėjo pereiti tik per Audros upę pastatytą lieptą. Kai pavaršarį ji ištvindavo ir užliedavo pievą, pasiekti lieptą nesušlapus kojų buvo

Akademikas Mifodijus Sapagovas

nejmanoma. Mifodijus prisimena, kaip patėvis jį, einantį į mokyklą ir iš jos grįžtantį, nešdavo per pievą.

Baigęs Ragelių mokyklą, 1952 m. Mifodijus toliau mokėsi Rokiškyje. Čia ir susipažinau su Sapagovais: pirmiausia su Jonu, kuris mane supažindino su Mifodijumi. Taip jau likimas lėmė, kad su Mifodijumi bendraujame ir bendradarbiaujame iki šiol.

Džiaugiuosi, kad ir aš „prisidėjau“ prie M. Sapagovo kelionės į matematikos mokslus. Jo broliui Jonui „pasigyriau“, kad tvirtai esu pasiryžęs studijuoti matematiką. Iš pokalbių supratau, kad ir jis į ją linksta. 1959 m. baigęs Vilniaus universitetą, jis matematikos mokė būsimojus medikus Kauno medicinos institute.

Buvau tikras, kad Mifodijus pralenks ir Joną, ir mane. Ir pralenks todėl, kad jau mokydamasis Rokiškio I-ojoje vidurinėje mokykloje dalyvaudavo jaunųjų matematikų olimpiadose, o respublikinėje olimpiadoje Vilniuje iškovojo trečiąją vietą.

Prieš pradėdamas rašyti šį straipsnį, „sąžiningai“ prispaudžiau Mifodijų: koks iš tavęs mokinys ar studentas, jei esi „nenusidėjęs“. Kodėl turiu rašyti tik tai, koks buvai geras, pavyzdingas... Ir Mifodijus „prisipažino“, kad už „zbitkus“ geografijos mokytojas išvedė trejetą, kuris labai nejaukiai „jautėsi“ tarp penketų. Bet tai ir buvo vienintelis trejetas.

1956 m. Mifodijui pradėjus studijas, Lietuvos mokslų akademijoje buvo įkurtas Fizikos ir matematikos institutas. Taigi baigus studijas atsivėrė galimybės pasišvęsti mokslui. 1961 m. Mifodijus Sapagovas pradėjo dirbti šiame institute.

Prie instituto buvo įsteigtas pirmasis Lietuvoje skaičiavimo centras, kuriam reikėjo įvairių sričių specialistų, tarp jų ir matematikų, ypač skaičiavimo matematikos specialistų. Tačiau jų Lietuvoje nebuvo. Tam tikslui būsimasis instituto direktorius Vytautas Statulevičius „užpelengavo“ studentą Mifodijų Sapagovą ir jis 1961 m. išvyko į Kijevą, į Ukrainos mokslų akademijos Skaičiavimo centrą. Čia vadovaujamas prof. V. E. Šamanskio parengė ir apgynė fizikos ir matematikos mokslų kandidato disertaciją.

1964 m. kvalifikuotas skaičiavimo matematikos specialistas grįžo į Vilnių, į Fizikos ir matematikos institutą. Ir visą savo gyvenimą bei prasmingą veiklą Mifodijus susiejo su šiuo institutu.

1967–2007 m. M. Sapagovas Skaičiavimo metodų sektoriaus vadovas; 1965–1979 m. Skaičiavimo centro vadovas; 1995 m. prof. M. Sapagovas išrenkamas Matematikos ir informatikos instituto direktoriumi. 1986 m. apgynė fizikos-matematikos mokslų daktaro disertaciją. Atgavus nepriklausomybę, nostrifikuotas habilituotu matematikos daktaru. 1989 m. M. Sapagovui suteiktas profesoriaus vardas. Už nuopelnus moksle ir moksliniame-organizaciniame darbe išrinktas Lietuvos mokslų akademijos akademiku, už taikomuosius matematikos darbus – tarptautinio konsorciumo ECMI

(Europos konsorciumas „Matematika pramonėje“) garbės nariu. 2010 m. apdovanotas Lietuvos Didžiojo kunigaikščio Gedimino ordino Riterio kryžiumi.

Daug laiko, rūpesčių ir sugebėjimų pareikalavo Skaičiavimo centro vadovo pareigos. Todėl keltą žodžių norėčiau pasakyti apie „direktorystes“. Kai Mifodijus dirbo V. Statulevičiaus pavaduotoju, mums atrodė, kad tai nepakeičiama pora: jie vienas kitą papildė, padėjo ir labai sėkmingai darbavosi. Neperdėsiu pasakęs, kad kitų institutų darbuotojai tokios direktorių poros mums pavydėjo.

Kai prof. M. Sapagovas 1995 m. pakeitė V. Statulevičių ir buvo paskirtas Matematikos ir informatikos instituto direktoriumi, iškilo naujų iššūkių ir problemų. Finansavimas ir nurodymai ėjo nebe iš Maskvos, o iš

Vilniaus, keitėsi žinybinė priklausomybė, kol galų gale institutas tapo Vilniaus universiteto padaliniu. Kaip iš gausybės rago pylėsi nepamatuoti ir nekompetentingi pasiūlymai dėl instituto struktūros, priklausomybės ir ateities. Tačiau Mifodijaus mokslinio darbo specifikos žinojimo ir jo patirties dėka, nors ir ženkliai sumažėjus darbuotojų skaičiui, bet „revoliucijų“ neįvyko.

Visi didieji atradimai prasideda nuo ištakų, nuo kasdienių mažų darbų, kruopštumo, disciplinos ir atsakingumo. Visame pasaulyje žinomi neįkainojami profesoriaus, habilituoto daktaro, Lietuvos mokslų akademijos nario korespondento Mifodijaus Sapagovo pasiekimai ir nuopelnai matematikos mokslui. Link garbingų įvertinimų veda kūrybingas, įvairiaplaniš kelias, kuriame didžiausi moksliniai pasiekimai.

M. Sapagovo sukurti diferencialinių lygčių skaitiniai sprendimo ir matematinio modeliavimo metodai gerai žinomi daugelyje užsienio šalių. Jis – vienas pirmųjų Lietuvoje diferencialinių lygčių skaitinių sprendimo metodų specialistas. Skaičiavimo metodika įdomi tuo, kad neišspręstų uždavinių jai pateikiama daug. „Kelių“ jiems spręsti galima pasiūlyti daug. Bet tie „keliai“ ir „keleliai“ turi būti geri. Ir tų „kelių“ paieškos reikalauja ir kūrybiškumo, ir išradingumo, ir ne tik protinių, bet ir meninių sugebėjimų. Ir čia jubilias Mifodijus pasidarbavo iš peties. Jis atrado universalią ir įprastą priemonę ieškant sprendinio, artimo tikrajam – tai tinklas su kvadratinėmis „akimis“. Idėja galbūt gimė Mifodijui prisiminus laikus, kai su dvibradžiu tinklu žvejojo Audros upėje. Ir jam kilo mintis panaudoti kitokį tinklą. Tinklą su rombinėmis akimis. Tai ir padarė.

Jubilias, be mokslinio ir administracinio darbo, intensyviai dirba ir kaip pedagogas, ilgą laiką dėsto skaičiavimo matematiką aukštųjų mokyklų studentams. Be to, kartu su B. Kvedaru parašė pirmąjį Lietuvoje skaičiavimo matematikos vadovėlį, kuris tapo įvairių sričių specialistų, besinaudojančių skaičiavimo matematikos metodais,

kasdiene priemone. Profesorius yra 6 vadovėlių bei mokymo priemonių aukštosios mokykloms autorius, daugelio knygų bendraautoris, apie 140 mokslinių straipsnių autorius, žurnalų „Nonlinear Analysis: Modelling and Control“ ir „Lietuvos matematikos rinkinys“ vyriausiasis redaktorius, mokslo darbų serijos „Iš Lietuvos matematikos istorijos“ vienas redaktorių, daugelio mokslo žurnalų redkolegijų narys, Profesorius yra skaitęs mokslinius pranešimus daugelyje tarptautinių konferencijų, pasauliniuose matematikų bei matematinio modeliavimo kongresuose. M. Sapagovas parengė 9 mokslo daktarus.

Dirbant institute, daug kartų teko matyti ir klausyti Mifodijų, dėstantį matematikos dalykus ir pasisakantį įvairiausiais klausimais. Ne tik aš, bet ir daugelis jį girdėjusių žavėjomės jo taisyklinga kalba, ko daugeliui matematikų, tarp jų ir šių eilučių autoriui, stigo. Pamenu, kartą Mokslų akademijos sesijos metu po jo pasisakymo apie skaičiavimo mašinas prie jo priėjęs akademikas J. Žiugžda pažėrė komplimentų už gražią lietuvišką kalbą ir pamokė, kaip reikia kirčiuoti žodį „mašina“. Solidaus amžiaus akademiką, matyt, sužavėjo kalba, sklindanti iš žmogaus rusiška pavarde.

Žinant M. Sapagovo pasiekimus, aplinkinius stebina jo nuoširdumas ir paprastumas. Tie, kuriems tenka dirbti ar bendrauti su profesoriumi, žino, kad jis yra puikus, rūpestingas ir atidus vadovas, mielas, turintis subtilų humoro jausmą žmogus. Tikėtina, kad šiuos asmenybės bruožus ir būdo savybes M. Sapagovas paveldėjo iš tėvų, protėvių ir gimtinės.

Daug kuo turi didžiulis Rokiškio kraštas. Ir mes, rokiškiečiai, pasklidę po Lietuvą, žavimės atjaunėjusia Rokiškio Nepriklausomybės aikšte, išpuošta Respublikos gatve. Bet džiugu, kad Rokiškis gali didžiulis ir didžiulioji čia gimusiais, augusiais, gyvenusiais ir dirbusiais kraštiečiais.

Kartu su Mifodijumi baigėme mokyklą, kuri dabar vadinama „Vaižgantine“. Mokydamiesi jautėme vaižgantišką dvasią. Ir džiugu, kad Mifodijus čia atsiskleidė kaip vaižgantiškas deimantukas. Daug ką norėčiau pasakyti Kraštiečiui, sulaukusiam 75-erių, bet pasakojimą norėčiau užbaigti palinkėjimu perfrazuodamas Vaižgantą: Mifodijau! Daug kas yra padėta ir daug kas yra nepadėta. Bet svarbiausia, kad yra ką kasti ir gali kasti!

Literatūra

1. Riauba B. Aritmetika ir Panemunėlio klebonas Jonas Katelė // *Panemunėlis*, I d. (ser. „Lietuvos valsčiai“) – Vilnius: Versmė, p. 457–468.
2. Riauba B. Panemunėlis – fenomenali parapija // *Prie Nemunėlio*, 2011, nr. 1 (26), p. 74.
3. Riauba B. Juozas Janulionis // *Prie Nemunėlio*, 2008, nr. 1 (20), p. 19–21.
4. Viskaitienė R. Prie pedagogikos mokslų ištakų: Antanas Busilas //

Prie Nemunėlio, 2009, nr. 1 (22), p. 16–17.

5. Ažubalis A. *Matematika lietuviškoje mokykloje* (XIX a. pr. – 1940 m.). – Vilnius: Žiburys, 1997.

6. Banionis J. *Matematikos mokslo raida Lietuvoje 1920–1940 m.* – Vilnius: Mat. ir inform. i-tas, 1994.

7. Kvedaras B., Sapagovas M. *Skaičiavimo metodai*. – Vilnius: Mintis, 1974.

Inovatyvūs kultūros akcentai

(Kaimo strategijos patirtis)

RAIMONDA STANKEVIČIŪTĖ-VILIMIENĖ

Žurnalistė, Rokiškio rajono vietos veiklos grupės pirmininkė

Iš piešinių atgimęs Alfredo Riomerio (dailininkų dinastijos atstovo) pieštas koplytstulpis naujojoje skulptūrų alėjoje Kriaunose, Kamajuose duris atvėręs renovuotas kultūros centras, o Lailūnuose – kiemo kultūrinė erdvė su scena, Laibgalių bendruomenė, nustebinusi netikėtomis kultūrinėmis-socialinėmis idėjomis – tai tik šį spalį suskambėję nauji kultūriniai akcentai Rokiškio krašto kaimuose ir miesteliuose. Nuo 2011 m. vietos veiklos grupė Rokiškio rajono kaimo vietovių plėtros strategijos lėšomis parėmė 31 kultūrinį ar su kultūrine infrastruktūra susijusį projektą. Ką išliekamo, neišdildomo sukūrėme ar sukursime pildydami rajono kultūros panoramą?

Kalti „moteriškių pasivakarojimai“?

Kai suaktyvėjo diskusijos dėl LEADER programos 2014–2020 m. finansavimo, pikti oponentai bandė įteigti esą vietos veiklos grupės (VVG) projektai tik vienkartinės kaimų šventės, kelių moteriškų pasivakarojimai. Tokiems telieka palinkėti atmerkti akis ir pamatyti pasikeitusį krašto kultūros veidą. O ir kaip netikęs pavyzdys nurodomi „moteriškių pasivakarojimai“ tampa kultūriniu reiškiniu, kai ilgaiui savo kiemuose užsisklendę žmonės ima verti vartus ir kviesti pas save ne tik artimiausius bičiulius, bet ir gat-

Originalios gatvių skelbimų lentos papuošė Laibgalių gyvenvietėje. Skulptūrinės informacinės lentos aut. – pedagogas Virginijus Mauricas. Nuotr. Vandos Cicikos

vės kaimynus, prie arbatos dalijasi idėjomis, asmeniniais pasiekimais, gebėjimais. Taip nutiko Bajoruose, Čivyluose, Lailūnuose, Panemunyje, galiausiai Laibgaliuose. Laibgaliečiams pavyko įgyvendinti iš pradžių atrodžiusį nerealią tikslą – iš apatijos pažadinti Laibgalių žmones. Projekto „Gatvių sankryža – kelias į aktyvią Laibgalių bendruomenės ateitį“ iniciatoriai, pradėję 5 gatvių gyventojų pavakarojimus (dalyvavo 187 gyventojai), sustiprinę bendrystę 12 mokymų pagal interesus, kuriuose kaimynai mokė vieni kitus savo mėgstamo amato: mezgimo, siuvimo, vilnos vėlimo, drožybos

ir kt. (įtraukė per 100 žmonių), galiausiai surengė aštuonias originalias šventes: „Gatvių žibintų“, „Gatvių dainų“, „Gražiausio gyvūno“ „Pyragų“ ir kt. (dalyvavo 550 gyventojų). Ir tai dar ne viskas, ką projekto metu kūrė laibgaliečių pažadinta energija. Reikia tikėti, kad finansinė injekcija, pakėlus partnerystės bangą šioje gyvenvietėje, greitai neišsikovės, nes jau yra telkiantys akcentai – gatvių seniūnai, kaimynus buriančios gatvių skelbimų lentos, internetinis puslapis ir, kas be ko, naujoms idėjomis akumuliuota žmonių energija. Apskaičiuota, kad projekto veiklose iš viso dalyvavo 1375 dalyviai.

Įsimintinų LEADER projektų iš tiesų daug. Vieni jų – vis dar prisimenamas Aleksandravėlės kaimo bendruomenės projektas „Paulius Širvys – kaimo žmonės telkiantis vardas“ ir ypač šventė Degučiuose, neoficialiai pavadinta „Naktiniai Širvio skaitymai“, kurie sutraukė nemažai poetų mylinčių žmonių. Aleksandravėliškiai, rengdami šventę, rinkosi ne patogius sceninius variantus kultūros namuose, bet daug išmanumo ir darbo reikalaujančius sprendimus: poeto tėviškėje kūrė ir konstravo originalią scenografiją – žaginį imituojančią sceną, dengtą šieno ir šiaudų stogu, šviesos šaltiniu tapo didžiulis laužas ir degantys kelmiai... Matyt, dar ir todėl poetinės nakties įspūdis man, žiūrovei, net ir po keleto metų tebelieka stiprus,

jau nekalbant apie tikrai prasmingą turinį. Lietingas vakaras tęsėsi iki sutemų, stipriai užliūliavęs Širvio posmais kaip naktine malda meilei, ir žiūrovai nenorėjo skirstytis. Tokia puiki bendruomenės idėja prašosi nuolatinės tradicijos, bet ją, užčiuoptą ir užkabinusią auditoriją, toliau galėtų imtis plėtoti rajono kultūros profesionalai, tuomet šventė taptų nuolatinio traukos centru į Degučius, poeto tėviškę... Bet ar taip nutiks?

Dar vienas originalus akcentas – gebėjimas panaudoti tėviškėnų, išvykusių ir aplankančių savo gimtines per atostogas ar šventes, talentus. Taip išmoningai projektą įgyvendino Čivylių bendruomenė. Projekto grafiką ji sėkmingai suderino su dailininko Ričardo Nemeikšio atostogomis. Todėl už profesionalaus dailininko meilę savo gimtinei ir seni, ir jauni šio krašto žmonės gavo puikias tapybos pamokas.

Nedera nepaminti keleto Kriaunų projektų. Mokykla kartu su bendruomene savo apylinkėse, kuriose gausu istorinio palikimo, sukūrė tris turistinius maršrutus ir parengė jų gidus. Kaimo bendruomenė daug dėmesio skyrė miestelio įvaizdžiui, aplinkos tvarkymui. Apie tai buvo kalbama konferencijoje „Kokį kraštą paliksime ateities kartoms“, kurioje dalyvavo profesionalūs lektoriai. Vėliau ta tema vyko diskusija, kaip turėtų atrodyti naujasis miestelio centras – skulptūrų alėja. Po visų diskusijų buvo pakviesti medžio drožėjai ir veikė atviros skulptūrų drožybos dirbtuvės.

Pandėlio gimnazija nauju kampu pažvelgė į tradicinę mokyklos abiturientų šventę. Šių metų šventės metu vyko miuziklo „Vaikystės pusnys ir žiedai“ (aut. Vilma Likienė) premjera. Jai ilgus mėnesius ruošėsi visa gimnazijos bendruomenė: vyko repeticijos, mamos auksarankės siuvo miuziklo kostiumus, kiti

Koplytstulpis naujajame Kriaunų skulptūrų parke pagal dailininko Alfredo Riomerio piešinį. Aut. – skulptorius Vidmantas Zakarka. Nuotr. Ričardo Žukausko

mokyklos bendruomenės nariai tvarkė muziejų, gamino ekspozicinius baldus.

Daug naujo į kaimo kultūrinį gyvenimą įliejo „Saviugdos centro“ sveikatinimo projektas, kurio autoriai – krašto dailininkai Ligitas ir Asta Keraičiai. Buvo surengta 90 užsiėmimų apie žmogaus sveikatą: pieštos mandalos, vyko jogos užsiėmimai, garsų terapijos procedūros, gamintas sveikas maistas. Verslininko Igorio Skripkos iniciatyva Kavoliškyje veikė „Amatų kalvė“, kurioje įkurta taikomosios dailės studija, o praktinių užsiėmimų metu dalyviai supažindinti su juvelyro, keramikos, vitražisto, pynėjo ir dizainerio darbu.

Kultūrinių rekonstrukcijų patirtis

Rokiškio rajono kaimo vietovių plėtros strategijos investicijos buvo skiriamos ir infrastruktūrai tvarkyti. Vietos žmonės ir turistus jau kviečia sutvarkytas istorinis Moškėnų piliakalnis, sustabdytas gražiosios Čedasų bažnyčios pamatų irimas, Antanašės, Jūzintų ir Aleknų bendruomenės jau turi amatų ir sueigų centrus, Lailūnų bendruomenė susikūrė lauko koncertinę erdvę, o kamajiškiai nutarė rekonstruoti Kamajų kultūros centrą.

Juodupėje Laimutės Sadauskienės įmonė rengia patalpas edukacinėms saldėsių programoms.

Kamajų kultūros centro atidarymo šventė. Seniūnijos kultūros darbuotojai sveikina bendruomenės pirmininkę Jolantą Vygėlienę ir kolegę Sigitą Gasiūnienę. Nuotr. Vyganto Vygėlio

Tokių ir panašių neatidėliotinių darbų dar daug o kur kas daugiau patrauklių idėjų, įtikinančių jaunas žmones, kad kaimiškose gimtinėse verta kurtis, kad jos nemiršta ir kad kaimų iniciatyvos yra ne mažiau svarbios negu gimstančios savivaldybės centre. Kai nuolat trūksta pinigų, planuojant investicijas, nuolat tenka analizuoti prioritetus. Bet Rokiškio rajono vietos veiklos grupė galvoja ne apie automatinę grąžą, o suka galvą, ar investicinis kontekstas leis suteikti perspektyvą

kiekvienam vis dar gyvam mūsų krašto kampeliui. Labai norėtusi, kad šiuo atveju galėtume dirbuotis ranka rankon su kultūrininkais. Darni viso krašto, o ne tik centro plėtra – teiginsys „iššokęs“ iš politinių programų, turi būti kasdieninė duona. Šiandien kaimui yra labai svarbi biblioteka. Jos jau keletą metų yra svarbiausi kaimų kultūros židiniai. Rokiškio rajono savivaldybės viešoji biblioteka per projektą „Biblioteka – bendruomenei“ dar labiau sustiprino savo kultūrinį

vaidmenį, surengė daug įsimintinų renginių: 20 švenčių su fotografijų parodomis, literatūrinėmis, muzikinėmis, edukacinėmis programomis, konkursais, 38 edukacinius užsiėmimus, 3 tarmių ekspedicijas, 10 kūrybos darbų parodų.

Negalima nepaminėti ir Panevėžio kolegijos. Per projektą „Verslios kaimo bendruomenės – verslus Rokiškio rajonas“, kuris taip pat finansuotas kaimo strategijos lėšomis, surengti 4 bendruomenių verslo skatinimo seminarai, 3 išvykos į Rokiškio rajono bendruomenes ir įmones, verslo idėjų forumas.

Paminklams gaivinti neužtenka mėgėjų pastangų

Iš kaimo strategijos finansuojamų kultūros veiklų projektai jau baigiasi, bet dar viena kita intriga turėtų pradžiuginti. 2014 m. rudens pradžioje patvirtinta parama Panemunėlio, Salų ir Pakriaunių idėjoms. Ypač nekantriai laukiame Panemunėlio krašto projekto „Struvės kaimas“. Jei pavyks, vietos žmonės turėtų susitelkti populiariai rajone turimą vienintelį UNESCO saugomą paminklą – Struvės geodezinio lanko

Čivylų bendruomenės dailininkai su mokytoju kraštiečiu Ričardu Nemeikšiu. Nuotr. Karolio Grigonio

Gireišių punktą ir jį panaudoti aktyviam turizmui plėtoti.

Istorijos ir kultūros objektams, išsibarsčiusiems po visą rajoną, neužtenka tik prižiūrimos aplinkos. Reikia sudominti žmones, vykdyti prasmingą veiklą. Tik tuomet šie simboliai taps gerais vertybiniais orientyrais, tvirtinančiais tapatumą su savo krašto istorija, savo valstybe. Ne tik Rokiškyje, bet ir kaimiškoje savivaldybės teritorijoje turime daug reikšmingų kultūrinių nuorodų: išsaugotus dvarus, ministrų pirmininkų ir kitų valstybės veikėjų tėviškes, Sartų pusiasalyje istorinę pirmosios sentikių bendruomenės Lietuvoje įsikūrimo vietą, pirmojo lietuviško vaidinimo vietą, iškilių rašytojų ir poetų gimtines, tarp jų ir Liudo Dovydėno, turime didžiulę lietuviškos dailės istorijos žymę pradedant Riomerių dinastija, paliečiant Vienožinskį ir Rimvydą Pūpelį. Bet suformuoto dailės istorijos maršruto, kaip tikrai patrauklaus šio meno žmonėms, ir ne tik jiems, dar vis neturime. Kodėl tryptiojame? Tereikia tik profesionalų suformuotų jungčių ir trupučio pastangų, nes visa kita jau yra. Yra Rimvydas su atraktyviomis idėjomis Obeliuose, yra dailininko Justino Vienožinskio anūkė Nijolė Šiaučiūnienė, kuri

Naktiniai Pauliaus Širvio skaitymai poeto tėviškėje Degučiuose. Nuotr. Valentino Morkūno

jau sutelkė mylinčius dailininką žmones, formalizavo Justino Vienožinskio tėviškęs bendruomenės veiklą ir, sulaukusi vietos veiklos grupės paramos, gaivina dailininko sodžius.

Pati VVG, kaip nevyriausybinių organizacijų, taip pat aktyviai dirba siekdama pritraukti investicijas į savo kraštą. Persirito sėkmingai kuriamas krašto dvarų maršrutas: rajone prie 12 dvarų iškils informaciniai stendai su maršruto žemėlapiais, garsiniai gidai pasakos apie dvarus penkiomis kalbomis. Gruodžio mėnesį prasidėjo nedidelis projektas

drauge su kolegomis norvegais ir estais, kurio tikslas – sukurti turistinį maršrutą ir turistinių paslaugų duomenų bazę Struvės Gireišių punkto apylinkėse.

Nevyriausybinių organizacijų tikslas – pamatyti problemą, ją iškelti, padėti pamatą, pritraukti paramą. O sėkmingiausias idėjas toliau vystyti, bendras viso krašto kultūrinės jungtis stiprinti turi profesionalai.

Pranešimas skaitytas kultūros forume „NVO patirtys, jungtys, iššūkiai ir lūkesčiai“ Rokiškio Juozo Keliuočio viešojoje bibliotekoje 2014 m. balandžio 15 d.

Kultūrinės veiklos dešimtmetis

ALICIJA MATIUKIENĖ

*Rokiškio Juozo Keliuočio viešosios bibliotekos direktorė,
Juozo ir Alfonso Keliuočių palikimo studijų centro pirmininkė*

2004 m. vasario 16 d. Rokiškio viešojoje bibliotekoje įkurtas Juozo ir Alfonso Keliuočių palikimo studijų centras, kurio nuostatuose įvardijami reikšmingi rajono kultūrą skatinantys veiksniai. Centro steigėjai – trys viešosios bibliotekos darbuotojos Salvinija Kalpokaitė, Daiva Vilkickienė ir Alicija Matiukienė – šia iniciatyva nuosekliai ir kryptingai siekė prasmingesnio Keliuočių atminimo įamžinimo, aktyvesnės kultūrinės projektinės

veiklos, bendraminčių paieškos. Pritarimas bendrai veiklai netrukus sulauktas iš pačių artimiausių – kolegijų bibliotekininkių. Akivaizdu, kad veiklos pradžioje susiformavusį organizacijos branduolį, išlikusį jau dešimt metų, jungia profesiniai ryšiai ir entuziazmas. Centro narių gretose – bibliotekininkės Rita Viskaitienė, Violeta Melvydienė, Snieguolė Galvelienė, Angelė Stučinskienė, Audronė Telšinskienė, Reda Kiselytė, buvusi kolegė Nijolė

Prievėlienė. Įgyvendinant šios nevyriausybinės organizacijos, turinčios asociacijos statusą, tikslus siekiama kaupti, tyrinėti, pateikti visuomenei dokumentinę medžiagą apie Keliuočių kūrybinę ir visuomeninę veiklą, saugoti ir tvarkyti J. ir A. Keliuočių asmenines bibliotekas, puoselėti krašto literatūrinį paveldą skatinančias tradicijas, stiprinti viešosios bibliotekos – atminties institucijos – nuostatų, veiklos prioritetų įgyvendinimą. Pasiiekti asociacijos tikslus

Juozo ir Alfonso Keliuočių palikimo studijų centro kolektyvas. Iš kairės stovi: Rita Viskaitienė, Violeta Melvydienė, Salvinija Kalpokaitė, Angelė Stučinskienė, Audronė Telšinskienė ir Snieguolė Galvelienė; sėdi: Nijolė Prievėlienė, Alicija Matiukienė, Daiva Vilkickienė ir Reda Kiselytė. Nuotr. Albino Kuliešio

Jaunieji parodos lankytojai fotografo Albino Kuliešio fotopoezijos parodoje. Nuotr. iš Juozo Keliuočio viešosios bibliotekos archyvo

Ekspozicijos „Juozo ir Alfonso Keliuočių kūrybinis palikimas“ fragmentas. Nuotr. Albino Kuliešio

padedą suformuluoti uždaviniai, skatinantys rengti kultūrinio pobūdžio projektus, organizuoti renginius visuomenei, vykdyti leidybinę veiklą, stiprinti ryšius su kraštiečiais, bendradarbiauti su kultūros sektoriaus nevyriausybinėmis organizacijomis, stiprinti fondoiešką. Centras savo veiklą pradėjo rašytinio J. ir A. Keliuočių kultūrinio paveldo ekspozicijos atidarymu ir pristatymu visuomenei. Džiaugiamės, kad nuolat veikiančioje parodoje „Juozo ir Alfonso Keliuočių kūrybinis palikimas“ galime visuomenei pristatyti J. ir A. Keliuočių rankraščius, dalį J. Keliuočio asmeninės bibliotekos knygų, J. Keliuočio vertimus, išleistus atskirais leidiniais bei publikuotus periodikoje, J. Keliuočio autorines knygas, A. Keliuočio poezijos knygas, fotografijas, žurnalo „Naujoji Romuva“ 1931–1940 m. komplektus.

Prasmingi dešimtmečio veiklos metai leidžia įvardyti centro kultūrinės veiklos iniciatyvas. Tai J. Keliuočio literatūrinės premijos įsteigimas ir tęstinumas, krašto kultūros leidinio (žurnalo) „Prie Nemunėlio“ leidybos atgaivinimas ir tęstinumas, keliuotiškų juozinių tradicija, Naujosios Romuvos skaitymai, partnerystės ir bendradarbiavimo ryšiai su kultūros sektoriaus institucijomis. J. ir A. Keliuočių palikimo studijų centro veiklos

aktualija – projektinė veikla. Per veiklos dešimtmetį įgyvendinta daugiau kaip 30 leidybinio, kraštotyrinio pobūdžio, dokumentų skaitmeninimo, kultūrinės edukacijos projektų. Vienas iš sėkmingiausių – „Romuvos keliais“ – tęstinis leidybos projektas žurnale „Prie Nemunėlio“, įgyvendinamas nuo 2006 m., kurį iš dalies finansuoja Spaudos, radijo ir televizijos rėmimo fondas. Projektas aktyvina kūrybiškumą ir bendruomeniškumą, skatina krašto kultūros istorijos pažinimą, pristato nūdienos krašto kultūros aktualijas, kūrėjų sėkmės istorijas, vykdo renginių sklaidą. Džiugina projekto tęstinumas ir rezultatai, nes nuo 2006 m., kai atkurtas leidinys „Prie Nemunėlio“, jau išleista 17 žurnalo numerių, žurnalo tiražas išaugo iki 500 egz., leidinys tapo prenumeruojamas. Paminėtinas projektas „Sėlių kultūra virtualioje erdvėje“ – tęstinis dokumentų skaitmeninimo, žurnalo „Prie Nemunėlio“ sklaidos internete projektas. Projektą iš dalies finansuoja Spaudos, radijo ir televizijos rėmimo fondas. Tai ryšių su visuomene projektas, skirtas Rokiškio krašto kultūros sklaidai internete. Įgyvendinant projektą, tapo prieinamas centro internetinis puslapis www.keliuociucentras.rvb.lt. Projektas „Naujosios Romuvos skaitymai“ – tęstinis kultūrinės edukacijos, skaitymo skatinimo,

kultūros renginių organizavimui skirtas projektas, iš dalies finansuojamas Lietuvos kultūros tarybos. Projekto veiklose – ciklas renginių, skirtų Rokiškio miesto dienai, naujų knygų pristatymai, susitikimai su rašytojais, leidėjais.

Išskirtinė J. ir A. Keliuočių palikimo studijų centro veiklos priemonė – renginiai visuomenei. Įsimintinos kraštotyrinio pobūdžio konferencijos, skirtos atmintinoms datoms ir sukaktims paminėti. Vyko „Naujosios Romuvos“ redaktoriaus, kraštiečio J. Keliuočio 110-osioms gimimo metinėms, kraštiečio, bibliofilo, Nepriklausomos Lietuvos karininko Petro Jakšto 105-osioms metinėms, Juozo Tumo-Vaižganto gimimo 140-mečiui, Nobelio premijos laureato, rašytojo Česlovo Milošo 100-mečiui, poeto, pedagogo A. Keliuočio gimimo 100-mečiui skirtos konferencijos. Didelio dėmesio sulaukė teminės konferencijos „Knygnešystė Rokiškio krašte“, „Rokiškio krašto kultūros žurnalas“.

Kasmet laukiama Juozo Keliuočio literatūrinės premijos įteikimo šventė žiūrovus sukviečia dėl išskirtinės laureato asmenybės. Premijos nuostatai skelbia, kad Juozo Keliuočio literatūrinė premija skiriama už reikšmingus poezijos, prozos, literatūros kritikos, vertimus, publicistikos, J. Keliuočio kūrybos nagrinėjimo

Keliuotiskų Juozinių svečiai. Iš kairės: poetas Benediktas Januševičius, filosofė Leonarda Jekentaitė, žurnalo „Naujoji Romuva“ redaktorė Audronė Daugnorienė. Nuotr. Alicijos Matiukienės

Žurnalo „Prie Nemunėlio“ pristatymas. Kalba leidyklos „Margi raštai“ vyriausiasis redaktorius Antanas Rybelis. Nuotr. Albino Kuliešio

ir kitus originalius, prasmingus kūrybinius rašto darbus, tęsiančius J. Keliuočio diegtų kultūrinių vertybių ir tradicijų aktualizavimą bei sklaidą. Pirmoji Juozo Keliuočio literatūrinė premija įteikta filosofui Andriui Konickiui 2007 m. už žurnalo „Naujoji Romuva“ koncepcijos kūrimą, kūrybines studijas ir darbus, tęsiančius J. Keliuočio diegtų kultūrinių vertybių ir tradicijų aktualizavimą bei sklaidą. 2008 m. premijos laureate tapo rašytoja Vanda Juknaitė už brandžią etinę, pilietiską ir emocingą kūrybą, teigiančią svarbiausias humanistines vertybes, įtaigią žodžio raišką, unikalų kūrėjo ir

jauno žmogaus dialogą egzistencinės prasmės klausimais. Trečioji premija 2009 m. įteikta rašytojui Vytautui Girdzijskui už reikšmingą veiklą ir kūrybinius rašto darbus: J. Keliuočio ir kitų Rokiškio krašto rašytojų asmenybių įprasminimą ir atminimo įamžinimą, jų darbų aktualizavimą ir sklaidą. 2010 m. Vaidotui Dauniui – šviesios atminties poetui, kultūros veikėjui – už humanizmo, meilės, tiesos ir tikėjimo idealų kūrybišką įprasminimą, J. Keliuočio idėjų bei tradicijų tęstinumą literatūrinėje ir kultūrinėje veikloje skirtą premijos laureato diplomą atsiėmė Raimonda Daunienė. 2011 m. premijos laure-

atu nuominuotas literatūros kritikas Vitas Areška už reikšmingus rašto darbus: literatūrologinius tyrinėjimus, išsamias literatūrines apžvalgas ir svarius kritinius straipsnius, už publikacijas apie brolių Keliuočių veiklos reikšmę lietuvių kultūrai, jų diegtų vertybių sklaidą ir kūrybos vertinimą, už mielą dėmesį ir prasmingą bendradarbiavimą Rokiškio krašto kultūros žurnale „Prie Nemunėlio“, už atsidavimą moksliniam ir kūrybiniam darbui, pagarbą gimtajam kraštui ir jo žmonėms. Pjesės „JAH“ autoriui ir režisieriui Gyčiui Padegimui premija įteikta 2012 m. už originalaus scenarijaus sukūrimą, remiantis rankraščiu, laišku, knygų ir senosios spaudos autentiskais tekstais; už netradicinius režisūrinius sprendimus prikeliant iš užmaršties išskirtines tarpukario Lietuvos kultūros veikėjų asmenybes ir Juozo Keliuočio portreto pateikimą teatro scenoje. Vertėjai Dianai Bučiūtei 2013 m. premija įteikta už vertimo principų išsaugojimą ir profesionalumą verčiant nekomercinės literatūros tekstus iš prancūzų, graikų ir anglų kalbų, už menišką raiškos priemones, ištikimybę originalui ir atidumą natūraliam, sklandžiam lietuviško žodžio skambesiu. 2014 m. premija įteikta rašytojui Arvydui Juozaičiui už J. Keliuočio atminties įprasminimą atkuriant kultūros gyvenimo žurnalą „Naujoji Romuva“ ir literatūrinę kūrybą, apimančią platų kultūros lauką ir teigiančią aukščiausias humanistines vertybes.

Palankiai vertinamos J. ir A. Keliuočių palikimo studijų centro rengiamos teminės kraštotyros, fotografijos parodos. Paminėtina senų knygų paroda „Iš knygnešio Juozo Petrulio asmeninės bibliotekos“, fotomenininkų Stanislovo Markovskio (Lenkija) paveikslų paroda „Šventasis peizažas“, Marijos Čičirkienės fotografijų paroda

„juodaibaltamarija.lt“, dailininko, fotomenininko Rimanto Dichavičiaus fotopaveikslų paroda „Vizijos“. Fotografijų parodą „Aukštaitijos literatūrinės vietos“ centras parengė ir eksponavo Pagulbio poezijos ir muzikos šventėje Molėtų rajone. J. ir A. Keliuočių palikimo studijų centro organizuojamos keliuotiškos Juozinės – įvairias meno sritis jungiantys renginiai, kurie tęsia legendinių Keliuočio vardinių tradicijas. Juozinių dienomis pristatomi leidiniai, vyksta naujų knygų sutiktuvės. Nuomonių įvairovę paskatino diskusijos „Lietuva tarp Rytų ir Vakarų“, „Į Europą – su savo rakandais“, „Tobulinantis ir tobulinantis... Metų rūpesčiai ir atradimai“, „Kas yra Europos kultūros sostinė?“ Keliuotiškas Juozinės visada lydi literatūrinės-muzikinės kompozicijos, atliekamos profesionalių atlikėjų.

Didelis dėmesys skiriamas kūrybinėms, pažintinėms, krašto kultūros sklaidos išvykoms. Tam tikslui Alfonso Keliuočio 100-mečio renginys organizuotas Poezijos atlaiduose Pagulbyje, kultūros žurnalo „Prie Nemunėlio“ pristatymai vyko Juozo Tumo-Vaižganto, Juozo Grušo muziejuose Kaune, Vilniaus rokiškėnų klubo „Pragiedruliai“ sambūryje Vilniuje, muzikos ir poezijos šventėje „Lengvas į širdį“ Ukmergės rajone, Panevėžio Gabrielės Petkevičaitės-Bitės viešojoje bibliotekoje, Utenos A. ir M. Miškinų viešojoje bibliotekoje, „Žinių“ draugijoje Vilniuje.

Kryptingai dirbama leidybos srityje. Be jau minėto Rokiškio krašto kultūros žurnalo „Prie Nemunėlio“, sukurtas dokumentinis filmas „Palaidų vėjų ir ilgesio poezijos klajūnas“ apie Alfonsą Keliuotį. Išleistas suvenyrinis atvirukų rinkinys „Rokiškis“, informaciniai leidiniai „Juozo ir Alfonso Keliuočių palikimo studijų centras“, 2014 m. išleista Onos Levandavičiūtės biografinė

Dailininkas, fotomenininkas Rimantas Dichavičius (dešinėje) ir Rokiškio dailininkų klubo „Roda“ vadovas Arūnas Augutis R. Dichavičiaus parodos „Vizijos“ pristatymo metu Rokiškio Juozo Keliuočio viešojoje bibliotekoje. Nuotr. Albino Kuliešio

Aktorė Olita Dautartaitė ir Nacionalinės kultūros ir meno premijos laureatas rašytojas Donaldas Kajokas jo romano „Ežeras ir kiti lydintys asmenys“ pristatymo metu Rokiškio Juozo Keliuočio viešojoje bibliotekoje. Nuotr. Alicijos Matiukienės

apybraiža „Dievui, parapijai, Lietuvai“ apie kunigą Joną Katelę.

Per dešimt kūrybingos veiklos metų susiformavo J. ir A. Keliuočių palikimo studijų centro archyvai. Juose – centro veiklos kronika, kurią sudaro laiškai, nuotraukos, sveikinimai, korespondencija. Žurnalo „Prie Nemunėlio“ archyvas formuojamas iš straipsnių autorių rankraščių, atsiliėpimų ir recenzijų apie žurnalą, fotografijų archyvo, skaitmeninių žurnalų maketų.

Kultūros sektoriaus nevyriausybinės organizacijos – J. ir A. Keliuočių palikimo studijų centro –

nariai turi naujų sumanymų, planų, gyvena lūkesčiais, kurie padės surinkti prisiminimus apie J. Keliuotį, sudarys ir išleis A. Keliuočio poezijos rinktinę, tęs J. Keliuočio literatūrinės premijos tradicijas, leis žurnalą „Prie Nemunėlio“, įgyvendins Rokiškio krašto kultūrą puoselėjančius ir bendruomenės poreikius tenkinančius kūrybinius projektus.

Pranešimas skaitytas kultūros forume „NVO patirtys, jungtys, iššūkiai ir lūkesčiai“ 2014 m. balandžio 15 d. Rokiškio Juozo Keliuočio viešojoje bibliotekoje.

Gėlių puokštė nepamirštamam Maestro

AURELIJA ALMONĖ AKSTINIENĖ

Rokiškio gimnazijos vyresniąją klasę, berods, 1920 m., papildė naujas mokinys Juozas Keliuotis. Aukštas, vešliais garbanotais plaukais, žvaliomis, melsvomis akimis jaunuolis iškart atkreipė bendraklasių ir mokytojų dėmesį ne tik įspūdinga išvaizda, bet ir neeiliniu išsilavinimu, originaliu mąstymu.

– Jis bus mano! – pareiškė bendraklasiams mamoms draugė, gražuolė viliokė Regina Dronseikaitė. Ir parašė Juozui gundantį laišką. Gražiai parašė. Apie meilę, draugystę, lyg pumpurai pavasarį besiskleidžiančius jausmus.

O atsakymą gavo tokį: „Tu labai miela ir graži mergaitė. Deja, draugystei šiuo metu aš neturiu laiko. Kiek daug knygų reikia perskaityti, kiek daug kultūrinių žygių laukia iš mūsų atgimstanti Tėvynė. Visas jėgas skirkime siekti aukštų idealų!“

Ir iš tiesų naujasis mokinys labai aktyviai įsitraukė į visuomeninę gimnazistų veiklą. Ne tik kaip aktyvus dalyvis, bet ir kaip gabus organizatorius, kurio išprusimas ir darbštumas visus stebino. Be Juozo neapsieidavo nė vienas kultūrinis

Juozas Keliuotis prie Tyliojo ežero.

Nuotr. iš Aurelijos Almonės Akstienės albumo

renginys. Įvairiakryptė mokinių veikla virte virė.

Entuziastingi Rokiškio gimnazistai prie mokyklos pasodino ąžuolų alėją. Dabar tie medžiai tikri milžinai. Lietuvos kultūros erdvėje milžinu išaugo ir Juozas Keliuotis.

Štai kaip knygoje „Mano autobiografija“ (p. 48) šalia tėviškės praleistą laikotarpį prisimena pats J. Keliuotis: „Rokiškyje išgyventi treji 1919–1920–1921 metai man buvo bene reikšmingiausi ir lemtingiausi. Čia pabudo mano visos intelektualinės, emocinės ir valinės galios ir gavo progos laisvai vystytis.“

Šioje knygoje Keliuotis prisimena ir mokslo drauges rokiškietes, kurios jam pagelbėjo ir vėlesnėje kultūrinėje veikloje. Tai jau minėta Regina Dronseikaitė-Šukienė ir ypač ji žavėjusi kultūros entuziastė

Gervaitė. Savikritiškai ironizuodamas prisipažino, kad kelią į jos širdį užkirto III Seimo narys Pranas Raulinaitis, už kurio Gervaitė išteikėjo.

O Rokiškis, gimtieji namai visam gyvenimui liko neatskiriama jo sielos dalelė.

Nuo garsiosios Rokiškio gotikinės bažnyčios bokšto pažvelgęs į vakarus,

už trejeto kilometrų pamatytum Joniškio vienkiemį. Truputį kairiau, arčiau miesto, ir mano tėviškė – Sakališkis. Kai su kaimynų vaikais išsiruošdavom į Steponių mišką grybauti, žingsniuodavom ne žvyruotais keliukais pro Ulijonavą ar Velniakalnį, o klampiom, vešliom, durpynu vadinamom pievom ir tiesiai pro „Keliuotyną“ – didžiulių medžių vainiku apjuostą ūkininko sodybą. Už jos – ir Steponių miškas.

Vėliau, jau vidurinėje mokykloje, susipažinome ir su šios sodybos jauniausia atžala – mokytoju Alfonsu Keliuočiu. Nepriklausomybės metais aktyviai talkinęs audringai brolio Juozo Keliuočio publicistinei veiklai, prasidėjus bolševikų okupacijai, jis lyg erelis palaužtais sparnais įsikūrė Rokiškyje. Berniukų viduri-

nėje mokykloje dirbo lietuvių kalbos ir literatūros mokytoju. Brolio represijos turbūt gerokai išgąsdino. Tylus, vienišas. Gal todėl su mokiniais bendravo kaip su jaunesniais draugais. Nuoširdžiai stengėsi įžiebt mokiniams meilę literatūrai, o tiems, kurie ją nesidomėjo, buvo atlaidus. Namuose už brolių parašydavau jam skirtas užduotis. Apgaulę, be abejonės, suprato, bet nebaudė. Gal juokais rašinė dar ir pagirdavo. Turbūt buvo fatalistas – kam lemta rašyti – rašys, o kam skaičiuoti – skaičiuos. Mokiniai jį labai mėgo. Žinojo, kad mokytojo sukurtą lyrinį eilėraštį apie Joninių naktį: „Ak, neklauski, kam nešioju gėlę švarko atlape...“ dainuoja ne tik jie, bet ir visa Lietuva.

Vėliau, kai bendraklasiai rengdavo susitikimus, būtinai pasikviesdavo ir mylimiausią mokytoją Alfonsą Keliuotį. Keldami taures į jo sveikatą, išprašydavo padėklamuoti savo eilių. Mielai sutikdavo. Tačiau eilėraščiuose skambėjo jau ne jaunystės romantika, o aštrokas realizmas. Gal ir gyvenimas jam nebuvo lengvas – sukūrė šeimą, liko našlys, vienas išaugino tris dukras. Rūpinosi ir kultūriniu brolio palikimu. Amžinybėn iškeliavo 1994 metais. Rokiškyje ir palaidotas.

Gyvenimas sukasi ratu. Kai gavau tėvo sesers kvietimą į JAV, Los Andželo oro uoste mane pasitiko Pranas Raulinaitis. Po karo audrų pasitraukę į Vakarus, vėliau jie apsigyveno Kalifornijoje. Mano teta su Gervaitė-Raulinaitiene buvo pažįstamos dar jaunystės metais Rokiškyje, tad ir dabar artimai draugavo. Jau kitą dieną Raulinaitis pakvietė mane į kinų restoraną. O čia maloni staigmena: manęs laukė visas būrys kaliforniečių intelektualų: Bernardas Brazdžionis, Antanas Skirius, Juozas Andrius ir Juozas Tininis. Pirmas jų klausimas buvo:

– O kaip Keliuotis?

Skirius, žurnalo „Lietuvių dienos“ leidėjas, papasakojo apie bendradarbiavimą Keliuotio redaguojamajame „Naujojo Romuvoje“. Bernardo Brazdžionio eilėraščiai buvo ne viename šio žurnalo numeryje, aktyvus šio žurnalo talkininkas buvo ir rokiškietis, puikus klasikinės graikų kalbos specialistas, vertėjas, rašytojas Juozas Tininis. Jie visi žinojo, kokius gulagus iškentėjo Tėvynės neišdrįsęs palikti kultūros švyturys Juozas Keliuotis.

Vilniuje, Antakalnio gatvėje, su Keliuotiu gyvenom gretimuose namuose. Matydavau, kaip jis susimąstęs, žaismingai pakreipta berete, rytais žygiuodavo prie kiosko nusipirkti spaudos. Tad grįžusi į Lietuvą perdaviau jam draugų sveikinimus. Papasakojau ir tetos prisiminimus apie tėviškę, apie jaunystę – pasirodo, mano teta Karolina vos neištekėjo už Keliuotio brolio Jono...

– Susipažinom gegužinėje... Ak, kokius gražius laiškus jis man rašydavo!

Deja, ją paviliojo tolimi kraštais – išvyko į Argentiną, vėliau – į Kaliforniją.

Keliuotis klausosi mano pasakojimo ir šypsosi.

– Taigi aš broliui tuos laiškus rašydavau! Labai jau buvo įsimylėjęs...

Nuolat persekiojamas, tremtyje fiziškai nualintas, bet dvasiškai nepalūžęs, Juozas Keliuotis ypač kankinosi dėl to, kad negali realizuoti savo kūrybinių galių, laisvai išreikšti prasmingo gyvenimo sukauptos patirties.

Jo buitį buvo vargana, bet apie tai kalbėti nemėgo. Kiek materialiai įstengdavo, maitinosi to paties namo pirmame aukšte buvusioje valgykloje „Kregždutė“. Pasiskųsdavo, kad prie jo staliuko dažnai prisėdavo įtartini asmenys. Atidžią saugumą globą jautė kasdien ir tai nepakelia-

mai žeidė jo orumą. Pakviestas kartu papietauti mielai sutikdavo. Visada ateidavo šventiškai nusiteikęs, su kaklaraiščiu. Ak, kokie įdomūs būdavo pokalbiai po gero iš Paryžiaus jo draugų atsiųsto prancūziško vyno taurės!

Puiki atmintis, turininga veikla, artima pažintis su rašytojais, filosofais, žymiais visuomenės veikėjais. Ir pasakotojo talentas – įžvalgas, su švelniu humoru ar užslėpta ironija, bet visada geranoriškas, kaip ir jo skiepijama „tauriųjų“ žurnalistika.

Labai mielai pasakodavo apie Salomėją Nėrį, jautrią, pažeidžiamą, nuostabią lyrikę. Nesmerkė jos už kelionę Stalino saulės parvežti. Jo nuomone, taip atsitiko dėl poetės politinio neišprusimo, patikimumo. Užtat ir pati sau priekaištavo, tai galima išskaityti ir jos poezijoje.

Gyrė didingus, kupinus patriotinio patoso Bernardo Brazdžionio eilėraščius. Bet pripažino: man asmeniškai jie atrodo kiek šaltoki. O štai prie Vytės Nemunėlio meškiuko Rudnosiuko, manau, kiekvienas vaikas norėtų prisiglausti.

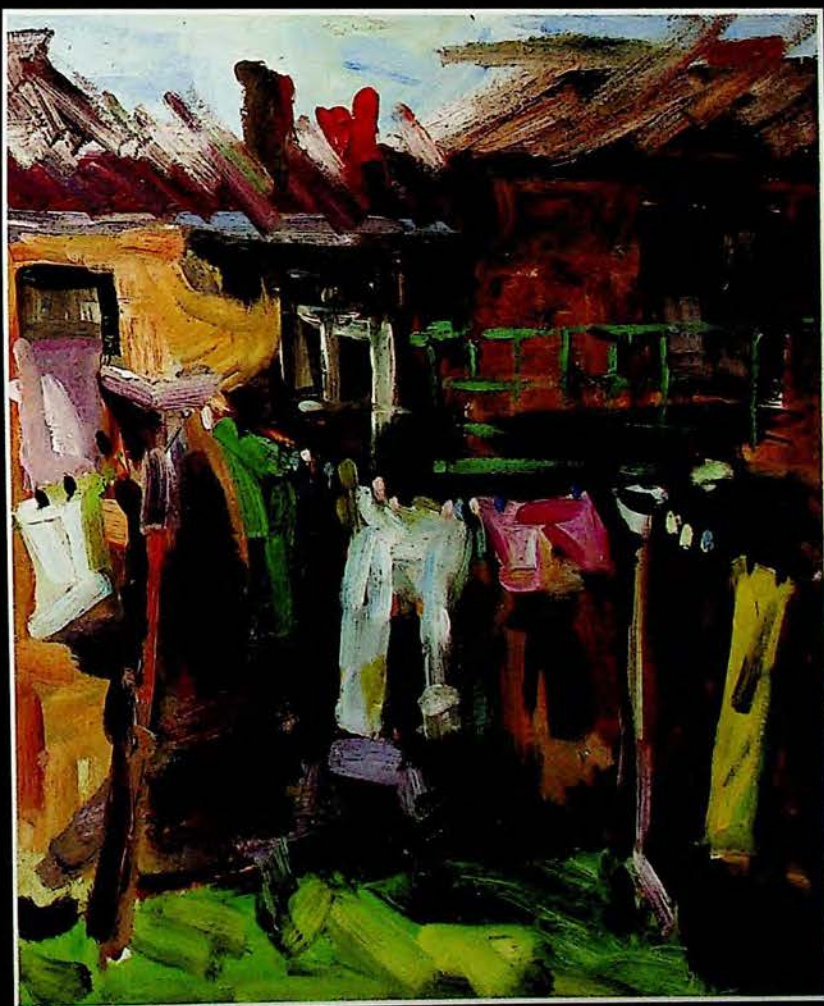
Pagarbiai vertino Putino – rašytojo ir poeto – talentą, tačiau mėgo pakritikuoti kartais prasiveržiančius būdo bruožus – neryžtingumą, plaukimą pasroviui.

Labai žavėjosi Herbačiausku. Jo originaliu, savitu mąstymu, įdomia filosofija ir humoru, kartais net ekscentrišku. Dėl to turėjo didelių nemalonumų. Pokalbio metu nelabai gražiai apibūdinęs dvi aukštosios visuomenės damas buvo įpareigotas viešai jų atsiprašyti. Bet tai ne Herbačiausko charakteriui. Pareiškęs, kad jo žodžių prasmė buvusi teisinga, pasirinko tremtį ir išvažiavo gyventi į Lenkiją.

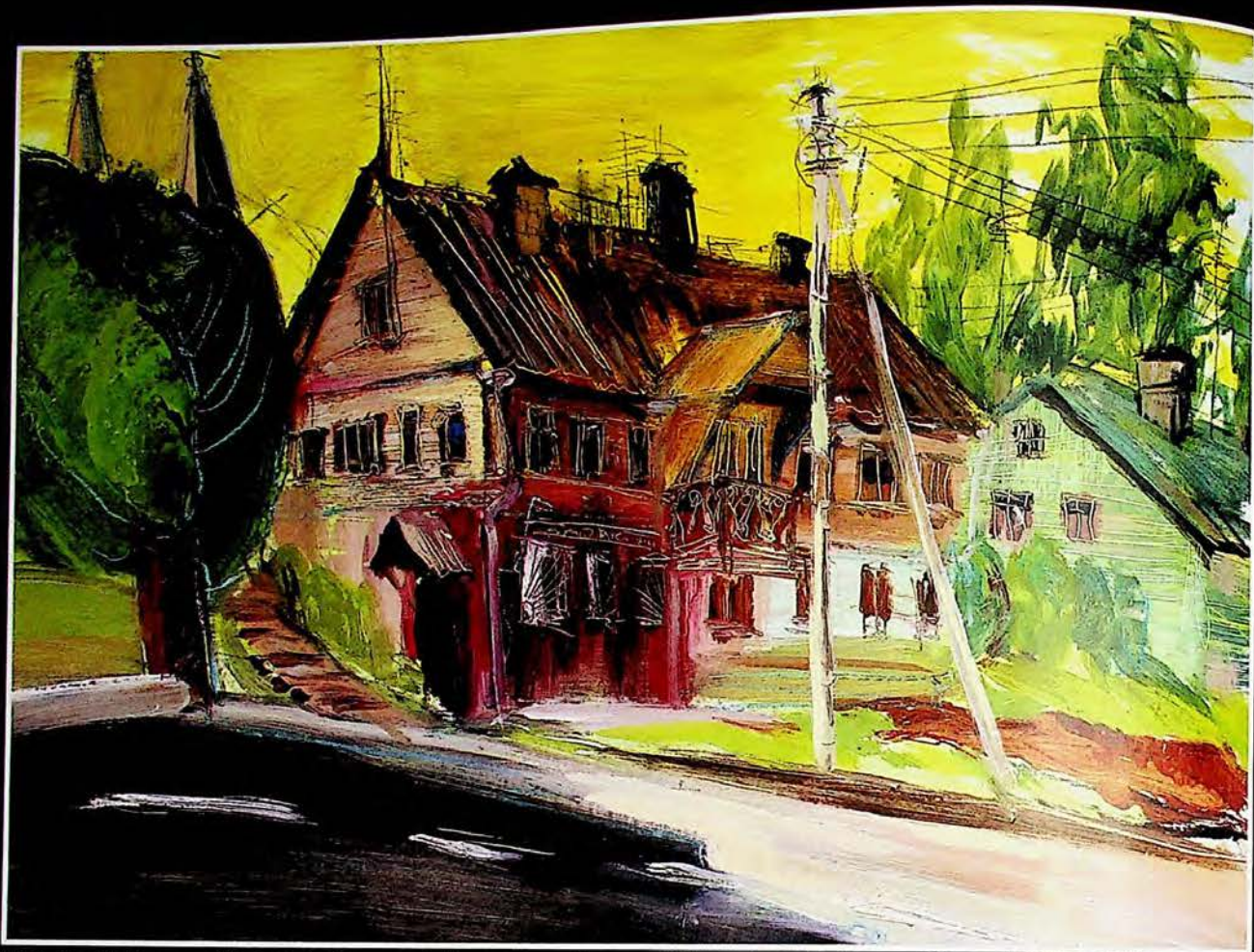
Keliuotis ypač mėgo muziką. Draugai iš Prancūzijos atsiųsdavo jam klasikinės ir moderniosios muzikos įrašų. Jis visuomet domėjosi naujais muzikos, dailės, literatūros

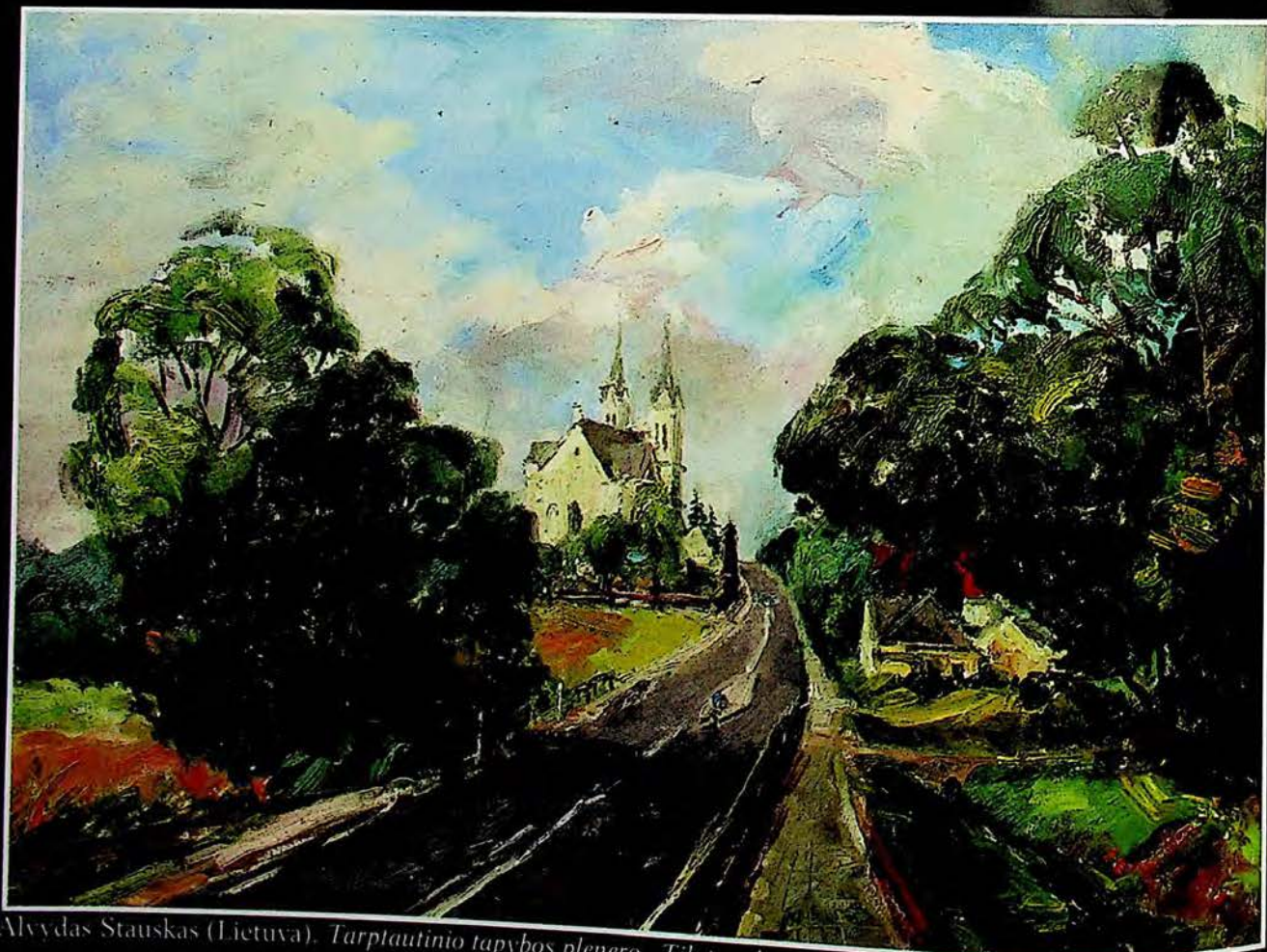
Vytautas Poška (Lietuva).
 Tarptautinio tapybos plenero
 „Tik tapyba“ Obeliuose dalyvis, 2014 m.
 Nuot. iš plenero archyvo

Julijana Zavjalova (Lietuva).
 Tarptautinio tapybos plenero
 „Tik tapyba“ Obeliuose dalyvė, 2014 m.
 Nuot. iš plenero archyvo

Mairita Folkmane (Latvija). *Tarptautinio tapybos plenero „Tik tapyba“ Obeliuose dalyvė, 2014 m.*
Nuot. iš plenero archyvo

Alvydas Stauskas (Lietuva). *Tarptautinio tapybos plenero „Tik tapyba“ Obeliuose dalyvis, 2014 m.*
Nuot. iš plenero archyvo

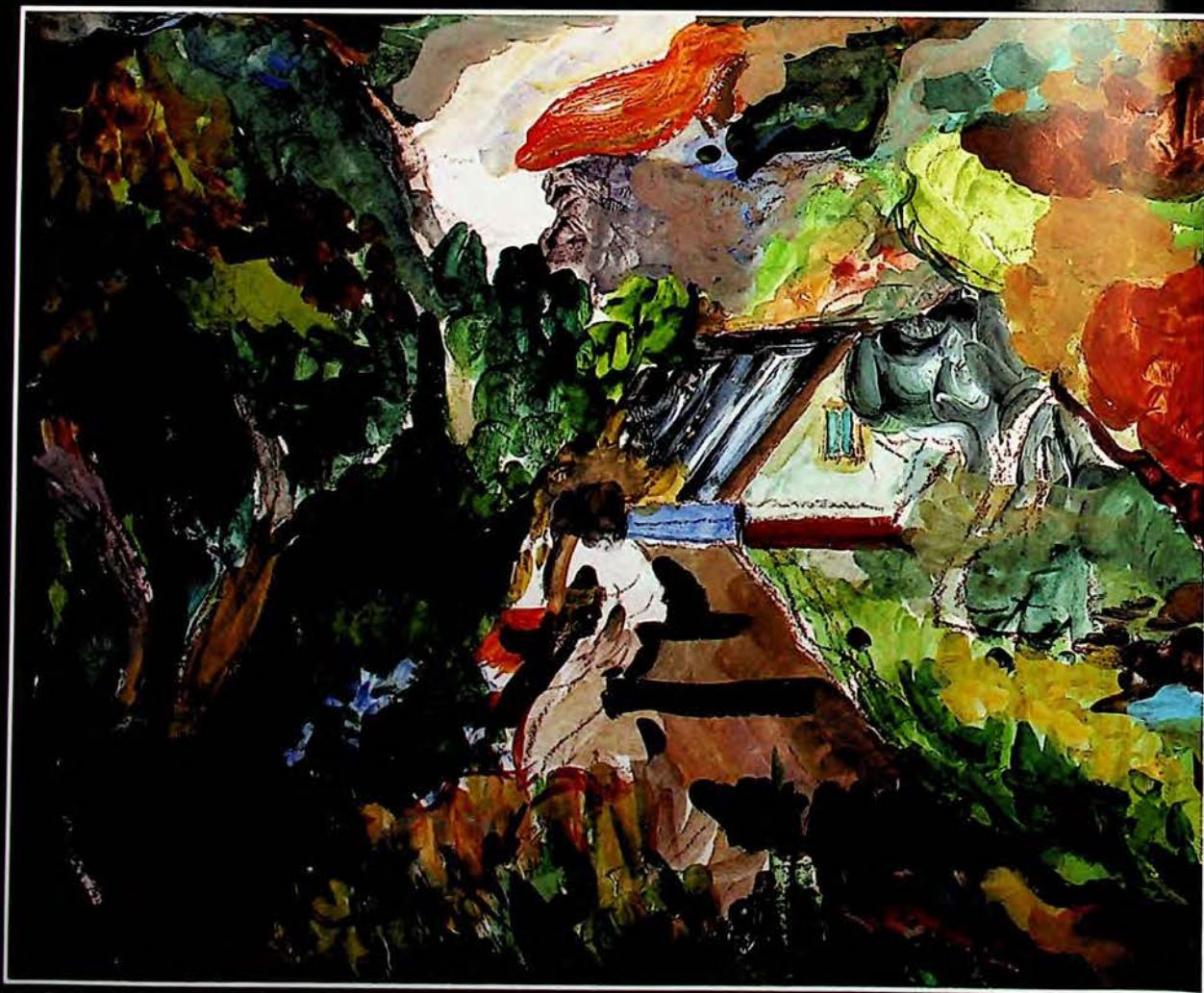
Vladimiras Serkovas (Latvija). *Tarptautinio tapybos plenero „Tik tapyba“ Obeliuose dalyvis, 2014 m.*
Nuot. iš plenero archyvo

Jonas Pleckevičius (Lietuva). *Tarptautinio tapybos plenero „Tik tapyba“ Obeliuose dalyvis, 2014 m.*
Nuot. iš plenero archyvo

Osvaldas Zvejsalniekas (Latvija). *Tarptautinio tapybos plenero „Tik tapyba“ Obeliuose dalyvis, 2014 m.*
Nuot. iš plenero archyvo

Goda Gudaitytė-Guženė (Lietuva). *Tarptautinio tapybos plenero „Tik tapyba“ Obeliuose dalyvė, 2014 m.*
Nuot. iš plenero archyvo

Tapyba yra daugiau nei tik tapyba

REMIGIJUS VENCKUS

*Menotyrininkas, medijų menininkas,
Vytauto Didžiojo universiteto lektorius*

Rašyti pradėsiu nuo mėgstamo žodžių junginio: „Manau, nesuklysiu“. Juo aš reiškiu individualų ir labiausiai su intuicija „suvarstyta“ asmeninį požiūrį į meno kūrybą. Teksto skaitytojui ir meno kūrinių žiūrovui turiu pranešti, kad mano minčių išraiškoje (rašte) gausu kabutėmis išskirtų žodžių. Taip aš parodau, kad nepasitikiu kalba, kuria negalima adekvačiai, objektyviai ir tinkamai ženklinti nei mano, nei kitų plenerose kūrusių dailininkų išgyventą patirtį.

Manau, nesuklysiu teigdamas, kad šiais laikais plenero samprata gerokai pasikeitė. Nuo to meto, kai uždaroje studijose saugiai ir susitelkę į save kūrę impresionistai ėmė stebėti gamtą, fiksuoti jos akimirkas, plenerais ši impresionistinė kūrybos strategija tėra tik imituojama. Turiu galvoje tai, kad pleneruose dažniausiai plėtojamos globalios, urbanizuotos ir netgi kapitalistinės „tapatybės“ bei „būties“ temos. Visos šios temos – dabarties tikrovė, kai prie gamtos kaip prie nekvestionuojamo originalo negali „prisiliesti“ nei

Tarptautinio tapybos plenero Obeliuose „Tik tapyba“ akimirka, 2014 m. Nuotr. iš plenero archyvo

dailininkas, nei bet koks kitas žmogus. Būtent todėl Obelių plenerė į „areną“ grąžinta gamta. Šiuo aktu tapyba paverčiama „tiesiog tapyba“, nes gamta „grįžta“ į pačią save. Tačiau grįžimo aktas rodo, kad tuo pačiu metu tapyba yra ir „daugiau nei tapyba“, nes dailininko kuriamas

atvaizdas „gimsta“ esant glaudžiam dialogui su tikros gamtos sistema – taip vaizduojama vidinė patirtis. Tad Obelių pleneras – tai grįžimas į pirminę, beveik impresionistinę kūrybos strategiją. „Tiesiog tapyba“ virsta „daugiau nei tapyba“. Ji prasideda tuomet, kai atsisakoma miesto „komforto“ ir persikeliamas į gamtą, lyg į tariamai pirmąsias savosios laisvės „buveinę“.

Tikiuosi, būsiu teisus sakdamas, kad žiūrovas su paveikslu susitinka kaip su „gamtos mitu“. Paveikslas esti „mitu“ net tada, kai visi daiktai ir gamtoje „gyvenantys“ organiškai pavidalai pakeičia savo tvarką, kai jie išyra, kai jų formos, kontūrai ir spalviniai niuansai peržengia negamtinės žmogaus realybės ribas ir virsta beveik abstrakcija.

Toks daiktų virsmas pastebimas vilniečio dailininko Vytauto Poškos drobėse. „Erdvė, begalybė, neapibrėžtumas“ – tokiais epitetais dailininko freskas apibūdina Audronė Ercmonaitė. Epitetai tinka ir kalbant apie molbertinę tapybą. Jie nusako prieštarinę kūrybos prigimtį. „Tiesiog tapyba“ yra tai,

Tarptautinis tapybos pleneras Obeliuose „Tik tapyba“, 2014 m. Nuotr. iš plenero archyvo

kas regima drobės paviršiuje, „daugiau nei tapyba“ – tai, kas paslėpta turinyje. „Daugiau nei tapyba“ – tai situacija, kurią žiūrovas gali lyginti su savo patirtimi.

Plenere dalyvavęs Latvijos dailės akademijos profesorius Osvalds Zvejsalnieks siūlo visiškai kitokią „gamtos pavidalų“ ir „žmogaus daiktų“ tvarką. Jis atsisako tokios tvarkos, kokią dažnai regime įprasto žiūrovo akimis. Dailininkas kviečia „suvokti-matyti“, t. y. dalyvauti patiriant, kai svarbiausias vaidmuo atitenka regėjimo fenomenui. „Suvokti-matyti“ – tai žodžių junginys, kurį vartoju išmanydamas šiuolaiki-

nę europocentrinę Vakarų kultūrą: joje pirmenybė visada teikiama regėjimui. O. Zvejsalnieks ne vaizduoja gamtovaizdį, bet jį pertvarko. Tokiu būdu svarbus tampa atvaizdas. „Suvokėjas-žiūrovas“ atvaizdu yra kviečiamas ieškoti tikrojo vaizdo – t. y. provaizdžio. Ne tik O. Zvejsalnieks, bet ir vilnietė Goda Gudaitytė, tapydama saulės akinamas plokštumas, tikrovę „aukoja“ grynųjų potėpių ir spalvų žaismui. Čia tamsūs tonai išskiriami „aktyviai“ režiančios kitos spalvos kontrastu. Sukurti paveikslai „išeina“ iš gamtos ir nuo jos tolsta. Taip kuriama „daugiau nei tapyba“.

Galima pastebėti, kad visiškas provaizdis yra ne pati gamta. Net gamtą „sekusi“ ir ją vaizdavusi vilnietė Julija Zavjalova pačios gamtos nemėgdžioja. Lankydamosi Justino Vienožinskio gimtinėje dailininkė pastebėjo keistą asambliažą, kurio kompozicijos centre – pirštinė. J. Zavjalova nutapė „radinį“, o ne pačią gamtą. Ji daiktus pavaizdavo neatpažįstamoje, jiems nebūdingoje naujoje paveikslų tikrovėje. J. Zavjalova nutapė ir senosios Obelių mokyklos pastatą. Tikrovėje mokyklos pastatas žalias, vietinių vadinamas žaliuoju. Dabar pastatas padabintas didžiuliu užrašu – „Žalioji“. Tačiau J. Zavjalova pasirinko „tapytojo-chuligano“ vaidmenį. „Žaliąją“ pertapė į raudonąją, o antrą pastato aukštą pavaizdavo geltonai. Šios jaunos kūrėjos tapybos provaizdis yra gerokai individualizuotas ir atitrūkęs nuo gamtos. Jis yra anapus artikuliuotos kalbos, anapus „logos“ – proto. Provaizdžiu vadinama tai, kas tyliai „beldžiasi“ į menininko „jautrumo duris“ ir tampa sunkiai žodžiais artikuliuojama patirtimi.

Latvių dailininkė Marita Folkmane prisipažino, kad per pastaruosius dešimt metų taip intensyviai kaip Obelių plenero dar nebuvo tapusi. Jos paveiksluose kartojasi elektros stulpų motyvai ir tampa pagrindine pasakojimo ašimi. Tačiau labiausiai mano dėmesį traukė paveikslas, kuriame vaizduojamas Obelių centre esantis pastatas. Iš nutapyto namo balkono sakytos 1917-ųjų metų revoliuciją šlovinančios kalbos. Pirmame plane regimas balkonas į antrąjį planą nustumia bažnyčios bokštus. Ant pirmo pastato aukšto sienų pastebimas neperskaitomas užrašas, kurį plenero dalyviai įvardijo „Mėsos parduotuvė“. Aš iškart prisiminiau vienodą sovietmečio miestuose ir miesteliuose veikusių parduotuvių iškabų stilių. Prisiminiau raudonai

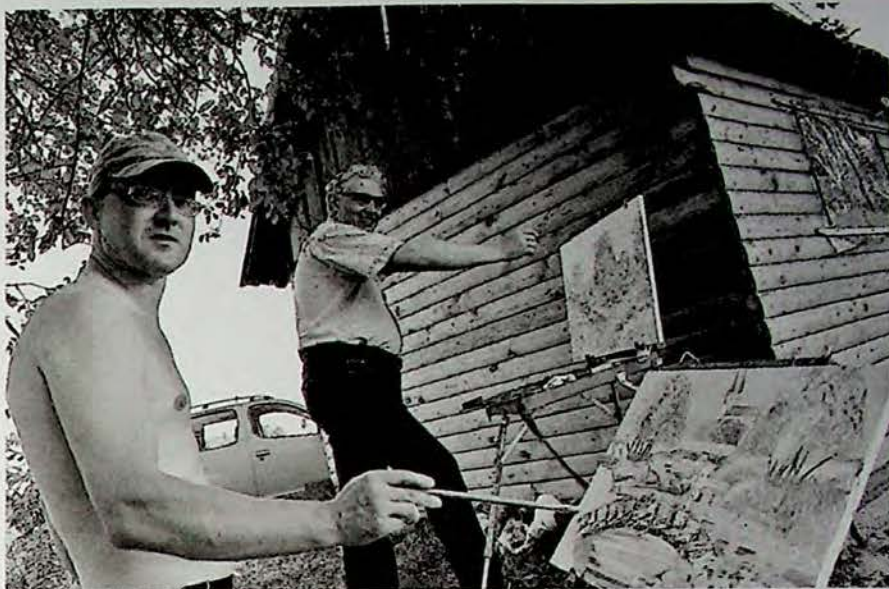
dažytas metalines raides, kuriomis užrašyta „Мясо“ arba „Гастроном“ („Mėsa“, „Mėsinė“ arba „Gastronomas“). Taigi šįkart „suvokėją-žiūrovą“ kviečiu kūrybiškai permąstyti atsiradusius loginius ryšius tarp revoliucijos, mėsos pardavotuvės ir į tolumą „nustumtos“ bažnyčios.

Realistinius kūrinius plenere daugiausia tapė trys dailininkai: Vladimirs Serkovs iš Rezeknės, Alvydas Stauskas iš Dusetų ir Jonas Pleckevičius iš Utenos. Visų jų tapybą galiu „apdovanoti“ „gyvojo potėpio“ epitetu. Meistrišku teptuko žaismu išryškinami žalios lapijos masyvai, o artimos ir tolimos plokštumos įtaigiai atitraukia žvilgsnį ir sukuria plačios erdvės įspūdį. Todėl esu linkęs manyti, kad visų šių trijų dailininkų paveikslai – tai „gyvas pasivaikščiojimas“ po tikrovę. Drobėje ryškėja už realų pasaulį realesnė aplinka.

Dailininkai taip pat lankėsi Latvijos miestelyje Subatėje, kurioje įamžino kaimyninės šalies urbanistinį kraštovaizdį. Vladimirs Serkovs nutapė pirmąją mokyklą ir bažnyčią. O štai Alvydo Stauso nutapytas Subatės fragmentas stūkso tarp dviejų ežerų. Jo vaizduojami architektūriniai peizažo elementai atskiriami nuo debesų „pilkio“. Čia debesys „plaukia“ lyg keisti gyvūnai. Jie aštriai kontrastuoja su ryškių žalumų prieglobsčiu.

Obelių centro urbanistinį peizažą ironizuoja Jonas Pleckevičius. Jis drobę primargina kelio ženklais. Manau, kad ramus gamtos apsuptas miestelis tokiu būdu perkeliamas į atvaizdą yra sąmoningai „paaukojamas“ ženklinimo procesui. Obelių centras ženklinamas dabarties kultūros elementais. Taip dailininkas ironizuoja net ir patį ženklinimo procesą.

Obelių tapytojo ir plenero organizatoriaus Rimvydo Pupelio kūryba – tai „gyvasis peizažo“ žaismas.

Tarptautinio tapybos plenero Obeliuose „Tik tapyba“ akimirkos, 2014 m.

Nuotr. iš plenero archyvo

Kiekvienas gamtos plotelis, kiekvienas architektūrinis fragmentas drobėje tampa lyg autonomiškai gyvenančiu ir kintančiu kūnu. Tikrovę dailininkas „suorganina“. Visa tai, kas papuola į drobę – vientisi medžių lapijos masyvai, gatvės ir šaligatviai, langai ir tvoros – tampa geometrizuotų figūrų įkaitais. Nors viskas yra tarsi dialogas su kubizmo menu, tačiau R. Pupelis Pablo Picaso nemėgdžioja, o palaiko vientisą, savitą ir tik jam būdingą dialogą. Spalviniais kontrastais tapytojo kūriniai panašūs į Vincento Van Gogho ekspresionizmą. R. Pupelio tapyba – tai ne tik savita kalba, atsi-

radusi „diskutuoju“ su P. Picassu ir Van Goghu, bet ir lietuviškai organišką pasakojimą apie dabarties kaimo tikrovę. Beveik kubistinėse drobėse atpažįstamos jaučios Obelių apylinkės.

Glaustas mano įžvalgas galima reziumuoti keliais sakiniais. Paprasti aplinkos dalykai ir pavidalai, gulantys drobės paviršiui, tik iš pirmo žvilgsnio telpa į „tiesiog tapybą“ sampratą. „Įsistebeilijęs“ į paveikslą „suvokėjas-žiūrovas“ naujai išgyvena savo patirtis, kurias daugiau ar mažiau sinchronizuoja su dailininko patirtimi tapybą teigia esant „daugiau nei tapyba“.

„Mano namai ten, kur mylimas žmogus ir erdvė kūrybai“

Edita Zizaitė-Ambrozaitienė

VIRGINIJA KOCHANSKYTĖ

Aktorė

Nuo pat vaikystės Edita svajojo groti. Šeima gyveno Sodelių (Rokiškio r.) kaime, prie Juodupės. Muziką „atrasti“ jai padėjo vaikiškas, nežinia iš kur namuose atsiradęs akordeonas. Kur buvus, kur nebuvus, užsidėjusi ant pečių, tampydavo akordeono dummies, išgaudavo kažkokius garsus. Garsai būdavo nedarnūs, o labai norėdavo sugroti gražią melodiją, tad, retkarčiais klausdavo: ar galit kas nors mane išmokyti groti!? Bet

niekas į vaiko užgaidas dėmesio nekreipė. Editos tėveliai nebuvo muzikantai, bet muzika jų gyvenime buvo svarbi – per šventes namai būdavo pilni muzikos, dainų – juk ne šiaip sau dukroms nupirko vaikišką akordeoną. Gal dėl to, kad Mamytė studijuodama dainavo chore... Tėtukas (Pranas Zizas) buvo traktorininkas, Mamytė (Dalė Zizienė) – audėja. Tėtukas išeidavo į darbą, o Mamytė tada sėdavo prie staklių.

Iki šios dienos dukra yra išsaugojusi Mamytės austų grožybių – lovatiesių, staltiesių... Editos vyresnioji sesuo rinkosi konditerės specialybę, bet muzikos visada mėgo klausytis. Todėl abu jos sūnūs (Tautvydas ir Domantas) lanko Rokiškio Rudolfo Lymano muzikos mokyklą, kurioje kažkada mokėsi ir Edita.

Besimokant Juodupės vidurinės mokyklos pirmoje klasėje, kažkurios pamokos metu atėjo nepažįstama

Edita Zizaitė-Ambrozaitienė. Nuotr. iš Editos asmen. albumo

teta su dėde ir papasakojo, kad Rokiškyje yra muzikos mokykla ir jie nori pakviesti moksleivius joje mokytis. Kažką reikėjo padainuoti. Po to tiems, kurie turėjo gebėjimų, išdalijo lapelius ir pakvietė atvažiuoti laikyti stojamuosius egzaminus. Iki šios dienos būsimoji pianistė prisimena tą popietę – kaip ant sparnų laiminga parskriejo į namus ir džiugiai namiškiams apreiškė, kad įvyko stebuklas – aš mokysiuos muzikos! Parbėgusi, pamena, dar Mamytę pabarė, kodėl anksčiau nesakė, kad yra tokia mokykla, kurioje moko muzikos.

„Sėkmingai išlaikiau stojamuosius egzaminus ir stropiai pradėjau mokytis. Vėliau persikėlėme gyventi į Rokiškį, kur lankiau IV vidurinę mokyklą (dabar Juozo Tūbelio progimnazija). Buvau maža, tad visko buvo – grįžusi iš vidurinės išeidavau į muzikos mokyklą, bet iki jos nenueidavau (mokykla buvo sename pastate prie dvaro), užtrukdavau kur nors centre, o po to kaip niekur nieko grįždavau namo. Pavydėdavau draugams, kurie po pamokų vidurinėje mokykloje turėjo daug laisvo laiko – padarę pamokas, bėgdavo į kiną, bičiuliaudavosi, o mano visas laikas valanda į valandą būdavo suplanuotas... Aišku, buvau susekta. Mano Tėveliai patys buvo labai pareigingi ir atsakingi, žinoma, to paties siekė ir iš savo dukterų, tad, pasakė: pradėjai, tai turi ir baigti!

Ir nors buvau tinginukas, bet ūgtelėjau, o gal atėjau į protelį, bet tikriausiai fortepijono mokytoja Asta Vagonienė mane kažkaip sugėbėjo įkvėpti, ir vėl pasidarė įdomu groti. Penktoje klasėje buvau suabejojusi savo pasirinkimu – žinom visi, kokios nelengvos paieškos to savo gyvenimo kelio ankstyvoje paauglystėje. Nežinau, kas privertė galutinai apsispręsti... Gal ir Tėvelių atsakingo gyvenimo pavyzdys padėjo abejonėms savo pašaukimu

Edita (dešinėje) su seserimi Vaidute. Nuotr. iš Editos asmen. albumo

padėti tašką. Išsyk baigiau abi mokyklas: vidurinės aštuonias klases bei muzikos ir išvažiavau studijuoti į Vilniaus konservatoriją. Drauge įstojo ir dvi klasiokės: su manimi į fortepijoną – Žaneta Miškinytė, o į muzikologiją – Kristiana Kemundrytė. Studijuodamos bičiuliavomės, bet vėliau mūsų keliai išsiskyrė,“ – pasakoja Edita.

Vilnius sužavėjo, apstulbino kultūros renginių, koncertų, spektaklių gausa. Puikūs muziejai, Mažvydo biblioteka, romantiškas senamiestis, bažnyčių gausybė. Kai tik turėdavo laisvą valandėlę, lankydavosi Filharmonijoje, Operos ir baleto, Dramos teatruose. Atvažiavo Edita į sostinę penkiolikos metų, visai dar vaikas. Bet tada taip neatrodė. Muzikos trauka buvo tokia didelė, kad savarankiško gyvenimo vargai ir rūpesčiai negąsdino. Laisvė atveria daug galimybių, bet slepia ir daug pavojų, ypač nesusiformavusiai asmenybei. „Ačiū Dievui, turėjau nuostabią fortepijono dėstytoją – Mokytoją iš didžiosios raidės – Lilią Mačiulaitienę. Ji buvo kaip antroji Mama. Ir ne

tik man. Tai ji išmokė planuoti laiką. Sakydavo – suprantu, kad norit ir su draugais pabūti, ir filmą pažiūrėti, bet prieš tai privalote padaryti tai, ką privalote. O tada ramia sąžine galite pramogauti. Kitaip nieko gyvenime nepasieksite. Mokė taip, kaip mokė Tėveliai. Rytais keldavomės dar prieš penkias, apie valandą važiuodavome autobusu iki mokyklos, nes šeštą atidarydavo mokyklą ir reikėdavo suspėti užsiimti klase. Grodavome iki aštuonių, o tada jau ateina mokytoja ir išvaro į pamokas. Savaitgaliais taip pat grodavome nuo ankstyvo ryto iki pietų. Ir tik tada galėdavome pasidovanoti laisvą vakarą... Kokia laimė, kokia atgaiva širdžiai po ilgo grojimo valandų keliauti per Vilnių – Gedimino prospektu, paskui per senamiestį – pasisėdėjimai kavinukėse, skveruose, diskusijos iki išnaktų apie meną, muziką, gyvenimo prasmę... Koks stiprus užtaisas tolesnei, jau savarankiškai, gyvenimo kelionei!“ – prisimena Edita.

Po ketverių studijų metų konservatorijoje įstojo į Muzikos, teatro ir

*Kraštietė pianistė Edita Zizaitė-Ambrozaitienė su vyru Tomu.
Nuotr. iš Editos asmen. albumo*

kino akademijos Fortepijono katedrą. Fortepijono muzikos paslapčių ją mokė puikus pianistas prof. Jurgis Karnavičius, o koncertmeisterio specialybę studijavo pas pianistę M. Diamandidi, kurios meilė savo profesijai iš dalies gal ir Editai padėjo pajusti, kaip smagu muzikuoti kartu su kitais muzikantais ar vokalistais. Paskutiniaisiais studijų metais susidraugavusi su dainininke Aušra Liutkute daug koncertavo. Buvimas draugėje Editai suteikė naujų potyrių, idėjų...

Artėjo studijų pabaiga, tačiau Edita jautė, kad dar neišsėmė visų

mokymosi galimybių. Dideliam Editos džiaugsmui pavyko gauti stipendiją pagal Erasmus mainų programą metų studijoms Austrijoje, garsiajame Zolcburgo „Mozarteume“. Stažavo pas profesorių Hartmutą Hoelį, labai garsų pianistą koncertmeisterį. Jo interpretuojamų kūrinių spektras platus, patirties galimybės didžiulės. Studentai, tarp jų ir jaunoji pianistė Edita, galėjo stebėti profesoriaus darbą, vieno ar kito kompozitoriaus kūrinių interpretacijas. J. Brahmas, F. Šubertas, R. Šumanas, H. Volfas, R. Štrausas, M. Pfitcneris ir kt. – ištisas klasikinės muzikos aukso fondas.

Klausydavosi ir vieni kitų, tai neįkainojama įvairių nacionalinių mokyklų darbo metodų patirtis. Jai teko laimėti bendradarbiauti su vokalistais iš Kinijos, Japonijos, Prancūzijos. Stažuotė „Mozarteume“ suformavo kitokį požiūrį į mokslą, padėjo įgyti naujos motyvacijos, papildė Editos repertuarą iki tol nežinomais kūrinių. Savarankiško bendravimo ir darbo su kolegomis patirtis brandino Editą kaip asmenybę ir muzikę. „Mozarteume“ galutinai suprato, kad jai artimiausias – yra koncertmeisterio darbas.

Kaipgi atsitiko, kad po studijų Austrijoje grįžo ne į Vilnių ar Rokiškį, o įsikūrė Klaipėdoje? „Ak, nežinomi Viešpaties Dievo keliai... O mano atveju gal tiksliau – meilės keliai. Su vyru Tomu Ambrozaičiu susipažinome dar studijuodami Akademijoje, paskutiniajame kurse. Bet tobulinimosi troškimas mudu išskyrė: aš iškeliavau į Austriją, o jis – į Leipcigą. Tomui po stažuotės Vokietijoje iš karto buvo pasiūlyta dėstytojauti Klaipėdos S. Šimkaus konservatorijoje. Gal ir gerai, kad metus gyvenom toli vienas nuo kito – laikas ir atstumas patikrino mūsų jausmus. Tad apsisprendimas sujungti likimus buvo priimtas atsakingai. Įdomu, kad tik vėliau sužinojau: vyro prosenelis kilęs iš Rokiškio krašto,“ – atvirauja Edita. Šiuo metu Tomas vadovauja dviem dideliems kolektyvams: valstybiniam kameriniam chorui „Polifonija“ ir Klaipėdos J. Kačinsko muzikos mokyklos berniukų ir jaunuolių chorui „Gintarėlis“. Sakoma, kad du menininkai namuose – tai namai be stogo. „Manau, kad šeimoje svarbu ne tik mylėti vienas kitą, bet ir suteikti laisvę kūrybai. Ir tik tada pats gali tikėtis supratimo ir palaikymo. Esu laiminga, kad mano vyras yra menininkas, kad jam muzika yra svarbiau už viską, kad jai tarnauja visa savo širdimi. Tai ir mane suprantą,“ – svarsto pašnekovė.

Edita

Zizaitė-Ambrozaitienė

Gimė Sodelių k., Rokiškio r.

1984–1991 Rokiškio vaikų muzikos mokykla.

1991–1995 Vilniaus konservatorija (J. Tallat Kelpšos aukštesnioji muzikos mokykla).

1995–2000 Lietuvos muzikos ir teatro akademija.

2000–2001 Zalcburgo meno ir vaizduojamojo meno universitetas „Mozarteum“ (Austrija), Erasmus studijų stažuotė – koncertmeisterio specializacija.

2001 Klaipėdos J. Kačinsko muzikos mokyklos Fortepijono skyriaus mokytoja ir koncertmeisterė.

2002–2011 Kretingos kultūros centro kamerinio choro koncertmeisterė.

2005 Klaipėdos universiteto Menų fakulteto Vokalinės ir instrumentinės katedros koncertmeisterė.

Pianistė Edita Zizaitė-Ambrozaitienė. Nuotr. iš Editos asmen. albumo

Trys menininkės. Iš kairės: aktorė Virginija Kochanskytė, dainininkė Giedrė Zeicaitė ir pianistė Edita Zizaitė-Ambrozaitienė. Nuotr. iš Editos asmen. albumo

Edita po truputį pradėjo leisti šaknis Klaipėdoje: muzikos mokykla, Kretingos kultūros centro kamerinis choras, S. Šimkaus konservatorija,

Klaipėdos universiteto Menų fakultetas. O širdies atgaiva – įvairios kamerinės programos, renginiai, koncertai drauge su bičiule dar nuo Zalcburgo laikų dainininke Giedrė Zeicaite ir aktore Virginija Kochanskyte. „Nesu vienišė, man patinka bičiuliautis, kurti draugėje. Tos mūsų programos gimė iš įdomaus, kūrybingo gyvenimo ilgesio. Juk svajoju būti muzikante, o ne mokyti muzikos. Taip, mokytojavi-mas, darbas su jaunimu man suteikia daug malonių valandėlių bet, turiu prisipažinti, kad kalbėti iš širdies iš širdį muzikos garsais yra didysis mano gyvenimo džiaugsmas,“ – sako pianistė.

Pirmajai bendrai programai su Giedrė sujungė vokiškos muzikos patirtis. „Aktorė V. Kochanskytė tuo metu rengė programą, skirtą H. K. Anderseno 200-osioms gimimo metinėms ir ieškojo muzikos, tad mūsų vokiškoji patirtis „lip-te prilipo“. Taip gimė pirmo-

ji bendra programa – dedikacija H. K. Andersenui „Gyvenimo pasakos. Kalėdinė impresija“. Programą įsimylėjome ir kiekvienais metais laukiame Advento, kad galėtume ne tik kitus nudžiuginti, bet ir pačios ja pasidžiaugti. Nieko nuostabesnio tam laikui neįsivaizduoju – dvaro meno salonas, sklidinas stebuklingo šv. Kalėdų ilgesio, trys dvaro damos skaito H. K. Anderseno dienoraščio, laiškų, raštų šv. Kalėdų ir Naujųjų metų laike, fragmentus, liejasi dainos, muzika, skambėjusi Europos didikų rūmuose, dvaruose, kuriuose ir pats rašytojas buvo laukiamas svečias... Įrašėme šios programos kompaktinę plokštelę, kuri greitai išslydo mums iš rankų ir pasklido po pasaulį. Atsiliepiamai geri, tad „prašosi“ dar viena laida...“ – kūrybiniais ateities planais dalijasi jaunoji pianistė Edita Zizaitė-Ambrozaitienė.

Taip prasidėjo menininkių trio kūrybinė veikla. Artėjant J. Bramso jubiliejui, Giedrė pakvietė drauges padėti jai įgyvendinti seną svajonę – atlikti du vokalinius ciklus: J. Bramso ir A. Dvoržako „Čigonų dainas“. Kas gali būti romantiškiau?! Virginija pasakė, kad mielai prisidės su A. Puškino eilėraščiais, bet netikėtai atrado fantastiškai įdomią lenkų rašytojo A. Stasiuko knygą – „Pakeliui į Babadagą“. Taip gimė kamerinė programa „Čigonų dainos“ – aistringa, emocionali, žaisminga. Tik gaila, kad nedaug su ja pakeliavo. Bet, ką gali žinoti – ateis A. Dvoržako jubiliejus... Suprantama, jubiliejai praeina, organizatoriams nebelineka motyvacijos kviesti, tad gal vertėtų pagalvoti apie programą, kuri tiktų įvairesnėms progoms... Šį kartą idėją pasiūlė P. Domšaičio galerijos (Klaipėda) direktorė Kristina Jakubavičienė – ji pakvietė parengti bendrą programą „Žmonės ir likimai. Mažosios Lietuvos kūrėjai“. Tai kultūros vakarų ciklas, su kuriuo atlikėjos

nemažai keliavo po Klaipėdos kraštą. Ir štai, rengdamos tą programą, menininkės iš naujo atrado lietuvių kompozitorių – Vydūno, V. Kudirkos, S. Šimkaus ir kt. – kūrybos grožį. Ir tą grožį padėjo pajusti vokiečių muzikos pažinimas. Juk dažnai tik palyginus ir atsivėria privalumai... Editos nuomone, reikia pažinti pasaulį, kad galėtum nuoširdžiai pritarti senolių išminčiai: „Ne šventieji puodus lipdo“... Ir tada jau visos trys užsidegė parengti lietuvių kūrėjų programą „Širdis pilna ugnies“ – lietuvių romansai ir intymi lyrika. Tai irgi dvaro meno salono dvasia sukurta programa – romantiška, jausminga, žiūrovą įtraukianti į muzikos ir poezijos dialogą, tam tikrą improvizaciją. Virginijos užsidegimui sugrąžinti į Lietuvos meno raiškos erdvę dvaro meno salono, literatūrinio ir muzikinio salono, dvaro spektaklio formą kolegės nuoširdžiai pritarė. Visos trys nusprendė, kad jų programos turi alsuoti grožiu: subtilus muzikavimas, vidinė dramaturgija, netikėtos interpretacijos, teatrališkumas, puošnūs kostiumai, scenografijos detalės. Visa tai turi padėti žiūrovui jau vakaro metu užmiršti rūpesčius, nustoti skubėti, mėgautis grožiu, o jo širdis be perstojo aikčiotų: „Sustok, akimirka žavinga!“

Į Rokiškį Edita atvažiuoja gana dažnai. „Gyvenimo pamokos skaudžios – meilės skolos po laiko grąžinti nebeįmanoma. Todėl kuo daugiau laiko noriu praleisti su Mamyte, seserimi, jos šeima, nes Tėvelį aplankau tik Jo amžino poilsio vietoje... Kasmet matau, kaip mano vaikystės miestas gra-

Po renginio Rokiškio Juozo Keliučio viešojoje bibliotekoje. Iš kairės: bibliotekos direktorės pavaduotoja Daiva Vilckienė, aktorė Virginija Kochanskytė, bibliotekos direktorė Alicija Matiukienė, kraštiečių pianistė Edita Zizaitė-Ambrozaitienė ir poetė Danutė Mažeikienė. Nuotr. Albino Kuliešio

žėja, keičiasi, puošiasi. Ir tai labai džiugina. Vis labiau suprantu, kad šitas miestas – jo istorija, kultūros paveldas, architektūra, o, svarbiausia, šitą miestą kūrę žmonės – mane subrandino kaip asmenybę. Galiu pavydėti pati sau, kad turėjau puikius mokytojus, su draugais galėjau naktį pasiklysti romantiškame dvaro parke, rasti atsakymus į daugybę mane kamavusių klausimų miesto bibliotekoje, klausytis koncertų kultūros centre, sekma-dieniais vaikščioti miesto bulvaru, kokį ne kiekviename mieste rasi. Nei Vilniuje, nei Zalcburge, nei Klaipėdoje, beje, tokio nėra... O dangų remiantys ir širdis aukšty-n keliantys bažnyčios bokštai... Ko-kio galingo užmojo buvo ši miestą kūrę žmonės?! Ypač širdį malonina galimybė grąžinti gerumo „skolą“: Juozo Keliučio biblioteka, žy-dint gegužio žiedams, pakvietė į

Obelius su programa „Širdis pilna ugnies“, o rugpjūtį man suteikė garbę muzikuoti Liudo Dovydeno literatūrinės premijos įteikimo iškilmėse. Mezgasi naujos draugystės gijos, tad dar stipresni saitai mane iš naujo pradeda rišti prie Rokiškio. Kūrybiniai susitikimai dovanoja galimybę susipažinti su puikiais žmonėmis, kuriančiais miesto šiandieną ir rytojų – tikrais savo miesto patriotais! Kuo toliau, tuo labiau įsimyliu Rokiškį.

Tai, kur mano namai? Ką gi, atsakysiu kaip ir daugelis, ko gero, atsakytų: mano namai ten, kur mano širdis. O mano širdis, ten, kur mylimas žmogus ir – kokia laimė! – dar ir erdvė kūrybai,“ – tvirtina visada jaunatviškos energijos ir kūrybinio polėkio kupina, iš Rokiškio krašto kilusi pianistė, tarptautinių konkursų laureatė Edita Zizaitė-Ambrozaitienė.

Karmeniana

PETRAS BLAŽEVIČIUS

Rokiškio savivaldybės Kultūros, turizmo ir ryšių su užsienio šalimis
skyriaus vedėjas

Ištrauka iš rengiamos Petro Blaževičiaus knygos apie lietuvių operos primadoną, Lietuvos liaudies artistę, Rokiškio krašto garbės pilietę Ireną Jasiūnaitę „Operos ir meilės glėbyje“. Kadangi knygoje pateikiama medžiaga iš įvairaus laikotarpio publikacijų, skiriasi užsieniečių vardų ir pavardžių rašyba (pavyzdžiui, operos herojės vardas „Carmen“ sovietmečiu buvo rašomas „Karmen“; tos pačios operos herojus Don Jose – „Don Chosė“ ir pan.), todėl tekste kai kur jie paliekami tokie, kokie buvo užrašyti ir publikuoti.

Rokiškio Carmen

Labai įdomu, kad populiarios novelės „Karmen“ autoriaus ryšiai atveda iki Irenos Jasiūnaitės gimtinės – Rokiškio.

Jau XVIII a. Rokiškis priklausė visoje Europoje žinomai grafų Tyzenhauzų giminei. Žinomais literatūrinių herojų prototipais buvo tapę du jos atstovai: rusų karvedžio Michailo Kutuzovo žentas Fiodoras Tyzenhauzas (Andrejus Balkonskis L. Tolstojaus romane „Karas ir taika“) ir jo dukra Darja (Tatjana Larina A. Puškino „Eugenijuje Onegine“). Lietuvos gvardijos šefas Ignotas Tyzenhauzas (1760–1822), paveldėjęs savo garsaus bevaikio dėdės Antano Tyzenhauzo turtą, pavertė Rokiškį Tyzenhauzų rezidencija. Ignoto dukra Sofija (1790–1878), mėgusi dažnai viešėti pas savo tėvą Rokiškyje (jos tėvai buvo išsiskyrę), o 1818 m. su prancūzu Oktavijumi Šuazeliu-Gufjė susituokusi būtent Rokiškio Šv. Mato bažnyčioje, garsėjo kaip viena gražiausių to laikotarpio moterų, kurios kerams neatsispyrė du galingiausi Europos

Sofija Tyzenhauzaitė-de Šuazel-Gufjė

vyrui: imperatoriai Aleksandras I ir Napoleonas Bonapartas. Be to, Sofija tapo pirmąja Lietuvos moterimi rašytoja (rašiusia prancūzų kalba). Skaitomiausia jos knyga „Reminiscencijos“ buvo išleista 1862 m. Paryžiuje.

Nemažą savo gyvenimo dalį Sofija Tyzenhauzaitė praleido Prancūzijoje, kur susipažino ir artimai bendravo su žymiaisiais to meto šios

šalies rašytojais Aleksandru Diuma tėvu, Alfredu de Musset, Prosperu Merimee ir kitais. Rašytojas Prosperas Merimee (1803–1870), plačiai žinomas savo kūryba, buvo susijęs ir su mūsų šalimi. Jo paskutinėje novelėje „Lokys“ vaizduojama XIX a. Lietuva. Merimee niekada nesilankė Lietuvoje, ją įsivaizdavo iš istorinių šaltinių, poeto Adomo Mickevičiaus kūrybos ir iš žmonių, kilusių iš Lenkijos, Lietuvos. Pasak kai kurių istorikų, jis netgi neblogo mokėjęs lietuvių kalbą... 1998 m. Lietuvoje išleistoje Prospero Merimee knygoje „Karmen ir kitos novelės“ N. Kašelionienė mini 1867 m. rašytojo rašytą laišką Lizai Pšezdzieckai (Pšezdziecka buvo ir Sofijos mamos mergautinė pavardė) bei laiškus Aleksandrui Pšezdzieckiui – Rokiškio dvaro savininkės Marijos Tyzenhauzaitės pusbroliui ir vyrui (savo vedyboms pora leidimą gavo iš paties popiežiaus). Pavelas Schmidt-Pšezdzieckis teigia, kad Prosperas Merimee gerai pažinojo Karolį ir Lizą Pšezdzieckius, o ypač gerai – Aleksandrą Pšezdzieckį (nuo

1850 m.). L. Kiauleikytė tvirtina, kad Marija Tyzenhauzaitė-Pšezdziecka, Sofijos Tyzenhauzaitės dukterėčia, „daug laiko praleidusi užsieniuose, buvo susipažinusi su vertingiausiais muzikinės kultūros ir vaizduojamojo meno reiškiniiais. Pšezdzieckiai neblogai pažinojo F. Lisztą, kitas meno įžymybes.“

P. Merimee kūryboje ypatingą vietą užima jo novelė „Karmen“. Pasak kai kurių rašytojo biografijos tyrinėtojų, Prosperas yra turėjęs romaną ir su Aurora Dudevant (dažniau vadinama George Sand), kurią mylėjo ir kitos įžymybės: F. Lisztas, F. Chopin, G. Floberas A. de Musset... Sunku pasakyti, ar kokie nors jos bruožai „papuošė“ novelės heroję, bet ne vienas iš šių kultūros veikėjų, matyt, būtų pritaikęs skandalingai prancūzei Prospero epigrafą: „Bet kokia moteris yra blogis, bet dukart ji būna gera: arba meilės ložėje, arba mirties patale“.

1875 m. Georges Bizet (1838–1875) kartu su libretistais pagal kiek pakoreguotą P. Merimee novelės siužetą parašė operą „Carmen“.

Šis kompozitorius, būdamas ketverių, jau gerai pažinojo natas ir skambino pianinu, o devynerių tapo Paryžiaus konservatorijos studentu. Pasak B. Baublienės, rašiusios apie operų libretus, „Bizet buvo bohemos žmogus, „ne iš knygų“ pažinojęs Carmen prototipus.“ Neretai tvirtinama, kad tokiu prototipu jam buvo Mogador – elitinė kurtizanė, aktorė, rašytoja, grafo de Sabriano našlė, su kuria operos „Carmen“ autorius susipažino būdamas 28 metų. Kiti įrodo, kad G. Bizet Carmen prototipu galėjo būti ir kompozitoriaus žmona Genevieve Halevy, kuriai tenka dalis kaltės dėl to, kad kompozitorius mirė būdamas tik 37 metų.

Neabejoju, kad Prosperas Merimee, kaip minėjau, susirašinėjęs su Tyzenhauzų-Pšezdzieckių šeimų atstovais, buvo pažįstamas ir su mėgs-

Prosperas Merimee

tančia laisvę, temperamentinga ir talentinga grafiene Sofija Tyzenhauzaite-de Šuazel-Gufjė, dažnai buvojusia Paryžiuje, vyro tėvonijoje – Epernay dvare Šampanės departamente ir mirusia Nicoje. Sofija Tyzenhauzaitė taip pat yra buvusi audiencijoje pas karalių Liudviką XVIII. Šie faktai rodo, kad ji buvo gerai žinoma ir Prancūzijoje. Detalesnis Tyzenhauzų ir Pšezdzieckių archyvų nagrinėjimas galėtų leisti patikrinti galimą Sofijos įtakos ir Prosperui versiją.

Visiškai tikėtina, kad kompozitorių G. Bizet, kurio operoje Carmen turi ir kitokių (negu P. Merimee novelėje) bruožų, su Sofija Tyzenhauzaite ir Pšezdzieckiais taip pat siejo pažintis. Pasak Kauno valstybinio muzikinio teatro šiai operai 2005 m. išleistoje programoje cituojamo režisieriaus Ginto Žilio, Carmen-neeilinė, ypatinga... neįprasta asmenybė, kurią G. Bizet pradėjo kurti remdamasis P. Merimee pateiktu portretu, bet sukūrė kiek kitokią. „Carmen netelpa į tradicinio moteriškumo rėmus, jaukus namų židinyne ne jai. Ji negali apsiriboti. Carmen siekiamybė – jos laisvės supratimą atliepiantis partneris, o gal ir ją pačią gerokai lenkiantis... Opera „Karmen“ – emocijų korida ir joje

Georges Bizet

dalyvauja visi.“ Drįstu teigti, kad šis apibūdinimas tinka ir garsiajai Sofijai Tyzenhauzaitei, kurią taip ir norisi pavadinti Rokiškio Carmen...

Įspūdingiausia Carmen Lietuvos operoje

Kiekvienam vaidmeniui atidaviau gyvenimo dalelę, o Carmensitai – visą gyvenimą...
Irena Jasiūnaitė

Irena gimė praėjus 55 metams nuo P. Merimee mirties, 50 metų nuo G. Bizet operos „Karmen“ pastatymo ir kompozitoriaus mirties bei 47 metams – po Sofijos Tyzenhauzaitės mirties. Dar po 30 metų Irenos Jasiūnaitės Carmen pirmą kartą išėjo į sceną, kad taptų, pasak J. Vyliūtės, „įspūdingiausiu Carmen vaidmeniu Lietuvos operoje.“ Vėliau Irena Jasiūnaitė, temperamentinga ir egzotiško grožio moteris, kalbės: „Apie ją (Carmen – P. B.) aš svajočiau dar Rokiškyje ir paskui visą laiką. Apie šį personažą perskaičiau visą literatūrą, kokią tik galėjau. Mokiausi šokti ispanų šokius, vaikščiojau po dailės parodas, norėdama atrasti jos bruožus, šypseną, girdėdavau jos juoką. Carmen mane uždegdavo ir ankstyvoje jaunystėje,

uždega ir dabar. Man rodos, kad Karmen man niekad neleis pasenti širdimi. Ji man panaši į kalnų upę. Nesulaikysi jos ir neatsitrauksi nuo jos. Jeigu šios moters nebūtų mano gyvenime, jis turbūt būtų labai pilkas.“ (Interviu su Irena Jasiūnaite „Pats brangiausias menas“ // *Kultūros barai*, 1966, nr. 11).

„Vaidmuo man buvo labai artimas. Carmen kūrė nepaprastai aistringą, temperamentingą, kupiną emocijų, karštai mylinčią. Vaidinti man buvo vienas malonumas, džiaugsmas, nejaučiau nieko sunkaus. Besiruošdama šokiui, pati išmokau mušti kastanjetes, kai kitos solistės tai tik imituodavo. Vasarą, atostogaudama Palangoje, paprašiau mūsų baleto šokėją Henriką Banį, kad mane pamokytų. Orkestrantai išsižiojo iš nuostabos, kai ėmiau šokti mušdama kastanjetes. (R. Valevičienė. „Šią naktį pas mane Karmen atėjo...“ // *Moteris*, 2000, nr. 3).

J. Vyliūtė apie I. Jasiūnaitės šio vaidmens debiutą rašė taip: „Pagaliau atėjo rugsėjo diena (1955 m. – P. B.), kai Irenos Jasiūnaitės Carmen pasirodė publikai. Opera tą sezoną pradėjo gastrolėmis Kauno muzikiniame teatre, ir ji debiutavo istoriškai labai brangaus teatro scenoje... Dar visas lietuviškąsias Carmen ar bent didesnę jų dalį tebeprisimeganti Kauno publika šaukė, plojo po kiekvienos arijos, dueto, ansamblio. Nusileidus uždangai, prie Carmen kojų išsirikiavo 36 krepšiai rožių!“

„Dainuodama Carmen aš patirdavau didžiausią laimę, neapsakomą pakylėtą nuotaiką. Aš būdavau tiesiog laimingiausia pasaulyje.“ (Iš nedatuotų užrašų)

„Esu įsitikinusi, kad Carmen yra vienas iš pačių spalvingiausių, įdomiausių operinių personažų visame operos istorijos repertuare. Yra daug vaidmenų, kurie labai įdomūs,

bet jie statiškesni, juose nėra tiek meilės, aistros, kiek to yra Carmen vaidmenyje.

Carmen aš įsivaizdavau ne kaip vulgarią koketę, viliojančią vyrus, bet kaip nepaprastai aistringą ir drąsą moterį, kuri dėl meilės gali pasielgti vienaip ar kitaip, visai negalvodama apie tai, ką pagalvos kiti. Jeigu Carmen būtų lengvabūdė, ji nebūtų mirusi dėl meilės Escamillo. Ji tokia buvo: pamilo, ir viskas, veidmainiauti nemokėjo. Lengvabūdė moteris būtų ką nors pamelavusi, išsisukusi, bet Carmen meilė ir laisvė buvo vertybės, dėl kurių ji buvo pasiruošusi atiduoti gyvybę.

Štai tokį vaidmenį aš gavau operoje padirbus pusantų metų. Man tuo laikotarpiu tai buvo didžiulė sėkmė. Jau vien G. Bizet muzika sužavi, o kai esi kartu su šia muzika, tai tavo talentas atsiskleidžia ypatingai. Tais laikais žmonės operą labai lankė, nes estrados buvo tik pati pradžia. Dar nuo Smetonos laikų visi buvo įpratę, kad opera yra aukščiausios, pačios turtingiausios klasės menas. O aš tuo metu buvau tokia vargšėlė, biedna... Taigi, šis sukurtas vaidmuo man buvo didelė moralinė atrama.“ (2008 m.)

Mindaugas Klusas, „Lietuvos žiniose“ (2009 lapkr. 19) pateikdamas primadonos pasakojimą, pažymėjo: „Ji prisiminė, kaip andainyktės „Karmen“ režisierius Antanas Zauka liepęs Irenai scenoje pasirodyti su cigarete. Tokia įprasta, nuo veikalo premjeros 1885-aisiais nenunykstanti detalė, toli gražu nesužavėjo dainininkės. „Sakiau jam: maestro, nieku gyvu nematau Karmen su cigarete, man tai nepriimtina, – prisiminė dainininkė. – Ji dega viduje, tad kam ta cigaretė?“

Tik pastatyta opera „Carmen“, kurioje pagrindinį vaidmenį atliko Irena Jasiūnaitė, tapo tikru to laikotarpio „topu“. Žurnalistė K. Sabaliauskaitė žurnale „Stilius“

(2006 geg. 5) rašė: „Anuomet kultinio „Bristolio“ restorano (buvusio dabartinio „Grand Duke Palace“ vietoje) smuikininkas, vos Irenai Jasiūnaitei įėjus į restorano salę, reikšmingai užgrodavo habanerą iš operos „Karmen“...

„Šiandien prisiminiau laikotarpį, kai po spektaklių su draugu ar su drauge užeidavau į „Palangos“ kavinę, buvusią Vilniuje, Gedimino prospekto ir Vilniaus gatvės kampe. Tuo metu, man pasirodžius, kavinės orkestrėlis užgrodavo ištrauką iš operos „Carmen“, dažniausiai habanerą. Mane labai džiugindavo, kad tapau tokia populiari, sukūrusi Carmen vaidmenį.

Kartais tokius „pasveikinimus“ išgirdavau ir kitose kavinėse, pavyzdžiui „Bristolio“ restorane. Ypač pakylėta pasijusdavau, kai tose kavinėse mane lydėdavo kompanija, neretai rašytojų ir poetų.“ (2013 11 22)

„Žiūrovų salėje sėdėjo solistė Irena Jasiūnaitė, kurios garbaus amžiaus sukaččiai paminėti buvo skirtas „Karmen“ spektaklis... Šventiškas „Karmen“ spektaklis baigėsi karštomis ovacijomis, gėlėmis...

Kilus plojimų, šauksmų, gėlių sąmyšiui, J. Vaškevičiūtė (atlikusi Carmen vaidmenį – P. B.) staiga nusileido nuo scenos, priėjo prie pirmoje parterio eilėje esančios Irenos Jasiūnaitės, priklaupė prieš ją ir, nulenkus galvą, paklojo raudonų rožių: „Dėkoju Lemčiai, kad suteikė galimybę dainuoti Karmensitų karalienės akivaizdoje“. (J. Vyliūtė „Karmensitų susitikimas“ // *Literatūra ir menas*, 2010 spal. 29).

„Pamilau Carmen vaidmenį iš pačių savosios širdies gelmių. Jis netgi pakeitė mano jau įgimtą charakterio bruožus ir tvirtai įėjo į mano gyvenimą.

Koks artimas šis vaidmuo mano temperamentui, mano veržlumui ir meilei! Visą tolesnį gyvenimą aš gyvenau šiuo personažu, kuris gailino emocijas, keitė elgseną, leido pasireikšti patiems subtiliausiems jausmams. Tai buvo nekasdieniškas gyvenimo tarpsnis. Buvau laiminga, kad nebuvau pilka...

Paskutinis mano spektaklis „Carmen“ įvyko 1974 metų gegužės 11 d. ir buvo 400-oji Lietuvoje parodyta opera „Carmen“. Didžiulė laimė, didžiulė dovana, kad man teko dainuoti Carmen paskutiniame senųjų Operos ir baleto teatro rūmų J. Basanavičiaus gatvėje spektaklyje.

Carmen liko manyje, visoje mano esybėje, mano svajonėse, mano mąstyme, mano charakterio bruožuose.“ (2014 03 31)

„Grįždama iš turgaus, atsisėdau stotelėje ant suoliuko, laukdama 11-uosio maršrutu važiuojančio autobuso. Šalia sėdėjusi pagyvenusi moteriškė mane užkalbino: „Ar jūs esate „Ar pamilsiu kada“? Ir šnabždėjo toliau: „Tikrai to nežinau. Galbūt niekada, o gal net rytoj...“ Susijaudinau ir apsidžiaugiau – taip, tai aš. Įsėdau į troleibusą ir visą kelią buvau ekstazėje. Net šypsena papuošė mano veidą...“ (2009 02 16)

„Dar vienas mažytis spindulėlis mano dabartiniame gyvenime. Prieš porą dienų iš Rokiškio man paskambino Petras Blaževičius. Pasirodo Vilniuje, Operos ir baleto teatre, vyko Lietuvos savivaldybių apdovanojimo vakaras. Rokiškėnai tapo „Auksinės krivulės“ laureatais už kultūros puoselėjimą. Vakaro dalyviams koncertavo teatro orkestras ir solistai, o po to buvo teikiami apdovanojimai. Kadangi koncerto pradžioje nuskambėjo operos „Carmen“ uvertiūra, kartu su meru dėkodamas už apdovanojimą Petras Blaževičius pasakė, kad

dėkoja ne tik už „Auksinę krivulę“, bet ir už uvertiūrą, priminsią, kad nuo šios scenos skambėjo grynakraujės rokiškėnės, Lietuvos liaudies artistės, vadinamos Carmensitų karaliene, Irenos Jasiūnaitės balsas...“ (2012 10 08)

„Rytoj Nacionaliniame operos ir baleto teatre įvyks baleto pagal G. Bizet muziką ir P. Merimee libretą premjera. Visą mėnesį klausiausi šio baleto anonso, kurį labai maloniai ir aiškiai skaitė talentingoji muzikologė Eglė Ulienė. Labiausiai mane jaudindavo anonse skambantis muzikinis leitmotyvas iš pirmojo veiksmo, kai Don Jose pamato Carmen, kuri, išėmusi iš plaukų raudoną rožę ir eidama link jo, pasižiūri į Don Jose akis ir su didžiausia aistra meta gėlę tiesiai jam į širdį... Tai ryškiausia Carmen blykstelėjusios meilės mizanscena, kai ji susižavi ir pamilsta jį.

Meilės kibirkštis uždega ir Don Jose.

Carmen vaidmenį aš atlikau šimte spektaklių. Šimtą kartų mėčiau raudoną rožę į Don Jose širdį. Šimtą kartų pajusdavau tą neaprąšomą jausmą, tą būseną, kai tvinksi širdis ir kyla kažkoks nenusakomas geismas ir laukimas.

Kaip liūdna, kad aš nebegalėsiu dalyvauti baleto premjeroje, gėrėtis šedevriška G. Bizet muzika ir prisiminti savąją Carmen, kuri man suteikdavo tiek daug džiaugsmo ir laimės. Taip, Carmen buvo mano svajonių vaidmuo. Gal dėl jo aš ir panorau būti mecosopranu, nors mano balso tesitūra buvo plati, aš galėdavau išdainuoti ir aukštas gaidas. Galėjau būti ir dramatiiniu sopranu, dirigentai siūlė sopranui skirtus vaidmenis, tačiau manęs tokie neviliojo. Prie širdies buvo nebent Toscos vaidmuo G. Puccini operoje „Tosca“, tačiau jo sukūrimui mano laikotarpiu nebuvo sąlygų.“ (2013 11 28)

2014 m. vasario 9 d. savo dienoraštyje parašiau: „Telefonu Irenai Jasiūnaitei papasakojau, kad vakar Vilniuje, Oskaro Koršunovo teatre, kartu su žmona žiūrėjome Antono Čechovo pjesę „Žuvėdra“. Nepaprastą įspūdį paliko Trepliovo vaidmenį sukūręs labai temperamentingas aktorius Martynas Nėdzinskas. Stebėdamas jį galvojau: kiek reikia dvasinių ir fizinių jėgų, kad šitaip galėtum visą save atiduoti kiekvienam spektaklyje! Prisimčiau ir Ireną, kuri, būdama scenoje, niekada savęs „netaupydavo“. Irena Jasiūnaitė patvirtino: „Jūs teisus. „Carmen“ spektaklis tęsdavosi keturias valandas, per kurias reikėdavo ne tik išdainuoti heroję, bet ir kaskart ją išgyventi. Po spektaklio jausdavau kaip išsunkta citrina.“

„Jau nuplaukė mano laivas, nutolo praeitin laimės ir džiaugsmo dienos. Nutolo emocijos, troškimas atrasti ką nors nauja, ką nors ypatinga. Nutolo padažnėję širdies ritmo dūžiai prieš kiekvieną „Carmen“ spektaklį, prieš kiekvieną susitikimą su nuostabia G. Bizet muzika. Iki šiol, eidama 89-uosius metus, aš esu su Carmen, suteikusia man didžiausią džiaugsmą ir palaimą mano gyvenime. Būtent Carmen man suteikė troškimą mylėti gyvenimą.“ (2014 03 26)

Straipsniai...

Aliodija Ruzgaitė savo knygos „Prisiminimų blyksniai“ (Vilnius, 2010) skyriuje „Lietuviškos Karmen“ gana tiesmukiškai rašo: „...ypač didelį įspūdį paliko Irena Jasiūnaitė. Ji savo žavia išvaizda, temperamentu, kūno plastika buvo ir liko nepakartojama Karmen. Man atrodo, ji buvo Karmen tiek scenoje, tiek gyvenime. Mes iki šiol bendraujame – jos balse tebegirdžiu jaunatviškas Karmen intonacijas, nepasiduodančias laikui...“

Ką reiškė Carmen vaidmuo Irenos Jasiūnaitės gyvenime, puikiai iliustruoja straipsnių spaudoje pavadinimai. Teatleidžia skaitytojas, kad juos pateiksiu tiesiog be jokių komentarų:

Mindaugas Klusas „Karmen: ne vaidmuo, o visas gyvenimas“ (*Lietuvos žinios*, 2009, lapkr. 19); Regina Valevičienė. „Šią naktį pas mane Karmen atėjo...“ (*Moteris*, 2000, nr. 3); Kristina Sabaliauskaitė. „Karmen, kuri nemokėjo meluoti meilei“ (*Stilius*, 2006, geg. 5); Giedrė Kaukaitė. „Šimtąkart dainavau, mylėjau, šimtąkart miriau...“ (*7 meno dienos*, 2010, spal. 15; nr. 35 ir 36); Reda Milaknienė. „Gėlės – Karmen“ (*Gimtas Rokiškis*, 2010, spal. 16); Giedrė Meilutė Žilinskienė. „Rokiškio Karmen jubiliejus“ (*Gimtas Rokiškis*, 2010, spal. 23); Ona Stankevičiūtė. „Karmen visiems laikams pasitraukė į Labanoro girią“ (*Respublika*, 1999, kovo 27) ir „Nepamirštas Karmen nuoskaudas seniai užgėdė Labanoro girią“ (*Respublika*, 2000, spal.); Rimantas Jurgelionis. „Žavioji Karmen lankėsi gimtinėje“ (*Rokiškio praeidūliai*, 1998, bal. 24); Ona Stražnickienė. „Karmen širdis meluot nemoka“ (*Ekstra*, 2005, gruodž. 28 – 2006, saus. 1) ir straipsnio „Širdy nėra praeities“ sk. „Karmen širdis ir riteriai“ (*Ekstra*, 2006, kov. 13 – 2006, kov. 19); Margarita Dvarionaitė. „Karmensito jubiliejus“ (*7 meno dienos*, 1995, lapk. 10); Jūratė Vyliūtė. „Karmensitų susitikimas“ (*Literatūra ir menas*, 2010, spal. 29)...

„Maloni staigmena – dieną prieš „Carmen“ premjerą pasirodęs laikraščio „Lietuvos žinios“ numeris. Jame buvo išspausdinta talentingo žurnalisto Mindaugo Kluso publikacija apie „Carmen“. Dieve, kokių radau liaupsių manosios Carmen adresu: operos primadona,

legendinė Lietuvos Carmen Irena Jasiūnaitė... Nesitikėjau, kad būsiu taip gražiai prisiminta prieš naująją „Carmen“ premjerą. Priimu tai kaip likimo dovaną.

Be to, ir operos ir baleto teatro žurnale „Bravissimo“ radau savo nuotrauką, kurioje aš spektaklyje „Carmen“ su Kipru Petrausku. Manosios gerbėjos Eglės Ulienės straipsnis taip pat nuostabus.

Tai mane labai jaudina. Aš netgi jaučiu euforiją, esu laiminga, kad dar galiu džiaugtis.“ (2009 11 29)

Trys poetai – trys Carmen

Karmen paveikslas P. Merimee novelėje ir ypač dainininkių operoje „Carmen“ sukurti pagrindiniai vaidmenys paskatino ne vieną žinomą poetą sukurti eilėraštį (ar visą jų ciklą), skirtą Carmen. Vienas jų, mėgstamas ir neretai skaitomas (rusų kalba) Irenos Jasiūnaitės, buvo garsus rusų poetas Aleksandras Blokas (1880–1921).

1914 m. A. Blokas parašė ciklą „Karmen“, kurį sudaro 10 eilėraščių. Visi jie buvo skirti operos dainininkei Liubovei Delmas, kurią A. Blokas, pamatęs operoje „Carmen“, įsimylėjo. Štai vienas jų:

*Nei mano tu, nei kito niekados
nebūsi.*

*Štai ta mintis, pro ūkaną dienų
šaltų,*

*Pro liūdesį viliojusi į tavo pusę.
Ir štai kodėl tapau tavuoju poetu!*

*Čia – moteriškos atstumties žymė
juoduoja,*

*Čia – žavesys, kurio suvokti negaliu.
O ten – pasaulių samplaikoj klaidioj
vaitoja*

Visatos siela, išsiilgus šviesulių.

*Štai – mano baimė ir viltis tamsia
sale nuėjo!*

Štai ko, vargšele, jaudinausi dėl tavęs!

Aleksandras Blokas

*Ir štai kieno dvi akys taip keistai
žėrėjo,
Dar nepažindamos, dar nemylėdamos
manęs!*

*Pati valdovė sau – leki tu be orbitos
Į tolimus žvaigždynus pro miglas
nykias.*

*Tau šis pasaulis – debesėlis, vėjų
išvaikytas,
Kur dega, gieda, liūdi, blaškosi
kažkas!*

*Ir jo žaroj – tavos jaunystės
beprotybė...*

*Ir viskas muzika: nėr laimės, nėr
klastos...*

*Ir širdgėla vienodai skamba, ir
linksmybė...*

*Bet aš myliu tave, Karmen: ir pats
aš toks.*

Vertė Algimantas Baltakis

Be jokios abejonės, vienas mėgstamiausių ir dažnai dainininkės Irenos Jasiūnaitės deklamuotų eilėraščių – lietuvių poetės Salomėjos Nėries (1904–1945) eilėraštis „Raudona rožė“:

Pasak J. Vyliūtės, Irena „ypatingai įsijaučia į Salomėjos Nėries „Karmen“; poetė šiame eilėraštyje skelbė „gyvenimą be prietarų ir baimės“... Bet ir be laimės...

Salomėja Nėris

„Mane žavėjo Salomėjos Nėries poezija, jos eilėraštis „Karmen“. Mintinai išmokau šį šedevrą, surastą poezijos lobiuose. Talentingoji Salomėja Nėris suprato Karmen ir dar sykį įamžino jos temperamentą, aistrą, didžiulį meilės jausmą.

Man eilėraštis „Karmen“ labai artimas, suprantamas ir leidžiantis atskleisti savo jausmus. Šį eilėrašį aš deklamuodavau skirtingai nuo dramos aktorių, nes jį supratau širdimi: gana sodriu balsu, su pasitikėjimu, emociškai „neperspausdama“, santūriai ir kartu išraiškingai. Šis eilėraštis buvo kaip mano kraujo balsas...

Man skaitant šiuos S. Nėries posmus įvairiuose vakaruose, susitikimuose, banketuose po premjerų, nebūdavo abejingų. Po vieno tokio vakaro, kur skaičiau „Karmen“, prieš mane atsiklaupė žymus ir talentingas dailininkas R. Gibavičius. Tai nepamirštama...“ (2014 03 31)

*Šią naktį pas mane Karmen atėjo,
Juoda Karmen – su degančiom akim:
Ji būrė man – iš kortų spėjo
Ir gąsdino nelemta ateitim.*

*Krūtinė jos karštai alsavo –
Virpėjo rože kruvina.
– Klajonė – gyvenimas tavo...
Ir meilė – tavoji daina.*

*O kas paskui? – Paimki šitą rožę.
Tai sužinosi, kas dar bus –
Viens burtų žodis laimę mums
atvožia,
Ir vienas žodis – atveria kapus.*

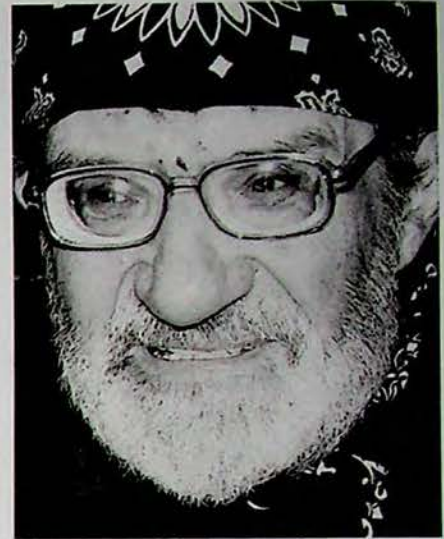
*Karmen dainavo meilę pražūtingą, –
Gyvenimą be prietarų ir baimės.
Ir siūlė rožę man – raudoną,
nuodėmingą, –
Užburtą širdimi ir laime.*

*...O su naktim išnyko ir Karmen –
Tik jos aistri daina liūdnei
skambėjo.
Ir keistą dovaną paliko man:
Raudoną rožę. Laimės nežadėjo...*

Tokia buvo S. Nėries Carmen. Kokia ryški poetė, koks Carmen įvaizdžio ir vidinio pasaulio supratimas, pajautimas!“ (2014 03 31)

Ir dar vienas brangus Irenai eilėraštis, skirtas jai jos pačios vyro, poeto Vytauto Bložės:

*Karmen,
aš sukapojau kirviu rašomąjį stalą!
Mes ryt išeisim
pėsčiom per Dzūkiją.
Aš vėlei būsiu kaimo muzikantas
ir grosiu gegužinėse,
o tu prie laužo šoksi ir dainuosi
medkirčiams
ir sunkvežimių šoferiams:
„Meilė tartum sparnuota paukštė
kasdien kitur vilios ir ves:
kils į svaigų kalnynų aukštį
ar šauks į tolimas erdvas.“
Mes maudysimės ežeruos
ir gersim šaltinių vėsq,*

Vytautas Bložė

*ir mūsų meilė
natūrali
lyg šiltas pienas su viršių medum.
Vakaraš sėdėsime
ant pirkios prieangio,
ir aš tau grosiu akordeonu,
ir tu išgirsi, kaip paprastai kaimo
melodijai*

*atsilieps
saulės prikūrenti pušynai
ir upokšnių trapūs varvekliai
ir girios balandžiai, sutūpę eglėms
ant rankų,
ir ežero baikščios nendrės, ir gulbių
pakirsti sparnai...*

*Mes nubusim
ant šilto šieno,
vos pirmi aušros spinduliai
pravers daržinės duris,
ir klausysimės,
kaip virš stogo,
pajutęs rytmečio vėsumą,
atsidūsta senas qžuolas
ir kaip pro plyšį išskridę
virvūnės kregždės
lizdelyje prie grebėsto
peni klykiančius kregždžiukus...*

Trys poetai. Trys eilėraščiai, skirti Carmen. Eilės, nepaprastai brangios Irenai.

Dvidešimtoji „Interrampa“

RAMŪNAS ABUKEVIČIUS

LLKC Teatro poskyrio vyr. specialistas

Rokiškyje nuaidėjo dvidešimtoji tarptautinė teatrų šventė „Interrampa“. Tai svarbus ne tik miesto, bet ir visos šalies renginys, dvasinė atgaiva visiems teatro mėgėjams.

Festivalio organizatoriai turėjo ką pasiūlyti visokeriopo skonio žiūrovams. Festivalį spektakliu „Likti dar-noje“ pradėjo svečiai iš Olandijos, šeimyninis vyro ir moters teatras „FamStam/Spot'70“ (rež. Lyda Tijsen). Spektaklis be žodžių atskleidė žmonių ryšių ir tarpusavio santykių džiaugsmus bei tragiškumą, jis pritaikytas tarptautinei festivalinei publikai, jame susipina humoras ir susimąstyti verčiantys epizodai. Bet neapleido jausmas, kad kuriant festivalinį

spektaklio variantą kartu su tekstu buvo pašalinta ir kažkas svarbaus, be ko spektaklis palieka neišsipildžiusio įspūdį.

Kitą rytą vaikus ir suaugusiuosius džiugino Rokiškio rajono Bajorų kultūros centro lėlių teatras „ČIZ“, parodęs spektaklį pagal Dž. Rodarį ir liaudies pasakas „Šuniškos istori-

jos“ (rež. Nijolė Čirūnienė). Teatras „ČIZ“, be abejonės, yra vienas geriausių lėlių teatrų Lietuvoje, jų prakalbintos lėlės ir šį kartą šildė ir žavėjo tarptautinę teatro publiką.

Popietės nuotaikas bandė išpūsti A. Cucunavos profesionalus teatras iš Gruzijos, Ozurgetės miesto, skaičiuojantis 150-ąjį savo gyvavi-

Tarptautinio teatrų festivalio „Interrampa 2014“ atidarymo akimirka.
Nuotr. iš Rokiškio kultūros centro archyvo

mo sezoną. Jis parodė rašytojo Nodaro Dumbadzės kūrinių motyvais sukurta spektaklį „Sumanūs bepročiai“ (rež. Šota Babilodze). Žiūrovai, kurie laukė gruziniško kolorito ir nacionalinio temperamento proveržių, buvo nuvilti. Spektaklyje siekiama intelektualaus pokalbio su žiūrovu. Deja, siekiamybė ne visada realizuojama, taip nutiko ir šiuo atveju. Spektaklio scenografija ir muzikinis apipavidalinimas nederėjo su kūrinio tematika ir nepadėjo aktoriams atskleisti subtilių personažų išgyvenimų.

Jautriai ir šiltai žiūrovai sutiko Skapiškio teatrų „Stebulė“ ir „Ku-kū“ darbą: jie bendromis jėgomis kūrė

K. Donelaičio epo „Metai“ „Pavasario linksmybių“ dalies improvizacijas. Režisierės Vitos Vadoklytės sumanymas, leidžiantis žaisti teatrą, buvo toks įtikinantis, kad salėje ilgai netilo plojimai.

Rokiškio kultūros centro liaudies teatras parodė dramą pagal Mariaus Ivaškevičiaus pjesę

Rokiškio kultūros centro liaudies teatro spektaklis „Malyš“ pagal Marių Ivaškevičių. Rež. Eligijus Daugnora. Nuotr. iš Rokiškio kultūros centro archyvu

„Malyš“ (rež. Eligijus Daugnora). Spektaklis įtikinantis. Žiūrėdamas jauti, kad nėra jokios neapgalvotos detalės. Aktoriai supranta ir jaučia scenos partnerį iš pusės žodžio. Per neilgą sceninio laiko tarpą praeina visa Lietuvos skausmo ir netekčių istorija. Ji tokia įtikinama, kad abejingų žiūrovų nelieka. Spektaklio tema perauga nacionalinius rėmus, ji tampa jautri ir sava tiek gruziniui, tiek čekui, suprantama olandui ir verčia nejaukiai jaustis rusų. Įsimintinus vaidmenis sukūrė Drąsutė Jarušauskienė, Sigitas Daščioras, Svetlana Artemjeva, Valerijus Rancevas.

Jaunimo teatras-studija „Galiorka“ iš Rusijos, Jekaterinburgo miesto, pakvietė į sunkų dramatišką spektaklį, kurio tema aktuali jaunimui. Tai Jekaterinos Vasiljevės pjesė „Vieną dieną mes visi būsim laimingi“ (rež. Dmitrij Zimin). Spektaklis be šviesos spindulėlio, be vilties ir be išeities, paliekantis žiūrovui slogų įspūdį.

Rokiškio kultūros centro liaudies teatras žiūrovams pateikė premjerą pagal Federiko Garsijos Lorkos kūrinį „Bernardos Albos namai“ (rež. Neringa Danienė). Nors pjesės žanras tragedija, spektaklis netikėtai tapo šiltas ir jaukus. Scenoje skleidžiasi mergaitiški rūpesčiai. Režisierės sprendimas miestelio gyvenimą padaryti regimą įdomus. Į sceną įtraukus gatvės gyvenimą, veiksmas tapo gyvybingas, o seserų noras įsiliesti į gatvės čigonų šokių sukūrį suprantamas. Taip spektaklis iš sunkiai mums suvokiamų ispaniškų tradicijų pinklių įgavo suprantamesnį – dukrų ir mamos – konflikto atspindį.

Jonavos rajono savivaldybės teatro spektaklis pagal Daivos Čepauskaitės pjesę „Pupos“ (rež. Jonas Andriulevičius) linksmo žiūrovus. Liepojos metalurgų liaudies teatras parodė Rudolfo Blaumanio pjesę „Sūnus palaidūnas“ (rež. Daina Kandevica). Atvirai kalbant, teatro pateikta interpretacija vedė į neviltį. Sprendimas spektaklį paversti „lyg filmuojamu filmu“ nevykęs, be „jokios“

Tarptautinio teatrų festivalio „Interrampa 2014“ dalyvių nuotaika – puiki. Nuotr. iš Rokiškio kultūros centro archyvu

FamStam/Spot'70 teatro (Olandija) spektaklis „Išlikti darnoje“. Rež. Lyda Tijsen. Nuotr. iš Rokiškio kultūros centro archyvu

Rokiškio kultūros centro liaudies teatro spektaklis „Bernardos Albos namai“ pagal F. G. Lorką. Rež. Neringa Danienė. Nuotr. iš Rokiškio kultūros centro archyvu

Tarptautinio teatrų festivalio „Interrampa 2014“ atidarymo akimirka. Nuotr. iš Rokiškio kultūros centro archyvų

Jekaterinburgo jaunimo teatro-studijos „Galiorka“ aktoriai. Nuotr. iš Rokiškio kultūros centro archyvų

scenografijos. Geru žodžiu galima paminėti teatro aktorius, nujaučiamas jų kūrybines galimybes. Kodėl festivalio organizatoriai šį spektaklį įtraukė į programą, neaišku.

Teatrinį stebuklą iš paprastos istorijos sugebėjo sukurti jauna-

tviškas teatras „Reversing door“ iš Brno (Čekija). Jis parodė Kate-
rinos Rucenkovo pjesę „Laisvai
samdomi mylimieji“ (rež. Kamila
Kostricova). Spektaklis, sukurtas
brechtiška maniera, žavėjo impro-
vizacija, teatriniais sprendimais,

aktorių laisvumu ir organika, veiksmingomis aktorių siekia-
mybėmis, pagrindinių personažų
abipusiu ryšiu ir jų santykių įtaiga,
motyvuotais zongų intarpais, indi-
vidualizuotais antraeilių vaidmenų
sprendimais.

Festivalis baigėsi triukšmingai –
Rokiškio kultūros centro ir choreo-
grafijos mokyklos bendru projektu:
muziklu „Pranašas. Degančios ran-
kos“ (rež. Neringa Danienė).

Apibendrinant galima teigti, kad
dvidešimt metų vykstantis festivalis,
rimtas ir solidus, kasmet pateikian-
tis ne vieną gurmanišką staigmeną
įvairaus skonio žiūrovams.

Du susitikimai

EDUARDAS PLEČKAITIS

I susitikimą su „Naujosios Romuvos“ redaktoriais Juozu Keliuočiu 1981 m. rudenį važiovome su šiauliške poete Janina Jovaišaite. J. Keliutis mus pavaišino vynu. Tai mane nustebino, nes žinojau, kad jis prieškaryje rašė į blaivybės leidinius „Sargyba“, „Laimės kalendorius“. Buvo linksmas, patenkintas mūsų apsilankymu. Pasakojo apie „Naujosios Romuvos“ leidybą, jos bendradarbius, kuriuos per žurnalą jis įvedė į mūsų literatūrą, dailininkus. Pasiskundė, kad negali atgauti savo rankraščių apie didžiuosius pasaulio rašytojus ir dailininkus. Jam buvo pasiūlyta mainyti į turimus savo žurnalistikos paskaitų užrašus, bet jis nesutiko. Dabar jau ir neprisi-

menu, kur tie jo rankraščiai buvo, gal Mokslų akademijos bibliotekoje?..

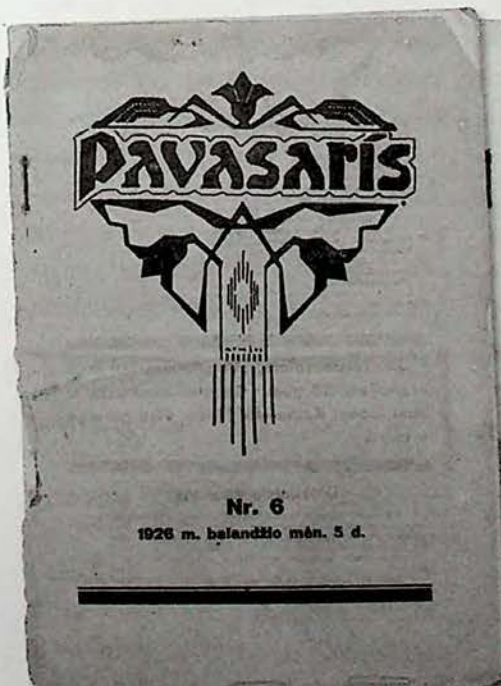
Kalbėjo, kaip rašytojui Nobelio premijos laureatui (1980 m.) Česlovui Milošui padėjo gauti Lietuvos pilietybę. Rodė laiškus, gautus iš Bernardo Brazdžionio, A. Vaičiulaičio ir kt.

Išvykstant paėmė iš pluošto ant kėdės sukrautų vieną „Naujosios Romuvos“ egzempliorių (1940 m. Nr. 8) ir užrašė: „Brangiesiems Jonei Jovaišaiti ir Eduardui Plečkaičiui IX. 27. J. Keliutis.“

Kitų metų rudenį (1982 m. spalio 8 d.) lankyti J. Keliučio važiovome su literatu tautodailininku Stasiu Rutkausku. Jis nusivežė keletą karo

metų „Kūrybos“ žurnalo numerių, kuriuose buvo Keliučio straipsnių, po kuriais jų autorius pasirašė „J. Keliutis.“ Pasakojo apie kūrybos leidimą, apie tremtį stalininiuose lageriuose. Kalbėjo ir apie tai, kaip neleido susitikti su Lietuvoje viešėjusiais prancūzų rašytojais J. P. Sartre'u ir Simone de Beauvoir. Jį išvežė iš Vilniaus į mišką ir paleido.

Kai susiruošėm išeiti, ir J. Keliutis suskato susimokėti mokesčius. S. Rutkauskas gatvėje mus nufotografavo. Dar norėjo susirašinėti su šiauliškiu dailininku Gerardu Bagdonavičiumi. Gerardui perdaviau adresą ir pageidavimą, šis nudžiugo, bet laiško taip ir neparašė.

Jaunimo žurnalo „Pavasaris“, kurį redagavo Juozas Keliutis, viršelis

Būkite pasveikinti, Vėlykų varpams gaudžianti

Žydėjo saulėtoji pavasario
sugrąžavo Vėlykų varpams. Aukšta di-
na, šiek tiek spinduliuose sūkurio
džiaugsmo šiluma.
— Vėlykai. Vėlykai. Vėlykai.
— Žmogaus siela — skambanti Vė-
lykų varpams, džiaugsmo Alekšio ge-
smė, priekšlaido šviesos palaima.
— Žmogaus siela — sugrąžino
sielą, sugrąžino sielą, priekšlaido
džiaugsmą.
— Ir aš žmogaus siela ir lais-
va žmogaus siela.
— Kūdikis priekšlaido.
— Palykta žmogaus siela, mūškite
sielą, kuo daugiau sielą ir lais-
vą. — Kūdikis priekšlaido ir palaimos
mūškite sielą. — Žmogaus siela džiaug-
smas. — Žmogaus siela.
— Per kalbą ir sielą, per mąstymą
ir kalbą susikabino džiaugsmo
sielą. Kūdikis priekšlaido. Siela an-
slaido džiaugsmą. — Žmogaus siela.
— Kūdikis priekšlaido. Siela an-
slaido džiaugsmą. — Žmogaus siela.
— Kūdikis priekšlaido. Siela an-
slaido džiaugsmą. — Žmogaus siela.

Jaunimo žurnalo „Pavasaris“ (1926, nr. 6) titulinis puslapis

Juozo Ereto pranešimas žurnale „Pavasaris“ (1926, nr. 17, p. 8) apie redaktoriaus Juozo Keliučio atstiatydinimą iš redaktoriaus pareigų

Lietus Lietuvoj...

GRAŽINA MARECKAITĖ

Teatologė, dramaturgė

Su provincijos mėgėjų teatru važiovome į gastroles. Buvo lietinga vasara: pažliugusios pakelelės, įmirkę gandrulizdžiai, šlaplė laukai, šlaplė miškai...

Kolektyviniame kaime – pats melioracijos įkarštis, vienkiemio naikinimo, „sodybų tuštėjimo“ metas. Beveik visi lietuvių poetai ir prozininkai, apkašę kūriniais „idėjiniais perkūnsargiais“ ir paslėptomis metaforų prasmėmis, apverkė savo sunaikintas tėviškes. Vienas taip mylėjo savo gimtuosius namus, kad net visą trobą iš Žemaitijos kaimo perkėlė į kolektyvinį sodą sostinėje. Ištikimybė savajam lizdui lietuvių genuose atrodė užprogramuota amžiams, kaip gandrų.

Lietuva jau buvo kolektyvizuota, tačiau mokyklų programos ir propaganda vis dar burnojo apie nepriklausomą Lietuvą, nuo mažų dienų į galvas kalbėdavo, kad „smetoniniame kaime“ vešėjo tik vargas ir skurdas, kad puodžiūnkiemuose siautėjo kraujasiurbiai buožės, pikčiurnos ir pikčiurnienės, o žemė maitintoja negalėjo išmaitinti net vargšo Taručio su pačia... Argi galima gailėtis tokios praeities, kai prieš akis šviesūs komunizmo horizontai, kai gražiausiuose gamtos kampeliuose statomos gyvulių fermos ir griau-namos sodybos. Sunaikintų trobesių vietoje styrojo vieniši kaminai, o aplinkui lyg mūšio lauke kritę kareiviai voliojosi nukirstos obelys, kartais

apsipylusios žiedais. Plynėse dygo silikatinių plytų dviaukščiai plokščiais stogais – tai buvo „pažangi“ neobarakinė (nepainioti su barokine!) sovietinio kaimo architektūra. Tie barakai buvo skirti kolektyvinių laukų darbininkams – čia jie turėjo gyventi, gerti, prasigerti.

Gimtinės kaime neturėjau, bet su senuoju kaimu jaučiau stiprų kraujo ryšį ir širdies skausmą dėl baisios prievartos ir prarastų gyvenimų. Parašiau apie tai pjesę, tuo metu dažnai statytą mėgėjų scenose. Nuo scenos galima buvo garsiau ir plačiau skleisti mintis nei lyriniu eilėraščiu, lyg gėlės žiedas supresuotu poezijos tomelyje.

Tąkart nelabai įsidėmėjau, į kokią vietovę blerbiančiu autobusiuku vykome rodyti spektaklio (grupė rajoninio teatro „liaudies artistų“, surenkamos dekoracijos, keletas vaikų ir šuo, nes aktoriai neturėjo kur jų palikti). Ilgai važiovome plentu su pakibusiu virš mūsų lietaus debesiu, kol taškydami duobėto keliuko balas įsukome į beržų alėją. Beržai stovėjo nuliūdę, nuleidę apsunkusias šakas, apsigaubę šlapiomis skaromis.

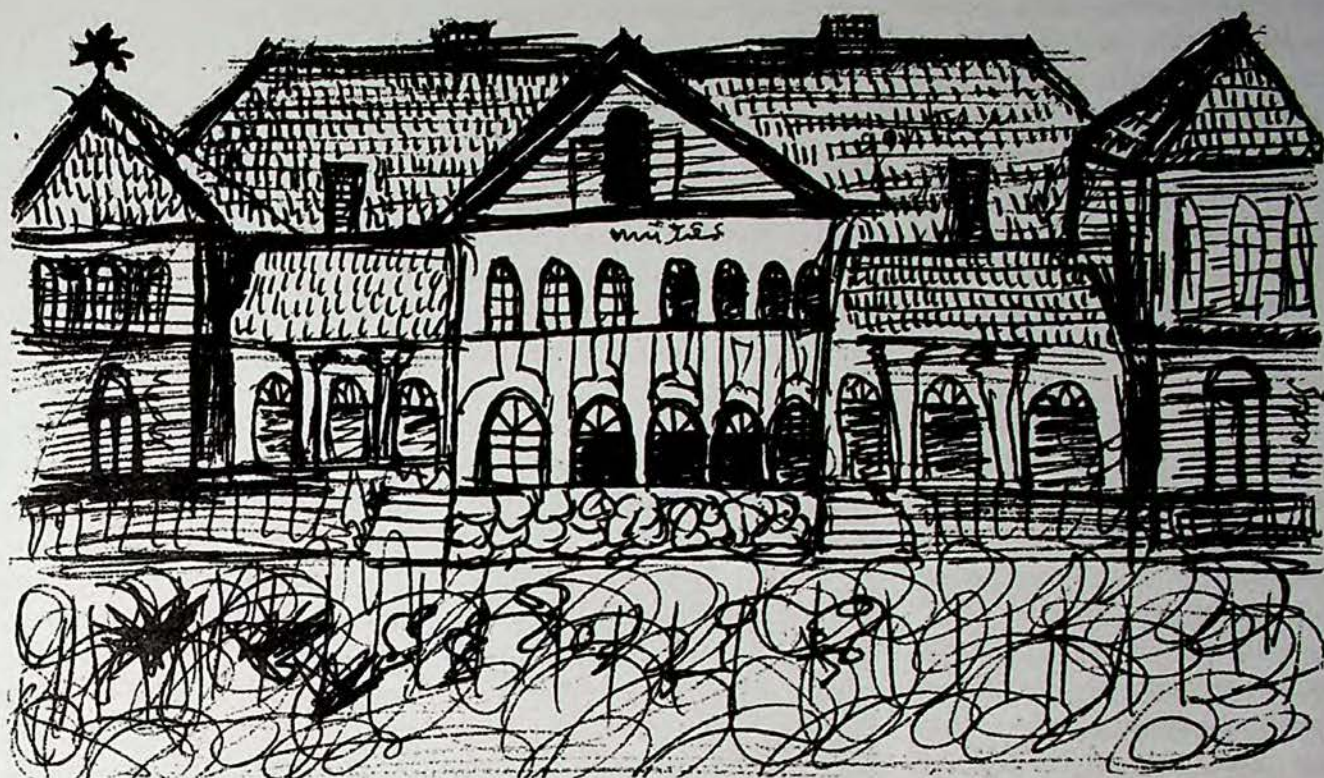
Alėjos gale pasirodė plokščias baltų plytų pastatas – kultūros namai. Lietus pylė kaip iš kibi-ro. Aktoriai nešiojo dekoracijas, o mes su režisiere, pakviestos į direktorės kabinetą, kalbėjomės apie šį bei tą, vartėme „kultūrinių priemonių“ albumus, įamžintas žinomo rašyto-

jo viešnagės akimirkas „Jaunosios gvardijos“ ir „Auksinės varpos“ kolūkiuose. Silkute ir mišrainėmis prakvėpusios moterys ateidavo į kabinetą pasišnibždėti su direktore... Aišku, po spektaklio bus vaišės.

Kultūros namų salė buvo pusiau pilna, o gal pusiau tuščia. Daugiausia – vidutinio amžiaus moterys pašiauštomis šukuosenomis, bet buvo ir skarotų žilagalvių. Pirmon eilėn susėdo vietiniai veikėjai: pirmininkų, direktorių, partorgų ir vedėjų luomas su žmonomis krempleno suknelėmis. Atsisėdau salės gale – iš čia patogiausia stebėti salės reakciją.

Žiūrovai be vargo atpažino scenoje savo gyvenimą – kaimo troba, motina, dukra ir tėvas, grįžtantis su rezgine iš kaimo parduotuvės (aliejus, duona, batonas, „Žigulinio“ alaus butelaitis). Kasdienės kalbos, kasdienės mintys, kasdieniai rūpesčiai... Tačiau scenoje šalia *gyvųjų* veikė *negyvieji*: seneliai, proseneliai, žuvusieji, ištremtieji, visi, kurie kadais gyveno tuose namuose. Jie dalyvavo gyvųjų gyvenime, tačiau *gyvieji* tų šmėklų (pavadinau juos *buvusiais*) nematė, nors jautė jų buvimą, žinojo jų vardus.

Pasirodo, ir tylą gali būti įvairi. Tyla, tvyrojusi salėje spektakliui prasidėjus, buvo kupina įtampos ir pasimetimo. Kas čia darosi? Kokie ten žmonės prietemoje slankioja po trobą, keistais balsais marmar-

Gražinos Mareckaitės piešinyje – Panemunėlio dvaras

liuodami nesuprantamus dalykus? Jie trukdo klausytis, apie ką kalba tėvas su motina, ko taip susijaudino duktė ir ko čia reikia tam atklydėliui miesčioniui?

Staiga viena skarota moteriškė per visą salę garsiai ir džiugiai sušuko: „Taigi tie, kur basi, yra nabašnikai!“ Žiūrovų eilėmis nusirito palengvėjimo banga – visi suprato scenos žaidimo taisykles. Tyla tapo dėmesinga, pripildyta minties, gal ir jausmų. Kai spektaklio pabaigoje atėjo metas griauti tuos šimtamečius namus, kai juos paliko basų „nabašnikų“ procesija, turbūt ne vienas žiūrovas prisiminė *buvusius* – savo mirusius, žuvusius, nužudytus ir ištremtus artimuosius, kadaise gyvenusius po tuo pačiu stogu. Žiūrovai skirstėsi susimąstę, panirę į nekasdienę scenos atmosferą. To ir siekėme vaidindami spektaklį Lietuvos kaimuose.

Paskui buvo vaišės. Tikras provincijos balius su tostais ir sveikinimais, su valgiais, gėrimais, alumi ir

midum. Na, midaus nebuvo, užtat gausiai liejosi „Sovietskoje šampanskoje“, „Stoličnaja“ ir net konjakas „Bielyj aist“. Vietiniai vadukai sėdėjo užstalėje linksmi ir patenkinti. Jokių priekaištų – nei meninių, nei idėjinių – jie neturėjo. O juk būdavo, kad iš paskos atseka skundas į Kultūros ministeriją, nes spektaklyje pasisakoma prieš tarybinio Lietuvos kaimo pažangą, aukštinama praeitis, demoralizuojami kolūkiečiai.

Mano užstalės kaimynas blizgiu, apvaliu mėnulio veidu smagiai vaišinosi pats ir vaišino viešnius – „išgerk stiklėlį ir parodyk dugnelį!“ Sunku buvo jam priešintis, nuolat dangstant delnu taurelę. Dėl šventos ramybės porą kartų „šmaukstelėjau“ ir supratau, kad neišversiu. Tada radau išeitį: daugiau nebekariau su tuo *auksinės varpos* šeimininku, bet vos tik jis nusukdavo akis, pildavau gėrimą į vazoną su fikusu. „Na va, malačius autorė!“ – gyrė mane sugėrovas. Po kelių tokių operacijų pagalvojau, kad žudau fikusą – juk

jis nusibaigs! Kadangi sėdėjome ant naujos kietos sofos gėlėtu gobelenu, vietoj fikuso ėmiau girdyti sofą – jai degtinė tikrai nepakenks. Kalbos vis garsėjo, kaimyno veidas vis labiau blizgėjo, o man ėmė skaudėti galva. Prasibrovusi pro užstalės kompaniją, išėjau į lauką. Pagaliau nebelijo, tik visur šnarėjo ir lašėjo. Pro juodus debesų tumulus spraudėsi raudono saulėlydžio pluoštai. Buvo vėsu. Nutariau apsukti ratą aplink kultūrnami – kur daugiau eiti? Bet vos pasukusi už kampo, netekau žado...

Čia pat, už keleto metrų nuo kultūros namų, stovėjo puošnus medinis dvarelis stačiu gontiniu stogu, su kolonomis centre ir fli-geliais-bokšteliais šonuose. Įmirkęs Lietuje namas buvo tamsus, beveik juodas. Kur ne kur dar išlikusių langų stikluose liepsnojo raudono saulėlydžio gaisai. Ėjau artyn lyg užkerėta. Laipteliai nuskilę, apaugę žole. Pravertos durys šiaip taip laikėsi ant vyrių. Eidama vidun jau

žinojau, ką ten pamatysiu: suirusius laiptus į antrąjį aukštą, tekinto medžio turėklų likučius, koklines krosnis išlupinėtais kokliais, lentgaliais ir popiergaliais apšnerkštas grindis... Viskas taip ir buvo. Tik tai nesitikėjau išvysti daugybės šikšnosparnių, kabančių žemyn galvomis nuo karnizų, sijų ir palangių. Jie kybojo tartum seniai pamiršti skėčiai ar juodi varvekliai siurrealistiniame scenovaizdyje.

Kol stovėjau prasižiojusi iš nuostabos, tartum girdėjau prislopintus balsus... Gali būti, kad taip įsijaučiau į mistišką savo spektaklio atmosferą, jog pradėjau girdėti garsus. O gal šampanas paveikė? O gal prasidėjo haliucinacijos – *kas čia tiek šikšnosparnių prileido?* Išėjau. Saulėlydžio raudonį jau buvo prarijęs vakaro debesis. Pasukau pro dešinįjį fligelį ir peržydėjusių alyvų guotus. Už dvarelį juodavo miško parkas. Braukydama šlapius aviečių krūmus ir žmogaus ūgio dilgėles, vos įžiūrimu taku broviausi į su-laukėjusio parko gilumą. Jo planą dar galėjai nuspėti iš ratu augančių liepų, dviem eilėm išrikiuotų eglių, ąžuoliukais apžėlusios kalvos seno ąžuolo papėdėje. Lietaus lašai kabėjo ant palinkusių kukmedžio šakų, pro brūzgynus toluomoje švietė gundantis fosforinės žalumos plotelis. Geriau įsižiūrėjusi supratau, kad tai ne pievelė šokti elfams mėnesienoje, o žaliais maurais apžėlęs tvenkinys. Baisu net pagalvoti, ką tie maurai gali slėpti tvenkinio dugne...

Pasukau atgal, nes tarp medžių jau visai sutemo. Takas suko link kairiojo rūmų kampo, tad juo ir slinkau drebedama nuo drėgmės. Pro krūmus pamačiau prie pat sienos užkurtą laužą ir aplink judančius šešėlius. Neišėjau į šviesą, nepasilabinau, tad beliko tik nepastebėtai dingti... Pro krūmus (nuo parko pusės dvaro siena buvo smarkiai

apardyta) pamačiau kelis vyrus ir moteris, kalbančius man nesuprantama kalba. Jie buvo basi...

Sunku patikėti, kad direktorės albume (šventės, sutikimai, apdovanojimai, minėjimai, rikiuotės) nebuvo nė vieno kadro su čia pat esančiu dvaru! Niekas apie jį nė neužsiminė, lyg būtų gėdijamasi kokio elgetos, lyg būtų slepiamas lavonas ar išsigimėlis... Taip ir būčiau išvažiavusi ir nežinojusi, kad „Jaunosios gvardijos“ kolūkyje esama gražaus seno dvaro, o silikatinų plytų kultūrnamių pastatytas vietoj buvusios dvaro klombos.

Grįžusi į puotos salę norėjau su kuo nors pasidalyti savo atradimais, bet visi, dar labiau įkaitę, sutartinai traukė: „Myliu be galo tą žigulinį alų, degtinę kristalinę, konjaką su kava!“ Kalbėtis nebuvo su kuo... Pagaliau subruzdavo mūsų gastrolieriai – laikas namo – ir kilo nešti direktorės kabinete sumigusius vaikus (šuo miegojo autobuso gale). Prie durų rūkė kažkoks viršininkas iš „Jaunosios gvardijos“ (o gal „Auksinės varpos“). Pasiteiravau jo apie dvarą. „A, čia gi visiškas laužas. Šį rudenį planuojame nugriauti“. „Ką? Tokį gražų rūmą?“ – netekau žado... „Kad visai jau supuvęs. Tokio remontuoti neverta,“ – paaiškino vyras. „O ką sako specialistai? – paklausiau. – Nejaugi leidžia?“ „Leidžia neleidžia – mums jis nereikalingas. Stogas visai sukiužęs, medinis, vėjai švilpauja. Anksčiau ten buvo šokia tokia raštinė, bet kai pastatėme šituos kultūros namus...“ „Ten kažkas laužą užkūrė, prie pat sienos, dar sudegins...“ „Tai nereiks net buldozerių! Darbininkus iš Moldavijos priėmiau, kol kas tegul pagyvena. Ačiū už gražų vaidinimą. Atvažiuokite dažniau,“ – viršininkas numetė nuorūką ir paspaudė man ranką.

Parodžiau tą paslaptinę durą artistams. Visi stebėjosi ir aikčiojo.

Kokia nuostabi dekoracija! Kaip romantiška! Nejaugi griaus? Negali būti, kad naikintų šitokias grožybes ir taip jau nusiaubtoje mūsų žemeleje!

Ilgai bildėjome atgal. Pasiekus rajono miestelį, įsėdau į naktinį Vilniaus traukinį. Nors piešti nemoku, išplėšusi iš bloknoto lapuką, iš atminties atkūriau dvarelį vaizdą. Buvau tiesiog pavergta to atradimo...

Vargais negalais gavusi mela-gingą pažymą įsisukau į *specfondą* „buržuazinėse“ knygoje ieškoti to dvarelį istorijos. Kai ką suradau... Daug jame būta svarbaus ir gražaus: caro laikais veikė knygnešių tinklas, vyko slaptieji vaidinimai, dvaro panelėms padedant veikė slaptosios mokyklos, darbavosi kunigai švietėjai, lietuviško žodžio skleidėjai, ten ir Maironio, Tumo-Vaižganto viešnagių pėdsakai... *Ten mūsų sodybas keleivis atras...* Ak, kokia gyvybinga kadaise buvo vargšė Lietuva!

Apsiginklavusi žiniomis ėmiau belstis į visokių kabinetų duris, aiškinti situaciją išmanantiems ir neišmanantiems žmonėms. Tačiau nieko, niekur, niekaip negalima buvo nuveikti! Supratingieji skėščiojo rankomis ir bejėgiškai rodė pirštu į viršų, o valdantieji ir galingieji, jeigu ir pavykdavo kurį nors pasiekti, abeingai krapštinėjo dantis.

Kol aš plūkiausi dėl tos šikšnosparnių buveinės su visa jos garbinga praeitimi, sužinojau, kad pastatas jau nugriautas ir sulygintas su žeme, kaip ir buvo žadėjęs „Auksinės varpos“ savininkas. Kur prisiglaudė tie vargšai Lietuvos ir Latvijos šikšnosparniai bei šikšparniai? O, kad jie kankintų naktimis savo skriaudėjus! O, kad jie pultų juos taip pat aršiai, kaip puola paukščiai Hitchoko siaubo filme!

O lietus Lietuvoj vis lijo ir lijo – liūdnei, amžinai, beviltiškai...

Žodžiai: iš dienų, į kurias nebesugrįšim...

VILIUS BALTRĖNAS

Žurnalistas, poetas

Sveiki, samanotieji
bromai!

...Gal kaip ir ne vienam iš mūsų, pirmoji išsamesnė pažintis su garbinguoju, daugelį netrumpų šimtmečių gyvuojančiu Vilniaus universitetu, vienu seniausių Europoje, prasidėjo nuo didelio, neplono ir puošnaus Albumo.

Džiaugdamasis jį gavau iš neužmirštamai šviesios asmenybės Sofijos Binkienės ir apsukraus žurnalisto Leono Stepanausko rankų. Su iškilniais įrašais ir kūrybiniais palinkėjimais – kaip Lietuvos radijo literatūros būrelio paskatinamąją premiją.

Gerokai apkerpėjusioj atminty – iš tuometinio jaunųjų susibūrimo – tebimirguoja Violetos Palčinskaitės, Romo Sadausko, Nijolės Mastekaitės, Kęstučio Nastopkos, Irenos Bliuvaitės ir kitų veidai bei vardai. Spalvingiau apie tai, man regis, keltino papasakoti kurso linksnabalsė Irena Bliuvaitė-Kierienė. Kaipgi, juk dauguma įsimintinojo būrelio jaunikačių sulėkėme ir sutūpėme į tas pačias auditorijas.

Vienas iš – „tyliai,
bet rimtai...”

Jau minėtasis kolega iš literatūros būrelio, druskininkietis Sadauskas, anuomet nuskubėjęs į žurnalistines tobulybes, ar tik ne antrais studijų metais pristatęs Universiteto studentų laikraštyje pluoštą mano

Vilius Baltrėnas. Nuotr. str. autoriaus

eilėraščių „Iš lyrinio dienoraščio“, kilniadvasiškai pavadino autorių „tyliai, bet rimtai ieškančiu...”

Taigi... O tebeieškau – iki šiol... Ir jau seniai reikia pripažinti – kažin ar nors ką nepaprasta suradęs, tykiai „išnyksiu lyg dūmas“ iš mūsų daugiaspalvio, pasigėrėtinai turtingo kurso panuovalės. Žinoma, universitetinė paskata man buvo nepaprastai svarbi. Nors gal ne visai tokia, kaip geranoriškasis Romas po daugelio metų „Literatūroje ir mene“ atkūrė anekdotišką situaciją. Girdi, sėkmingai knygeles vaikams leidžiantis Baltrėnas jau anais – Universiteto literatūros būrelio negandų – laikais, rodėsi paruošęs rinkinį. Net ir kainą pažymėjęs... Iškalbingąjį Romą bene bus suvedžiojusi at-

mintis. Tokį rinkinį – svarstyta ir nusvarstyta – buvo drąsiai pateikęs šviesaus atminimo mūsų kurso kolega Albinas Vasiliauskas. Gerokai originalesnis už mane, gal ir už mus visus. Romas Sadauskas teisingai nebent dėl vieno: buvau ir likau, pasak jo ankstesniojo, „tyliai ieškantis“, iki šiol besibarantis pats su savim. Kai miškas, sodriau nesulapojęs mentalitetas kaip kišo, taip ir tebekiša koją: „Dievas gal talentų pašykštėjo, velnias – neatnešė obuolių...”

Pakelėje – su Sauka
ir Tiutčevu...

Ta pačia dingstimi prisiminčiau štai tokį epizodą. Mūsų studijoms dar neįsibėgėjus, „Tauro“ bendrąbutyje lituanistus lankė poetiškai emociingas, filosofiškas galvotas dėstytojas su vešlia plaukų kupeta Donatas Sauka. Nebepreminu, kaip jo rankosna atsidūrė pora mano „eiliuotų bandymų“. Tebegirdžiu tik jo rimtą pasakymą: „Na, šiek tiek gal primena Tiutčevą...“ Entuziastingasis dėstytojas gal turėjo omenyje pelnytai pakritikuotą sekimą ar svetimas įtakas. O aš pats tai priėmiau kaip padangių liaupsę. Mat, savo gėdai, būčiau privalėjęs pasisakyti: nei Tiutčevo matęs, nei jo talentingai subtilios poezijos regėjęs. Ir šiandien belieka atsidusti: neišprusimas, totališkas provincialumas lydėjo tada ir, deja, iki šiol tebelydi.

Pirmakursiai Sereikiškių parke. Iš kairės: Aleksas Girdenis, Albinas Vasiliauskas, Ipolitas Ledas, Norbertas Vėlius ir Vilius Baltrėnas. Nuotr. str. autoriaus

Pravertos pasaulio durys

O buvo, buvo mūsų kurse didžiai galvotų, pavydėtinaai prakutusių, visokiaisiais talentais ar net jų vairovystėje apdovanotų.

Su anuometine nuostaba prisimeniu vienoje filologų auditorijų ant studentiško stalų išdėstytą Romualdo Ozolo tapybos parodą. Anam laikui – supermoderni! Kur tu, garsusis mūsų Romulai, kokiam pieno ar politikos bidone užkasei dar vieną savo talentą?

Nebežinau, kaip prie to „benefiso“ pritapo Romo bendražygis Algis Patašius. Bet, regis, kaip tik tada, prisėdęs auditorijoje prie pianino, taip sugrojo už širdies griebiantį opusą, kad ir stebėjaisi, ir pats sau prisižadėjau: pramoksiu muzikuoti! Su konservatoriją lankiusiu giminaičiu Pavilnyje ne vieną šviesią akimirką prasėdėjau prie jo senutėlio fortepijono. Nesyk pasilikdavau ir filologų auditorijoje prie viliojančio instrumento. Deja, padoriau ko išmokti pristigo laiko, gal ir kantrybės...

Taip ir likau tik dainuojantis. Paskui dainą galėjau lėkti nors į dangų, nors ir į pragarą. Dažniau gerumo keliu. Dar pirmąją studentiško atostogų vasarą traukinyje susidū-

riau su tautosakos rinkėjais, kuriems vadovavo Leonardas Sauka.

Taip, taip, dar vienas Sauka, taip pat garsus mokslininkas, tituluotas akademikas. O tada... Žodis po žodžio, pasigavom dainą... Kiek riedėjo traukinys, tiek skambėjo mūsų jauni balsai. Nė vieno posmo nekartojom. Baigėsi tuo, kad pakeliui parašiau namiškiams laišką: „Parvažiuosiu po poros savaitę. Kol kas rinksiu dainas Stačiūnų apylinkėse. Maitinsiuos lašinukais iš bendros studentų terbos. Stengsiuos kitų neapvalgyti... O Stačiūnuos, sako, kiaušinių ir svogūnų laiškų – nors vežimu vežk...“ Va, kaip!..

Pasaulis pasirodys neišmatuojamai platus, ims atsiverti vis įvairesnė spalvų. Gundys ir siūlys griebtis ir šio, ir to, ragins bent pamėginti užpildyti vis aiškiau pasirodančias savąsias išsilavinimo seklumas ir nuokaines. Bet reikėjo rinktis: norėjau ir muzikos, ir akademinio choro, tarp kurio tenorų dainavau, ir rimtesnės pažinties ne tik su sanskritu ar lotynų kalba, bet ir su moderniosiomis – prancūzų, vokiečių, taip pat su lenkų, o juolab su brolelių latvių, su jų nuostabiaisiais *lyguo ir zirga galva*... Lankiau ir menotyros fakultatyvines paskaitas, ir dar daug ką. Įvairiopus

Keturi akiniuočiai – kambariokai „Tauro“ balkone, 1957 m. Iš dešinės: kupiškėnas Algis Kinderis, du būsimieji garsūs profesoriai – Aleksas Girdenis ir Vytautas Girdzijauskas (abu žemaičiai) ir kupiškėnas Vilius Baltrėnas. Nuotr. str. autoriaus

intelektualių vilionių žabangos, manyčiau, stojosi prieš apstulbusias akis ne tik man. Juk daugelis buvome kilę iš tolimiausių užkampelių, nors ir ne vienas – savo mokyklose auksu ar sidabru dekoruoti.

Tarp auksagalvių mergaičių ir berniokėlių...

Ne, stojamųjų egzaminų laikyti neteko. Išliko ryškiau akyse pirmasis apsilankymas Universitete – susitikimas su pasišaukusia įžanginio pokalbio garbiąja komisija. Rektorato vestibulyje mes pirmiausia ir susipažinome: Evalda Strazdaite iš Strazdų, Rytė Liučvaitytė – nebežinau iš kur... Ir dar... – daugiau nei dešimt... Tame būryje kažkodėl neprisimeniu Kęstučio Nastopkos, nors... išlydėdamas į Vilnių Julius Ulba, jei neklystu, buvęs J. Marcinkevičiaus kurso lituanistas, tuomet jau Kupiškio vidurinės mokyklos direktorius, sakė: „Pamatysi... Bus ten tavo kaimynas, taip pat auksinis medalininkas, literatas – iš Biržų mokyklos...“ Progų susibičiulianti atsirado vėliau bendrabutyje, skaityklose, auditorijose. O tuokart mūsų visų, gerokai drovių ir sutrikusių, laukė garsaus Universiteto garsūs profesoriai ir docentai.

Skeptiškas profesorius mostas...

Paklaustas, kodėl taikaisi į literatūrą, buvau betraukęs iš užančio pluoštą kupiškėnuose spausdintų savo eilėraščių... Pats seniausias komisijos narys – kaip paskui pažinau ir nuoširdžiai žavėjaisi, legendinis kalbininkas, profesorius Juozas Balčikonis – gan atsainiai mostelėjo, sakytum, gindamasis bitininko ranka.

Nelabai suvokiau – ką tai galėtų reikšti? Tik po daugelio metų šį bei tą skaitydamas aptikau: ir Juozas Balčikonis jaunystėje rašė eilėraščius! Ką ir pridėsi.

Nebent pridurčiau: viskam, pasirodo, savas laikas. Net ir paprasčiausiam išmintingojo senolio gestui atpažinti. Dabar, retkarčiais su gauduliu pažvelgdamas į anaipol nedaug kam reikalingos savo poezijos knygų knygėlaičių šūsnį, lyg ir nejučia prisimenu skeptiškai pranašiską profesorius Balčikonio mostą. *Sic transit gloria mundi!*

Esmi – iš puntininkų padermės...

Būta su iškiliuoju profesorium ir sėkmingesnių susitikimų, nors jų smarkiai bijojau. Buvau prisiklausęs, kad Balčikonis nemėgsta kupiškėnų: jie dėl savo patarmės ypatingumo nesugeba padoriai kirčiuoti. Nebent visus Didžiojo lietuvių kalbos žodyno tomus atmintinai įsikaltų į galvą. O aš – tikrų tikriausias anų nelemtyjų kupiškėnų – puntininkų, dadininkų, rotininkų – patarmės gaivalas.

Drebinau kinkas ir tą atmintiną egzamino dieną.

Šio bei to paklausinėjęs, profesorius į mano studijų knygėlę įrašė: g e r a i.

Gera tai gerai, bet man itin rūpėjo penketukas ir neišvengiamai būsianti padidinta stipendija... Tik štai, neatiduodamas knygėlės, senasis kalbininkas pasiteiravo: „O kaip kupiškėnai taria: Šauliai ar Šau-

Tautosakos rinkėjai Stačiūnuose. Vadovas – būsimasis akademikas Leonardas Sauka. Aplink jį – penki iš mūsų kurso (iš dešinės): Teresė Ramanauskaitė, Evalda Strazdaitė, Rytė Liučvaitytė ir... nebeįžiūriu – Morta Nastaraitė ar Janina Lapackaitė?... Tiesiai už Rytės – Vilius Baltrėnas. Nuotr. str. autoriaus

liai?..“ Nedvejodamas atsakau: „Tik Šauliai...“ Ir priduriu: „Dažniau vartojame vienaskaitą. Važiuosma Šaulin skūrį pirkte...“

Profesorius atsiverčia mano knygėlę ir priešais žodį g e r a i parašo raidę „l“. Taigi: labai gerai. Baubas nebe toks baisus.

Mūsų didieji kelrodžiai...

Kalbos mokslų vingrybės, nors iš literatūros stono mūsų neišvertusios, buvo visiems gana įdomios. Po teisybei, ar rastume nors kiek prakutusį literatūrą, kuris bodėtųsi, nesirūpintų savo gimtąja kalba? Visus mus siejo tas pats kalbos jausmas ir nemaži rūpestėliai. Scriptor Magnus (tai buvo ne kas kitas, o Romualdas Ozolas) ant nuotraukos anuomet užrašė: „Didžiam kalbos tvarkytojui – nuo jos darkytojo...“

Nesiribojome vien savais ar tik tos dienos rūpesčiais. Senosios lietuvių raštijos, grožinės mūsų literatūros pradžių pradžios skelbėjai ir tyrinėtojai, vėlesnių amžių literatūrinės kūrybos istorikai ir kritikai – buvo mūsų didieji kelrodžiai.

Mums dėstė tokie Universiteto šviesuliai kaip Jurgis Lebedys, Meilė Lukšienė, Vanda Zaborskaitė, Irena Kostkevičiūtė, Donatas Sauka. Filosofinės išminties ir nepalenkiamos,

bet protingos logikos žodžiu mus žavėjo filosofai Eugenijus Meškauskas, Kristina Rickevičiūtė...

Kiekvienas stengėsi kuo daugiau mums duoti, vis iš savo srities – giliai, plačiai, išsamiai. Pūtė į mūsų širdis mokslo ir grožio, tiesos ir gėrio dvasia.

Ir pastangos nenuėjo perniek. Šiandien kartu su solidžią atsiminimų knygą išleidusia profesore Evalda Jakaitiene (anų dienų mūsų Valda Strazdaite iš Strazdų padangės) esame laimingi pasakyti: „GYVENAU... IR DAR NORIU...“ Skaitau šiais J. Marcinkevičiaus žodžiais simboliškai pavadintus memuarus ir sakau: AČIŪ, Valda-Evalda! Už talentingai atkurtą tavąjį (tuo pat metu gal ir daugelio mūsų širdžių) lemtingąjį „gyvenimo romaną“...

Derlingo rudens riešutėlis...

Nuo pat pirmos paskaitos supažindinęs su senosios raštijos pradžiamokslu, su asmeninių išrašų ir archyvų kaupimu, Jurgis Lebedys ragino: būtiniausiai mums mokėtina lotynų kalba, taip pat vokiečių, lenkų. Be jų nė žingsnelio. Kalbėjo ramiai, santūriai, bet su pasigėrėtinais įtaigiu, kategorišku imperatyvu.

Vai, kaip skyrėsi šis nedidukas, tvirtai suręstas, labai tvirtas, stipraus

charakterio pedagogas nuo mano įsivaizduotojo. Mokykloje pavartęs vieną kitą leidinį su Lebedžio pavarde, buvau jį įsidėmėjęs. Ir kažkodėl įsivaizdavau esant labai aukštą, ilgą kaklu, gerokai palinkusį, akiniuotą mokslininką. Pasirodė – visiška priešingybė: gana jaunas, stamantrus vyras, sakytum, tikras derlingo rudens subrandintas riešutėlis. „Mano galimybės gana ribotos, o jūsiškės kuo tyliau klausytis – neribotos,“ sakydavo ramiu, tvirtu balsu, jei kas iš paskutinių suolų pasiskųsdavo negirdįs. Žavėjo šio žmogaus susikaupimas, kruopštumas ir, žinoma, intelektas, tikslūs, išsamūs ir visuoimet svarūs argumentai.

Troškome, stengėmės žengti jo takais, įsidėti galvon, ko mokė, ką ir kaip vertino. Laikas buvo toks, kad jo žodžiai mums buvo pati geriausia sėkla į mūsų jaunas širdis. Jeigu kas nors nutiko kitaip, tai nutiko vėliau, jau kitu laiku ir su kitom giesmėm bei grėsmėm. Tad ne vienu atveju ir ne vienas privalėtume pasakyti: *mea culpa*... Šio ir kitų dėstytojų įtaigiai paraginti, bent jau tiek lotyniškai išmokom visi.

Kas gi toks AŠ?.. –
bene būsiąs... japonų
imperatorius!

Atsimenate, koks stotingas, iškilakaktis atžingsniuodavo antikinis docentas Leonas Valkūnas. Tikras antikinių kalbų ir literatūrų liūtas!.. Vienai mūsų vyriškai grupei kaip tik jis ir padėjo slebizuoti lotyniškai. Kuo mandagiausiai kreipdavosi: „Prašom tamsta paskaityti, draugas Girdeni... Ačiū, labai gerai...“ Arba: „Dabar prašom Jūs, draugas B... Dėkoju, prašom sėstis...“ O kitiems, sunkiau tą kunigų, daktarų ir provizorių kalbą įkandantiems, aštriai bakstelėdavo: „Na, tu dabar, skaityk...“ Koks nors VU (vėliau dėl lotynų net perbėgęs į lengvesnę

specialybę) pradėdavo: „Aš tai išverčiau šitaip...“ „Pala, pala... – sutrikdavo docentas. – Kas čia toks AŠ?.. Bene būsi... japonų imperatorius... Sėskis...“ – mostelėdavo pasityčiodamas. Taip docentas pagerbdavo pajėgesniųjų kastą...

Nepėsti buvo ir studentėliai. Vienas mūsų pačių vyriausių, daug ko matęs suvalkietis Sigitas V., vienas taip protino garbųjį docentą: „Nei čia varkite su mumis, dėstytojau, nei ką... Kaip asilai atėjom, taip asilai ir išeisim...“ Palikęs narsuolį dar vienam semestriui pasitobulinti, vėliau, po pakartotinio egzamino, kietasis docentas parašė neblogą pažymį ir švelniai priminė: „Matote, draugas Varnagiri, vis dėlto galima išmokti...“

Kalbėtojų ir kalbų
apsuptų...

Dainingo ir iškalbaus, praeity smarkaus boksininko Ričardo Mirono sudomintas, ne tik išmokau „Gaudeamus igitur“. Buvo progos paragauti ir senosios indų kalbos – sanskrito. Deja, ištverčiau kur kas trumpiau nei ten pat iš vyresnių studentų užklydęs būsimasis profesorius eruditas Tomas Venclova. Šiek tiek kažkas mums dėstė lenkų kalbą, bet nebeprišimenu kas – daugiau pasisėmiau vėliau, iš kambarį mums nuomojusios pani Marijos...

Latvių kalbos giminystę ir nemenką grožį demonstravo aštriamintis, santūriai smagus kalbininkas Jonas Kabelka. Prieš egzaminą paprašydavo surašyti tikslų abėcėlinį sąrašą ir persergėdavo: „Visi iš eilės, tvarkingai. Kad man paskui po vieną nelandžiotumėt...“ Jei dar į knygelę pasirašydavo neegzaminuodamas, kaip atsispirsi dėstytojo norui – buvom pavyzdinčiai tvarkingi ir po vieną nelandžiojom.

Bene porą semestrų lankiau prancūzų kalbą (ją buvau mokėsis ir vidurinėje). Universitete – miela

dėstytoja, gražiai lietuviškai besivadinanti Ramutė Ramunienė, bet su rimtu prancūzišku pasirengimu, pagarsėjusi pedagogė ir vertėja.

Mane ir ar tik ne romantiškąjį grupės draugą Vygandą Račkaitį nuoširdžiai kalbino pereiti į prancūzų kursą. Nesusigundėme, bet mokyti buvo smagu. Kaip ir vėliau su dėkingumu dėstytojai originalo kalba karpyti balzakiškąją „Šagrenės odą“...

Nenuskendo nebūtin atkaklaus docento, vėliau profesoriaus Lebedžio raginimas pramokti visiems lituanistams vokiškai. Fakultatyviai lankiau turiningas aristokratiškai prakilnios ir orios vyresniosios kartos dėstytojos Januškevičienės, regis, Salomėjos Nėries mokslų bendražygės, paskaitas ir pratybas.

Pramokau tiek, kad baigdamas lituanistiką, užsimaniau studijuoti iš naujo – vokiečių kalbą. Rektorius leido. Turiu studijų knygelę su poros kursų atsiskaitymais. Gaila, užpultas darbų kasdienybės, daugiau nebevaliojau.

Bet liko didelis noras be vertimų įveikti Remarko „Tris draugus“ ir niekad neišdilo iš atminties prasmingi didžiai žmogiškos ir autoritetingos dėstytojos pokalbiai.

Ir ji, ir daugelis kitų mus ne tik mokė, bet ir auklėjo, rengė patiems įvairiausiems gyvenimo netikėtumams ir iššūkiams, nors tokių žodžių anuomet per dažnai neminėdami.

Rektoriai! Ir – iki šiol
kaistančios ausys...

Gan daugelio šiandien minimą rektorių Juozą Bulavą prisimenu blankokai. Nebuvo progos iš arčiau. Mačiau gal tik vieną sykį, su didele palyda užsukusį aplankyti akademinio choro. Sutiktą neįsivaizduojamai iškilmingai, tiesiog pompastiškai. Užtat kitą rektorių, įžymųjį mate-

matiką Joną Kubilių prisiminus – iki šiol kaista ausys...

O buvo taip. Eidamas anuomet palei šiandieninės Prezidentūros rūmų tvorą, bendrabučių linkui, susitikau jį, tada dar gerokai jauną naująjį rektorių. Ir išdrįsk tu man neišpasakytai: bičiuliškai pasisveikinęs, paprašiau rektoriaus patarimo! Mat buvo pats rudens įmirkimas, nesibaigiančios studentų talkos žemdirbiams.

O aš dar mokykloje buvau jose nudegęs, teisingiau peršaldytas iki piktų reumatų. Rektorius dėmesingai išklausė ir pasiūlė grįžti kartu su juo. Taip ir žengėme petys į petį – pasaulinio garso mokslininkas ir tarsi sarmatos pristigęs pirmakursis. Ne, ne į Rektoratą... Pakeliui, netoliese paradinio įėjimo buvusiame Ūkio skyriuje, mano personas bėda buvo bemat išspręsta – talkų vardan buvau paliktas tvarkyti senųjų bibliotekos knygų.

Tais pačiais mokslo metais patyriau: kaimiškuosius studentus Universitetas stengiasi labiau pagloboti. Į gydomąsias purvo vonias Kryme, Eupatorijoje, kelialapis buvo gautas vienas. Pretendentų buvome du. Profesinės sąjungos pirmininkas, įdomia Tupčiausko pavarde, pasikrapštė pakaušį ir saliamoniškai nusprendė: „Atiduokime šitam kaimo berniokėliui. Ta vilniškė arba jos tėvukai ką nors patys sugalvos...“ Taip ir buvo.

Taigi, „be kara maksla...“ ir dar šis tas...

...Su kurso vyrams itin apkartusiais karo mokslais, laimė, tesibičiu-liavau trumpai. Kai vos po kelių teorinių paskaitų prasidėjo pratybos, kai prireikė gultis ant pliko cementinio grindinio, nekariškai pasipriešinau. Jau minėjau: buvau pasiūpęs reumatą, metus išgulėjęs lovoj. Dabar, išsiklausinėjęs, nudrožiau į gydytojų komisiją kariniame komisariate. Pri-

Vilius Baltrėnas su kurso draugėmis. Nuotr. str. autoriaus

simenu iki šiol pagyvenusio mediko žodžius: „Reikia tai pagaliau spęsti...“ Gavau popierėlį, visam laikui atleidusį nuo karinės tarnybos.

Kaip linksną anekdotą kurso draugai persakė būtent man taikytus karinės katedros oficeriaus žodžius: „Žalį čeloveka, mnogovo choroševo ne uznajet...“ (Gaila žmogaus, daug ko gero nesužinos...)

Mokiausi „be kara maksla“... Stengiausi kiek pajėgdamas ir, matyt, netingėdamas. Sako, kad buvau stropuolis, rimtuolis, darbštuolis. Tuo pat metu – pridursiu – nai-vuolis ir kaimiškas keistuolis. Va, gal tik nei smarkuolis, nei anaipol sveikuolis nebuvau. Vis dėlto trejus pirmuosius metus uoliai prasėdėjau paskaitose bei didžiojoje Universiteto bibliotekos skaitykloje. Kai prieš sesijas pristigdavo vietų, patyliukais pasikeldavome į ramią ir jaukią profesorų skaityklą.

Šiaipgi – vaikščiojau su šaipokiškai dideliu knygų portfeliu. Šiokias ar tokias išprusimo spragas mažumėlių lyg ir užkaišiojau. Bet daug ko ir stigo, ypač tikro, rimtesnio, kietesnio savarankiškumo.

Teisybė, nuo pirmokėlio pradinuko iki pat trečio – ketvirto kurso niekaip nesu buvęs „nei politizuo-

tas, nei organizuotas.“ Galėjau gal ir toliau išverti, jei ne plaukimas pasroviui, bičiuliams iš paskos. Nesyk jie atrodė išmintingesni – įžvalgesni, ne tokie provincialūs... Bet gal apie tai pakaks.

Ne tau, Martynai?..

Negaliu apeiti vienos man skaudžios minties: ar ne be reikalo anomis dienomis, o ir gerokai vėliau mūsų buvusią kurso draugę šviesaus atminimo Ireną Žvigaitytę kai kas nepelnytai pakrikštijome miesčioniška, besipuikuojančia panele... Taip nebuvo. Žinau ir jaučiu pareigą tai pasakyti.

Kaip daugelis gal prisimena, per visus tris pirmuosius kursus dažniausiai laikydavomės drauge: Irena, Kęstutis ir šių žodžių rašėjas. Auditorijose, ekskursijose, žygiuose ir visur kitur. Manau, semiotiškasis profesorius Kęstas, jei tik turės ūpo, pats pasipasakos. O nuo savęs... Su tragiškai anksti Anapilin išėjusia kolege Irena buvome išties artimi bičiuliai. Iki širdies gelmių atviri ir netylintys. Ji žinojo visas mano kaimiškos asabos dūmas ir skaudulius, nuoširdžiai, atidžiai skaitė ir laimino lyriškus mano pasiskraidymus padebesiais. Ir pati pasipasakodavo nieko

nenutylėdama, praverdavo savo jaunatviškas širdies paslaptis, bičiulystes, susižavėjimus ir abejones. Nesimavydama ir nieko neužgauliiodama. Buvo pavydėtina jautri, prakilnios, nevienadienės sielos asmenybė. Už mus, dažniausiai kaimiškosios būties relikтус, mačiusi nepalyginti daugiau pasaulio ir žmonių. Labiau nei daugelis mūsų prasilavinusi, išprususi visokeriopai. Kam ir kaip tai galėtų užkliūti?

Seserėlės mielosios, taigi aš jus visas gerbiu ir myliu... Bet leiskite delikačiai paklausti: ar tik ne savąsias pavydo liepsnėles stengėtės nuslėpti, plačiais languotais sijonais mėgindamos pridengti savo kolegės, populiarios šiaulietės, anam laikui gan minimalistinį gimnastės kostiumėlį – ant bene vienintelio tuomet jaunimui skirto žurnalo...

Gimnastikos sporto meistrė! Ar daug kas žinojome tą faktą? Niekam ji tuo nesigyrė. Nesididžiavo ir nesipuikavo. Atvirkščiai skaudžiai išgyvendavo kiekvieną atsainesnį žodį ar pažvelgimą. Kurso bičiuliams ir sau troško žmogiško bendravimo šilumos, nuoširdaus palankumo. Ar manome, kad jai, nemaža pasiekusiai sportininkei, taipgi gan realių kultūrinių, teatrinių ambicijų turėjusiai maksimalistei – ar jai buvo paprasta ir lengva įsiterpti į mūsų, daugiausia iš provincijos, iš tolimų pasviečių atsivežtąsias nuostatas, nuotaikas ir bendrystes! O stebėti iš pašalies jos jautriai, turtingos dvasios, meniškai esybei buvo nepakeliamai skaudu. Nesyk pasiņekėdavome, ne sykį yra guodusis. Jau tada ji buvo subrendusi, gerokai platesnio akiračio, giliai mąstanti asmenybė, kokią vėliau visa Lietuva pažino iš turtingos teatrinės, režisūrinės veiklos.

Laiku netesėtasis pažadas...

Žodis... Išstartas. Išgirstas?.. Laiku pasakytas. Duotas-prižadėtas? Laiku ištesėtas... Arba ne... Sušildytas. Atminty atgaminatas...

O, kaip daug kiekvienam mūsų reiškia kito asmens, autoritetingo žmogaus – kad ir paprasčiausia ištarmė, kasdieniško pasakymo nuotrupa... Svarbiausia, kad už tos ištarmės – šiluma, ramus, nuoširdus jausmas.

Poetas Justinas Marcinkevičius. Nuotr. str. autoriaus

...Jau visai naujaisiais laikais, pėdindamas senuoju studentų maršrutu – nuo Universiteto, Tauro aukštumėlėn, kuklioje lauko kavinių, netoliese didžiosios sankryžos – pamačiau prisėdusį garbų poetą Justiną Marcinkevičių.

Pasakiau labą dieną... Ir kokia buvo nuostaba ar mistiškas apstulbimas, kai atsakydamas į pasisveikinimą poetas pridėjo kuklios mano asabos vardą...

Ar taip ir buvo? Ar tik man taip pasigirdo?.. Susapnavau? Išsigalvojavau?..

Ar galgi... Gal... Gal bus užsilikęs šviesioj atminty iš susitikimų mūsų anuose būreliuose, kai mus

lankė jauni rašytojai, kalbino, šnekino sutrikusius ir droviai pritilusius... O gal tai bus iš kur kas vėlesnio laiko? – kai buvau nusibeldęs į Maskvą, aprašyti mūsų menininkų susitikimo su tenykšte publika? Iš tų laikų turiu poeto autografą, besibaigiantį: „...vilniečiui nuo vilniečio – Just. Marcinkevičius.“

Arba tektų grįžti vėl į studijų dienas? Dideliausiam sienlaikraščiui, kurį kabinome filologų koridoriuje, buvau įsipareigojęs gauti jo naują kūrinių. Susitaręs apsilankiau Antakalny, naujame Rašytojų name. Poetas atrinko ištrauką iš „Kraujo ir pelenų“ poemos. Įspūdingąją ištrauką – apie trykštančią jaunystę dzūkaite Jurgą:

*Ji per parapijas kelias
kasom tom buvo nusišaukus...*

Bene mes pirmieji, nors ir taip kukliai, būsime tą dar šiltą ištrauką paskelbę. Paprašytas autorius parinko ir savo nuotrauką: „Čia aš kieme prie mūsų šulinio... Teturiu vienintelę... Prašyčiau grąžinti...“

Prižadėjau!.. Ir daug, daug kartų buvo progų tai padaryti. Nežinau, kokia pavietrė bus sukliudžiusi. Rengiausi vis, pasidariau ketletą kopijų. Ir... taip lengvapėdiškai nesugebėjau pažado ištesėti! Prašausi dabar kolegų paskelbti šią poeto nuotrauką prie mūsų atsiminimų. Tegu tai bus – mūsų kurso relikvija. Kurso – ne, anaipol ne vienu saitū artimai susijusio su atmintinuoju Justino Marcinkevičiaus kursu.

...O man ši publikacija tegu bus keleriopai skausmingas atpildas už neišlaikytąjį prieš pusę šimtmečio duotą žodį!.. Nuotraukos originalą prašyčiau perduoti Poeto muziejui, bibliotekai ar gal archyvui. Pats tai padaryti jaučiuosi nebeturįs moralinės teisės...

Nuriedėjus nuo Tauro kalno...

Per trečiąsias studentiškos vasaros atostogas nukurnėjau į kalbos bei redagavimo vingrybes išmanančio studenčioko besidairančią redakciją. Pasižadėjau mėnesiui. Ir užsibuvau. Kopdamas laiptelis po laiptelio, išbuvau savaitraštyje bemaž keturis dešimtmečius. Ligi pat dugno išsemdamas pailgintąjį ikipensinį amžių.

...Kaip stojusiam į savarankišką, „darbingą ir pajamingą stoną“, ketvirtakursiai mano bičiuliai, o kaipgi, kurso viršenybė... – leido apsispręsti: bendrabutis ar stipendija... Manydamas, kad vis tiek neilgai trukus teks riedėti nuo Tauro kalno (Pamėnkalniu tada, rodos, nevadinome), pasirinkau antrąjį variantą.

Be abejo, garsųjį bendrabutį gailu buvo palikti. Smagiai čia įsigyventa, susidainuota. Kažkieno kilnios valios ar humoristiško protrūkio dėka abu su Aleksu Girdeniu buvome įkurdinti neprastoje draugėje. Kambaryje – du žemaičiai ir du kupiškėnai, ir tų, ir tų – po diplomantą ir po pirmakursį. Du – kalbininkai, kiti du – bebraidantys po literatūrinės pievas...

Juozas Girdzijauskas, prof. Lebedžio džiaugsmui ir palankumui, jau plačiai garsėjo mokslingumu. O, kokie disputai kildavo, kai mūsų kambaryje apsilankydavo jo kolegos – jaunas prozininkas Raimondas Kašauskas, poetas Henrikas Algis Čigriejus ir kiti.

Mudu su Aleksu tik išsižioję klausydavomės.

Diplominį darbą iš lietuvių poetikos, iš eilėdaros Juozas parašė bemaž prilygstantį disertacijai. Ir koks buvo nusivylimas, kai būsimųjų specialistų skirstymo komisija nugrūdo jį į kuklią provincijos mokyklėlę, vėliau šiap taip išmainytą į panašaus

lygio rajoninio laikraščio redakciją. „Geriau jau būčiau ir toliau pūtęs tromboną konservatorijoje...“ – prisimenu karčius jo žodžius. Į aspirantūrą grįžo tik po kelerių metų – atkaklumu, darbštumu, su ryškiu mokslininko pašaukimu. Gynė disertacijas, tapo pagarsėjusiu profesorium – savo garbaus patrono Jurgio Lebedžio priesakų ir darbų tęsėju.

Kitas mūsų kambario diplomantas Algis Kinderys. Šmaikščios natūros, originalios šnekos kalbininkas, vėliau papildęs enciklopedininkų gretas. Pasklaidęs kortelių pluostą

Vilniaus Baltrėno kūryba. Nuotr. str. autoriaus

savajam diplominiam, kaip tikras kupiškėnas – mėgdavo pamiegoti. O mūsų Aleksas iš pat ankstyvo ryto griebdavo didelę skardinę su „žemaitiško smolčiaus“ likučiais ir milžinišku peiliu imdavo gramdyti taip, kad net sienos drebėdavo.

„Ar negali tyliau...“ – pramerkdavo akį Kinderys. „Negal...“, atsiliepdavo Aleksas ir gremždavo toliau. Retkarčiais pačirpindavo ausį rėžiančiu smuikeliu, darytu gal kokio vietinio žemaičių stradivarijaus... Ir rūkė, rūkė, rūkė...

Kitais metais išėjusius diplomantus pakeitė jaunesni kolegos. Ir dar: mano užgaida, prisiekusį rūkorių Aleksą Girdenį išsimainėme į Kęstutį Nastopką. Nors ir ne pliauškaliai, smagiai pašnekėdavom apie jo brolelius ir ypač apie dailumą

jo pusseserių Nastopkaičių, retkarčiais iš Biržų sušvisdavusių Tauro platumose.

Bet štai katino dienos baigėsi. Su panašaus „darbingo likimo“ bendražygiu atsidūrėme Kosciuškos gatvėje, neatitaisomai sulenkėjusios latvės pani Marijos globoje. Ir dabar su šiltu jausmu pravažiuoju pro tuos simpatiškus dviaukščius tarp šv. Petro ir Povilo bažnyčios ir Čiurlionio menų gimnazijos. Pro langą prie troleibusų stotelės nuolat matydavome poetą Eduardą Mieželaitį, su didoku, puošniai languotu lagaminu išsiruošusį, matyt, vėl į užsienio

kelionę. Gyveno tuose pačiuose išmoningai sublokuotuose namuose, bute per du aukštus. Mudu su bičiuliu miegojom savo nuomojamam kambaryje ant plačios, senoviškos sofos. Gal po metų, „ištekinęs“ kolegą už vilnietės, būsimosios medikės (jos mama, beje, dirbo kasininke mūsų „Tauro“ bendrabučio valgykloje), likausi karaliauti vienas ant tos istorinės sofos. Paskui, pani Marijos „paaukštintas pareigose“, persikėliau į atsilaisvinusią svetainę. Rašiau diplominį darbą apie „Parduotų vasarų“ kompoziciją. Sulaukdavau mielių svetelių bendrakursių, iki šiol prisimenančių anuos smagius pašurmuliavimus.

Gyvenimėlis... Priešais kurso seniūno langus

Galiausiai, dar po kokių šešerių metų, nusibeldžiau į Antakalnio galą – į kooperatinį mokslininkų namą, priešais tokios pat mūsų kurso seniūno Ipolito Ledo kooperatinės rezidencijos langus. Kaip tik čia, mano senbernystės kadencijai pasibaigus, kruopštusis Ipolitas stropiai atliko vienintelio pabrolio, taigi ir piršlio supergarbingą misiją. Padovanodamas dailiai riestą pypkę, kurios, deja, taip ir neprisirengiau užsikurti...

Porai šeimyniškų metelių nužydėjus, mano buvusį viengungišką būstą išsimainėme į du – vėlgi kooperatinius kambarius, skambioje Oginskio gatvėje – šįkart per vieną namą įpiečiau nuo piršlio Ipolito... Po dešimtmečio, vis šeimos gausėjimo dingstimi, nusikooperatinome į Šeškinės kalvas, dar po dešimties – į Fabijoniškių pamiškės prieglobstį. Juokėmės, jog traukiame arčiau Kupiškio, kuo toliau nuo sostinės bromų ir mūrų.

Ne ilgiau kaip dešimtmetį ištvėriau ir Fabijoniškių gale. Išskubėjome į Pavilnio sodus, kur ir iki tol, nebe vieną dešimtį metų, nuolatos nuvažiuodami, sotinome savuosius žemdirbių ar tikriau donelaitiškuosius baudžiauninkų genus. Toks prigimties šauksmas, ar ką...

Tėvukas buvo kaimo meistras, kupiškėnų apylinkėse surentęs daugybę namų. Mokėjęs visus be išimties kaimiškų amatus. Kam tai, didelio naivumo pagautas, pasakoju? Ogi tam, kad ir mano, nors palepusios, išbaltėjusios, sumiesčionėjusios rankos šaukėsi ne tik kasdieninių bėgiojimų per popierius, bet ir rimtesnių meistrystių. Per geras tris dešimtis Pavilnių vasarų, jau ir su vaikų talka, atlikau mažne šešias „impozantiškos sodinės gryčios“ rekonstrukcijas. Pradėjome nuo šešių kvadratų rūmo. Iki... Ai, sakytum, kriaucių prie nudryžto švarko rankovės būtų prisiuvęs kailiniokus.

Suprantu, kad retkarčiais, pavieniui arba didesniu būriu, čia užklystantiems kurso draugams buvo dėl ko sarkastiškai pasišypsoti. Nebuvo

čionai tokių įspūdingų tolumų, nei nuostabiųjų Neries papievių kaip prie Norberto Vėliaus sodybos. Vis dėlto ir iš čia mėgstame pėsčiomis nužingsniuoti prie žemiau Pavilnio vinguriuojančios Vilnios, prie mįslingųjų Pučkorių atodangų, prie mūsų akyse atgaivintų ir smarkiai, deja, sumodernintų senojo Belmonto gražmenų.

Prie savosios gryčios, bent mums patiems, taip pat nemenko džiaugsmo būta. Pasiilgtosios, kaimiškai palaimingos tylos į valias iki šiolei. Ir genų beigi žalvarnių, zylučių, strazdų ar žiemiškai jaukių sniegunų. Ir visokių kitokių kasdienybės pagražintojų, dvasinės pusiausvyros palaikytojų.

Beliktų pridurti: ...ne, ir ne man, Martynai...

Didžiai smagu, kad kurso draugai, nors vieną kitą vasarėlę čia sulėkdami, bus dosniai pagyrę mūsų kaimiškai ramią tylą ir, kaipgi be to, kad ir... nucibusius kopūstų daigus. Šalia tų tylių ir žemdirbysčių ne viena diena ir naktis pratūnota prie primurztų popierių. Visiems aplink pasigirdavau, kad ar ne šeši kurso bičiuliai yra tapę profesoriais, dar antra tiek – ne mažiau garbiais docentais. Ir, be abejo, neiškėsdavau nepridėjęs: pažįstu mokslingųjų dienas ir naktis. Manoji pati ėjo tais pačiais profesūrų keliais, tiesa, kitame kultūros pašaly, muzikos pedagogų dirvonuose. Prisižiūrėjau, prisimąsčiau, o ir pavydo smarkūs gaisai bus pamažu apiblsėję. Jau pasimiršo, kad po lituanistikos studijų buvau bekimbąs į vokiečių kalbą

(tebeturiu antrą studijų knygelę). Kad esu išlaikęs filosofijos kandidatinio minimumo egzaminą...

Neišbrendami kampai vis pilni ir tų nelemtų popierių, kuriuos esmi be Viešpaties užbrėžto saiko primarginės. Ir vis tiek, užraukdamas žemdirbiškai ūkišką savo kadenciją, dar labiau įsivariau, sakykim, į juodrašties savo mažų ir paaugusių knygelačių leidybas. Taigi, mieli kurso bičiuliai: kaip kitaip atsikratyti nepanešamai didelių pensininko kapitalų? Sakot, vertėjo pataupyti anūkams.... Gal esate teisūs, bet kaipgi tuos šelmus besugaudysi – nuo balbieriškių iki barselonų, londonų, varšuvų ar berlynų...

* * *

Daug žmogui duoda gyvenimėlis... Bet pamažu, nors ir labai atrodytų dar ne laikas, gviešiasi kuo daugiau atsiimti. O kad nebūtų taip nepakeliamai skaudu ir graudu – prigesina per metų metus susiklosčiusių vaizdų spalvas, ištirpdo, paplonina atminties klodus. Lieka tik šiokie tokie epizodai, nuotrupos, pabiros, vienas kitas žodis ar sakiny, vienas kitas savo ar svetimo *L i k i m o* posmas ar tiktai priedainis...

Ką gi, ačiū Jo *Didenybei* – ir už tai. O kad, va, tik toks bus balansas... Ar pagalvojome tada ir vėliau – pakeliui, vis pakeliui iki šios nebeatšaukiamos akimirkos.

P. S.

Taigi... Tiek ir tebus. Galėtume profesoriaus Balčikonio mėgtąją sentenciją ir atvirkščiai apsukti: *non multum sed multa...*

Rokiškio teatralai atšventė 55 metų jubiliejų

NERINGA DANIENĖ

Rokiškio kultūros centro režisierė-scenaristė

Rokiškio liaudies teatrui 1959 m. gegužės pabaigoje vienam pirmųjų Lietuvoje buvo suteiktas Liaudies teatro vardas. Pasitikdami šią gegužę, rokiškėnai miestui padovanojo Teatro savaitę.

Kaip organizuoti šį renginį, pasisakė visi kolektyvo nariai. Jie ir nusprendė, kad šventę reikia švęsti visame mieste, o ne kultūros centre, kitaip tariant, „išnešti“ teatrą į viešąsias erdves.

Visą savaitę Rokiškio kavinėse veikė senųjų nuotraukų reprodukcijų parodos. Paroda „Spektaklis „Petras Kurmelis“. Lygiai prieš 55 metus“ – duoklė Vytauto Vajegos režisuotam spektakliui, po kurio premjeros Rokiškio kultūros namų dramos kolektyvui buvo suteiktas

Liaudies teatro vardas. Kita paroda „Masiniai vaidinimai prie Rokiškio dvaro. Tradicijos tęsiasi“ priminė žymiausius didžiulių pajėgų reikalavusius vaidinimus, į kuriuos susirinkdavo iki 1000 žmonių. Ir, žinoma, lygiai prieš 5-erius metus atiduotą duoklę jau primirštai tradicijai – Jono Buziliausko režisuotą jungtinį spektaklį „Grafaitė Sofija“. Tuomet buvo išsakyta mintis, kad reikėtų atgaivinti senąsias tradicijas ir kas 5-eri metai surengti tokį pasirodymą. Taigi, ir šiomet pagrindinis Rokiškio miesto šventės akcentas buvo jungtinis spektaklis – miuziklas „Tadas Blinda“, kuriame dalyvavo ne tik Rokiškio miesto ir rajono meno kolektyvai, bet ir kaimynai – Utenos bei Skapiškio teatralai.

Teatro savaitės renginiai prasidėjo susitikimu su iš Rokiškio kilusia aktore Marija Korenkaite. Į susitikimą kavinukėje susirinkę teatralai, Marijos giminaičiai ir gerbėjai labai šiltai ir jaukiai leido laiką, dalijosi prisiminimais apie Marijos vaikystę, praleistą kultūros centro užkulisuose ir scenoje (Marijos tėtis Jonas Korenka – ilgametis Rokiškio liaudies teatro režisierius). Marija dalijosi savo vaikystės įspūdžiais, pasakojo apie studijų metus, savo „vedlius“ į teatro pasaulį Aidą Giniotį ir Vladą Bagdoną, darbą „Keistuolių teatre“ ir „Atvirame rate“, laimėtus apdovanojimus ir ją labiausiai išgarsinusį filmą „Laiškai Sofijai“, kuriame suvaidino M. K. Čiurlionio žmoną Sofiją.

Rokiškio liaudies teatro 55-mečio šventės dalyviai. Nuotr. iš Rokiškio kultūros centro archyvo

Susitikimas su kraštiečiu, aktore Marija Korenkaite (dešinėje).
Nuotr. iš Rokiškio kultūros centro archyvo

Kitas susitikimas su taipogi kraštiečiu aktoriumi Ramūnu Rudoku buvo kupinas netikėtumų. Ramūną linksmo senos nuotraukos iš teatro archyvo, kuriose užfiksuotas jis, mažas berniukas, jau dalyvaujantis liaudies teatro ir vaikų teatro vaidinimuose („Ir iš kur jūs gavot tokių nuotraukų?..“ R. R.). O Ramūnas irgi nustebino susirinkusius paskaitęs poezijos – tokio jo aplua niekas nebuvo matę, subliuško televizijos suformuotas kvailoko blogiuko įvaizdis.

Pagrindinė iškilmų diena – šeštadienis – prasidėjo kultūros centre Rokiškio liaudies teatro premjera V. Bičiūno „Chlestakovas Lietuvoje“ (rež. Eligijus Daugnora). Po premjeros visas vyksmas persikėlė į miesto centrinę aikštę. Geras rokiškėnų draugas Pasvalio Gintaro Kutkauskio teatras suvaidino Anapilin išėjusio Gintaro režisuotą komediją Seirijų Juozo „Cingu Lingu“. Kiti svečiai – Jonavos teatralai – kartu su šeimininkais suvaidino dvi Donelaičio „Metų“ dalis „Pavasario linksmybės“ (Rokiškio teatras, rež. E. Daugnora) ir „Vasaros darbai“ (Jonavos teatras, rež. J. Andriulevičius). Tad Rokiškio žiūrovai turėjo progą pirmieji išvysti Lietuvių dainų šventės repertuaro dalelytę.

Paskutinis šventės akcentas visus sukvietė prie Rokiškio dvaro, kuriame prieš 55-erius metus buvo įsikūrę kultūros namai ir kur yra Rokiškio liaudies teatro šaknys. Buvo atiduota dar viena duoklė spektakliui „Petras Kurmelis“. Režisierius Eligijus Daugnora tiesiog vietoje iš žiūrovų būrio rinkosi aktorius, dalijo vaidmenis ir sukūrė mini-improvizaciją tema „Kaip Kurmelis per mišką ėjo“. Po linksmosios dalies prasidėjo rimtoji – sveikinimai ir padėkos.

LR Seimo narys Vytautas Saulis atvežė Lietuvos vyriausybės sveikinimus ir Algirdo Butkevičiaus pasirašytą padėką. Ilgamečiams Rokiškio liaudies teatro aktoriams Irenai Aleksiejenei, Laimai Stasiulionytei, Nijolei Čirūnienei ir Antanui Rudokui buvo įteiktos Lietuvos mėgėjų teatrų sąjungos padėkos. Jas įteikęs sąjungos prezidentas Jonas Andriulevičius pasveikino teatrą ir perskaitė Lietuvos liaudies kultūros centro direktoriaus Sauliaus Liausos padėkos raštą. Teatralus sveikino ir Rokiškio rajono savivaldybės padėkos raštus aktoriams Marytei Vaitkevičiūtei, Birutei Bagdonienei, Raimondai Stankevičiūtei-Vilimienei ir Arūnui Skardžiui

Rokiškio kultūros centro direktorė Nida Lungienė ir kraštiečių aktorius Ramūnas Rudokas. Nuotr. iš Rokiškio kultūros centro archyvo

įteikė savivaldybės administracijos direktoriaus pavaduotojas Rimantas Velykis. Ilgai ir emociškai kalbėjo buvęs ilgametis teatro režisierius Jonas Korenka. Linksmi ir išradingai savo dovanas teikė svečiai – Pasvalio ir Jonavos teatralai. Kultūros centro direktorė į improvizuotą sceną po vieną kvietė buvusius režisierius, aktorius, nuolatinis teatro rėmėjus. Paskutiniai prie šios garbios kompanijos prisijungė šiandieninio kolektyvo aktoriai ir darbuotojai. Režisierius Eligijus Daugnora ir jo padėjėja Neringa Danienė kiekvienam šventės herojui įteikė gėlių ir Rokiškio liaudies teatro kalendorius. Kalendorius, kurie skaičiuoja būtent šio kolektyvo 56-uosius metus, prasidedančius 2014 m. gegužės mėnesį ir pasibaigiančius 2015 m. gegužę. Šių kalendorių, kurie pavadinti „Teatras – tai...“ nuotraukose atsiskleidžia visa teatrinio gyvenimo spalvų paletė, pažymėti aktorių gimtadieniai, svarbiausi būsimojo sezono teatriniai renginiai. Kalendorius – ilgamečio aktoriaus, verslininko, rėmėjo Antano Rudoko dovana. Lai ši dovana visus metus primins kiekvienam šventės dalyviui, kokia svarbi jo gyvenimo dalis yra TEATRAS...

2014 metais išleisti rokiškėnų leidiniai

Sudarė RITA VISKAITIENĖ

Rokiškio J. Keliuočio viešosios bibliotekos Bibliografijos informacijos
ir kraštotyros skyriaus vedėja

Altonas, Petras

Lietuvos pakraštys / Petras Altonas; Medžiagą parengė ir redagavo Danutė Altonaitė-Bulovienė. – Rokiškis: I. Skripkos individuali įmonė, 2014. – 120 p. – Tiražas 100 egz. – ISBN 978-9955-677-13-0

Tai atsiminimų knyga, kurioje visi įvykiai tikri, žmonių mintys irgi rašytos originalia, tais laikais vartota kalba. Knyga skiriama jaunosios kartos skaitytojams, kuriems neteko gyventi sovietmečiu ir kurie apie tai gali paskaityti tik iš knygų. Pateikiama ir keletas paties autoriaus sukurtų eilėraščių.

XVIII respublikinė medžio drožėjų darbų konkursinė paroda Liongino Šepkos premijai laimėti: katalogas / [sudarė Dalia Kiukienė]. – [Rokiškis]: [Rokiškio krašto muziejus], 2014. – 34 p.: iliustr. – Tiražas 350 egz. – ISBN 978-9955-9994-6-1

Rokiškio krašto muziejaus leidinys, skirtas jubiliejinei konkursinei parodai. Jame apžvelgiama jau 20 metų rengiamų parodų istorija, jų statistika. Skaitytojas supažindinamas ir su visais 23 parodoje dalyvaujančiais drožėjais, eksponuojančiais per 140 darbų. Pateikiamos ir kai kurios eksponuojamų darbų nuotraukos.

„Ateik ir tu – kursime kartu“: Edukaciniai užsiėmimai Rokiškio krašto muziejuje: Atvirukų rinkinys / Rokiškio krašto muziejus; sudarė Rasa Mikalajūnienė; Laima Klasinskienė. – Rokiškis, 2014. – [30] lap.

Rokiškio krašto muziejaus išleistas atvirukų komplektas, kuriame atsispindi edukacinių užsiėmimų akimirkos. Tai tęstinio projekto – edukacijų ciklo „Ateik ir tu – kursime kartu, 2014“ – rezultatas.

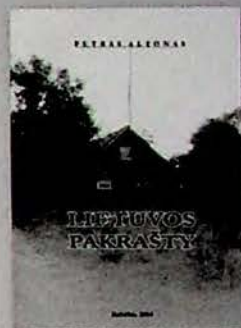
Atviras langas. Raimondo Gailiūno tapyba. – Kaunas: Kauno modernaus meno fondas, 2014. – 111 p.: iliustr. – ISBN 978-609-95624-0-7

Tai rokiškio dailininko Raimondo Gailiūno tapybos albumas. Jame ne tik autoriaus kūrinių reprodukcijos, bet ir pagrindiniai jo biografijos faktai, kūrinių sąrašas. Raminta Jurėnaitė pristato patį kūrėją, Kristina Budrytė-Genevičė apžvelgia dailininko kūrybos kelią. Savo minčių pateikia ir pats kūrėjas.

Augutis, Arūnas (1957–)

Baltų keramikos tradicija – švilpynė / Arūnas Augutis. – Utena: Utenos Indra, 2014 (Utena: Utenos Indra). – 55, [1] p.: iliustr., portr. – Bibliogr.: p. 52–53 (30 pavad.). – Tiražas 100 egz. – ISBN 978-609-455-199-4

Leidinyje išleistas įgyvendinant Comenius Regio partnerystės projektą „Baltų šaknys – baltų kultūros paveldo kūrybiškas panaudojimas ugdymo procese“. Projekto veikla finansuojama iš Mokymosi visą gyvenimą programos, kurią Lietuvos Respublikoje administruoja Švietimo mainų paramos fondas. Šio leidinio tikslas – supažindinti su viena iš pačių nuostabiausių ir archajiškiausių baltų keramikos tradicijų – molinių švilpukų lipdyba. Pristatoma lietuviškų švilpynių istorija, kūrimo technika, dailininkai – švilpynių kūrėjai. Leidinys gausiai iliustruotas nuotraukomis.

Balaišis, Jonas

Skaudėjimo žodžiai: eilėraščiai / Jonas Balaišis; [sudarytojas Vytautas Kaziela]. – Utena: Kamonada, 2014. – 69, [1] p. – ISBN 978-609-8011-39-5

Tai trečioji atokiame Rokiškio rajono kaime gyvenančio poeto knyga. Taupus, savitas kalbėjimas apie tradicinius dalykus – tėviškę, jau išėjusius artimus žmones. Kai kur suskamba liaudies dainų intonacijos.

Biblioteka – bendruomenei / sudarė Violeta Melvydienė, Daiva Vilckickienė. – Utena: Utenos Indra, 2014. – 260 p.: iliustr. – Tiražas 276 egz. – ISBN 978-609-455-226-7

Informacinis leidinys, kuriame pirmą kartą pristatomos visos 39 Rokiškio rajono bibliotekos. Trumpai aprašyta Rokiškio rajono savivaldybės J. Keliuočio viešosios bibliotekos struktūra bei veikla. Leidinyje nuotraukomis, bibliotekinių pateikta informacija ir medžiaga iš Viešosios bibliotekos archyvų, kuriamas ir skaitytojui pristatomas rajono bibliotekų kelias nuo įkūrimo iki šių dienų. Knyga skirta bibliotekų aptarnaujamoms bendruomenėms, skaitytojams, svečiams ir visiems, besidomintiems knygos ir bibliotekos istorija Rokiškio krašte.

Gasiūnas, Vytautas (1937–)

Gyvenimo mozaika: [prisiminimai] / Vytautas Gasiūnas. – Utena: Utenos spaustuvė, 2014. – 126 p.: iliustr. – Tiražas 150 egz. – ISBN 978-9955-35-165-8

Knyga apie įdomų ir sudėtingą kūrybingo žmogaus gyvenimą, apie sutiktus įvairių pažiūrų asmenis, dalyvavimą svarbiuose įvykiuose, išsakytas mintis apie supantį pasaulį. Knyga verta istorikų ir kitų skaitytojų dėmesio, nes paremta tikrais faktais. Tai jau dešimtoji šio literato ir istoriko knyga, gausiai iliustruota asmeninio archyvo nuotraukomis.

Gyvenimo pilnatvė [Garso įrašas]. – Vilnius: Vieno aktoriaus teatras, 2014. – 3 CD. –

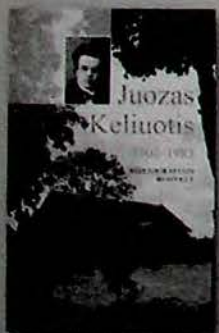
Rašytojo Liudo Dovydeno kūrybą skaito aktorė Olita Dautartaitė. – VAT-CD-052

Tai trijų kompaktinių plokštelių rinkinys. Pirmojoje – kraštiečio išeivijos rašytojo Liudo Dovydeno apsakymai ir apysaka, antrojoje – pasakos, trečiojoje – humoristinės pasakos. Skaito aktorė Olita Dautartaitė, muzikuoja Algirdas Klova. Prie plokštelės pridėtame lankstinuke supažindinama su Liudo Dovydeno gyvenimu ir kūryba, pristatoma aktorė Olita Dautartaitė, šeštasis Liudo Dovydeno premijos laureatas Donaldas Kajokas.

Interrampa Rokiškis 2014: Spalio 23–26 dienomis; XX jubiliejinis tarptautinis teatrų festivalis: [Programa ir trumpas spektaklių aprašymas]: [Buketlas]. – Rokiškis, 2014. – 1 lap. sulankst. į [8] p.

Rokiškio kultūros centro lankstinukas, kuriame pateiktas jubiliejinio XX tarptautinio teatrų festivalio „INTERRAMPA 2014“ repertuaras ir trumpos spektaklių anotacijos. Pristatoma ir šio festivalio istorija. Lankstinukas iliustruotas spektaklių nuotraukomis.

Juozas Keliuotis, 1902–1983: bibliografijos rodyklė / sudarė Audronė Tupalskienė,

Rita Viskaitienė; Rokiškio rajono savivaldybės Juozo Keliuočio viešoji biblioteka. – Vilnius: Margi raštai, 2014. – 216 p.: iliustr.

Rokiškio rajono savivaldybės Juozo Keliuočio viešosios bibliotekos leidinys, kuriame stengiasi surinkti kuo išsamesnę informaciją apie Juozo Keliuočio publikacijas periodiniuose ir kitokio pobūdžio leidiniuose. Čia suregistruotos jo 1923–2014 m. publikacijos, pateikiami trumpi jo gyvenimo bei veiklos faktai. Rankraščiuose likę autoriaus darbai į rodyklę netraukti. Joje pateikiama Juozo Keliuočio knygos, grožinės literatūros kūrinių rinkinių ir periodikoje, vertimai, publicistika, atsiminimai, korespondencija, jo redaguoti leidiniai, literatūra apie patį Juozą Keliuotį ir jo kūrinius, jo

atminimo įamžinimui skirtos publikacijos. Visa medžiaga rodyklėje išdėstyta chronologine tvarka pagal abėcėlę. Leidinio pabaigoje pateikiamos asmenvardžių ir periodinių leidinių rodyklės. Interneto puslapiuose pateikta informacija į rodyklę neįtraukta. Stengtasi supažindinti ir su reikšmingesnėmis Juozo Keliučio gyvenimo bei įvairiapusės veiklos datomis. Taip pat apžvelgiama jo atminimui įamžinti skirta, Juozo ir Alfonso Keliučių palikimo studijų centro įsteigta literatūrinė Juozo Keliučio premija. Leidinys iliustruotas jo giminių asmeninių albumų, Nacionalinės M. Mažvydo bei Rokiškio rajono savivaldybės Juozo Keliučio viešosios bibliotekos fonduose saugomomis nuotraukomis. Knyga išleista Lietuvos kultūros tarybos lėšomis.

Lašas, Antanas (1931–)

Norkūnų kaimo nueitas kelias: apie Norkūnų kaimą Rokiškio rajone / Antanas Lašas; [su B. L. Lašienės priedais apie autorių]. – Vilnius: [Jusida], 2014 ([Vilnius]: [Jusida]). – 63, [1] p.: iliustr., faks. – Tiražas 50 egz. – ISBN 978-9955-690-59-7

Apybraiža apie Norkūnų kaimą, kurios pasirodymą paskatino artėjantis kaimo 100 m. jubiliejus. Autorius prisimena vaikystės laikais buvusį didžiulį kaimą, kuriame belikusios tik penkios sodybos. Pateikiami ir į vienkiemius skirstyto kaimo bendruomenės narių, sodybų savininkų sąrašai, žymūs Norkūnų kaimo žmonės. Leidinį iliustruoja nuotraukos – Norkūnų kaimo sodybų vaizdai. Knygos gale pristatomas ir pats autorius – docentas, technikos mokslų daktaras Antanas Lašas.

Levandavičiūtė, Ona

Dievui, parapijai, Lietuvai: kunigo švietėjo Jono Katelės biografinė apybraiža / Ona Levandavičiūtė; Juozo ir Alfonso Keliučių palikimo studijų centras. – Vilnius: Margi raštai, 2014. – 127 p.: iliustr. – ISBN 978-9986-09-455-5

Knygelėje pateikiama kunigo, švietėjo, daraktoriaus, draudžiamosios lietuviškos spaudos platinimo ir slaptųjų lietuviškų vakarų ir lietuvių mokyklų organizatoriaus Jono Katelės (1831–1908) gyvenimo ir veiklos apžvalga.

Mažeikienė, Danutė (1942–)

Mane prakalbino lietus: [eilėraščiai] / Danutė Tumonytė-Mažeikienė; kn. taip pat: Žodis skaitytojui / Valdereza Viktorija Puišytė, p. 3–4; [ilustracijų autorius Raivydas Mažeikis]. – Utena: Utenos spaustuvė, 2014 (Utena: Utenos sp.). – 225, [1] p.: iliustr. – Tiražas 500 egz. – ISBN 978-9955-35-162-7

Lietuvos kaimo rašytojų sąjungos narės antroji poezijos knyga. Eilėraščiuose apdainuojami paprasčiausi žemiški dalykai ir žmogaus bei sužmogintos gamtos jausmai, meilė, grožis, gėris, atsidavimo savo šeimai, savo kraštui, savo kalbai gylė ir reikšmė. Iliustracijų autorius – sūnus Raivydas.

Mus jungia Rokiškio kraštas: [Vilniaus rokiškėnų klubo „Pragiedruliai“ istorija ir klubo narių autobiografijos] / sudarė Vilniaus rokiškėnų klubas „Pragiedruliai“, Danutė Blažytė-Baužienė, Algis Narutis. – Vilnius: Vilniaus rokiškėnų klubas „Pragiedruliai“, 2014 (UAB „Petro ofsetas“). – Asmenvardžių ir vietovardžių r-klės: p. 351–367. – Tiražas [300] egz. – ISBN 978-609-95600-0-7

Leidinyje supažindinama su Vilniaus rokiškėnų klubo „Pragiedruliai“ istorija, jo narių autobiografijomis, Rokiškio krašto garbės piliečiais. Dabar jau buvęs klubo pirmininkas Algis Narutis pristato šio klubo misiją, veiklos partnerius, rėmėjus ir pan. Leidinys iliustruotas įvairių klubo renginių nuotraukomis. Knygos gale pateikiamos asmenvardžių ir vietovardžių rodyklės.

Obelių paminklas: paminklo 1941 m. birželio sukilimo dalyviams ir sovietinio teroro aukoms atminti atstatymo istorija, dokumentai, nuotraukos, rėmėjai ir aukotojai / sudarytojas Donatas Smalinskas; nuotraukos Rimvydo Pupelio, Aloyzo Petrašiūno, Donato Smalinsko, iš Andriaus Dručkaus asmeninio archyvo. – [Vilnius]: Saulės spektras, [2014]. – 60 p.: iliustr.

Leidinyje supažindinama su svarbiais Obelių, rašytiniuose šaltiniuose paminėtų daugiau kaip prieš 500 m., istorijos faktais, 1941 m. birželio sukilimu, kurio dalyviai aktyviai veikė ir šio miestelio apylinkėse, bei primenamas Laikinosios Vyriausybės bandymas antrą kartą atkurti Lietuvos Nepriklausomybę. Daugiausia pasakojama apie paminklą, kurį atstatyti buvo norima kelis dešimtmečius ir pagaliau tai pavyko.

Pabūkime kartu: [poezijos] antologija / sudarytojas Vincas Kriaučiūnas. – Alytus: Albagrafija, 2014. – 224 p.: iliustr. – Tiražas 100 egz. – ISBN 978-9955-639-36-7

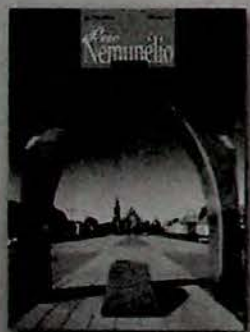
Į antologiją sudėti 17 Salų apylinkėse gimusių, čia besimokiusių, dirbusių poetų ir literatų eilėraščiai. Be sudarytojo įžanginio straipsnio, pateikta žinių apie kiekvieną autorių. Šios eilės rašytos ne vienu metu ir nevienodo amžiaus autorių. Jie neatrado naujų kelių poezijoje, bet jų eilėraščiuose netrūksta širdies šilumos, taurių jausmų, jaunystės polėkio, susimąstymo, ilgesio, meilės motinai, gimtinei, tėvynei. Ne vienas eilėraštis skirtas Saloms.

Prie Nemunėlio: Rokiškio krašto kultūros žurnalas / Rokiškio rajono savivaldybės Juozo Keliuočio viešoji biblioteka; Juozo ir Alfonso Keliuočių palikimo studijų centras / ats. redaktorė Alicija Matiukienė. – Vilnius: Margi raštai, 2006 – .

2013, nr. 2 (31). – 88 p.: iliustr. – ISSN 1822-6221

Šiame numeryje didžiausias dėmesys vėl skiriamas jubiliejinėms publikacijoms. Jau žurnalo pradžioje prisimenama mokslininkė, literatūros istorikė Regina Mikšytė, kurios 90-mečiui ir skiriama S. Kalpokaitės publikacija „Literatūros istorikei Reginai Mikšytei atminti“. Dvi publikacijos skirtos 2013 m. jubiliejinėms datoms minintioms kultūros įstaigoms: Rokiškio krašto muziejaus 80-osioms ir Rokiškio rajono savivaldybės Juozo Keliuočio viešosios bibliotekos 90-osioms įkūrimo metinėms. Naujos rubrikos „J. Keliuočio literatūrinės premijos laureatai“ viešnia – septintoji šios literatūrinės premijos laureatė, leidyklos „Baltos lankos“ redaktorė, vertėja Diana Bučiūtė. Rokiškio istorijos puslapius mena publikacija apie Rokiškio apskrities policijos veiklą Pirmosios Lietuvos Respublikos laikotarpiu. Žurnalo puslapiuose prisimenami ir išnykę Lukštų apylinkių kaimai bei vienkiemiai, etnografinės sodybos. „Krašto miestelių“ rubrikoje pristatoma Aleksandravėlė. Žurnalo skaitytojai taip pat supažindinami su jauna dailininke gimnaziste Odeta Trečiokaite, o dramos mėgėjams pateikiama Arvydo Juozaičio lemties drama „Tie, kuriems skirta išnykti“. Žurnalo puslapiuose „svečiuojasi“ ir kino bei teatro aktorius Donatas Banionis. „Kultūros erdvėse“ vėl pristatomas XIX tarptautinis teatrų festivalis „Interrampa“ bei tarptautinis gyvosios muzikos festivalis „Tėvo gitara“.

Prie Nemunėlio: Rokiškio krašto kultūros žurnalas / Rokiškio rajono savivaldybės Juozo Keliuočio viešoji biblioteka; Juozo ir Alfonso Keliuočių palikimo studijų centras / ats. redaktorė Alicija Matiukienė. – Vilnius: Margi raštai, 2006 – .

2014, nr. 1 (32). – 80 p.: iliustr. – ISSN 1822-6221

Rokiškio miesto 515-osioms metinėms skiriamas numeris, kuriame nagrinėjama Rokiškio herbo simbolika, Rokiškio kalvarių Kryžiaus kelias, Vilniaus Verkių regioninio parko kalvarijos. Prisimenami ir kraštiečiai: žurnalistas, vertėjas Juozas Keliuotis, vertėjas Jonas Stukas. Žurnalo puslapiuose pateikiami kultūros forumo „NVO patirtys, jungtys, iššūkiai ir lūkesčiai“, skirto Juozo ir Alfonso Keliuočių palikimo studijų centro 10-mečiui, dalyvių pranešimai. Šįkart žurnalo svečias netradicinis – Neringos kultūros almanachas „Dorė“. Pateikiami ir interviu su fotomenininku Klaudijumi Driskiumi, Rokiškio krašto muziejaus darbuotoja Ona Mackevičiene. Pristatomos ir Jurginių tradicijos bei knygų lobiai Rokiškio krašto muziejuje. Žurnalo puslapiuose galima paskaityti ir apie dailininę Reginą Matuzonytę-Ingeleikienę, kurios paveikslų reprodukcijos puošia žurnalo viršelius.

Raišienė, Regina

Pynimas – prosenelių palikimas / Regina Raišienė. – Utena: Utenos Indra, 2014 (Utena: Utenos Indra). – 22, [1] p.: iliustr. – Bibliogr.: p. 22 (5 pavad.). – Tiražas 50 egz. – ISBN 978-609-455-201-4

Leidiny išleistas įgyvendinant Comenius Regio partnerystės projektą „Baltų šaknys – baltų kultūros paveldo kūrybiškas panaudojimas ugdymo procese“. Projekto veikla finansuojama iš Mokymosi visą gyvenimą programos, kurią Lietuvos Respublikoje administruoja Švietimo mainų paramos fondas. Rokiškio jaunimo centro pynimo iš vytelių būrelio mokytojos parengtame leidinyje pristatoma pynimo technika, medžiagos, senosios tradicijos. Nuotraukose pateikiami mokinių pagaminti darbai naudojant įvairias formas. Kalbama ir apie baltų simbolių panaudojimą tokiuose darbuose.

Rokiškio kraštas iš paukščio skrydžio: fotoalbumas / Žygimantas Jasiulionis, Evaldas Černiauskas. – Vilnius: Bonus orbis, 2014. – 112 p.: iliustr. – Tiražas 2000 egz. – ISBN 978-609-95633-0-5

Tai fotomenininko Žygimanto Jasiulionio ir instruktoriaus, inžinieriaus, profesionalaus piloto Evaldo Černiausko bendras darbas. Albume Rokiškio kraštas iš aukštai įamžintas beveik 100 fotografijų. Įdomiausia šio albumo kūrybos dalis yra tai, kad visos nuotraukos darytos radijo bangomis valdomu, elektra varomu daugiasraigčiu sraigtasparniu, kurį pagamino Evaldas. Autorių tikslas – pateikti gerai pažįstamas vietas netikėtu kampu. Tekstą ir eiles sukūrė mokytoja Vida Papaurėlienė.

Rokiškio krašto muziejus

Rokiškio dvaras / Sudarė: Marijona Mieliauskienė, Dalia Kiukienė; [fotografijos: Dariaus Baltakio, Ligito Keraičio, Giedriaus Kujelio]. – [Rokiškis]: Rokiškio krašto muziejus, 2014 („Titnagas“). – 16 p.: iliustr. – Gretut. tekstas angl., rus. – Tiražas 2000 egz.

Rokiškio krašto muziejaus informacinis leidinys, supažindinantis su Rokiškio dvaro istorija, jo savininkų Tyzenhauzų bei Pšezdziekių gimine. Pristatomas ir čia įsikūręs Rokiškio krašto muziejus bei jo vykdomos programos. Tekstas pateikiamas lietuvių, rusų ir anglų kalbomis. Leidinys iliustruotas nuotraukomis iš Rokiškio krašto muziejaus fondų.

Rokiškio krašto muziejus

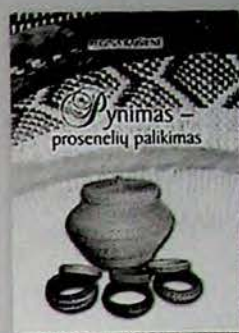
Rokiškis Sanos Melleraitės ir Matildos Olkinaitės akimis / Sudarė: Valius Kazlauskas, Giedrius Kujelis, Ona Mackevičienė. – Rokiškis: Rokiškio krašto muziejus, 2014 („Sirma“). – 27 p.: iliustr. – Gretut. tekstas angl., rus. – Tiražas 2000 egz.

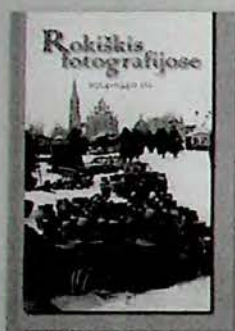
Rokiškio krašto muziejaus leidinys, kuriame apžvelgiamas minėto muziejaus ir Rokiškio krašto litvakų bendruomenės išeivijoje glaudus bendradarbiavimas. Pateikiamos ištraukos iš Sanos Melleraitės-Levin atsiminimų knygos apie prieškarinį gyvenimą Rokiškyje 1930–1941 m. Prisimenama ir kraštietė poetė Matilda Olkinaitė, pateikiama keletas jos eilėraščių bei atsiminimų iš Rokiškio rajono savivaldybės J. Keliuočio viešosios bibliotekos rankraštyno. Dalis teksto pateikiama anglų kalba.

Rokiškio krašto muziejus

Rokiškio krašto muziejus: 2015 m. kalendorius / Fotografijos Dariaus Baltakio, Giedriaus Kujelio, Ingridos Kujelės. – Kaunas: Rokiškio krašto muziejus, 2014 (Kaunas: IĮ „Sirma“). – [16] p.: iliustr.

Rokiškio krašto muziejaus išleistas 2015 metų kalendorius, skirtas Etnografinių regionų metams. Pradžioje pateikiamas Marijonos Mieliauskienės straipsnis apie ketvirtus metus Lietuvos muziejų asociacijos vykdomą projektą „Muziejų kelias“. 2015 metų tema – „Liaudies meno grožis“. Pristatoma Rokiškio krašto muziejaus veikla, susijusi su liaudies menu. Kalendorius iliustruotas įvairių muziejaus eksponatų nuotraukomis, kurių autoriai – Darius Baltakys, Giedrius Kujelis ir Ingrida Kujelė.

Rokiškio krašto muziejus

Rokiškiui – 515: svarbiausi istorijos įvykiai bei faktai: [bukletas] / sudarytojai: Giedrius Kujelis, Onutė Mackevičienė; tekstą redagavo Nijolė Šniokienė, Marijona Mieliauskienė, Jolita Jurevičienė; fotografijos iš Rokiškio krašto muziejaus fondų. – Rokiškis: Rokiškio krašto muziejus, 2014. – 15 p.: iliustr.

Rokiškio krašto muziejaus bukletas, primenantis svarbiausias Rokiškio miesto istorijos datas, kitus įvykius bei faktus.

Rokiškio rajono savivaldybės Juozo Keliuočio viešoji biblioteka

Biblioteka – bendruomenei: [Kalendorius] / sudarė Violeta Melvydienė, Daiva Vilkickienė. – Panevėžys: Amalkera, 2014. – [12] p.: iliustr. – Tiražas 300 egz. – ISBN 978-609-455-226-7

Rokiškio rajono savivaldybės Juozo Keliuočio viešosios bibliotekos išleistas 2015 m. kalendorius, pristatantis jos vykdytą projektą „Biblioteka – bendruomenei“ (LEADER-12-ROKIŠKIS-02-001) (2013–2014 m.), kurio veikla sujungė visas Rokiškio rajono bibliotekas ir bendruomenes, esančias rajono VVG teritorijoje.

Rokiškis fotografijose 1914–1940 m.: katalogas / sudarytojos Dalia Kiukienė, Nijolė Šniokienė. – Vilnius: Atkula, 2014. – 160 p.: iliustr. – Tiražas 400 egz. – ISBN 978-609-8084-11-5

Rokiškio krašto muziejaus leidinys, išleistas Lietuvos kultūros tarybos ir Rokiškio rajono savivaldybės lėšomis. Jame pateikiamos Rokiškio miesto fotografijos nuo Pirmojo iki Antrojo pasaulinių karų. Tai maždaug 25 m. laikotarpis, kurio metu Rokiškis fotografuotas skirtingų žmonių, skirtingomis progomis ir įvairiais metų laikais. Kai kurios fotografijos reikšmingos istoriniu požiūriu, kai kurios įdomios nepriekaištinga kompozicija, kitos tiesiog dokumentuoja laikmetį. Nuotraukose užfiksuoti Rokiškio panoraminiai vaizdai, miesto gatvės, aikštė, dvaras, bažnyčia, įvairios šventės ir įvykiai – tarsi dokumentai, liudijantys miesto istorinę raidą tarpukario metais. Šiuo laikotarpiu labai populiarūs buvo atvirukai, atvirlaiškiai. Leidinio pradžioje trumpai pristatoma ir šio laikotarpio Rokiškio istorija, Rokiškio miesto istorinė urbanistinė raida. Tekstas pateikiamas lietuvių ir anglų kalbomis.

Sociokultūrinis vyksmas Rokiškio dvare „Kurkime, bendraukime, dalinkimės“, 2014 m. spalio 9 d. – gruodžio 10 d.: [informacinis leidinys / sudarė Marijona Mieliauskienė ir Dalia Kiukienė]. – Rokiškis: Rokiškio krašto muziejus, 2014 (Kaunas: IĮ „Sirma“). – [16] p., įskt. virš.: iliustr.

Rokiškio krašto muziejaus leidinys, supažindinantis su trečią kartą organizuotu projektu „Sociokultūrinis vyksmas Rokiškio dvare „Kurkime, bendraukime, dalinkimės““. Į vyksmą įsitraukė įvairaus amžiaus pensininkai, bedarbiai, neįgalieji, socialiai remtini asmenys. Leidinyje pateikiamos akimirkos iš šio sociokultūrinio vyksmo renginių, taip pat renginio dalyvių darbų reprodukcijos.

Suvainiškis ir jo apylinkės / sudarytojai: Edmundas Jakubėnas, Regina Šimėnienė, Vladislava Samulėnaitė. – Vilnius, 2014 (Vilnius: „Rotas“). – 447 p.: iliustr. – Tiražas 320 egz. – ISBN 978-9955-832-81-2 (jr.)

Knyga skirta iš Suvainiškio ir aplinkinių kaimų bei vienkiemių kilusiems žmonėms. Joje ten gyvenusių žmonių prisiminimai ir sąrašai ne tik jų, bet ir jų palikuonių, gimusių žymiai vėliau ir jau nebe tik šiuose kaimuose. Čia gausu nuotraukų iš įvairių kaimo švenčių.

Šaknys, atžalos ir likimai: Dovydenų gentis šimtmečių vingiuose / parengė Vida Primakienė, Vytautas Brekys. – Vilnius: Undermountain Press, 2014 (Balto print UAB). – 421, [3] p.: iliustr. – ISBN 978-1-63173-699-5 (jr.)

Knygoje pasakojama apie Trumpiško Dovydenų gentį ir ryškiausias asmenybes. Remtasi archyviniais dokumentais iš bažnytinių registracijos knygų, muziejų, pateikiami Dovydenų genties žmonių pasakojimai, dienoraščiai. Tekstų autoriai: Brekys Darius, Brekys Vytautas, Čepelienė Margarita, Dovydenas Gintautas, Dovydenas Jonas, Dovydenas Juozas, Dovydenas Vladas, Einikienė Danutė, Karaška Arvydas, Kukurienė Danutė, Narbutienė Aldona, Vilbrantienė Dalia. Knygoje gausu nuotraukų iš asmeninių archyvų.

Tik tapyba (tarptautinis tapybos pleneras) (2014; Obeliai, Rokiškio rajonas)

Tik tapyba: [tarptautinis tapybos pleneras Obeliuose] liepos 6–12 d., 2014: [katalogas]. – Utena: Utenos Indra, 2014 (Utena: Utenos Indra). – 23, [2] p.: iliustr., portr. – Turinyje aut.: Remigijus Venckus. – Tiražas 150 egz. – ISBN 978-609-455-219-9

Tai tarptautinio tapybos plenero, vykusio 2014 m. liepos 6–12 d. Obeliuose, katalogas. Plenero tikslas – paminėti dailininko Justino Vienožinskio atminimą ir jo taip pamėgtą tapybos žanrą – peizažą. Urbanistinius peizažus dailininkai kūrė Obelių miestelio gatvėse, netoli jų esančioje tapytojo Justino Vienožinskio memorialinėje sodyboje ir išvykos į Latviją, Subatės miestą, metu. Trumpai pristatomos plenero dalyvių biografijos, jų darbai. Leidinio pradžioje pateikiamos menotyrininko Remigijaus Venckaus įžvalgos.

Vaičiūnas, Žilvinas (1976–)

Baltiški ženklai Rokiškio langinėse / Žilvinas Vaičiūnas. – Utena: Utenos Indra, 2014 (Utena: Utenos Indra). – 31, [1] p.: iliustr. – Bibliogr.: p. 31 (5 pavad.). – Tiražas 50 egz. – ISBN 978-609-455-202-1

Leidinyje išleistas įgyvendinant Comenius Regio partnerystės projektą „Baltų šaknys – baltų kultūros paveldo kūrybiškas panaudojimas ugdymo procese“. Projekto veikla finansuojama iš Mokymosi visą gyvenimą programos, kurią Lietuvos Respublikoje administruoja Švietimo mainų paramos fondas. Šios namų puošybos tradicijos atgaivinimo idėjos autorius ir plenero kuratorius – Rokiškio jaunimo centro dailės mokytojas, dailininkas, Rokiškio dailininkų klubo „Roda“ vadovas Arūnas Augutis. 2005 m. Rokiškio kultūros centro direktorės Nidos Lungienės dėka šis puikus sumanymas buvo pateiktas kaip Rokiškio kultūros centro etninis projektas, gavo finansavimą ir vyksta kasmet. Devyniuose pleneruose dalyvavo 117 dalyvių, plenerų metu iššalintos 252 langinės. Pateikiamos langinių nuotraukos iš Rokiškio kultūros centro archyvo.

Vaidiname žemdirbiams (Lietuvos teatrų festivalis) (30; Rokiškis; 2014)

XXX jubiliejinis Lietuvos teatrų festivalis „Vaidiname žemdirbiams“: 2014 m. kovo 4–24 dienomis: [programa ir trumpas spektaklių aprašymas] / sudarė [Nida Lungienė]. – Rokiškis: Rokiškio kultūros centras, 2014. – [36] p.: iliustr.

Rokiškio kultūros centro leidinyje, kuriame pateikiamas tradicinio jubiliejinio XXX Lietuvos profesionalių teatrų festivalio „Vaidiname žemdirbiams 2014“, skirto Teatrų metams, repertuaras. Pradžioje pateikiamos festivalio globėjo žemės ūkio ministro Vigilio Juknos, kultūros ministro Šarūno Biručio, Seimo nario Vytauto Saulio, Rokiškio rajono savivaldybės mero Vytauto Vilio, Kultūros, turizmo ir ryšių su užsienio šalimis skyriaus vedėjo Petro Blaževičiaus mintys. Rokiškio kultūros centro direktorė Nida Lungienė apžvelgia visą festivalio istoriją. Pabaigoje prisimenami visų festivalių prizų laimėtojai, išvardijami rėmėjai.

Kriaunų Dievo Apvaizdos bažnyčios liturginiai rūbai

Arnotas, XVIII a. Nuotr. A. Kuliesio

Arnoto dekorų fragmentas. Nuotr. A. Kuliesio

3 Евр

K 008(474.5)
Р. 95

